

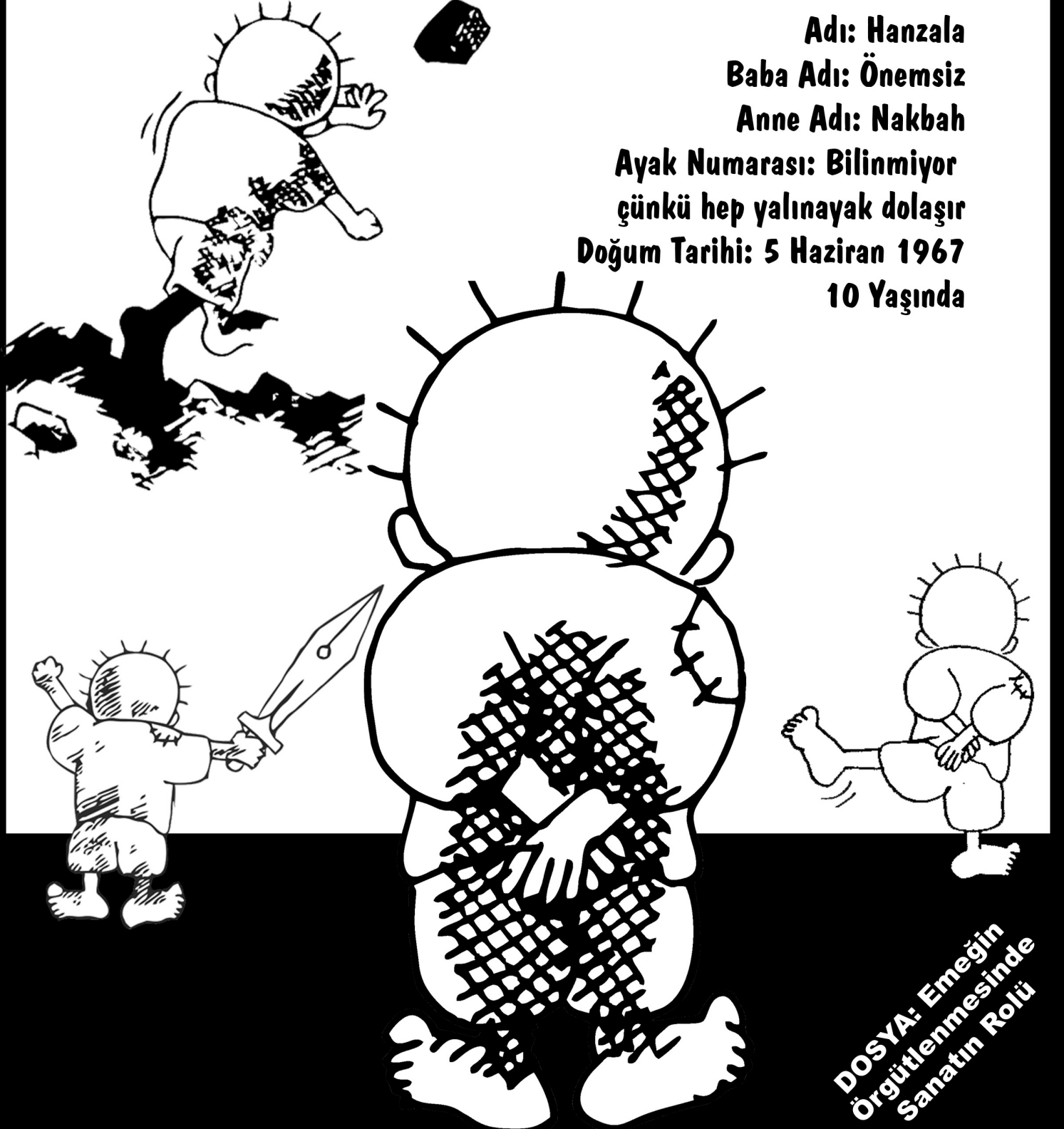
ÖN/BÖZ

ekin-sanat-edebiyat

İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir, bu da onun önsözüdür

onsozdergisi@gmail.com

Güz
'10
XVIII

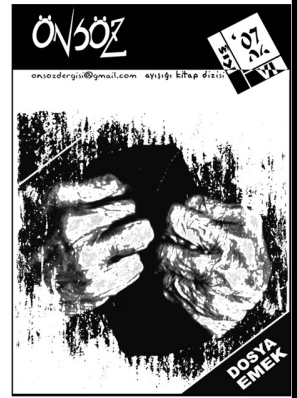
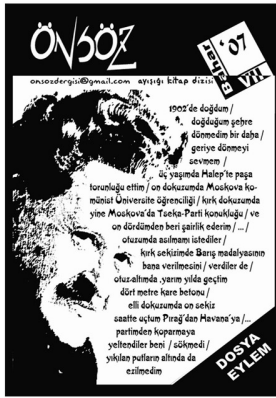
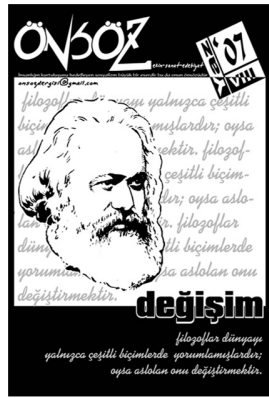
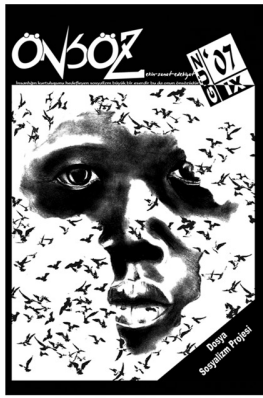
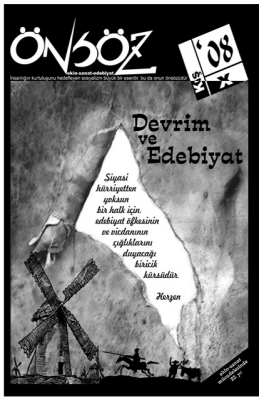

Adı: Hanzala
Baba Adı: Önemsiz
Anne Adı: Nakbah
Ayak Numarası: Bilinmiyor
çünkü hep yalınayak dolaşır
Doğum Tarihi: 5 Haziran 1967
10 Yaşında

DOSYA: Emegın
Örgütlenmesinde
Sanatın Rolü

ÖNSÖZ

İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir bu da onun Önsöz'üdür. Sosyalizma ku rizgarkirina mirovan ji xwe re kiriye armanc berhemeke mezin e; ev jî pêşgotina wê ye

**AYIŞIĞI
SANAT
MERKEZİ**

**xviii
KİTAP DİZİSİ**

kültür / sanat / edebiyat

Genel Yayın Yönetmeni
Songül Yücel
Yazı Kurulu
Songül Yücel / Ülkü Şeyda
Fatma Yıldırım / Ruhan Mavruk
Pınar Turan

Önsöz'e Ulaşabileceğiniz adresler

İstanbul

İstiklal Cad. Rumeli Han
88/11 Kat: 6 Tel: 0212 249 44 43

İzmir

1337. Sk.No:18 Çankaya
Tel: 0232 489 63 16

Ankara

Bayındır Sok. Hitit Apt. No:22/14 Kızılay

Adana

Çınarlı Mah. Atatürk Cad. 61012 Sk.
Pedük Apt. Kat: 1 No. 2 / Seyhan
Tel: 0322 459 70 62

Antep

Atatürk Bulvarı Bey Mahallesi No:6/7 Kat:3
Şahinbey Tel: 0 342 230 38 74

Antakya

Fevzipaşa Mah. Kurtuluş Cad. Akıncılar Sk.
Gali İş Mrk. K: 1 D:1 No:80
Telefon: 0 326 216 49 12

www.ekinsanat.org
onsozdergisi@gmail.com
istanbulayisigi@gmail.com

Ekim 2010

Baskı:

Estet Ajans Matbaacılık
Merkezefendi Mah.
Fazılpaşa Cad. 4. Zer San.
Sit.No: 16/26 Topkapı / İstanbul
Tel: 212 565 17 74

İNGİ

Merhaba...

Sizlere yeni bir sayımızla, güz sayımızla yeniden merhaba demenin coşkusuyla yaşıyoruz.

Kavurucu sıcakları gibi yoğun olan yaz dönemini geride bıraktık. Müziğimizle, şiirimizle, zaman zaman farklı etkinliklerimizle çeşitli işçi ve emekçi eylemlerinde yer aldık. Yaz boyu düzenlenen festivallere, halk şenliklerine işçinin, emekçinin kültürünü ve sanatını taşımaya çalıştık. Çeşitli yerlerde Önsöz stantları açtık... İşçi ve emekçi eylemlerinden oluşan fotoğraf sergimizi değişik yerlere taşıdık...

Ayışığı Sanat Merkezi olarak 7. gerçekleştirdiğimiz sanat merkezleri konferansında "emeğin örgütlenmesinde sanatın rolü"nü çeşitli yönleriyle ele almaya çalıştık. Aynı konuyu dosyamıza da taşıdık.

Güzle birlikte yeni döneme de merhaba dedik ve yeni dönemin atölye çalışmalarını da başlattık. Müzik atölyesi, Tiyatro atölyesi, Şiir ve Edebiyat Atölyesi, Yeni İnsan Atölyesi ("Yeni Evrede Sanat" başlıklı çalışma yürütülüyor) Tüm bu atölyelerde yer almak ve hatta yeni atölye çalışmalarını birlikte yürütmek için siz okurlarımızı atölye çalışmalarına bekliyoruz.

İşte yine bir Tüya Kitap Fuarı daha (30 Ekim-7 Kasım) başlıyor. İstanbul Kitap Fuarında siz okurlarımızla buluşmak için sabırsızlanıyoruz. Bu sene yerimiz 10. salonda olacak. Hepinizi 10. salondaki Ayışığı Sanat Merkezi standına bekliyoruz.

Önsöz'ün 17. sayısında yer alan "haziranda ölmek..." yazısının içerisinde geçen "... burjuvazinin yaf-tası 'toplumcu gerçekçi'..." kavramları yanlış kullanılmıştır. "Toplumcu gerçekçi" ile "sosyalist gerçekçi" aynı şeyleri ifade eden kavramlardır. Bu yazıda ikisi birbirinin karşısı gibi gösterilmektedir. Oysa ki ikisi bir ve aynı şeylerdir. Bu yanlış düzeltir okurlarımızdan özür dileriz.

Önsöz'ün ilk çıkışından bu zamana kadar çeşitli dosya konularını inceledik. Şimdi daha derinlemesine araştırmaların yapıldığı, bir alan üzerine eğilen araştırmaları hedefliyoruz. Bu kapsamda Kış sayımızın dosya konusunu, Türk Edebiyatına ayırdık. Okurlarımızdan Türk Edebiyatı tarihine bakış, Türk Edebiyatında konular, Türk Edebiyatına işçi sınıfının girişi, Toplumcu gerçekçi edebiyatçılarımız vb. başlıklarla ilgili yaptıkları ve yapacakları çeşitli incelemelerle katkılarını bekliyoruz.

Yeni sayımızda kış sayımızda buluşmak dileğiyle...

Şiir

Nazım Akarsu

4

Yabancılaşmaya Karşı Beyin Egzersizleri

Gerçekten Yaşıyormuyuz ?

Temade Çınar

15-18

Şeyh Bedreddin Yaşıyor

Atıla Oğuz

26-30

Sanata Dair Notlar

Nasıl Yapmalı ?

D. Dağlı

5 - 14

Tarihsel Toplumsal Gelişme ve Sanattaki Yansıması -6-

Naturalizm ve Emile Zola

Özgür Güven

19-25

bir dizi sonrası ve yaşayanların
sınırları üzerine

Vedat Düşkünler

31-32

Dosya

Emeğin Örgütlenmesinde Sanatın Rolü

Emeğin Örgütlenmesinde
Sanatın Rolü

Meta Niye Denir

Emeğin Kültürel Kodları

Hanzala
İşçi Sınıfının Örgütlenmesi
ve Sanat

Latin Amerika Devrimlerinde
Sanatın Sanatçının Rolü

keşfinden bu yanağının
tanıklığını yapan Fotoğraf

Son Söze Dek

Röportaj
**Zafer Diper'le Bizim
Tiyatro ve sanat üzerine**
61-64

Gezi Notları
**Munzur'a Adanmış
Yürekler**
67-68

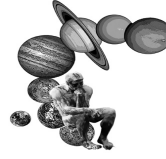
Şiir
Şebnem Tan
70

Bir İşçinin Günlüğü - 10
Kazım Demir
76-78

Çay Berbena
Ciran Yıldırım
65-66

Röportaj
Laz Kültür Derneği başkanı
Mehmedali Barış Beşli ile Söyleşi
69-70

Yapay Zeka
Özgün Denizci
71-75

Şiir
Umut
Fadime Altan
78

Adı Ölümdü Tuzakların
Ruşen Tutku
Kürtçe Yasaktır...
Adnan Çelebi
Anılar kuşlara benzer
Recep Çitıkbel
Pire Dersim; Seyit Rıza
Hakkı Aygün
Şiir
Kayhan Akan
Şehre Denemeler
Ergül Çiçekler
İadeyi Ziyaret
Ahmet Aydın 79-91

Bir Başka 31 Mayıs Şafağı:
Yönünü Geleceğe Dönerler
Özgür Güven
93-97

**İki Nora: biri Kürt
biri Norveçli**
Aydın Orak
98-99

Haberler

Bêrivan belgeseli Bursa'da keyfi yasaklandı
Tiyatro Simurg
Yeni Sezon Çalışmalarına Başladı
Geleneksel Sarıgazi Halk Festivali
"Sarigazi Bizimdir Bizimle Özgürleşecek"
Emeğin Ezgileri Tokat'ta
UPS Kargo İşçileriyle Dayanışma Gecesi
100-106

Aynil ve Rasim 107
Şiir / Müslüm Taş 108

Kayakıran Fırtınası
Ruhan Mavruk
92

OĞLUMA MASALLAR
"Kırmızı top ve iki arkadaşı"
109-112

Nazım Akarsu

Ben seni düşündürken
Belki Tuzla'dan bir işçinin
ölüm haberi gelir
Tersine döner dünya
Tersaneden bir ağıt yükselir
Erir yüreğimin çelik potasında
Gözyaşlarımın tuzu erir
Bir sızı göverir
Çekip gitmeyen bir sızı
O işçinin
babasız kalan kızı
Ansızın
beliriverir
gözümde
Ve onun dizinde derman kalmamış
annesi
Benzi solmuş
ninesi...
Yine
bir kum tanesi gibi
harcanır ömürler
Ve eğer gelen günler
devrimi müjdelemeseler
Bizler
kömürleşmiş cesetler önünde
cam kesen elmaslar gibi
yeminler edemezdik
Belki kendimizden

ve sevdamızdan
vazgeçip
Özgürlüğe götüren
gemilerden
sözedemezdik
Çözemedik
tarihin bilmecesini
çözemezdik
Çömez
gemiciler gibi
ufuk çizgisini
göremezdik
Ölümsüzlüğün
sırrına
eremezdik
Geldik
gördük
öğrendik
Gönendik gerçeğin bilgisiyle
İlgiyle eğildik
insanın üzerine
Kanın yerine
emeğin egemenliğini
kuralım
Düşlerimizin ortasında duralım
Ve gerçeğe dönelim diye.
İstanbul 2010

D.Dağlı

Sanata dair notlar

NASIL YAPMALI? ÇERNİŞEVSKİ ENAYİ I

“Ama hep görüldüğü gibi, çoğunluk sağduyulu ve önemli düşündüğü için tutuculaşır ve eskiyi savunur: ...” (s.9)

“İlericiler suspus oldular. Ama ağır basanlar, her utkudan sonra olduğu gibi, hemen bölündüler: ...” (s.9)

“Ama bu öykünün sonunda, yenilenlerin de karşı çıkamayacağı bir gerçek ortaya çıkıyor ve yaygınlık kazanıyordu: ...” (s.9)

“Artık hiçbir şey anlaşılmıyordu. Hem enayi hem akıllı...” (s.10)

Yazar “Enayi”nin ilk bölümünde intihar ettiği sanılan bir kişinin nasıl bu işi yaptığını tartışırken bireyler, aslında ister bireysel bir olay olsun, ister toplumsal, kendi toplumsal durumlarına göre bir değerlendirmede bulunurlar görüşünü işliyor. Bir bakıma o günkü Rusya’daki bölünmeyi de dolaylı olarak anlatmış oluyor.

“... Ve işler yürüyecek, yaşayan görecektir”

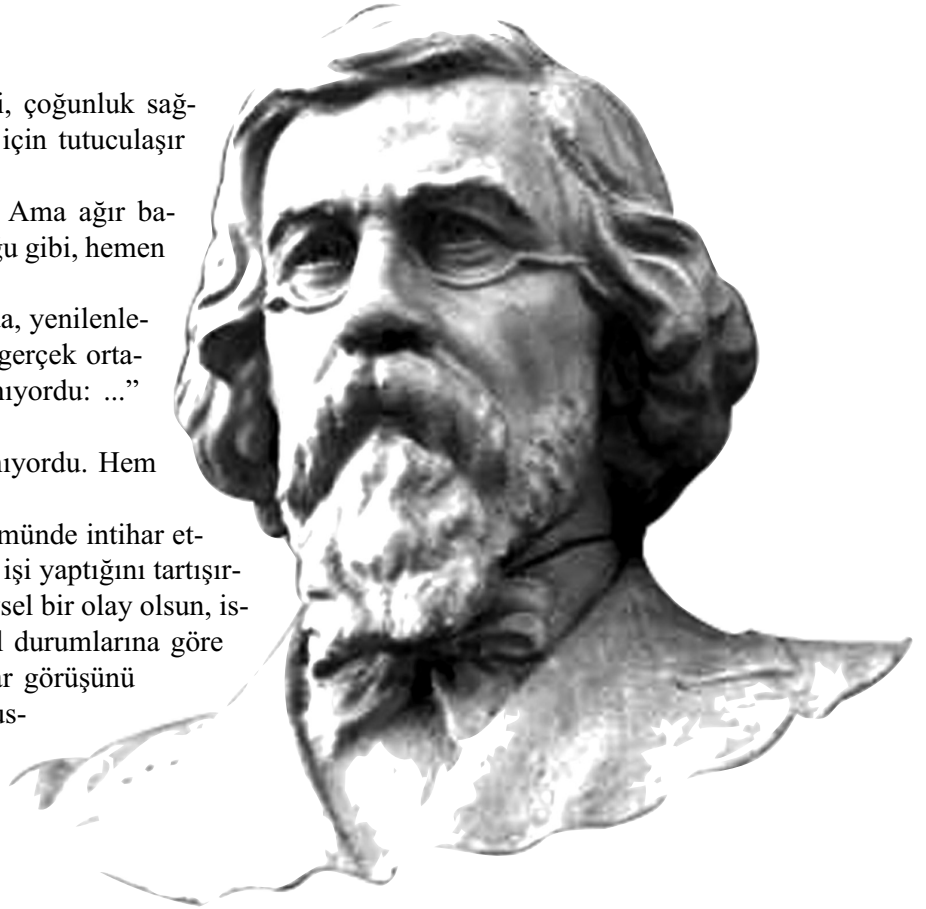
“Ça ira”

“Qui vivra, verra” (s.11)

Şarkıcık’ın anlatıldığı bu bölüm son derece çarpıcı. Fransız burjuva devrimi sırasında halkın söylediği bir şarkı. Şarkı da halkın kendi koşullarının bilincine vardığını anlatıyor. Kendi koşullarının, yoksulluğunun, eğitimsizliğinin, bilinçsizliğinin farkına varmakla, eski toplumun çöküp gitmekte olduğunu göstermiş oluyorlar. Burjuva devrimiyle feodal toplumsal sistem yıkılıp gitti ama, yerine gelen burjuva toplumunda emekçi kitlelerin yoksulluğu devam etti. Toprak köleliğinin yerine ücretli emek, ücretli kölelik geldi. Emekçi kitlelerin yoksulluğunun sona ermesi ve özelemlerine kavuşması için daha uzun bir dönem gelmesi gerekiyordu.

Yazarın şarkıyı romanına almasının nedeni, aynı koşulların Rusya’da o sırada devam ediyor olmasıdır. Ve halk orda da bir uyanış ve mücadele içine girmiştir.

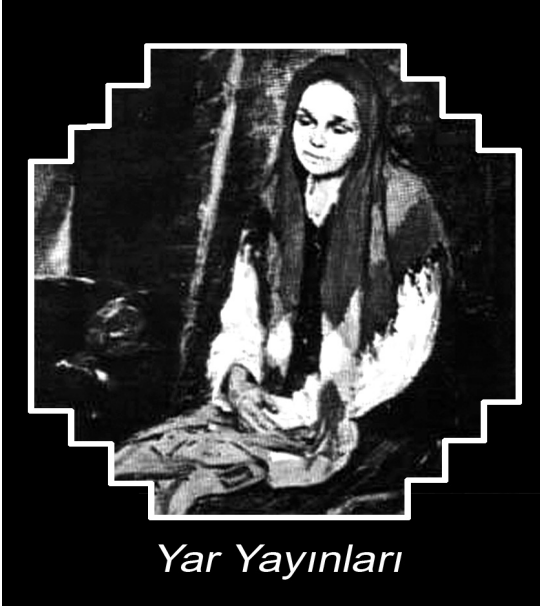
Şarkıyı söyleyen hizmetçi kız Maşa değil, eğitilmiş, orta sınıftan biri olan Vera Pavlovna’dır. Emekçilere bilinç dışardan, aydınlar tarafından, orta sınıftan ilerici unsurlar tarafından götürülüyor.

NASIL YAPMALI

n. g. çernişevski

Çernişevski eski romancılar karşısında tamamen devrimci bir anlayışla hareket ediyor. Bir bakıma Cervantes'in Don Kişot'ta yaptığını farklı bir biçimde yapıyor. Cervantes'in Don Kişot'taki anlayışı, konumu tamamen devrimcidir. Arada belli farklar var.

Önsöz

Yazar "Önsöz" adını verdiği bu bölümde okuyucu ile diyaloga giriyor, tartışıyor. Yazar daha romana başlamadan romanın heyecanlı bir bölümünü başa alıyor ve bunu neden yaptığını hemen sonra açıklıyor. Çernişevski burada kendi roman anlayışını açıklıyor. Bunu yaparken, eski roman anlayışıyla hesaplaşma içine giriyor. Çernişevski eski romancılar karşısında tamamen devrimci bir anlayışla hareket ediyor. Bir bakıma Cervantes'in Don Kişot'ta yaptığını farklı bir biçimde yapıyor. Cervantes'in Don Kişot'taki anlayışı, konumu tamamen devrimcidir. Arada belli farklar var. Cervantes Don Kişot'u yazdığı dönemde İspanya'da eski dönem sona ermiş, onun içinde yeni bir dönem başlamış ve yeni tarihi dönem (kapitalizmin ilk doğuşu) eski dönemin (feodal sistem) yadsınması olarak gelişim göstermiştir. Cervantes'te eski toplumun yeni toplum tarafından bu yadsınmasını düşünsel planda yapıyor. Bu yüzden Don Kişot'la eski anlayışa son noktayı koyuyor. Eski toplumun anlayışı yeninin içinde bir süre daha yaşasa da artık egemen değildir. Çürüyüp dağılmakta olmaktadır. Çernişevski sanat gücü olmayan roman anlayışıyla haklı olarak alay ediyor, onu aşağılıyor. Nasıl ki eski toplum ancak radikal, devrimci bir biçimde yıkılır ve yeni olan ancak devrimci yöntemle onun yerini alırsa, düşünsel planda da bu hesaplaşma ancak devrimci biçimde olabilir. Çernişevski'nin eleştirisinin sertliği,

yani eleştiriyi bir eleştiri silahı gibi kullanması onun üstünlüğüdür, devrimci konumunda oluşu gereğidir.

Çernişevski'nin roman okurlarıyla alay etmesi, onları kendi durumlarını sorgulamaya çağırması, onun gözünde "kamuoyu" denen eski anlayışa, egemen olan anlayışa karşı, ortaya çıkmış olan yeni anlayışı ve bu anlayışın savunucularının "yeni insan"ın cesaretle ileri atılmasını istediği içindir. Çernişevski burada "Kamuoyu" denen eski anlayışa en ufak bir değer bile biçmeden, kendi doğru yolunda ilerliyor.

Peki, Çernişevski eleştirdiği roman anlayışına son noktayı koyabildi mi? Elbette "Nasıl Yapmalı" bu konuda son nokta değil, ama eski roman anlayışına karşı öncü bir rol oynamıştır. Çernişevski'nin eleştirdiği roman anlayışı, günümüze değin yaşamaya devam etti. Bu tür romanlar her zaman belli bir okuyucu kitlesi de buldu. Fakat eleştirel gerçekçilik ve toplumcu (sosyalist) gerçekçilik karşısında etkinliğini yitirdi.

Birinci Bölüm

-Vera Pavlovna'nın Çocukluğu, Gençliği- -I-

Yazarın belirttiği gibi Vera Pavlovna'nın anne-baba evinde yaşamı sıradan bir yaşam olarak geçiyor.

Bu sıradan yaşam, orta sınıfların yaşamından bir kesittir. Vera Pavlovna'nın ailesi sınırlı ekonomik olanaklarına rağmen kızlarını sanat okuluna gönderiyor, ona piyano dersleri aldırıyor vb. Vera Pavlovna'nın bu ince eğitiminin yanında, annesinin kendisine karşı davranışı pek kaba; küfür ve aşağılama ve hatta kaba dayağa dayanıyor. Bu da, o dönemin çocukları yetiştirme tarzı. Aynı zamanda çocukların anne-babaya bağımlılığının sonuçları. Toplumun çocuklara karşı kabalığını da gösteriyor.

II.

“Ben bilirim... Kitaplarınız şunu diyor; yaşamda rahat edenler, namussuzlar ile kötülerdir.” (Marya Alekseyevna-anne, s.32)

“Böyle yaşanmaz, yaşama yepyeni bir düzen vermek gerek.”

“Bu ulusla gel de yeni bir düzen kurmaya kalkış. O zaman... Ne yapalım, eski düzene göre yaşamayı sürdürelim.”

Vera Pavlovna evlenme çağına gelmiş genç bir kız olmasına rağmen annesinden o bilinen kaba tavrı görmeye devam eder. Taki evin sahibi büyük hanımın genç çocuğu Vera Pavlovna'ya göz dikene kadar. Bu andan itibaren Marya Alekseyevna kızına karşı yeni durumu gereği yumuşak davranmaya başlar. Paralarından fedakarlık yapar, kızına güzel giysiler alır. Bunu kızlarına yapılmış iyi bir yaptırım olarak görürler.

Marya Alekseyevna kızının illa da büyük hanımın oğluyla evlenmesini ister: Böylece kızı kocasının zenginliği sayesinde “mutlu” olacak, kendi ilk evlilik yılları gibi sürünmeyecek, hakarete uğramayacak, dövülmeyecek, kapı dışarı edilmeyecek.

Marya Alekseyevna'nın bu düşünce tarzı, ne sadece kendisine aittir, ne de o dönemin Rusya'sında vardı. Dünyanın her tarafında yoksul ailelerin bu konudaki düşüncelerini bir genel eğilim olarak yansıttı.

Bu bölümde yazar Marya Alekseyevna'nın kısa hayatını onun ağzından anlatırken, yoksul ama dürüst insanların o günkü sistemde (tabi bugünkü sistemde de) ancak dürüstlüklerini yitirerek zengin olabileceğini, ya da zenginleşerek dürüstlüklerini yitirdiklerini öğreniyoruz.

Ama Marya Alekseyevna bir şeyin daha farkında: “Böyle yaşanmaz, yaşama yepyeni bir düzen vermek gerek.” Çernişevski'nin bu romanı yazdığı 1863 yılı düşünülürse, Marya Alekseyevna'nın ağzından ifade ettiği şu sözler son derece cesurca sözlerdir. Çernişevski bunları söylerken serfliğe ve otokrasiye karşı toplumda gelişen ilerici, demokratik hareketleri, hedeflerini de açıklamış oluyor. O sırada bunları söylemek için ağır bedel ödemeyi göze almak gerekiyor.

III.

Marya Alekseyevna o günkü toplumda bir insanın ne yaparsa rahat edeceğini çok iyi biliyor. O bunu kendi yaşamından bilir. Bu toplumun yaşam tarzına ayak uydurmaya çalışmış biri olarak, kızını zengin birine pazarlıyor.

Zenginlerin dünyasıysa tamamen çürümüş, asalak, tamamen bireysel çıkarlara dayanıyor. Evlilik ilişkisi bir çıkar ilişkisidir. Ya zenginlik aracı, ya da zevk aracı. Burjuva evlilik, soylu evliliği bundan başka bir şey değildir.

V. - VI.

Aristokratların, burjuvalaşmış aristokratların dünyasında insan ilişkileri yarcılık ilkesine dayanır. Dostlukları güvenilmezdir, her biri diğerinin kuyusunu kazmaya çalışır. Kadın erkek ilişkisi bu temel özelliklerinden ayrı değil.

Yazar bu bölümlerde zengin bir aile çocuğu olan Storeşnikov'un kendilerine göre yoksul olan Vera'yı nasıl bir ikiyüzlülükle ayartmayı ve onurunu kırmayı planladığını ele alıyor.

Burada anlatılanlar klasiktir. Her dönem zengin erkeklerin yoksul kızları nasıl baştan çıkarttıkları, sonra ortada bıraktıkları anlatılıyor. Zenginlerin dünyasının da zayıf noktaları, aşıl topuğu vardır. O çevrelere girmiş olan Parisli Juli, Vera'yı bu adi oyundan kurtarmak için, onların zayıflıklarından yararlanır. Vera, Storeşnikov'un kendisine kurmak istediği iğrenç tuzağı anlar ve onu rezil eder. Juli, bu rezaletin sosyeteye yansımamasını Storeşnikov'un Vera'nın peşini bırakması şartıyla önlemeye çalışır.

Cervantes Don Kişot'u yazdığı dönemde İspanya'da eski dönem sona ermiş, onun içinde yeni bir dönem başlamış ve yeni tarihi dönem (kapitalizmin ilk doğuşu) eski dönemin (feodal sistem) yadsınması olarak gelişim göstermiştir. Cervantes'te eski toplumun yeni toplum tarafından bu yadsınmasını düşünsel planda yapıyor. Bu yüzden Don Kişot'la eski anlayışa son noktayı koyuyor. Eski toplumun anlayışı yeninin içinde bir süre daha yaşasa da artık egemen değildir. Çürüyüp dağılmakta olanıdır. Çernişevski sanat gücü olmayan roman anlayışıyla haklı olarak alay ediyor, onu aşağılıyor. Nasıl ki eski toplum ancak radikal, devrimci bir biçimde yıkılır ve yeni olan ancak devrimci yöntemle onun yerini alırsa, düşünsel planda da bu hesaplama ancak devrimci biçimde olabilir. Çernişevski'nin eleştirisinin sertliği, yani eleştiriyi bir eleştiri silahı gibi kullanması onun üstünlüğüdür, devrimci konumda oluşu gereğidir.

VII.

“Ama ah, yaşam madde ve çıkardır!” (Juli, s.55)

“Bildiğim tek şey özgür olmak! Kimsenin buyruğu altında yaşamamak, kimseye çok şey borçlu olmamaktır. Yaşamımda kimse bana ‘benim için şunları yapmak zorundasın’ demesin. Ben yalnız içimin istediği şeyleri yapayım. Herkes de öyle davransın. Kimseden bir şey istemem ve kendim de bağımsız olmak isterim.” (Vera, s.56)

Vera nasıl bir yaşam istediğini tanımlarken o günkü toplumsal ilişkilere sert bir eleştiri yöneltmiş oluyor. O günün Rusya’sında Vera’nın özlemleri ancak geleceğin toplumunda gerçekleşebilecek bir ütopya olarak görünüyor. Feodal Rusya için öyle görünebilir, ama kapitalist Avrupa için bir ütopya değildir. Kapitalist toplumun komünist topluma dönüşmesiyle Vera’nın düşlediği insani özgürlük gerçekleşir. İnsani özgürlük yüzyıllarca ezilen, sömürülen insanların düşlerini süslemiştir. Bunun tarihsel koşulları ise ancak kapitalist üretimle birlikte oluşmuştur.

“İnsanlar boyuna bir tarafı zorluyorlar, çünkü kimse onlara ‘hey kardeşler biraz da öbür yanı zorlasanıza’ demiyor. Birden bu sözü duyuverdiler mi hemen çark edip, öbür yönü zorlamaya başlıyorlar.” (yazar, s.57)

“Ama tarihçiler ile ruh bilimcilerin dediklerine bakılırsa, her özel olayın genel bir nedeni, yerin, zamanın, ırkların ve bireysel öğelerin etkisiyle, kişiye özgü bir durum alıyor” (kendi deyimlerince). (Yazar, s.58)

“Ne yapayım ben de Juli gibi kaba şeylere, dobra dobra kendi kaba ve bayağı adlarını veririm...” (yazar, s. 58)

Storeşnikov, Vera ile beklenmedik bir tavırla karşılaşmış, Juli tarafından kaba bir dille tehdit edilince, yavaş yavaş Vera’yı baştan çıkarılması gereken biri değil, evlenmesi gereken biri olarak düşünmeye başlar.

Yazar, Storeşnikov’un düşüncesindeki bu değişikliği esasında genel bir değişimin, toplumdaki bir değişimin sonucu olduğunu belirtir. Soruna daha derinlikli ve toplumsal çerçeveden yaklaşır.

“Sahip olmak; kimi başka bir insana sahip olmaya kalkışıyor? İnsan bir sahibliğe, bir terliğe sahip olur. Boş sözler: Biz erkeklerin hemen hemen hepimiz sizlerden, sevgili kızkardeşlerimiz, sizlerden birisine sahiptir. Gene boş sözler! Kardeşlerimiz misiniz? Ne ilgisi var. Cariyelerimizsiniz, hizmetçimizsiniz!...” (Yazar, s.58)

Çernişevski burada kadın ve erkek ilişkilerini sorguluyor. Erkekler, kadınla ilişkisini ‘sahip olma’ olarak, bir eşya gözüyle, bir mülk olarak gördükleri için sert biçimde eleştiriyor. Çernişevski’ye göre yeni insanın kadın-erkek ilişkisi erkeğin kadının egemeni olarak değil, özgür insanların birbiriyle ilişkisi olması gerektiği görüşünü işler.

“Ama öyle anlaşılıyordu ki, kızı bütün zincirleri kırmıştı, dahası Marya Alekseyevna’nın yenemediği zorlukları bile. İşin aslına gelince Veroçka’da annesinin istediğini istiyordu, hiç değilse öyle anlaşılıyordu. Ama okur yazar, bilgili bir kız olduğundan, kendi nesnesini başka türlü işliyordu...” (yazar, s.71)

Marya Alekseyevna bir kadın olarak köleliğinin bilincinde olmayan bir köle; kızı Veroçka ise köleliğinin bilincine varmış ve köleliğe başkaldıran, onu değiştirmeye yolları arayan bir köle. Kızının annesinden farklı düşünmesinin ve davranmasının nedeni toplumsal koşulların değişmeye yüz tutması ve eğitilmiş olmasıdır. Vera’da ortaya çıkan eğilim, kendi tarihini kendisi bilinçlice yapmak isteyen bir halkın biçimlenmekte olduğunu haber veriyor.

“... Evet tüm bunlar eskiden böyle olurdu, çünkü dürüst, namuslu insan azdı, pek azdı. Kim bilir belki eskiden insan ürünü böyle kıttı...” (s.75)

“Ama şimdi işler değişmeye başladı. İyi insanlar birbiriyle karşılaşır oldu. Bunların sayısı günümüzde artıyorsa nasıl karşılaşsınlar? Daha ileride iyi insan

Vera’nın ikinci düşünde özgürlük, insani bir yaşam için varolanın emek verilerek dönüşümüyle gerçekleşebilir. Bu konuda çamur örneği verilir. Bilinen, çamur bitkiler için, ekin için yararlıdır, sağlıklıdır. Çünkü su, çamuru çürütmecek şekilde akıp gitmektedir. Çamur olmayan çamur ise, devinim olmadığı için durgundur ve bitkinin kökünü çürütür. Ama eğer emek verilerek drenaj kanalları açılırsa, su harekete geçer, kanallardan boşalır. Çamur, sağlıklı bir çamur olur.

olmak normal şeylerden sayılacak ve biraz daha ileride başka türlü insanlara zaten rastlanmayacak, çünkü tüm insanlar iyi ve dürüst olacak. O zaman dünya yaşanılır güven dolu olacaktır.” (Yazar, s. 76)

Çernişevski “iyi insanlar dediği yeni insanın ortaya çıkmakta olduğunu burada güçlü bir şekilde belirtiyor. İyi insanlardan oluşacak olan geleceğin toplumunun dayanacağı toplumsal koşulların doğmakta olduğunu sezindiğini belli ediyor.

Geleceğin toplumu, sosyalizm, kapitalizmin insanıyla kurulacak. Yani sosyalizm kapitalizmin çürüttüğü, bencilleştirdiği, kötü tutkuların geliştirdiği insanlar tarafından kurulacak. Ama bu insanlar toplumu dönüştürürken kendilerini de değiştirmiş olurlar: O zaman “iyi insan” olmak normal bir durum olacak. İnsan J. London’un sözleriyle “dost insan” dır. İşte o zaman güzellik güzelliğe, güven güvene karşılık düşecektir.

“... Sanırım bir gün yeryüzünde hiç yoksul kalmayacak. Er geç yaşamımızı öyle kuracağız ki aramızda yoksul kimsecikler kalmayacak...” (Lopuhov, s.92)

Hiçbir yoksulun olmayacağı bir dünya özlemi yüzyıllar boyunca emekçilerin düşlerini süsledi. Sadece kendisinin yoksulluktan kurtulması değil, hiç kimsenin yoksul kalmadığı bir dünya, bu özlem hiç bitmedi. Ancak insanlar bunun nasıl olacağını bilmiyorlardı. Bunun maddi, tarihsel şartları ise henüz oluşmamıştı. Maddi koşulları oluşunca emekçinin kurtuluşu pratik bir görev haline geldi. Ama o zamana değin hep bir özlem olarak çeşitli insanların kafalarında (Lopuhov, Vera gibi) sürdü.

“... Kadınlar da “ah, ah, keşke erkek doğsaydım demez olurlar. Eğer kadınlar nişanlımla tanışsaydı, erkeklerden hiç geri kalmazlardı.” (Lopuhov, s.92)

Yazar, burada dolaylı biçimde kadının kurtuluşu düşüncesini işliyor.

Kadınlardan bu sözü duyuyoruz -annelerimizden, teyzelerimizden daha sık duyardık. Bu bir kölenin kendi durumuna karşı ilk bilinçsiz isyanıdır: Kadın, erkeğin yerinde, köle efendisinin, yerli halk sömürgecinin, işçi patronun yerinde. Bu ilk bilinçsiz isyanın yerini giderek köleliğin ve kölelik koşullarının kaldırılması bilinci alır.

“O halde sevda ne demek? Herhangi başka bir duygudan ayırdı ne? Ayırt, bu duygunun gücüdür...” (Lopuhov, s. 95)

Yazar Vera ile Lopuhov arasındaki bu diyalogda sevgi, duygu, tutku, sevda kavramlarını ve aralarındaki ilişki ya da farkı yorumlar. Yazara göre tutku derine giden duygudur. Sevda bu duyguya, yani tutkuya dayanır. Sevda ile sevgi aynı duygular değildir. Bu hep bir tartışma konusu olmuştur: Sevgi ile sevda özdeşik midir? Sevgi ile tutku farklı şeyler midir? Şöyle söylenebilir, sevda birine duyulan sevgiden farklı olarak cinsel aşkı da içerir.

Vera Pavlovna, Lopuhov’la ilk konuşmalarından sonra zaten daha önceden kendisinin düşündüğü insanın insanı sövmeyeceği, hiç kimsenin yoksul ve başkalarına bağımlı olmayacağı, herkesin insanca yaşayacağı bir toplumsal düzenin mutlaka gerçekleşebileceği biçimindeki görüşlerinden artık iyiden iyiye emindi.

Vera bu düşünceler içinde şimdiye dek okuduğu kitaplarla hesaplaşma içine girer. Rus romanının bu konuda kendisine hiçbir şey söylemediğini, bir şeyler söyleyen Dickens ise tüm bunlara değinmekle birlikte, sadece bir düş olarak ele alır. Bir çıkış yolu göstermez. George Sand’da sadece iyi yürekli biri. Veroçka’nın düşündüğü düzen öylesine anlaşılır ve olanaklı ki, insanlar bu konuda yalnızca düşünmekle kalmıyor, bu düzeni gerçekleştirmek için harekete bile geçiyorlar.

“Ben bir de üstün sanat denilen bir biçimde yazmak isteseydim.” (yazar, s. 119)

Yazar yeni bir karakter tanıttı: Rahmatov

Rahmatov genç bir insan. Aileden gelme belli bir ekonomik olanakla sahip. Ama olanaklarını insanlarla paylaşmayı seven biri. Bilime, düşünceye, düşünürlere, eğitime büyük değer verdiği için, olanaklarını bu alanda kullanır.

“Asıl amacım: Her şeyi daha güzel bir biçimde anlatmak değil, olduğu gibi anlatmaktır.” (Yazar, s.119)

Yazar romanın belli bölümlerinde okuyucuyla bu şekilde diyalog kuruyor. Görüşlerini, sanat anlayışını açıklıyor. “Üstün sanat” denilen kendinden önceki gerçekçi olmayan içerikten çok anlatıma, biçime önem veren anlayışı eleştiriyor. Onunla dalga geçiyor. Bu “üstün sanat” eserlerinin romandaki olayların gidişini ele alırken, durumu tüm gerçekliği içinde değil de, gerçekliğe aykırı olsa da betimleme ustalığı esaslı bir rol biçiyorlar. Burada mükemmel biçim uğruna içerik ihmal edilmiştir. Çernişevski ise gerçekçi bir yazar olarak, içeriği ön plana çıkarıyor.

“Bir üçkağıtçı çirkin oyunlarını oynarken, insanın heyecanlanıp namussuz, onursuz, ilkesiz diye bas bas bağırmasının saçma olduğunu anlatmıyor mu? İnsan durup dururken üçkağıtçı olmaz. Onu yaşadığı koşullar böyle olmaya zorluyor ve bu koşullar altında üçkağıtçı olmamasının aptallık, akılsızlık ve dahası olanaksız olduğunu ileri sürmüyor mu?” (Yazar Lopuhov için söylüyor, s. 120)

“Peki ama tüm matematikçiler, astronomlar, tarihçiler, ekonomistler, hukukçular, yazarlar, yazıncılar ve bir sürü başka bilim adamı; hepsi de maddeci midir? Nerde!” (Yazar, Veroçka’nın rüyasından önce, s.123)

Çernişevski her bilim adamının maddeci olmadığını söyleyerek, kendi maddecilik (materyalist) anlayışını ortaya koymuş oluyor. Pek çok bilimcinin bilimle uğraşırken materyalistçe hareket ettiğini, ama ideolojide idealist olduğunu çok iyi biliyoruz. Çernişevski bu ayrımı yapmakla Marks’ın materyalist anlayışı yolunda olduğunu gösterdi. Marks’tan habersiz ama aynı yolda ilerlemiş.

Yazar “Veroçka’nın düşü” bölümünde -bölüm XII- varolan toplumla geleceğin özgür ve mutlu toplumunu karşılaştırıyor.

İnsanlar, yeni ve özgür toplumun koşulları olmadığı için ya da olmadığı zaman, eski toplumun baskılarına, sınırlılıklarına katlanır. Ama yeni toplumun ilk belirtileri kendini gösterir göstermez o zaman hiç kimse eski toplumu yıkılmaktan kurtaramaz. Herkes özgürlüğe koşar.

Bölüm XVIII

Bu bölümde Vera Pavlovna ile Dimitri Sergeyeviç (Lopuhov) geleceğin kadın erkek ilişkisinin nasıl olması gerektiğini tartışıyor. Daha doğrusu Veroçka Lopuhov’a bu ilişkinin nasıl olması gerektiğine dair ders veriyor.

Kadının özgürlüğü ya da kadın-erkek eşitliği, kadının anlayışlı, olumlu, uyumlu, uygun bir erkekle evlenmesi değildir. Çünkü en anlayışlı erkek bile, kadının üzerinde egemenlik kurmak ister. Ya da erkeğin kadına övgüler düzmesi, onun elini öpmesi de kadının durumunu değiştirmez.

Yazarın burada açıkça işlediği görüş: kadın ekonomik olarak bağımsız olmalı erkeğin eline bakmamalı, erkeklerle ilişkilerini tamamen özgür bir temelde kurmalı.

“... İnsan doğasını akıl, mantık, gurur, yaşam koşulları boğuyor ve insanın doğası susuyor, sınıyor, mantığa başvurmuyor, ama susmakla ortadan kaldırılmış sayılmaz ki kendi kendine yürümeyi sürdürüyor ve ürünün köklerini çürütüp duruyor.” (Lopuhov, s. 163)

Sonraki bölümde Lopuhov, Veroçka ile yaptığı konuşmanın etkisiyle kendi kendine hesaplaşıyor. Veroçka’yı “bodrumdan çıkarmak” isterken, bu konuda ona yardım ederken, aslında bu iş kendini tatmin ettiği için, yani kendi bencil duygularını tatmin ettiği için, ona yardım ettiğini sorgular. O Veroçka’yı düşünürken bile, aslında kendi egosuna göre davranır. Kendisi var, Veroçka yok onun egosunda. Ve kendinin böyle olduğunun farkındadır.

“Ben, yani egonun hep önde geldiği ne değin doğru! Kendimden başladım, kendimle bitirdim. Vay babam vay, üstelik de özveriden başladım.” (Lopuhov, s.163)

Serüvenci birisi. Ne bulunduğu yere sığar ne kabuğuna, ister ki her yeri gezsin. Öyle de yapar. Yazar Rahmatov’un kişiliğine övgüler dizer. Haklı. Dönemin toplumsal ilişkilerine aykırı bir kişilik olsa da insanların ileriye gitmesi, yaşama sevinci duyması, kendisini aşması için, yeni bir tiptir, bir örnektir.

Yazarın sözleriyle: “Bu insanlar iyi çaydaki, pahalı bir şaraptaki gibi yaşamın enfes tatlarıdır. Kitlenin gücü, aroması, motorudurlar. Onlar yaşamın tadı, tuzu, bereketidirler.”

“MARYA ALEKSEYEVNA’YA ÖVGÜ” bölümünde (XXIV) Yazar Marya Alekseyevna’yla konuşuyor (sesleniyor) Marya Alekseyevna’nın despotluğunun, kötülüğünün aslında, ondan kaynaklanmadığı, o gerekirse iyi biri olabileceğini, ama içinde bulunduğu çevrenin, toplumun onda kötü yönler geliştirdiğini işliyor. Yazar bireyle toplum ilişkisini ele alırken, bireyin içinde bulunduğu durumdan toplumu sorumlu tutuyor. Eleştirisini o günkü topluma yöneltiyor. Kişinin sahip olduğu kötülükleri savunmuyor ya da mazur göstermiyor, bunun içinde bulunduğu koşullardan ileri geldiğini söylüyor.

Vera Pavlovna modern düşünceli Lupohov’la kendisinin kabul ettirdiği bir evlilik yapar. Hem Lopuhov’la çalışır, hem de kendisi küçük küçük gelir getirici iş alır. Ve sonunda bir terzi atölyesi açmaya karar verir ve ilk adımları atar. Yani ekonomik bağımsızlığının temelini döşer. Bu temellerde ve verdiği onurlu mücadele sonucu Lopuhov’la ve yeni çevreyle, o eski “bodrum”la kıyaslanmayacak bir ilişki yaşar. Bulduğu çevre biraz değişince, olanakları biraz artınca, yani dayanakları oluşunca sınırlı da olsa nasıl insani bir yaşamın doğduğunu görmüş oluyoruz.

VERA PAVLOVNA’NIN İKİNCİ DÜŞÜ

Vera’nın ilk düşünde özgürlük henüz soyut bir şeydir. Bir “bodrumdan” olabildiğince yeşil ve geniş bir alana çıkmak, gönlünce, özlemince yaşamaktır.

Vera’nın ikinci düşünde özgürlük, insani bir yaşam için varolanın emek verilerek dönüşümüyle gerçekleşebilir. Bu konuda çamur örneği verilir. Bilinen, çamur bitkiler için, ekin için yararlıdır, sağlıklıdır. Çünkü su, çamuru çürütmeyecek şekilde akıp gitmektedir. Çamur olmayan çamur ise, devinim olmadığı için durgundur ve bitkinin kökünü çürütür. Ama eğer emek verilerek drenaj kanalları açılırsa, su harekete geçer, kanallardan boşalır. Çamur, sağlıklı bir çamur olur.

Düşünde başka şeyleri de görüyor. Annesiyle tartışma (diyalog) var. Daha doğrusu annesinin anlatımı var. Düşteki yoruma göre, annesi olsun, başka kötü insanlar olsun, onları kötü yapan koşullardır. Koşulları değiştiren yani kötülük kimseye bir zarar getirmeyecek bir yeni koşul ortaya çıktı mı, tüm insanlar iyi insan olunca, hiç kimse kötü olmak istemez.

“... bu parayı aramızda paylaşıyorum. İlk paylaşımda herkes ayrı ayrı, eşit olarak payını alacak. Daha sonra, işin kendisi, paylaşmanın hangi biçiminin daha uygun olacağını gösterecektir.” (Vera Pavlovna, s.218)

“Konuyu, çok ileri götürmekten kaçınıyordu, gelecekteki her hangi bir çekici şeyi vaatmiyordu. Bu gibi vaatler, bir anlık taşkınlıktan, coşkudan sonra güvensizliği doğuruyordu.” (Yazar, s.219)

Vera Pavlovna’nın öncülüğüyle kurulan terzi atölyesi ortaklaşa bir anlayışla, ilkeyle kuruluyor. Başka atölyelere göre daha verimli olan atölye zamanla büyüyor. Ortak üretim ve eşit paylaşım zorunlu olarak tüm terzi kızların çalışma dışı yaşamlarında komünal yaşam ilkesine göre düzenlemesini getiriyor. Ortak üretim, komünal yaşam, o toplumda hiç olmayacak denli terzi kadınlara mutluluk getiriyor.

Yazarın atölye düzeninde savunduğu bazı görüşler, örneğin insanlar çalışırken, içlerinden birilerinin herkese kitap okuması ya da çalışanların çok yönlü eğitimi, yani çalışmanın eğitimle birleşmesi sosyalist ülkelerde bir ilke olarak uygulanıyor.

Kapitalist toplumda sosyalist uygulamaları daha önce Robert Owen İngiltere’de belli bir süre yaşama geçiriyor. Çernişevski ise bunu tasarım yoluyla ortaya koyuyor. Owen’in örnek uygulamaları ya da Çernişevski’nin sosyalizmi sınıfsız bir toplumu tasarım yoluyla geliştirmesinin altında kapitalizmin belli bir gelişimi ile ortaya çıkan çelişki ve karşıtlıklar yatıyor. (214-230)

Yazar yine okurla tartışıyor. Okurlarıyla kahramanlarının nitelendirilmesini tartışıyor. Ona göre roman kahramanları yeni tipte insanlardır: Dürüst, özverili ve mücadeleci. Onların önünde eğilmiyor. Bir yazar olarak kahramanlarına belli bir uzaklıkta duruyor. Ama onlara saygı duyuyor. Hepsi bu.

“Bu kişilik daha yeni doğdu ama hızla çoğalıyor. Zamanımız yarattı bu kişiliği ve şimdi zamanımızın simgesi bu kişiliktir. Ve ... acaba söylemeli mi, zamanın değişmesiyle bu kişilik de yokolup gidecek ve ne yazık ki bunların zamanları çok kısa sürecek.” (Yazar, Lopuhov ve Kirsanov’un yeni kişiliği)

Yazar Lopuhov ve Kirsanov’un kişiliklerini yorumlarken, bu kişiliğin doğmakta olan yeni bir kişilik, yeni insan kişiliği olduğunu ve yeni koşullardan doğduğunu vurguluyor. Yeni kişiliğe sahip, gelişmiş, olumlu kişilik olan bu tip insanların zamanla ortadan kaybolsalar da dönem bu tip kişilikleri yaratacak bir gelişme aşamasına geldiğinde, yerine başkaları olacaktır. Eski insan yeni koşullarla birlikte yeni insana dönüşecektir.” (241-248)

Romanın ilerleyen sayfalarında örnek gösterdiği, ilk öncü saydığı yeni insan Kirsanov ile Lopuhov’un ama özellikle Kirsanov’un yaşamında buna örnek veriyor: Kirsanov daha tıp öğrencisiyken, sokakta raslantı sonucu karşılaştığı, düşmüş genç bir kadına gösterdiği insani ilgi ve sonrasında onunla tamamen doğal olarak, birlikte olması, sonra genç kadının yakalandığı verem nedeniyle hastalığı daha fazla ilerlemesin diye, ondan zorunlu ayrılışı, ama onu ortada bırakmayıp, istediği bir işe yerleştirmesi Kirsanov’un bu yeni insan kişiliğini gösteriyor. Kirsanov genç kadın Kryukova son günlerinde birlikte oluyor. Genç kadın son günlerini mutlu geçiriyor. (260-285)

Yazarın romanda temel olarak işlediği gerek doğmakta olan yeni insan görüşü, gerekse de kadının özgürlüğü üzerine düşünceleri gelmekte olan devrimi, doğmakta olanı haber veriyor. Gelmekte olanı göstermesi yazarın gücünü kavrayışındaki derinliği gösteriyor.

İKİNCİ CİLT

Vera’nın ikinci düşü, yeni bir aşka yolculuktur. Vera ile Kirsanov arasında içten içe bir aşk başlayınca Vera aslında sevdiği ya da sevmesi gereken kişinin Lopuhov olmadığını anlıyor. Her ne kadar görünüşte buna karşı çıksa da bunun gerçek olduğunu yüreğinin derinliklerinde gerçek bir sevginin Kirsanov ile yaşanabileceğini görüyor.

İnsan severek evlenebilir. Ancak zaman içinde karakter uyumsuzlukları çıkarabilir. Bu durumda iki insanın birlikte olması her ikisi içinde kötü bir durumdur. Burada savunulması gereken ilke özgür birliktelik ve özgür ayrılma olmalıdır.

Vera’nın özlemi olan, onun duygularının derinliklerinde saklı olan aşk yavaş yavaş onu sarmaya başlıyor.

Lopuhov, Vera’nın kendisiyle olan evliliğini, Vera’nın özlemi olan aşk olmadığını anlıyor ve Vera’ya içten bağlanan Kirsanov’la bu sorunu konuşuyor. Lopuhov’la Kirsanov arasında konu üzerine soyut (teorik) değerlendirmeler yapılıyor. Bu konuşmalarda anlaşılın, kadınla erkek arasındaki aşk, sevgi insan için bir gereksinimdir: bundan kaçmak, insan değerlerine aykırı, zorlama, yapay hareket etmek olur.

“Bir insana karşı duyulan sevginin onun mutluluğunu istemek demek olduğunu ikimizde biliriz. Özgürlüğün olmadığı yerde mutluluk da olmaz...” (Lopuhov, Vera’ya söylüyor, s.54)

Vera ile Kirsanov’un birbirlerinden ya da aşktan kaçışları yüreklerinin derinliklerinde duyumsadıkları sevginin üstünü örtemiyor. Aşk (sevgi) her tür zorlamaya üstün geliyor. Lopuhov, Vera’yı çok sevdiği için, bunun bir göstergesi olarak, onu özgür bırakıyor. Vera’nın ancak böylesi bir özgür ortamda mutlu olabileceğini biliyor. Aşk sevdiğin insanın mutluluğunu istemektir.

“... Yalnız bana sorarsanız insan iyi niyetle söylenen hiçbir şeyden alınmamalıdır. Hele söylenen şeyler kötü bir amaçla değil de zorunlu olarak söyleniyorsa” (Rahmatov, s. 72)

Yazar yeni bir karakter tanıtıyor: Rahmatov

Rahmatov genç bir insan. Aileden gelme belli bir ekonomik olanağa sahip. Ama olanaklarını insanlarla paylaşmayı seven biri. Bilime, düşünceye, düşünürlere, eğitime büyük değer verdiği için, olanaklarını bu alanda kullanır.

Serüvenci birisi. Ne bulunduğu yere sığar ne kabuğuna, ister ki her yeri gezsin. Öyle de yapar. Yazar Rahmatov'un kişiliğine övgüler dizer. Haklı. Dönemin toplumsal ilişkilerine aykırı bir kişilik olsa da insanların ileriye gitmesi, yaşama sevinci duyması, kendisini aşması için, yeni bir tiptir, bir örnektir.

Yazarın sözleriyle: "Bu insanlar iyi çaydaki, pahalı bir şaraptaki gibi yaşamın enfes tatlarıdır. Kitlenin gücü, aroması, motorudurlar. Onlar yaşamın tadı, tuzu, bereketidirler." (s. 80)

Yazar yine okurla tartışıyor. Okurlarıyla kahramanlarının nitelendirilmesini tartışıyor. Ona göre roman kahramanları yeni tipte insanlardır: Dürüst, özverili ve mücadeleci. Onların önünde eğilmiyor. Bir yazar olarak kahramanlarına belli bir uzaklıkta duruyor. Ama onlara saygı duyuyor. Hepsi bu.

Okurlarının çoğunun kahramanları çok yüksekte görmelerini ise, okurların çok aşağılarda olmalarıyla açıklıyor: "Onlar size yedi kat gökyüzünde durur gibi görünüyorsa bunun nedeni sizin yedi kat yerin dibinde gibi durmanızdır." (s. 108)

Ama yazar her okurun ve yeryüzündeki her insanın mutlu ve sevinçli olabileceğinin olanaklı olacağını, kısaca gelişme ve ilerlemeyle bulunduğu durumdan kurtulabileceğini ısrarla belirtir. (101-109)

Vera ile kendisinin ayrılması gündeme gelince, Lopuhov bu ayrılmanın kaçınılmazlığını açıklıyor. Ona göre bu ayrılma gerçekten kaçınılmazdır. Kendisi içe kapanık biri, Vera tersine neşeli, yaşam dolu, zevkleri olan, dışa açık biri. Doğaları birbirinden çok farklı. Bu durumda ilişkinin sürdürülmesi doğru olmazdı. Değişim ise zorlama olurdu. Çünkü ikisinde değiştirecek kötü yönleri yoktu. Sorun kişilik çatışması, karakter farklılığıdır. Vera aradığını, özlemlerini başkasında buluyordu. O halde Vera bu konuda özgür davranmalı. Kişiler özgür olmalı ki, kendisine uygun seçimi yapabilsinler. (s. 110-116)

Dimitri Sergeyeviç Lopuhov, Vera ile ayrıldıktan sonra uzaklara gider ve bir "kaza kurbanı" olur. Bu süreçte dostlarına Vera ile ilişkileri hakkında konuşur, görüşlerini ifade eder. Bu dolaylı konuşmalarda önemli yanlar var:

Lopuhov, ilişkilerinde Vera'nın kendisini ona gönül borçlusu olarak hissettiğini düşünür ve bu durumun Vera'nın gerçek sevgisinin ortaya çıkmasını engellediğini söyler. Vera'da kendi durumunun Lopuhov'un niyetine bağlı olduğunu ve bunun onun özgürlüğünü kısıtladığını düşünür. Kadın ve erkek arasındaki ilişkiye yalnızca toplum müdahale etmekle kalmaz, kendi aralarındaki çeşitli bağımlılıklarda gönül bağı, iyi niyet vb. karı kocanın özgürce bireysel davranışını ve gerçek sevgisini engeller.

Yazar baştan beri bencillik (bireycilik) teorisini işler. O bireylerin gerçekten mutlu, aşk dolu bir ilişki kurmak için gerçekten özgür olmaları gerektiğini hep yineler.

Yazarın romanda temel olarak işlediği gerek doğmakta olan yeni insan görüşü, gerekse de kadının özgürlüğü üzerine düşünceleri gelmekte olan devrimi, doğmakta olanı haber veriyor. Gelmekte olanı göstermesi yazarın gücünü kavrayışındaki derinliği gösteriyor.

Vera Pavlovna, kamusal alanın nasıl kadına kapalı olduğunu, kadının buralarda çalışmadığını çalıştığı yerlerde ise geleneklerle çatıştığını ve her kadının bu çatışmayı göğüslemesi halinde buralarda çalışabileceğinin çok iyi farkında. Çalışmanın kadının bağımsız olmasını sağladığının da farkında. Kadının köleliğinin farkında olan Vera Pavlovna, toplumun baskısına karşın, bir çıkış yolu arıyor sürekli.

Aşk, aşkın verdiği sevinç, mutluluk, söylenenlerin tersine, insanı güçsüz düşürmez, kişi aşkın verdiği güç ve canlılığı yaşamının tüm alanlarına aktarır. Daima diri, taze, canlı olur. İnsan yaşamını zengin ve gerçekten yaşamsal yapar. Vera ile Kirsanov'un aşkları bunun bir örneği.

“Sana gösterdiklerimize daha çok zaman var. Sana gösterdiğimiz gelişme aşamasına çok sonra ulaşılacaktır. Birçok insan kuşağı, soyu değişecek, senin önsezinle bildiğin şey gerçekleşinceye kadar. Ama hayır aslında çok fazla kuşak değişmesine gerek de kalmaz: İlim şimdi hızla ilerliyor, her yıl yeni değişmeler oluyor, yıldan yıla gelişme hızı artıyor...”

Vera Pavlovna'nın "Dördüncü Düşü" kadının tarihteki konumunu anlatıyor. Kadın erkek tarafından kendine maledildikten sonra erkeğin kölesi, zevk kaynağı haline geldi. Erkek, kadını hiçbir zaman bir insan olarak görmedi. Afrodit bile bir köle güzeldi. Bu dönemler ardi ardına yaşandı. Ancak kapitalizmle birlikte, kadının toplumsal üretim sürecine katılmasından sonra, kadının eşit olabileceği düşüncesi gelişmeye başladı. Burjuva eşitlik, özgürlük fikrine rağmen, kadın erkekle eşit görülmedi. Ama kadının özgürleşmesi düşüncesi 19. yüzyıldan itibaren gelişmeye başladı.

"Bunun için benim ne olduğumu bir tek deyimle anlatmak istersen, 'hak eşitliği'dir. Hak eşitliği yokken insan vücudundan zevk almak, güzelliğe hayranlık duymak; can sıkıntısından, kapanık, karanlık kötü bir duygudan başka bir şey değildir. Hak eşitliği olmadan yürek temizliği de olmaz, sadece vücut temizliği hilesi olabilir, o kadar. Bu hak eşitliğinden içimdeki özgürlük duygusu doğmuştur ve bu duygu olmadığı yerde ben de yokum." (s. 188, Vera'nın dördüncü düşü)

Yazar, Vera Pavlovna'nın Dördüncü Düşü'nün devamında gelecekte insanlar (yeni insanın) nasıl yaşayacağına dair örnekler veriyor. İnsanlar mevsimlere göre çeşitli yerlerde oturuyorlar. Her yer insanların rahat edeceği, yaşamdan zevk alacağı şekilde düzenlenmiş. İki bin kişinin yaşayacağı büyük binalar (saraylar), çevre ince zevklere göre düzenlenmiştir. Bugünkü turizm bölgelerindeki büyük otellere benzer. Ancak orda insanlar üretimden kopuk değil. Yaşam ortaklaşa düzenleniyor. Yazar binanın dış yapısını ve iç dekorasyonunu tarif ederken şaşılacak biçimde bugünkü teknolojiyle yapılan yapılardan söz ediyor. Alüminyum doğrama ve cam binalar. Tarım ise insanın artan gereksinmelerini karşılayacak biçimde yeniden düzenlenmiştir.

"Sana gösterdiklerimize daha çok zaman var. Sana gösterdiğimiz gelişme aşamasına çok sonra ulaşılacaktır. Birçok insan kuşağı, soyu değişecek, senin önsezinle bildiğin şey gerçekleşinceye kadar. Ama hayır aslında çok fazla kuşak değişmesine gerek de kalmaz: İşim şimdi hızla ilerliyor, her yıl yeni değişimler oluyor, yıldan yıla gelişme hızı artıyor..." (Vera Pavlovna'nın Dördüncü Düşü, s.201)

Vera Pavlovna'nın düşünün devamında, düşlenen, izlenen ve gerçekleşecek olan özgür, bolluklu mutlu yaşamın gelmesi için kuşaklar boyu bir değişime de gerek kalmayacağı ve gelişmelerin hızı ve yoğun değişim sayesinde o adı edilen çağın çok daha erken geleceği görüşü işleniyor.

Rusya'da o yıllarda kapitalizm hızla gelişmeye başlıyor ve serfliğin (toprak köleliği) kaldırılmasını zorluyor. Böyle bir toplumda Vera Pavlovna'nın örnek sosyalist işletmelerinin gelişmesi, özel mülkiyete dayalı bir toplumda mülk sahiplerinin öfkesine uğrayacağı açıktır. Öyle de oluyor. Mülk sahipleri ve devlet örnek sosyalist işletmeleri ortadan kaldırmak için harekete geçiyor. Ama şimdilik örnek sosyalist işletmenin genişlememesi pahasına tehlike atlatılır gibi görünüyor.

Yazar, romanın son bölümünde okura yeni karakterler tanıtıyor. Ama bu yeni karakterler romanın esas örgüsünü değiştirmiyor. Dönemin Rusya'sında insan ilişkilerini ve yeni kuşakların dünyaya bakışının anlaşılmasını sağlıyor.

Son bölümde diğer bölümler gibi tıpkı tiyatro oyunu gibi ayrı bir sahne. Her sahne okura ayrı bir sorunu sunuyor. Roman kurgusu içinde olayların bir iç kurgusu olmakla birlikte, temel bölümlerin her biri ayrı bir tezi işliyor. Yazar hiçbir tezi, üstünde gereğinden fazla durmadan yeni bölümlerde yeni görüşler ele alıyor. Bu ise romana ayrı bir özellik veriyor.

Roman 4 Nisan 1863'te yazılmış.

Insanlar mevsimlere göre çeşitli yerlerde oturuyorlar. Her yer insanların rahat edeceği, yaşamdan zevk alacağı şekilde düzenlenmiş. İki bin kişinin yaşayacağı büyük binalar (saraylar), çevre ince zevklere göre düzenlenmiştir. Bugünkü turizm bölgelerindeki büyük otellere benzer. Ancak orda insanlar üretimden kopuk değil. Yaşam ortaklaşa düzenleniyor.

“GERÇEK”TEN YAŞIYOR MUYUZ?

Temade Çınar

yabancılaşmaya karşı beyin egzersizleri

Gerçekle sanalı birbirine karıştırdığımızı hiç düşündünüz mü? Üzül­düğümüz ya da sevindiğimiz şeylerin ne kadarı gerçek ne kadarı yanılısma? Günlerimiz sanal tartışmalarla geçip gidiyor. Yaşadığımız ya da daha doğrusu yaşattırıldığımız yanılısamalar o kadar çok ve yoğun ki gerçek sorunlarımızı görmemizi bile engelliyor. Gerçeği algılamak, çözümlenmek ve çözüm üretmek tam anlamıyla bilimsel bir araştırma gerektiriyor. Ancak yeterli birikime ve bilince sahip olanlar sayesinde gerçek olanı yapay olandan, yanılısamadan ayırt edebiliyoruz. Sistemin sanal bir dünya yaratırken bir diğer yandan gerçeklere ışık tutanlara karşı saldırısı yapılan harcamalara ve gösterilen enerjiye bakılacak olursa son derece doğal karşılanmalıdır. Çünkü bir doğrunun binlerce yalanı yere sermesi işten bile değil.

Reklam sanayi, televizyon başta olmak üzere tüm medya, moda sanayi, sinema dünyası, burjuva politikasının bize yansıyan tarafları neredeyse tümüyle yanılısamalardan ibaret. Cebimizdeki paranın hızla erimesi, işsizlik, eşitsizlik, yoksulluk, adaletsizlik, açlık gibi emekçi sınıfın burjuva sınıf karşısındaki durumunu anlatan kavramlarsa gerçek yaşamımızın kavramları.

Bu konu üzerinde beyin egzersizi yaparken “Anayasa Referandumu”nun ortaya çıkması iyi bir tesadüftü. Her ikisinin birbirinden aslında çok da farkı olmadığı her fırsatta söylenen anayasa referandumu bilim insanlarının tabiriyle bir simülakrdan (sanal olarak yaratılmış nesne, imge) başka bir şey değildi. Hoolywood filmlerini aratmayan bir simülasyona trilyonlar döküldü ve milyonlarca insanın 3 ay boyunca bir konuya kilitlenmesi sağlandı. “Truman Show” misali bir fanusun içinde yaşadığımızı göremeyeceğimiz kadar çok gürültü çıkarıldı.

Simülasyonları gerçeklerden ayırt etmek için elemeye başlamakta fayda var. Yenileri büyük yatırımlarla üretilmeye devam ediliyor. Nasıl gerçekle sanalı birbirinden ayıracağız. Öncelikle sınıf bilincine ihtiyacımız olacak.

Simülasyonları üreten burjuvazi bizi, yani çoğunluk olanları oyalarak, dikkatimizi başka yönlere çekerek varlığını koruyor. Yoksa bu kadar azınlık olan ve toplumsal üretimin en fazla payını gasp eden bir kesimin hayatta kalması mümkün mü? Sömürünün devam etmesi mümkün mü? Ünlü karga ile tilki hikâyesi. Karga ağzını açar ve peyniri tilkiye kaptırır. Yıllardır bu hikâye devam ediyor. Biz televizyondaki dizileri, yarışma (?) programlarını, haberleri(?) tartışıp bitiremezken bugünümüz ve geleceğimiz çalınıyor.

Simülakrlar için ne deniliyor? Bir göz atalım. İmgenin yaratılması dört şekilde gerçekleşiyor.

Birincisi; gerçekliğin yansımaları olarak imge. Burada yaratılan şey öznesiyle bağ halinde. Nazi işaretinin nazizmi yansıması gibi. Haç işaretinin Hıristiyanlığı simgelemesi gibi.

İkincisi; gerçekliği değiştiren ve gizleyen olarak imge. Burada yaratılan şey gerçeklikle bağını koparıyor. Aslolan artık imgedir. Bu imge bir gerçeği değiştirmek ya da üzerini örtmek için kullanılmaktadır.

Üçüncüsü; gerçekliğin yokluğunu gizleyen imge. Burada imge ile gerçeklik yaratılmaya çalışılmaktadır. Ortada bir gerçeklik yoktur ya da artık varlığını yitirmiştir. Simülasyon yoluyla varlığı devam ettirilmektedir.

Son olarak; kendi kendinin saf simülakrı olan imge. Burada da tahmin edeceğimiz gibi ortada olamayan bir durumu gerçekmiş gibi algılamamıza neden olan bir illüzyon, bir simülasyon söz konusudur.

Karışıkmiş gibi görünen tüm bu simülasyonlar hayatımızın içinde yaratıldı ve yaratılmaya devam ediliyor. Kısa bir beyin egzersizi ile neleri “gerçek” ten yaşadığımız, nelerin bizde yaratıldığı ve bizim onlara üzülmüş, kaygılanmış, sevindiğimizi ortaya çıkartmaya çalışalım ve yabancılaşmaya karşı bilinçsel mücadelemize devam edelim.

Birincisi için çok fazla örnek bulmak mümkün. Başörtüsünün İslam’ın tek ve biricik göstergesi olarak karşımıza çıkarılması ve bunun yandaşları ve taraftarları olarak toplumun ikiye bölünmesi iyi bir örnek sayılabilir. Bu tür örnekler bizim gerçekliği sorgulamamızın önüne geçiyor. Başörtüsü sembolün ya da imgenin gerçekliğin yansımaları olarak gerçekliğin de önüne geçtiği durumlardan değil mi. Bayrak yakma eyleminde o ülkeye karşı savaş açma duyguları dışa vurulmuyor mu? Burada önemli bir noktaya dikkat çekmek gerekir ki simülakr gerçeğin önüne geçebilir, hatta gerçekten uzaklaştırabilir. Öfkemizi sembollere karşı savaş açarak teskin edebilir, hatta savaşı bundan ibaret görebiliriz. Simülasyonların en masumu gibi görünen bu durum oldukça sık yanılgıya uğramamıza neden olabilir.

Bizans döneminde, Hıristiyanlık içinde tüm simgelere karşı savaş açan bir grup ortaya çıkmış. Bu grup simgelerin tanrı inancının önüne geçeceğini önceden görmüş. Papalık, kiliseler ve tüm semboller bugün tanrı inancının önünde söz sahibidirler Hıristiyanlık içinde.

Bu durum yaşamımızda pek çok şekilde karşımıza çıkar. Gerçek düşman yerine kendimizi sembollerle savaşırken bulabiliriz. Örneğin kapitalizmin sembolü olan hükümeti saf düşmanımız olarak görebilir, hükümete karşı mücadele ederek enerjimizi tüketebiliriz. Hatta bütün öfkemizi bu sembole karşı kullanarak ve kilitleyerek ona bir mola verme hakkı tanımış oluruz. O gider diğeri gelir ve mücadele baştan başlar. Kendi simülarkımızı kendimiz yaratmış oluruz. Hatta gerçekliği değiştiren ve gizleyen imgeyi yaratmış oluruz. Zaten hükümetler de kapitalizmin simülasyonları değil mi? Yoksa kim kapitalistlere oy verir ki? Onları düşünce, ideoloji, idealler vb ile sarıp sarmalayıp önümüze koyanlar tekelardan başkaları değil.

İkinci imge gerçekliği değiştiren ve gizleyen imge. İşçinin kendisini güçsüz, devleti büyük ve güçlü görmesine neden olan bu büyük simülasyonu uzun yıllardır devam ettirebilen kapitalizm bu sayede büyük bir zaman, dolayısıyla büyük birikimler kazandı. Korkularını kitlelerin büyük bir kesiminden saklamayı başardı. Kapitalizmin en büyük korkusu devrimdir. Oysa bize nasıl yansır? Te-

rörizme, bölünmeye karşı mücadele... Birbirimize güvenmememizi, bu güvenin bize zarar vereceğini, yola çıktığımızda arkamızda kimsenin kalmayacağını, mücadele edenlerin bir avuç hayalperest olduklarını öğretirken gerçekliği kendi yönünde büküyor. Aynı işyerinde çalışan ve aynı şeylerden şikayet eden işçilerin hepsi ayrı ayrı aynı şeyi düşünüyorlar. “Şimdi yola çıksam arkamdan kimse gelmez. Başım belaya girer, işten atılırım, ailem aç kalır vb.” Tabii karşısında da şunu düşünüyor: “ Karşımızdakiler bizden güçlü, her şeyi biliyorlar ve takip ediyorlar, onları yenmemiz, haklarımızı almamız hele hele mücadeleyi kazanmamız imkânsız.”

Miting alanlarında kitleden kat kat fazla sayılarıyla sabahın erken saatlerinde alanı kontrol altına almış olan kolluk güçleri bizden ne kadar örgütlü ve güçlü olduklarını, bazı mitinglerde de şaşıracağımız kadar az sayıdaki kolluk güçleri bizim ne kadar önemsiz olduğumuzu yansıtmıyorlar mı? Böylece asıl gerçek değiştirilmiş ve gizlenmiştir. Kitlelerin burjuvazide yarattığı korku. Yani “kral çıplak”. Her gürültü patırtı kopardıkları olayda bunu görmek için gürültünün içinde “gerçek” sesleri duyabilmemiz lazım.

Gerçekliğin yokluğunu gizleyen imge herhalde kapitalizmin çöküş dönemini yaşayan bizler için ortaya çıkarılması en kolay olanı olsa gerek. Ekonomi bir balon gibi ha patladı ha patlayacak. Adalet, sağlık, eğitim, gelecek güvencesi gibi temel sosyal ihtiyaçlar yok. İşsizlik, milyonlarca insanı aileleriyle birlikte yaşamın dışına atıyor ve her geçen gün daha fazla insan yaşamın dışına atılıyor. Düşüncelerimiz bize ait değil ve düşünmemiz yasak. En önemlisi kapitalizmin emekçilere verebileceği hiçbir şey yok. Gelecek yok. Umut yok.

Kendi kendinin saf simülakrı olan imge denilince aklımıza uzaylı istilası geliyor değil mi? Ortada uzaylı yok ama biz uzaylı istilasından korkup yılana sarılıyoruz. Keşke sadece tek sorunumuz uzaylılar olsa. Ama şöyle bir düşündüğümüzde gerçekte var olmadığını bildiğimiz ama yaşamımızın ayrılmaz parçaları olan korkularımızın, kaygılarımızın ve hatta sevinçlerimizin altında bu simülasyonların, yanılsamaların yattığını bulabiliriz. Sadece dinler bile fazla bir örneklendirmeye gerek bırakmayacak kadar örnek sunuyor. Bir televizyon programında sorulan soru aklınıza gelmedi mi “kutunda ne hissediyorsun” neden şöyle bir cevap gelmiyor. “Ne hissedebilirim? Kutu kapalı ve içinde bilemeyeceğim bir rakam var.”

Bütün bu simülasyonları, gerçekten uzaklaştırmaları yani yanılsatmaları tek bir örnekte de görebiliriz. Tek bir örnekte hem gerçek gizleniyor ya da değiştiriliyor hem olmayan bir şey varmış gibi gösteriyor hem de hiç olmayan bir şey dünyamıza varmışçasına girebiliyor. Biraz önceki referandum örneğine geri dönelim. Birdenbire bütün bir toplumun dikkati gerçek gündemden yapay bir gündeme çekildi. Evetçiler, hayırcılar argümanlarını gece gündüz tüm basın yayın organlarından başka hiçbir gündeme fırsat tanımaksızın pompalamaya başladılar. Trilyonlar harcadı. Ne oldu? Hayatımızda ne değişti? Yasalar her zaman olduğu gibi kağıtlar üzerinde yazmaya devam ediyor. İyi ya da kötü. Ama onu uygulayanlar değişmedi.

İLO sözleşmesinin birçok maddesi hiçbir şekilde uygulanmıyor. İLO uluslararası çalışma yasası ve TC bu yasanın altına imza atmış. Yani taahhüt şu: Bu yasayı uygulayacağım ve iç düzenlemelerimi bu yasaya göre yapacağım. İLO'nun vasat tek bir maddesini uygulatmak için bile ömrünüzü tüketmeniz lazımdır. Sigortası yatırılmayan bir işçi suçlu kendisiymiş gibi yıllarca mahkeme ka-

Simülakrlar için ne deniliyor? Bir göz atalım. İmgenin yaratılması dört şekilde gerçekleşiyor.

Birincisi; gerçekliğin yansımaları olarak imge. Burada yaratılan şey öznesiyle bağ halinde. Nazi işaretinin nazizmi yansıtmaması gibi. Haç işaretinin Hıristiyanlığı simgelemesi gibi.

Ikincisi; gerçekliği de-
ğiştiren ve gizleyen
olarak imge. Burada
yaratılan şey gerçeklikle
bağını koparıyor. Aslo-
lan artık imgedir. Bu
imge bir gerçeği de-
ğiştirmek ya da üzerini
örtmek için kullanıl-
maktadır.

Üçüncüsü; ger-
çekliğin yokluğunu giz-
leyen imge. Burada im-
ge ile gerçeklik yaratıl-
maya çalışılmaktadır.
Ortada bir gerçeklik
yoktur ya da artık varlı-
ğını yitirmiştir. Simülas-
yon yoluyla varlığı de-
vam ettirilmektedir.

pılarında sürünüyor. Sigorta müfettişleri işyerlerini “denetlemeye” devam edi-
yor.(?) Sigortanın yatırılmamış olması suç! Yıllardır bu böyle. Suçun ortaya çık-
masını engelleyecek bir mekanizma var mı? Yok. Çünkü sigortanın yatırılması
patronun yükümlülüğü... Patronlar sisteminde, işçinin çıkarına olan yazılı bir
yasayı uygulamak için bile kavga vermeniz gerek. Grev yapmak hak ama grev
yapanlar coplanır, gaz bombasıyla karşılanır, grev çadırları saldırıya uğrar. Sen-
dikalı olmak hak ama sendikalı olan işten atılır. Yasaların gül bahçesi olması de-
ğildir mesele, mesele kimin gül bahçesi olduğudur aslında.

Referandumda ne yapıldı? Sanki bizim hayatımızı iyi ya da kötü yapan bur-
juvazinin yasalarının iyi ya da kötü olmasını gibi bizim o ya da bu tarafta yer
almamız istendi. Sanki bizim lehimize olan, büyük mücadelelerle kazanılmış o-
lan yasalar uygulanıyormuş gibi. Sanki burjuvazi kendi yasalarını tanıyormuş
gibi. Devrim tehlikesine karşı kurduğu yasadışı örgütler saymakla bitmez. Kat-
liamlar tarihidir her burjuva tarih.

Ne dediler bize? Herhangi bir burjuva tarafını seç, evet aralarında bir fark
yok ama birini seç ki sonuçta burjuvaziyi seçmiş olasın. Gerçekler saklandı, de-
ğiştirildi, bir şeyin yokluğu gizlendi ve balon patladı. Burjuvazi sadece birkaç ay
kazanmak için yine emekçilerin üretimlerini harcadı. Referandum sonrası daha
yoksul emekçiler... Tencere yine boş! Gelecek yok umut yok.

Simülasyonları gerçeklerden ayırt etmek için elemeye başlamakta fayda var.
Yenileri büyük yatırımlarla üretilmeye devam ediliyor. Nasıl gerçekle sanalı bir-
birinden ayıracağız. Öncelikle sınıf bilincine ihtiyacımız olacak. Simülasyonla-
rı üreten burjuvazi bizi, yani çoğunluk olanları oyalayarak, dikkatimizi başka
yönlere çekerek varlığını koruyor. Yoksa bu kadar azınlık olan ve toplumsal ü-
retimin en fazla payını gasp eden bir kesimin hayatta kalması mümkün mü? Sö-
mürünün devam etmesi mümkün mü? Ünlü karga ile tilki hikâyesi. Karga ağzı-
nı açar ve peyniri tilkiye kaptırır. Yıllardır bu hikâye devam ediyor. Biz televiz-
yondaki dizileri, yarışma (?) programlarını, haberleri(?) tartışıp bitiremezken
bugünümüz ve geleceğimiz çalınıyor.

Sınıf bilincinin üzerine bir de sınıf çıkarlarını eklemek gerekiyor. Bu burju-
vazinin çıkarlarına hizmet eder, bu emekçilerin çıkarlarına. Emin olun ki hiçbir
örnek yoktur ki ikisinin çıkarlarına da denk gelsin. Eğer burjuvazinin her bom-
bardımanına temkinli yaklaşabilirsek ve her bombardımanında “bunu yapmak-
taki çıkarı ne” “peki bizim çıkarımız ne” diye düşünecek serinkanlılığı koruya-
bilirsek simülasyonlar birer balon gibi patlayacaktır. Yaşamımızın yakın döne-
mindeki en önemli simülasyonları, Mavi Marmara olayı ve referandum, sınıf çı-
karları bakışını yitirmiş olanlar tarafından mıknaşın çektiği demir tozları gibi
oyuna geldiler. Farkındalar mı bilmiyoruz ama mıknaş, kendisine yapışan de-
mirleri de birer mıknaş haline getirir.

Tabi bir de şu karar önümüzde duruyor, “gerçekten yaşamak istiyor muyuz”
yoksa bu yanılısama dünyasında yaratılan simülakrlar peşinden koşarken gelece-
ğimizi, doğamızı, insanlığımızı yitirmeye devam mı edeceğiz. Bütün bu sis per-
desini indirmek onu kurmaktan daha kolay. Bir toplu iğne ile binlerce balonu
patlatabiliriz. Ya her birimizin elinde bir toplu iğne varsa...

Her gün gördüklerimiz, duyduklarımız, hissettiklerimiz üzerinde düşünmek
ve elemek zorunda olduklarımız yaşamak ve geleceğimizi kurmak için yolumu-
zu açmamızın önünde duruyor. Sanal korkularımızdan, kaygılarımızdan ve sanal
duygularımızdan kurtulalım ki burjuvazinin korkularını “gerçek”leştirelim.

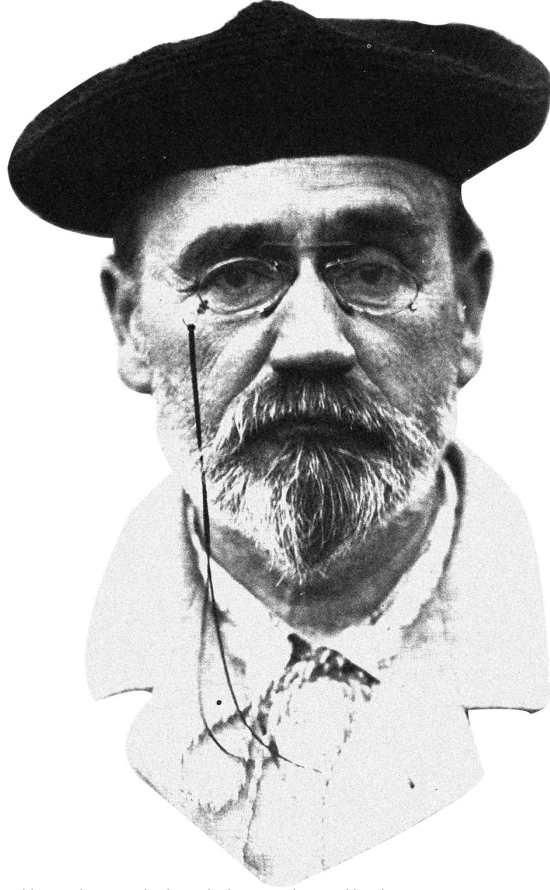
Özgür Güven

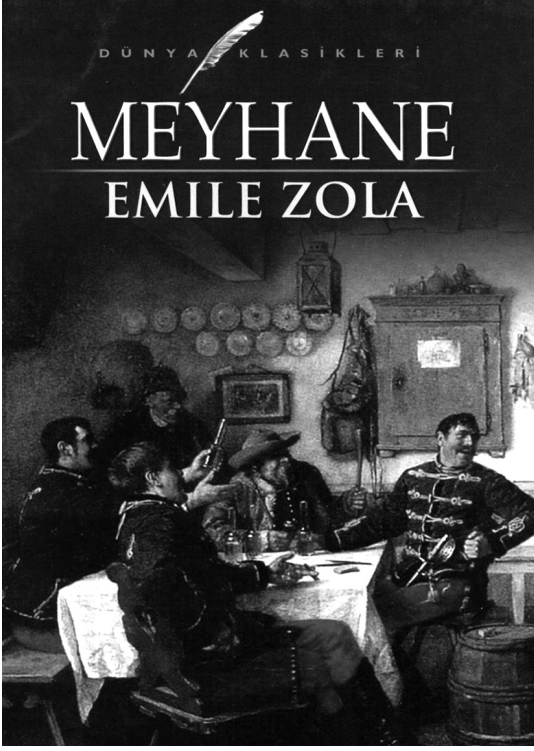
TARİHSEL TOPLUMSAL GELİŞME VE SANATTAKİ YANSIMASI-6

NATURALİZM VE EMİLE ZOLA

19. yüzyılın son çeyreğinde üretici güçlerin gelişim düzeyi, bilim ve teknolojinin bir üretici güç olarak üretim sürecine girişini yoğunlaştırdı. Artık serbest rekabetçi kapitalizm kendi sınırlarına dayanmış, serbest rekabet tekelin yolunu döşemişti. Sermaye birikimi ve artı-değer sömürüsü yoğunlaşmış, müthiş bir servet artışı sağlanmıştı. Bu birikim belirli sanayi merkezlerinde gerçekleşirken, giderek daha az elde toplanmaya da başlamıştı; sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması o güne dek hiç olmadık boyutlara varmıştı. Bir yanda tarihin en büyük servet birikimi gerçekleşirken, karşıt kutuptaysa sefaletin hem derinlemesine hem de genişlemesine birikimi yaşıyordu. Büyük sanayinin gelişimi, topraklarından ve kendi bireysel üretim-geçim araçlarından koparılıp, açlık eğitiminden geçirilerek iyice “özgür” hale getirilen işçi, emekçi kitlelerde bir yanda işsizlikten doğan açlık felaketi varken, iş bulabilenlerdeyse uzun iş saatleri ve ağır çalışma koşulları onları giderek insanlıktan çıkarıyordu. Büyük sanayi ve fabrika sisteminin daha çok geliştirdiği işbölümü ve parça insanın tekdüze çalışma koşulları, artık onun fiziksel yapısını dahi bozmaya başlamıştı. Bu ağır koşullarda yaşamaya mahkum edilen emekçi yığınlar, sermayeye dayalı bu sistem yüzünden en insani, en iyi niteliklerinden soyunuyor, en bayağı koşullarda sürdürmeye zorlandığı bu yaşam, onu içgüdüleriyle yaşamaya, hareketlerine bu dürtülerle yön veren bir canlıya dönüştürüyor, neredeyse hayvanlaştırıyordu.

Servet ve sefalette hem yatay, hem de dikey olarak gerçekleşen bu birikimin sonuçları, insanın maddi yaşamında olduğu kadar manevi yaşamında da kendisini gösteriyordu. Kapitalist üretimin geldiği aşamada maddi malların, metaların üretimi ve sermaye birikimi uğruna geniş emekçi yığınların içine sürüklendiği ağır koşullar; uzun, tek düze, yorucu ve bıktırıcı çalışma, hiç durmadan bitkin düşene dek aynı işi yapmanın getirdiği manevi yoksullaşma, parça insanı daha da küçük parçalara ayıran işbölümünün artışı; insanın makinenin bir uzantısı, hatta bir parçası haline gelmesi; bütün bunlar daha önceki bütün üretim biçimlerinden farklı olarak, insanı, üretim araçlarının efendisi olmaktan çıkarıyor, kendi karşıtına dönüştürüp, makineyi insanın efendisi haline getiriyordu. Bunun kaçınılmaz sonucu üretim sürecinde emekçinin entelektüel-düşünsel gücünü, birikimini kullanamaz hale gelmesi ve manevi yoksulluk, yaptığı işten tatmin olmama, zevk almamadır. İnsanın rahat bir nefes almasına dahi fırsat vermeyen bu koşullar, işçiyi sadece emeğine ve e-

meğinin sonuçlarına değil, bizatihi kendisine ve ailesine de yabancılaştırıyordu. İşçi sınıfı ve emekçi yığınlar arasında bu ağır koşullardan doğan çeşitli hastalıklar, alkolizm, fuhuş yaygınlaşıyor, parçalanmış, dağılmış aileler, sokağa terk edilmiş, en vahşi koşullarda yaşamaya itilmiş çocuklar artıyor, çocuk suçları vb. vb. sıradanlaşıyordu. Yabancılaşma her boyutuyla artıyordu.

Buna karşılık burjuvazi ve burjuva ideologlar, önyargılara, ulusal duygulara hitap ediyor, uluslar arasındaki düşmanlığı ve ırkçılığı körüklüyor; kendi yarattığı sonuçlardan doğan öfkeyi kendi amaçları için kullanmaya başlıyor; kapitalizmin kendi doğasında varolan savaşın yeni yeni savaşlar için tohumlarını ekiyor; dün karşısında olduğu dini gericilik de dahil, bütün gerici kurumları yeniden devreye sokarak emekçi yığınları tam anlamıyla aptallaştırıp boyun eğmelerini, burjuva sınıfa ve kapitalizmin egemenliğine biat etmelerini sağlamaya çalışıyordu.

Bu yabancılaşma haliyle insan bilincini de etkisi altına alıyor; insanla dış dünya arasındaki ilişkinin insan beyninde çarpık algılanmasına yol açarak gerçeğin doğru olarak kavranmasında çok ciddi sorunlar yaratıyordu. İnsanın dış dünyayı algılamasında ortaya çıkan bu yanılısma, bilim ve felsefe alanına da sirayet etti, her şey mekanik olarak algılanmaya başladı. Bu mekanik algı, kendisini felsefede determinizm ve pozitivizm olarak var etti. Olayların, gelişimin diyalektiğinin yerini bu mekanik algının alması, neden-sonuç bağlantısını doğru algılamanın önüne engeller çıkardı. Felsefede kendisini böyle vareden bu yanılısamalı algı ve kavrayış, kendisini sanat alanında da natüralizm olarak var etti.

Gerçekçi sanat, olguları irdelerken, neden-sonuç ilişkisini, tıpkı bir zincirin halkaları gibi birbirini takip eden olaylar olarak ele almaz. Gerçek yaşamda olduğu gibi çok yönlülüğü içinde ve bütün karmaşıklığıyla göstermeye, çözümlemeye çalışır. Oysa natüralizmde olayların kurgulanışı ve gösterimi mekanik olarak düzenli sıralar halinde birbirini izler. Balzac, “Nereden başlarsanız başlayın, her şey bağlıdır birbirine, iç içe geçmiştir. Neden, etkiyi sezinmemizi; etki de nedeni izlememizi sağlar.” derken gerçekçi sanatta yöntem sorununun nasıl olması gerektiğini gösteriyor. Bu yöntem, sanatçının eserindeki ayrıntılarda, olayların iç içe geçişinde ve hikayenin bütününde organik bir tümlük sağladığı gibi, eserin kahramanlarının da dış dünyayla karşılıklı ilişkisini doğru çözümleyip nesnel olarak göstererek, gerçek bir karakter olarak çizilmesini sağlar. Böylelikle olaylar ve kahramanın kendisi yan olaylar ve yan karakterlerle birlikte ete-kemiğe bürünür, bir sahicilik kazanır. Bu yöntem, sanatçının tarihsel kavrayışını gösterdiği gibi, olaylar karşısında kendi düşüncelerini ve tavrını eserinde göstermesine de olanak verir.

“Naturalizm, birincil özelliklerle ikincil özellikleri birbirine karıştırarak, özel olanın genel olanı örtmesine yol açacak biçimde, dolayısıyla yüzeydekinin temelinde yatan ve onun karakterini belirleyen derindeki yaşamsal süreçleri aydınlığa çıkartabilecek güçten yoksun olarak gerçekliğin fotoğrafını, kopyasını vermeye çalışır.” (Gerçekçiliğin Tarihi – Boris Suçkov, sy.69)

Gerçekçi sanat, natüralizmden farklı olarak, kapitalizmin işçi sınıfı ve emekçi yığınları içine sürüklediği felaketin bir dökümünü yapıp onu kategorilere ayırıp fotoğrafını çekmekle yetinmez. Bunun yerine, bu sefaleti ve felaketi, eserin kendisinde içerilmiş tarihsel-toplumsal bütünlüğü içinde ve yazarın buna karşı kendi tavrı ve duruşuyla birlikte verir.

Natüralizm 19. yüzyılda bilgi ve deneyimi esas alan bilimlerin gelişimden

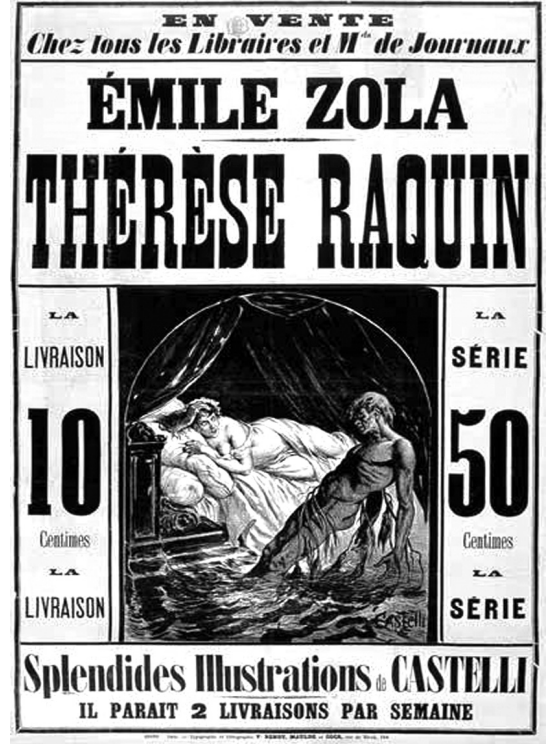
“Sanatçı eğer olayları olduğu gibi anlatırsa kötülüğün tahakkümüne girmiş olacaktır. Önemli olan, meseleleri papağan misali, olduğu gibi anlatmak değildir. Çünkü akıllı kişiler meselelerin ne yöne doğru geliştiğini çıplak gözle anlayabilirler. Sanatçı, gerçekleri mutlaka olduğu gibi anlatmayı hedef alırsa çözüm yolu bulamayacak, kendisini kötülüğün kollarına bırakıverecektir. Sanatçının görevi açık tehlikeyi sezen kişilere ölüm reçetesi yazmak değil, çıkış yolu göstermektir.”

sonra ortaya çıktı. Kendi felsefi ifadesini asıl olarak A. Comte'un potivizminde buldu. Natüralistlere göre doğa yasaları toplumsal alanda da geçerlidir. J. S. Mill'in ekonomi bilimi de, Darwin'in evrim üzerine söyledikleri de toplumsal ilişki alanında uygulanabilir tezlerdir onlara göre. Yani doğa bilimlerinde geçerli olan yöntemler aynen sanat alanına da uygulanacak yöntemlerdir. Böylelikle sanatçı bir gözlemci ve uygulayıcı haline geliyordu; amacıysa toplumsal akış sürenin nesnel bir kopyasını elde etmekle sınırlıydı. Natüralist sanatçının bir bilimci gibi davranışı, gözlemciliği, tiyatrodan olsun romanda olsun kendisini gösterir. Her şey, kronolojik olarak, belgesel bir film gibi belgeleri ve bulgularıyla gösterilir. H. İbsen'in bir çok oyununda bu böyledir. Bütün oyun, sanki bir gözlem sahası gibi düzenlenmiş bir sahnede geçer. Yaratılmak istenen doğada olanın, yaşamda olanın birebir kopyasıdır. Bu nedenle natüralist sanat yaratımında doğada olan her şey; pis, çirkin, ayıp, güzel, vahşi demeksizin olduğu gibi alınıp kullanılabilir. Natüralizmin sorunu güzel olanı ya da iyi olanı göstermek ya da yaratmak değil, olan biten her şeyi bütün çıplaklığı ve ayrıntılarıyla kayıt altına almak, tasnif etmek ve göstermektir. Sanatçı burada gözlemci konumunda olduğundan, eserlerine kendi dünya görüşünü yansıtamadığı gibi, kendi estetik algısından ödün de verir.

Özellikle 19. yüzyılın son çeyreğinde etkin olan natüralizmin temel prensibi gerçeğin bir kopyasını elde etmek olunca, burada natüralizmin temel yanılgılarından birisi de ortaya çıkar: doğanın, doğada olanın kopyalanması sırasında, gösterilmek istenen olgunun çevresinin çok ayrıntılı ve abartılı çizimi. Bu abartı, eserin kahramanı ile dış dünya, kişiyle çevre arasındaki, olayın gelişimine etki eden dış koşullarla olayın kendisi arasındaki karşılıklı etkiyi ve bağlantıyı zayıflatıp kopartarak, gerçekliğin çiziminde natüralistleri zayıflatmıştır.

Natüralizmin romandaki en önemli temsilcisi Emile Zola'dır. Hatta biraz abartılı olsa da, Zola olmadan natüralizm olmazdı denebilir. Zola'da, 19. yüzyılın diğer önde gelen sanatçıları gibi kendi çağının farkındaydı. Kapitalizmin yarattığı üretici güçlerdeki gelişme kadar, onun temelindeki devrimci yanın ve yine en az bu kadar da geniş emekçi yığınları içine sürüklediği yoksulluk, yoksunluk ve çaresizliğin de farkındaydı. O bir gözlemci olarak kendisiyle dış dünya arasındaki mesafenin gittikçe açıldığını, bunun, kapitalizmin yarattığı, yabancılaşma ve yanılısımlı bilinçten kaynaklandığını, bilinç yoluyla değil ama sezgileriyle fark etmeye başlamıştı. Bu yabancılaşma karşısında bulabildiği çözüm de yine Zola'nın natüralizminin darlıklarıyla sakatlanmıştı. Bulduğu çözüm, doğa bilimlerinde yaşanan gelişmelerin yine mekanik biçimde kategorize edilip sınıflandırılarak toplumsal alana aktarılması oldu. Bilimin gelişimi maddenin sınırlarını nasıl birer birer açığa çıkarıyorsa, bilimin yöntemi toplumsal alana uygulandığında, bu kez insanın toplumsal davranışının gizlerini açığa çıkaracaktı Zola'ya göre. Bu kaba materyalist algılamayla o, insan davranışı ve eylemini de doğuştan gelme, doğasında varolan özelliklerle, soyaçekimle açıklıyordu. Tıpkı "Emek"te çizdiği yüksek fırın ustasının kendi babası gibi mağaradan bozma bir evde çocuklarıyla birlikte yaşamayı, kaba-sabalığı ve ilkilliği gibi. Aynı yaklaşımı "Toprak"da çizdiği köye gelip yerleşen şehirlili kahramanın sonunda şehre dönmesiyle de gösterir. Bu kaba materyalist-mekanik yaklaşımı "Emek"teki yüksek fırın ustasının modern fırınlara karşı çıkışında, sönüp yokolan eski fırınla birlikte kendisinin de yok oluşuyla, değişime direnmeye kadar varır.

Zola'ya göre sanatçı da bir doğa bilimcisi gibi olmalıydı; mikroskop ve neşteriyle her şeyi araştırmalı, gözlem yapmalı, laboratuvarındaki bir kimyacı ya da fi-

"Tolstoy'un yapıtlarında, başkahraman öbür kişilerin kendisinden edindiği görüş çoğulluğu içinde tanıtılır. Tolstoy bir kişiyi tipleştirirken, öbür kişilerin, yargı verme ya da değerlendirme yoluyla, bu kişi üstüne daha önce belli etmiş oldukları ayrı ayrı izlenimleri bir araya getirir. Böylece biz burada bir kişinin öznel olarak değerlendirilişinde, nesnel bir değerlendirme ile karşılaşırız; çünkü bu kişinin tanıtılışı çok yanlı, dolayısıyla şaşkınlık verecek biçimde eksiksizdir artık."

Tolstoy, çatışmanın temelini ahlaki olanı koyarken, aynı zamanda özel mülkiyet ve sömürü üzerine kurulan bu toplumsal sistemdeki yerleşik ahlak anlayışının da artık kullanılamaz, toplumun ve bireyin yaşamında herhangi biçimde iyi bir şey yaratamaz olduğunu görmüş, mahkum etmiştir. Ona göre bu ahlak anlayışı insanın doğal haliyle uyumlu olmadığı gibi, tarihsel-toplumsal koşullara göre şekillenen bugünün toplumsal ilişkileri doğal olmaktan çıkmış, kullanılmaz hale gelmiştir. Değişim artık kaçınılmazdır. İşte Tolstoy'un tarihsel olanı algılayışı buradan gelir.

zikçi gibi toplumsal süreci gözlem altına alıp sonuçlarını kaydetmeli, böylelikle insan davranışını ve toplumsal ilişkilerinin nedenlerini, hangi nedenlerin hangi sonuçlara yol açtığını gösteren kronolojik kayıt tabloları gibi bunları gösterebilmeliydi. Bu amaçla Zola, elinde kamerasıyla Fransız toplumunu gözlem altına alır; “Toprak”ta kamera Fransız köyüne ve köylüsüne odaklanır; onu bütün bütüne daraltıp, tutuculaştırır küçük mülkiyet tutkusu, yetersizlikleri içinde en akıl almaz cinayetleri, vahşeti, şehveti, yoksulluğu ve acımasızlığıyla kaydeder. Zola'nın kahramanları olumlu-olumsuz yanlarıyla verilseler de içinde buldukları çevrenin ve soydan gelen özelliklerin statik, değişmez, mekanik bir ürünü olarak vardır. Bu nedenle toprakta kayda alınan karakterler kendi gerçeklikleri içinde değildir; o kadar mekanik ve o kadar basite indirgenerek çizilmişlerdir ki, okuyucu, gerçek kişiler yerine, adeta onların birer karikatürüyle baş başa kalır.

Nana'da kamera bu kez burjuva toplumun zirvesinde yeniden ortaya çıkan lümpenliği, asalaklığı ve çürümeyi kayda alır. Aynı zamanda kapitalizmin kadın bedenini nasıl metalaştırdığını da, toplumsal piramidin tepelerine yükselmenin yolunu fuhuşta bulan bir yüksek sosyete fahişesinin hayatıyla birlikte kaydeder.

Germinal'de kamera bu kez işçi sınıfının, özel olarak da maden işçilerinin üzerindedir. Bu güçlü eserinde Zola, işçi sınıfının içinde yaşamaya mahkum edildiği insanlık dışı koşullar nedeniyle nasıl hayvanlaştırıldığını gözler önüne serer. Daracık işçi barakalarında kalkan işçinin yerine yatak daha soğumadan bir başkasının düşüp yattığını, sıcaktan soluk dahi alınamayan daracık, havasız maden galerilerinde genç kadın ve erkek işçilerin neredeyse çıplak çalışmak zorunda kalışlarını; yine o daracık barakalarda alt alta üst üste uyumaya çalıştıklarını; defalarca kaynatılmaktan bırakın tadını rengini bile vermeyen kahve diye içilen sıcak suları, maaş gününe dek idare edecek bir ekmek ya da birkaç patates için kadınların, kızların vücutlarını nasıl büyük bir iğrentiyle nefret ettikleri bakkala sattıklarını; çamur ve pislik içindeki sokakları, tonlarca kömür çıkaran madencilerin kış boyunca yakacak bir parça kömür bulmakta nasıl zorlandıklarını ve çoğu kez bulamadıklarını bütün ayrıntılarıyla gösterirken, okuyucuyu, adeta, az sonra patlak verecek olan isyana hazırlar gibidir.

Zola, 1885'te yazdığı bu eserinde, madencilerin yaşamını, sanki okurun canını acıtan, yarasına tuz basan bir üslupla yazmıştır. Bu üslup bilerek seçilmiş gibi dursa da, yazarın amacı bu değildir. Sanatçının eseri kaleme almazdan önce yaptığı gözlem sürecinde bizzat tanık olduğu, yaşadığı acılar, Germinal'e böyle yansımıştır. Zola Germinal'i yazmaya hazırlanırken, bir bilimci gibi, elinde defteri-kalemle laboratuvara gider gibi maden ocaklarına gider. İşçilerle beraber maden ocaklarının o hep aç ağzından karanlık galerilere iniyor, onlarla pislik içindeki havasız, daracık barakalarda kalıyor, çamurlu sokaklarda onlarla birlikte koşturuyor. Maden ocağının canavar düdüğüyle birlikte yatağından fırlıyor, işçilerle birlikte cürufurlar arasında koşturuyor, meyhanelerde birlikte içiyordu. Zola'nın tuttuğu notlardan anlaşıldığına göre yazar, uzun bir süre onlarla birlikte, onlar gibi yaşayıp, onlarla vakit geçirip konuşarak maden işçilerini kendi yaşamlarının içinde ve yakından tanımaya çalışmıştır. Zaten bu nedenle 1860 madencilerinin o umutsuz başkaldırısını elle tutulacak kadar somut anlatabilmiştir.

Zola, Germinal'de kendi romanının zirvesine çıkar. İçerden yaptığı gözlemleriyle çok canlı bir çizimi başarır. Ancak Natüralizmin kendi darlıkları, Zola'nın kendi eserlerinin başarısını baltalar. Germinal'de anlatılan hikaye, kendi bütünsel gerçekliği içinde tarihsel-toplumsal büyük resmin içinde yerli yerine oturtulamamış, ayrı bir yere konmuştur.

Germinal'de çizilen bütün bu sıradan insanlar, kadını, erkeği, çocuğu, yaşlısıyla yerin altından elleriyle kazıp yerin üstüne çıkardıkları bir parça kömür kadar bile değere sahip değildir. Bütün kitap boyunca işçileri bu duruma getiren güzel olan ne varsa ellerinden alan, ne aşka ne sevgiye yer bırakmayan, onları tam bir hayvan derecesine düşürecek içgüdüleriyle hareket etmeye zorlayan kapitalizmin ken-

disidir. Kitaptaki maden ocağının ağzı, adeta kapitalizm canavarının ağzıyla özdeş gibi verilir; kapitalizmin o doymak bilmez kâr hırsıyla, o büyük iştahıyla işçileri nasıl yuttuğunu Zola şöyle betimler kitabında:

“.... Böylece Şaft bir sonraki öğünü için harekete geçti. Madencileri ocağın derinliklerine indiriyor, hep aynı aç gözlülükle daha fazla, daha fazla adam yiyordu. Yarım saat boyunca hiç durmadı, çünkü canavarın dev ağzı bütün dünyayı yalayıp yutabilirdi.”

Maden, elbette insanın doğayla mücadelesinde, insan tarafından ve doğayı kontrol altına almak için yapılmıştır. Zola bu madeni canavara benzetirken, aslında yerden yere vurduğu, havaya uçurduğu kapitalizmin kendisidir o. Buna karşılık, isyan sırasında katledilen Mouhau ustanın üç nesil maden işçisi bir ailenin kızı olan karısının, isyan bastırıldıktan sonra tekrar madene inişi, hem soya çekimin hem de yazgıya teslim oluşun kendisidir.

Yeri gelmişken, konunun dışına çıkma pahasına değinmeden geçemeyeceğiz. Ne yazık ki 2010 Türkiye’inde bu canavar da aynı, işçi sınıfına yazgıya boyun eğin öğüdü de. 1860 Fransa’ındaki vahşi kapitalizmin madenleriyle 2010 Türkiye’sinin madenleri arasında işçi sınıfı açısından hiçbir fark yok. Sadece Ocak-Temmuz arasındaki 6 ayda 70’ten fazla maden işçisi grizu patlaması ya da göçük nedeniyle hayatını kaybetti. Aylar önce Zonguldak-Karadon maden ocağındaki grizu patlamasında “kaybolan” madencilerin cesetlerini bile çıkartmaktan vazgeçtikleri yetmiyormuş gibi, başbakanın, “bu mesleğin kaderinde bu var” sözleri, işçilere, yazgılarına boyun eğerek aç kalmaya ve ölmeye devam etmelerini öğütlüyor. Zola, sanki 125 yıl önce, sosyalist işçi Etienne’nin ağzından başbakana cevap veriyor gibidir: “Tanrıdan ve cennetten söz edinceye kadar önce bu berbat dünyayı düzeltelim.”

Zola’nın kendi yaşamında bizzat tanık olduğu, tanık olmakla kalmayıp müdahil olduğu “Dreyfus Olayı”, bir başka eseri için ona esin kaynağı oldu: Gerçek. Fransız ordusunda sıradan bir karargah subayı olan Yahudi asıllı Yüzbaşı Dreyfus, bir başka subayın çöpe attığı kimi askeri bilgilerin yazılı olduğu bir evrak nedeniyle casuslukla suçlanır. Fransız ordusunda ve kamuoyunda estirilen Yahudi düşmanlığı ve şovenizm rüzgarlarının da etkisiyle, Yüzbaşı Dreyfus’un lehinde olan kanıtlar gizlenip yok sayılarak yargılandığı dava sonucunda, yüzbaşı suçlu bulunup mahkum edilerek zindana kapatılır. Olayın ayrıntılarını tesadüfen öğrenen Emile Zola olaya müdahale eder, üstünün örtülmesini engeller. Gazetelerde yazdığı yazılar, cumhurbaşkanı ve diğer devlet yöneticileriyle yaptığı görüşmeler ve davanın yeniden görülmesi için verdiği ısrarlı mücadeleler sonunda dava yeniden görülür. Yüzbaşı Dreyfus beraat eder, itibarı iade edilir.

Bütün bu olaylar, “Gerçek” romanındaki hikayenin gelişimiyle neredeyse birebir örtüşecek kadar benzerlik gösteriyor. Kiliseye ait din temelinde eğitim veren okullarla laik devlet okulları arasındaki eğitim kavgası üzerinden toplumdaki gericiğe ve dinsel önyargılara, oradan da burjuvazinin gericileşmesine odaklanır roman. 7-8 yaşlarında sakat bir erkek çocuk, eğitim gördüğü kilise okulunda, kendi yatak odasında bir rahip tarafından tecavüz edilerek vahşice öldürülür. Bu alçakça sapıklık ve vahşet, bizzat kilise tarafından gizlenip üstü örtülür. Suç da çocuğun dayısı olan ve laik devlet okulunda çalışan bir Yahudi öğretmenin üzerine atılır. Öğretmen mahkum edilip zindana kapatılır. Ailesi ve çocukları da tam bir sefalet ve yıkıma sürüklenir. Zola’nın Dreyfus olayındaki rolünü, romanda, yine laik devlet okullarında çalışan bir başka öğretmen üstlenir. Sırf bu nedenle kilise, bu öğretmeni de toplumdan dışlayarak olmaz zulmü yapar. Ama yıllar sonra da olsa, mücadeleden asla vazgeçmeyen öğretmen, “Gerçek”in açığa çıkmasını sağlar; yargılama yenilenir, suçlu ilan edilen öğretmen beraat eder, itibarı da iade edilir.

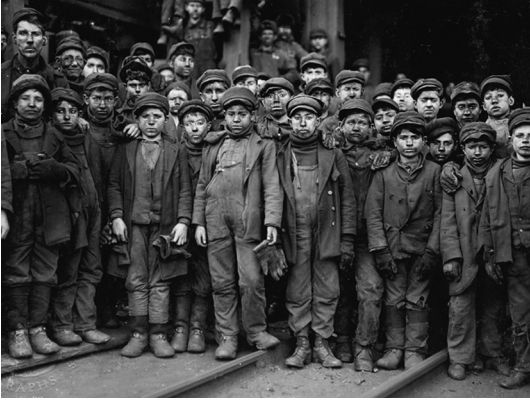
Burjuvazi, devrimci olduğu dönemde, eğitimin kilisenin ve dinin elinden alınmasını savundu; dinsel gericiğin alıklaştırmacılığının karşısına bilimi ve aydınlanmayı koydu. İktidara geldiğinde de laik devlet okullarını kurdu. Ama kısa süre

Gerçekçi sanatı Girdemeye başladığımızdan beri bütün gerçekçi sanatçıları yaşadıkları çağın sosyal koşulları içinde şekillendiklerini; onların bilinçlerinin de bu toplumsal-tarihsel koşullar içinde şekillendiğini gördük. Bu nedendir ki, bu tarihsel-toplumsal koşulların henüz tam olarak gelişmediği koşullar altında bu sanatçıların da yanlış ve eksik sonuçlara vardığı, kapitalizmi pek çok yönden eleştiriye tabi tutmalarına rağmen, hem değişimin nasıl olacağı hem de bu gelişimin yönü konusunda doğru bir sonuç çıkarmadıklarını belirttik. Onlar, kapitalizmin insani olmayan özüne karşı çıkanların sesi olmuşlardır. Onların eserlerindeki ortak öz, burjuva ideolojiye karşı oluşlarıydı. Kendi gelecek tasarımlarının bütün yanlışlarına karşın, sanatları, bu nedenle demokratik bir öze sahip olmuştur.

ÉMILE ZOLA

Germinal

Zola, 1848 devrimlerinden sonraki dönemi, özellikle de 1871 sonrasını aktardığı eserlerinde, burjuvazinin devrimi bastırdıktan sonra devlet gücüne dayanarak sermaye birikimini nasıl yoğunlaştırdığını anlatır.

sonra, kendi egemenliğini korumak için gerici olan ne varsa hepsine yeniden sarıldı, kiliseyle, dinle uzlaştı, kiliseye bağlı din temelinde eğitim veren okulların faaliyetine izin verdi. Zola bu romanında, burjuva sınıfın vaat ettiği adil, eşit, özgür toplum düşününün yıkılışını; bunun yerine burjuvazinin kendi sınıfsal çıkarlarını korumak uğruna feodallerle, kiliseyle, dinle ve dinsel kurumlarla yeniden uzlaşarak, halk yığınlarını, dinsel önyargılarla, dogmalarla uyuşturup ahmaklaştırışını, cehalete mahkum edişini anlatır. Zola, çözümü laik eğitim ve aydınlanmada bulur. Oysa bu eksiktir. Çünkü burjuvazinin devrimci çağı sona ermiş, artık gericilemiştir. Laisizm ve aydınlanma değil, ona, alt sınıfların boyun eğmesini, kaderciliği kabul etmesini öğütleyen din ve diğer gerici kurumlar gerekmektedir, onları yeniden göreve çağırmıştır. İşte Zola, burada tutarlı bir tarihsel-toplumsal bakış açısına sahip değildir. Paris Komünü, “komünizm hayaletini” hayalet olmaktan çıkarıp ete-kemiğe büründürerek “proleter komünist hareket” haline getirmiş olmasına rağmen Zola, bu büyük tarihsel olayı doğru algılayamamış, o çok özlenen mutlu ve özgür geleceğin proletarya tarafından kurulacağını görememiş proletaryaya bağlanmamıştır.

Zola, 1848 devrimlerinden sonraki dönemi, özellikle de 1871 sonrasını aktardığı eserlerinde, burjuvazinin devrimi

bastırdıktan sonra devlet gücüne dayanarak sermaye birikimini nasıl yoğunlaştırdığını anlatır. Artık sermayenin yapısında yavaş yavaş da olsa ortaya çıkmaya başlayan ve her geçen gün kendisini belirginleştiren yeni bir yönelim vardır. Burjuva sınıfın her dediğini yerine getiren devlet, hem sömürgelerde hem de anavatanda sermayenin ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş, sermayenin emrinde bir aygıt olarak vardır. Zola'nın gösterdiği kapitalizm, tekele sıçramak üzere olan kapitalizmdir. Zola'nın eserlerinde serbest rekabet halen varolmakla beraber, artık son demlerindedir, onun yerini alacak olan tekel ve tekelci rekabet doğmak üzeredir. Onun romanlarındaki banka, geniş kitlelerin yaşamını etkilemeye, onların üstünde ve onlardan ayrı bir güç olarak hareket etmeye başlamıştır artık. Daha önceki döneme özgü olan tek tek işadamlarının, büyük yatırımcıların ayakta kalabilmek için çevirdikleri dolapların yerine, artık banka çizelgeleri, raporları ve hesapları, bankanın bağlantıları ve referansları geçmeye başlamıştır. Sermayenin gücü her yerde egemenliğini kurmakta, madenler, fabrikalar, demiryolları sadece kentlerde değil, kırsal kesimlerde de yaygınlaşmaya başlamaktadır artık. Mali sermaye ve tekel yavaş yavaş egemenliği ele geçirmeye doğru gitmektedir.

Zola, kapitalizmin geçirdiği bu değişimi sezmiş, ama bu birikimi yaratan emekçi yığınların içine sürüklendiği korkunç sefaleti ve yıkımı da bir çok boyutuyla yakından görmüştür. Kendi çağıyla ilgili pek çok şey, onun keskin gözleminden kaçmamıştır. Ancak bunları çözümlenmede ve çelişkileri açığa çıkarmada, birey-toplum arasındaki diyalektik ilişkiyi, karşılıklı etkileşimi çözümlenmede başarısız olmuş; kendi natüralizminin kısırlaştırıcı etkileri nedeniyle, gerçeğin gerçekçi bir çözümlenmesi yerine, tam bir mekanik algılamayla başarılı bir fotoğrafını vermiştir.

Zola'nın kapitalizme eleştirel yaklaşımı nedeniyle belirgin olan demokratizmi, her güçlü sanatçıda olduğu gibi onda da belirgin olan gözlem ve algılama yeteneği, yaşadığı çağın temelinde yer alan emek-sermaye karşıtlığını görmesini sağlamıştır. Ancak bunun gerçek anlamını kavrayamadığı için, insanın insan tarafından sömürsününün yıkılacağına inansa da, bunu gerçekleştirecek olan devrimci sınıfın, işçi sınıfının tarihsel rolünü bilince çıkaramamıştır. Zola, natüralizmin darlıklarından sıyrılıp, mekanik ve durağan algı sınırlarını aşıp, “hareket halindeki bi-

linçli ögeyi” kavrayamamıştır. Komün’ün çağ açıcı tarihsel önemini görememiş, bu büyük tarihsel olayı gerçek anlamıyla algılayamamış olsa da, ezilen, sömürülen, horlanıp aşağılanan işçi sınıfına yakınlık duymuştur.

Natüralizmin bütün darlaştırıcılığına, kaba materyalizmine, mekanikliğine rağmen, kapitalizme eleştirel yaklaşımı ve sezgileriyle, Zola, yaşamının sonuna doğru sosyalizm fikrine varmıştır. Ancak onun sosyalizmi, bilimsel sosyalizm olmadı hiçbir zaman. Biraz reformizm, biraz ütopya karışımı tuhaf bir sosyalizm anlayışına sahipti. Bunda, Batı Avrupa işçi sınıfı mücadelesinin yeni dönemdeki yöneliminin önemli bir payı var. Paris Komünü’nün yenilgisi ve I. Enternasyonalin dağılmasından sonra Batı Avrupa’da sınıflar mücadelesi açısından devrimci dönem kapanmıştı. İşçi sınıfı geniş kitle örgütlenmelerine dayalı, daha sakin, görece barışçıl ve evrimci mücadele dönemine girmişti. Sokak savaşları, barikatlar, top-tüfek siyaseti, yerini, genişlemesine bir örgütlenmeye dayanan sendikalar, “sosyal-demokrat partiler” eliyle ekonomik mücadeleye ve parlamenter mücadele yöntemlerine bırakmıştı. Yeni bir krize ve yeni bir devrimci döneme dek barışçıl mücadele öne geçmişti. Aynı dönemde, 19. yüzyıl son çeyreğinden 20. yüzyıl başlarına kadar diyebileceğimiz bu dönemde, Rusya’da devrimci mücadele öne çıkmış ve böylece sosyalizmin merkezi de Batı Avrupa’dan Doğu’ya, Rusya’ya kaymıştı. Batı Avrupa’da bu dönem, işçi sınıfı ve ilerici aydın kesim arasında burjuva demokrasinin nimetlerine yönelik yanılsamalar egemen olmaya başlamıştı. Oysa daha Paris sokaklarında dökülen komünarların kanı bile kurumamışken, Zola’nın Germinal’de aktardığı sert sınıf savaşının o acımasız, amansız karakteri yerine, Batı Avrupalı sosyalistlerin ve demokratik hareketin de etkisiyle parlamenter demokrasinin yanılsamalı düşünceleri sonucunda evrimci mücadele ikame edilmişti. Bu ortamda Zola’da ortaya çıkan sosyalizm anlayışı da sınıflar arasındaki uyum ve uzlaşmaya dayalı ütopyik-reformist bir sosyalizm anlayışı oldu. Yazar, her ne kadar kapitalist uygarlığa dayalı bir geleceğe inanmasa da, onun sosyalizminde eksik olan, proletaryanın tarihsel rolünün bilince çıkarılamamasıydı.

Zola’nın işçi sınıfına yaklaşımı, pek çok Batı Avrupalı sanatçıda olduğu gibi duygusaldı, ama bilimsel değildi. Bu nedenle, eserlerinde geniş emekçi yığınlar yer alsada, bilinçli tarih yapımcıları olamadılar. Ona göre ve diğer pek çok sanatçıya göre işçi ve emekçi kesimler, yardıma ve acınmaya muhtaçtı. Bu, o dönemde işçi sınıfının tarihsel rolünü kavramaya başlayan, bunu eserlerinde yansıtmaya çalışan istisnai yazarlarda bile böyledir. Bunlardan biri olan Margaret Harknes’in “City Girl”ü için Engels’in söyledikleri önemli: “İşçi sınıfı kendine yardımdan yoksun, hatta kendine yardım için çaba bile harcamayan (bir atılımda bulunmayan), edilgen bir kitle olarak görülmektedir. Onu bu sürünen uyusuk halinden tutup çıkaracak bütün atılımlar hep kendi dışından, yukardan gelmektedir.” Bu değerlendirme aslında o dönem Avrupa demokratik yazınının hemen hepsinde varolan ortak bir kusuru dile getiriyordu. Zola’nın tarihsel-toplumsal sürece dair algısındaki bütün kusurlara rağmen sosyalizm anlayışına varması ne kadar olumluysa, “Emek”te ayrıntılı olarak çizmeye çalıştığı geleceğin toplumu ütopyası da o kadar Avrupalı aydın ve sanatçıların bu ortak kusuru nedeniyle sakatlanmıştı.

Emile Zola, Natüralizmi, içinde bulunduğu tarihsel-toplumsal koşulları, yaşamı algılamanın, kavramanın yanında, bunu en iyi biçimde, sanatsal yaratısında göstermenin bir yolu olarak gördü. Oysa artık devrimin merkezi Rusya’ya kaymıştı ve yaşamı tarihsel-toplumsal bütün yönleriyle kucaklayıp değiştirecek olan bilinçli tarih yapımcıları sahnede ön plana çıkmaya başlamıştı; tarihin en derinine giden bu devrimi gerçekleştirmek, özgür ve mutlu bir toplumu kurmak üzere proletarya, tarihin en devrimci sınıfı işe koyulmuştu.

Nasıl ki burjuva aydınlanma (Rönesans) kendi devlerini yarattıysa, şimdi de proletaryanın çağıydı ve kendi devlerini yaratacaktı. Bu yeni durumu anlatmak üzere yeni bir sanat anlayışındaydı sıra.

Temmuz 2010 - Sincan

Zola, kapitalizmin geçirdiği bu değişimi sezmiş, ama bu birikimi yaratan emekçi yığınların içine sürüklendiği korkunç sefaleti ve yıkımı da bir çok boyutuyla yakından görmüştür. Kendi çağıyla ilgili pek çok şey, onun keskin gözleminden kaçmamıştır. Ancak bunları çözümlemeye ve çelişkileri açığa çıkarmada, birey-toplum arasındaki diyalektik ilişkiyi, karşılıklı etkileşimi çözümlemeye başarısız olmuş; kendi natüralizminin kısırlaştırıcı etkileri nedeniyle, gerçeğin gerçekçi bir çözümlemesi yerine, tam bir mekanik algılamayla başarılı bir fotoğrafını vermiştir.

Atıla Oğuz

*Sakızlı Rum gemicileri
yelkenleri şişirdi
verdi emri:
tam yol ileri*

*Aydın'ın köylüleri uydu bu emre
hak yolunun patikasından geçerek
düştüler Mutasavvıf Börklüce Mustafa'nın
peşine*

*düşündü Yahudi esnafı
bunda bir iş var
çıkarmak elbet gün yüzüne*

*altı asır oldu tartışılır durur
Karaburun mağlubu
Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal
Trakya da Şeyh Bedreddin kalkışmaları*

*Dede Sultan Börklüce Mustafa
yıkıyordu özel mülkiyetin surlarını
birleştiriyordu başka dinden
başka mezhepten insanları*

*dünya bütün insanların ortak malı
kullanmalılar diledikleri gibi
sınırsız düşünmeli dünyayı*

*halkın yüreğini ferahlatan
bu sözler yayılıyordu dilden dile*

*Çelebi Mehmet için durum katlanılmazdı
o cihanı sarsarken
onlar saltanatını sarsmaktaydı*

*sürgün düşleriyle dalgalanan
İzmit gölü kızıla kesti
buğulaşıp üç yüreğin
heyecanlı sevdaları uğruna
insan insanlık oldu*

*ellerinde Teshil
Aydın ovası bolluk bereket*

Şeyh Bedreddin Yaşıyor

*İnanna gülümser ovaya
ortaklar yeşerir
eşitlik boy verir
Manisa lalesi kızıla boyanır
Adonis ağlamaktadır
kır çiçekleri yeşerir
Stiloryus dağında
Saruhan valisi hazanı yaşar
Cellât hançerleri de*

*ilk kanlı seferleri yenilgiyle sonuçlanır
kararır büsbütün Çelebi'nin düşleri
düşle gerçek arası bir rüya gibi*

*on iki yaşında ki bir çocuğu gönderir
Rumeli ordusuyla
Bayezid paşayla birlikte kan dökmeye*

*mesken eyledi Börklüce Mustafa Karaburun'u
yeni bir âleme akıyordu zaman
elbirliğiyle üst üste konulan taşlarla*

*taht kavgası olanca hızıyla sürmekteydi
dört kardeş arasında
vergi zulmü açlık yoksulluk diz boyu*

*yeşeriyordu birlikte yaşam ağacı
Homeros'un rüzgârlı Mimas dediği
sadece seyredilen konaklanmayan
Asya'nın en batısında ki
'kuş uçmaz kervan geçmez'
antik Mimas'da*

*altı yüz yıl sonra bile
izlekleri hala sınırsız bakarlar gelenlere
azap yerinden duyar bazı kulaklar
yetiştir Dede Sultan yetiş seslerini*

*Sakız adası gülümser Karaburun'a
gül yüzünü görmüştü Şeyh Bedreddin'in
ve Börklüce Mustafa'nın*

saltanat sarayına karşı dalgalanıyordu

Karaburun'da Börklüce'nin komünü
Torlak Kemal'le çoğaltıyordu bire bin

ilk iki hücumlarında helak olan Osmanlı
üçüncüsüne Rumeli ordusunu
Anadolu'dan da destekleyerek
Karaburun'a doğru kamçıladi atları

heyecan Karaburun doruklarını sarmıştı
yarım yamalak silahlarıyla
yirmi bin göz gözliyordu yolu
zor derbentlere dayandı
Bayezid Paşa
genç yaşlı çoluk çocuk demeden
önlerine çıkan her canlı
tadıyordu ölümün dayanılmaz acısını

dervişlerin bulunduğu dağa
ulaşmıştı ölümün gölgesi
cenk meydanı kızıl kanlara boyandı
atlı süvarilerin üzerine
çıplak elleriyle ve tırnaklarıyla saldırıyorlardı
bedenleri değildi savaşılan
inançlarıydı galip gelen
son sözleriydi 'Dede sultan iriş'
güneş yakmıyordu artık alınlarını
içmişlerdi şavkını doyasıya

ve geleceğin padişahı çocuğun
kanla yıkanıyordu düşleri

nice işkenceler cefalar yapıldı
dönmedi yolundan ölüme meydan okuyup
bağladılar onu bir devenin sırtına
gezdirdiler şehrin meydanlarında

gözleri önünde katlettiler yoldaşlarını
pişman olmadı hiçbiri
görülmedi yüzlerinde yılınlığa dair bir iz

durmaz ölüm akar
Börklüce Mustafa'nın
Torlak Kemal'in üzerine
Mustafa'nın alır canını bedeninden

İznik gölü kan ağlar
Şeyh Bedreddin'in gözleri dalıp gider
yenik orduları dörtnala koşar

Amasya'dan, Aydın'dan
Nil'in suları köpürür
Meriç azgınlaşır

Halil anlamsız bakar İznik gölüne
Şeyh Bedreddin'in kolları arasında

Eşrefoğlu Hacı Özbek Camisinde
duyumsar Şeyh Bedreddin'i
paylaşırlar dünyanın yükünü

İznik gölünde kan dalgaları
yırtilır yüreği duramaz
gitmeli rüzgârın peşi sıra
dönüp bakmadan arkasına

bırakarak Halil'i
Cafer ile koyulur yola
süzülüp çıkar aşk kapısından
gökyüzünde süzülen beyaz güvercin gibi

İsfendiyar olur ilk durak
ulaşır kara haberi
kır çiçekleri güneşe ulaştılar
bitmişti çekilen azap azapyerinde
müritleriyle Börklüce'nin

kanla yıkanan toprağa
bakar dolu gözleriyle son kez
biner kara yazgısıyla tekneye
Sinop limanından
el sallar Baba İlyas'a

Seyfe gölünde donup kalan
Baba İlyas'ın umutlarını dalgalandırır
gün gelecek dalgalandıracağız
bayrağını bütün Anadolu'da

yelkenler açılır bilinmez karanlıklara
kırım kırık düşlerde kalır
yol akar bilinmez düşlere doğru

Eflak sahilinde biter yolculuk
İsfendiyar beyinin işgüzarlığı tıklarında
kurtarmıştır can-ı Osmanlı Sultanından

Tuna'nın suları coşar, köpük köpük akar
Edirne, Serez, Sillistre, Varna'da
hayat yeniden yeşerir

sevgiyle karşılar
Şeyh Bedreddin'i Prens Mirça
tarihin derinliklerinden çıkıp gelmiş
bir ermişti konuğu

Prens Mirça'nın gözü pektir
sakınmaz budaktan

canını da Osmanlı Sultanından

dost güller büyür
Şeyh Bedreddin'in etrafında
her yandan akın akın gelirler
Can vermek için Şeyhin yoluna

Karaburun mağlubu Torlak Kemal
duyar Bedreddin'in dara düştüğünü
Karaburun aşkına
haber salar dört bir yana
binlerce abdallarıyla
tutar Deliorman'ın yolunu

nice abdallar serden geçmiş
yeni bir dünya için
toplanmışlar Şeyh'in etrafında
yedi binin üzerinde

Beyazıt Paşa düştü yola
dört nala soluksuz
istemiyordu yeşersin
sevdalı çiçekler
karanlığın hükümrânlığı için
güneşi perdelemek istiyor

gün kavga günüydü
ya yıkılacaktı zulmün saltanatı
ya da başka zamanlara kalacaktı
huu deyip çektiler kından kılıçları
karşı karşıya geldi
Şeyh'in ordusu
kanlı hançerlerle

Torlak Kemal'in mevalleri
her kılıç sallayışlarında
Karaburun ışığıydı
Börklüce dövüşüyordu
yeni bir dünya doğuyordu

hıyanetin baş tacıydı hile
iki yüz kadar kara yobaz
mürit kılığında kariştı Bedreddin'in saflarına
sokuldu Şeyhin etrafına

gün geceye devroldu
kanlı hançerler kan yalıyordu
gün onların günüydü

uzaklaşıp gitmişti Deliorman'ın derinliklerinde
Şeyh'in kızıl silueti

gönlü yanarda tutuşur

yürür Deliorman'a
bir başınalık olur zaman
akmaz karanlığın içinden

kızıl çiçekler büyür
düşen her can'ın yanı başında
kardeşlik büyür
donakalan bakışlarda
orman denizinde

Karaburun mağlupları
Börklüce Mustafa
on binleriyle akıp gitmişti
Ege'nin kara sularına
dalıp çıkan mehtabın
şavkıdığı yosunlu sulardan
güneşin gözlerine

param parça edildi
torlak Kemal'in inanç dolu bedeni
ansızın Zühal yıldızı kaydı

belki de hınçlarındandı cellâtların
parçaladıkları beden
istediler Torlak Kemal olsun
yılgınlık yaysın diye

Torlak Kemal
Börklüce Mustafa
Şeyh Bedreddin
Sevdalıydı yarınlar düşleri
Ondandır bugün hala gülüşleri
sevdalı canlardadır

gülümser İznik gölü
Eşrefoğlu'nun dizeleri çoğalır
kara buhutlar dağılır her mısradâ

yayılır güneşin doğuşuyla
sevdalı yüreklere doluşur
hüzünlü ezgiler

nal sesleri yükselir
solar kızıl güller
dalından düşer yeşil yaprak

tırısâ kalkar beyaz at
üzerinde Şeyh Bedreddin
yol uzar Serez'e
ışıldar göz bebekleri
öyle sade korkusuz.
Kırık dökük bir han
tutsak bir dünya

uçsuz bucaksız sevdâ akar
Tuna'dan Karadeniz'e

düşlerinde Cazibe olur zaman
İznik gölü hüznle dalgalanır
suları çarpar kayalıklara
beklerler gideni dönsün geri

okşar sahil boyunu
Cazibe'nin şefkatiyle
ak köpüklü dalgalar
bıkıp usanmadan

divan kurulur
kan emicilerin salyaları akar
kurtulmuştu saltanat
eller ovuşturulur

karanlık kavuğa doldurulur
devletin başına konulur
fetvayı verir kadı
herkes verecek haracı

sandılar sönecek Rum ışığı
Anadolu'nun üzerinden
hep böyle sürüp gidecek
molla kervanı

yakındır iki yıldızın
bir olup parıldamaları gözlerimizde
gözlerimiz gecede
gece gözlerimiz

yürüdü Serez çarşısına,
iki bostancı çavuşu arasında
başı güneş, gözleri yıldız adam
neyler karşısında çaresiz ölüm

hangi kadı verecek ölüm fermanını
kim cesaret edecek buna
kim inanır böyle kak'a

alsın bu yükü omuzlarımdan diye
bakındı birbirine gözler
medet umdu birbirinden
alsın bu yükü omuzlarımdan diye

uzamasın istiyordu bu iş
karakavuklu ulu Padişah
çağırın Molla Haydar Herevi
ferman verile hemen
demirci dükkânında
güller açtı en kızılından.

Ahlâti'nin postu dolanır
Serez'i baştanbaşâ

serezli'de başlar öne eğildi,
yürekler kızıl öfke yürüdü.
kararmadı Bedreddin'in bakışları
gülümsedi zavallı urgana
son kez düşündü Torlak Kemal'i

Şeyh Bedreddin darağacından,
kavuştı Cazibe'ye
Hallac_ı Mansur'a
Baba İlyas'ı
Börklüce Mustafa'ya
gözleri aradı Torlak Kemal'i
anladı devam ediyor
yeryüzünün yüzü cennet olmaya

Serezli dokunamadı Bedreddin'e
karlarla örtündü çıplak bedeni
kahredici bir hüznü kaplamıştı şehir
dona kalmıştı bütün eller ve çeneler

son bir gayretle bir el uzandı Bedreddin'e
kuş gibi kanatlanıp aldı onu
Serez'in toprağına gömdü
güneşin bedenini...

İznik gölü çırpınıyor
kara dalgalar salıyor
İznik üzerine
bir başınalık tutmuş sokak başlarını

Eşrefoğlu dizelerden set ördü
taze güller büyüsün
aşklar yaşansın diye

Halil buruk bir gururla gezdi
Şeyh Bedreddin'in
ayak bastığı yerler

yüreğinde sıcaklığını taşıyarak
Eşrefoğlu'nun şiirlerini

bir bedende iki yıldız
gülümsüyor Anadolu'nun üzerinden
kıp kızıl

bir dizi sonrası ve yaşayanların sınırları üzerine beyin egzersizleri

Vedat Düşkünler /Tekirdağ F Tipi

Özel bir televizyon kanalında “The Tudors” adında bir dizi yayımlanıyor. Dizi her anlamıyla VIII. Henry’nin hayatının bir dönemini ve bu dönemde sarayda dönen entrikaları, geniş anlamıyla VIII. Henry’nin İngiltere’deki toplumsal değişimi konu ediniyor...

İki gül savaşından sonra tahta geçen kral VII. Henry kısa bir süre sonra ölür, VII. Henry ölünce yerine VIII. Henry geçer. Babasının yerine tahta geçen Henry bir yandan majesteleri olmanın keyfini sürerken diğer yandan otoritesini korumanın savaşını verir.

Henry’nin etrafında bulunanlar farklı sınıfsal çıkarlara sahipler, çıkarları için sarayda kulisler yaparlar. Saray içinde ittifaklar kurulup ittifaklar bozulmaktadır. Henry ile çıkarları uyuşanlar majestelerinin gözdesi olup yükselirken çıkarları uyuşmayanlar majestenin gazabına uğrarlar. Bu durumdakiler sürekli yer değiştirirler. Yükselenler bir anda hışma uğrayanlar olurken daha önce hışmına uğramış olanlar yükselişe geçebiliyorlar. Yaşanan bu çıkar kavgası Henry’yi hepsinin majesteleri yapmaktadır. Henry çıkarlarını koruyup geliştirdiğinde hepsinin majesteleri iken çıkarlarını tehdit ettiğinde ise aşılması gereken bir engeldir. Henry’nin evlilikleri bu siyasi denge otoritelerin biçimlenmesine göre olmaktadır. Dizi her ne kadar Henry’nin yaşamını, aşklarını, saraydaki entrikaları öne çıkaran bir anlatımı seçse de yaşananlar İngiltere’deki sınıf savaşlarının sonuçlarıdır.

Merkezileşme ihtiyacının sonucu olarak iktidarın tek elde toplanması gerekmektedir. Henry önce burjuvazinin desteğini alıp kilisenin otoritesini kırıyor, sonra da soylular sınıfının siyasi gücünü kırarak gücü elinde topluyor. Feodal toprak sistemi parçalanıyor. Kilisenin topraklarının yanında, köylülere ait küçük tarlalar da bulunuyor. Köylüler mülk edinmenin yanında, ormanlardan da faydalanabiliyorlar. Aynı zamanda ticaretle uğraşan tüccarların ekonomik olarak güçlenip yükselişe geçtikleri bir dönemdir de. Özellikle yün ticaretinin gelişmesi dokumacılığı artırır. Koyun çiftlikleri için daha fazla toprağa ihtiyaç duyulur. Bunun için de topraklar çitlerle örülerek özel mülk haline getirilir. Büyük toprak sahipleri ile zengin çiftçiler, köylüleri kamu arazisinden ve kendi topraklarından zorla çıkarırlar. Topraklarını kaybeden köylüler hafta sonları da çalışmak zorunda kalırlar. Bununla beraber kralın uyguladığı baskılardan da bunalan köylüler ayaklanırlar. Yorke şehrinde başlayan ayaklanmalar diğer köylülerin de dikkatini cezbeder. Ayaklanmaya önderlik eden köylüler, neler yapabileceklerini ve diğer köylüleri ayaklanmaya nasıl dahil edeceklerini belirlemek için toplantılar yaparlar. Savaşma kararı alıp silahlanmaya başlarlar. Aynı şekilde kilise de otoritesini ve topraklarını kaybetmiştir, köylüler ayaklanmada kiliseyi de yanlarına almak ve güvendikleri papazların ayaklanmaya önderlik etmesini isterler, bunun için de kiliseye baskı uygularlar. Yorke Kilisesi’nin papazı bunun tek bir şartla kabul edeceğini söyler: Ayaklanma krala karşı değil, tanrının adaleti için olacaktır. Şartı kabul eden köylüler, kutsanmak için sıraya girerler. Papaz kutsanmayı yaptıktan sonra ayaklanmayı yönetecek köylülerin koluna pazu bandı takar. Pazu bandı tanrının adaletini simgeler. Papaz köylünün kulağına eğilerek “Unutma oğlum,

Sanatçının bakışı resimle birlikte tüm zamansal boyutlarla kendisini resme bakana sunar. Sanat ürünün üretildiği zaman ve mekan içinde varoluşu ile kendisine özgü bir gerçekliktir. Tarihsellik, sanat ürününün tarih ve topluma tanıklığındadır. Bu tanıklık sanat ürünü ile alıcısı arasındaki ilişki de somutlanır. Sanat ürününün özgün varoluşu ilişkiyi oluşturur. Ürünün taşıdığı bu özelliğiyle ve tarihe tanıklığıyla içinde taşıdığı ideolojiyi de yansıtır.

bu tanrının savaşıdır” diyerek ögüdünü daha etkili kılmak ve ögüdüne uyulmasını ister. Köylüler büyük bir cüretle kralın askerlerine saldırıp püskürtürler. Bunu duyan diğer köylüler de isyancılara katılırlar, isyancıların sayısı giderek artar.

Bunu öğrenen Henry danışmanlığını ve girişimi yöneten Cromwell’i çağırıp yenilginin nedenini sorar. Cromwell’in gerekçelerini beğenmeyen Henry ayaklanmanın bastırılması emrini verir. Cromwell’e “Unutma, tanrının yasaları ve doğanın kanunları krala itaat etmeyi emrediyor” diyerek kendisini insan tanrı olarak tanıtır. Bir başka sahne de ise kralı eğlendiren oyuncular papazlarla dalga geçip kralı yüceltirler. Dizide bu tür sahnelerle seyirciye yansıtılan Hıristiyan inancının İngiltere’de sekülerleşmesidir. Henry dönemin yükselen sınıfın düşünce yapısını ya da ruhban sınıfına ve dönemin asilerine karşı hangi düşünceyle karşı koyup otoritesini tesis ettiğini gösteriyor. Kilise merkezli toplumsal düzen anlayışının yerini aklın dolayısıyla da laik tanrının almaya başlaması köklü bir değişim demektir. Sanayinin hızlı gelişmesinin üzerine kurulan bu düşünce köklü değişimi de beraberinde getirmiştir. Bu düşüncenin sanata yansması da radikal olmuştur. Sanatın merkezinden tanrı uzaklaştırılmış yerine insan konulmuştur.

Kutsal Öykü: Bilen İnsan

Adem ile Havva yasaklı meyveden yiyerek günah işlemişler, bu günahlarıyla tanrının huzurunda birer kirlenmiş günahkarlardır. Adem ve Havva’nın işlediği ilk günah resim sanatında tasvir edilmiştir. Adem ile Havva elma ağacının yanında elmaları tutarken tamamen çıplaktırlar, sadece cinsel organları yeşil yaprakla kapalıdır. Elma ağacının dalına dolanmış bir yılan bulunmaktadır. Resimle anlatılan tarihsellikle resme bakan arasında yaşanan ilişki bütünlüklü bir ilişkidir. Sanatçının bakışı resimle birlikte tüm zamansal boyutlarla kendisini resme bakana sunar. Sanat ürününün üretildiği zaman ve mekan içinde varoluşu ile kendisine özgü bir gerçekliktir. Tarihsellik, sanat ürününün tarih ve topluma tanıklığındadır. Bu tanıklık sanat ürünü ile alıcısı arasındaki ilişki de somutlanır. Sanat ürününün özgün varoluşu ilişkiyi oluşturur. Ürünün taşıdığı bu özelliğiyle ve tarihe tanıklığıyla içinde taşıdığı ideolojiyi de yansıtır.

Resim tanrı insanı hatırlatır. Tanrı Adem’i aden bahçesine gönderirken hangi meyveleri yiyebileceğini hangilerini yiyemeyeceğini söylemiştir. Adem buyruğa uyararak bahçede yaşar. Daha sonra Tanrı Adem’in kaburga kemiğinden kadını yaratır ve A-

dem’in yanına yollar. Adem ile Havva, ikisi de bahçede yasaksız meyvelerden yiyerek yaşarlar. İkisi de iradi varlıklar olarak tanrının iradesine karşı koymayı düşünmezler. Yasaklı meyveden yemeyi düşünmezler. Aynı şekilde ikisi de çıplaktır. Düşüncedeki hareketsizlik ve çıplaklık Adem ile Havva’nın birer insan olarak bilme ve utanma duygusuna ya da vasıflarına sahip değiller. Yasaklı elmadan yemeyi düşünmemeleri ve çıplaklık yoksunluğu ifade eder. Ta ki yılan biçimine bürünmüş şeytanın Havva’yı yasaklı elmaya ikna edene kadar. Yılan Havva’yı ikna eder, Havva da Adem’i ikna eder. İkisi yasaklı meyveden yerler. Yılanın harekete geçirdiği Adem ile Havva ilk günahı işlerler. İkisi yasaklı elmadan yer yemez gözleri açılır ve çıplak olduklarını fark ederler ve yeşil yaprakla ayıplarını örterler. Elma kırmızı rengiyle, yasağı tehlikeyi, cinselliği temsil eder.

Elmayı yiyen Adem ve Havva böylece bilme ve ayırma bilgisine sahip olurlar. Artık onlar da iyi, kötü, güzel, çirkin gibi ayrımlar yapabilmekteler. Oysa elmayı yemeden önceki bilgiye sahip değillerdi. Bu bilgilere sadece tanrı sahipti. Adem ile Havva bu bilgiye ve ayırma sahip olarak tanrılaşır. Çünkü onlar akıllarıyla artık tanrının bildiğini biliyorlar.

Orta çağ Hıristiyanlığı ilk günah ile tanrının ilahi iradesine karşı insan iradesine yer açtı. Tanrının yarattığı canlı varlıklar tanrının iradesini sorgulamadan, sorgulama yetisinden yoksun bir şekilde uyarken bu canlılar içinde insan artık koşulsuzluğu kaldırıp aklıyla tanrıyı kavrayıp insan öznesine yer açabiliyor. İnsana bahşedilmiş bu özgürlük ve bu özgürlüğü aklıyla kavrayabilen insan bütün ilahi kavramların içeriğini ve tanımını değiştirerek tanrı kavramını doğa kavramı haline getiriyor. Yaşanan bu değişim ideolojik karşılığını bulur. Bu karşılık tanrı varlığına karşı değil dine karşı şeklinde olur.

Edebi eserler yazan düşünce insanları aslında geçmiş dönem felsefesini yeniden ele alarak yorumlayıp ideolojik bir silah haline getirirler. Değişen koşullar ve pratik batı düşünce dünyasının sürekliliğini oluşturur.

Henry’nin “Tanrının yasaları ve doğanın kanunları” sözü dönemin düşünce ve pratik ikiliğini gösterir. Tanrısal yasaları savunan ve bu yasaların kutsal kitapta yazdığını söyleyen kilise, Hazreti İsa’nın gökyüzüne tanrının yanına çıkmasıyla babaoğul-kutsal ruhun gerideki temsilcisi olarak tanrı krallığının yeryüzündeki uygulayıcısı olarak insan ve toplum tanımını yapar. Diğer yandaki düşünürler bu tanrısal yasaların yerine doğa yasalarını geçire-

rek yeni bir toplum ve birey tanımı geliştirirler. Bir yanda otoritesi sarsılan ruhban/kilise diğer yanda yükselen tüccar sınıfı ve ticaret burjuvazisi... İkisinin 'yasa' ve 'kanun'larını kendinde toplayan ve merkezi otoriteyi sağlayan Henry. Dizi dönemin yükselen sınıfların tanrı krallığa karşı hangi düşünsel formlarla itiraz geliştirdiklerini aktarıyor. Kili-senin kutsal kitapla sağladığı otoriteye karşı dönemin yükselen sınıfları otoriteyi akıl ve doğa kavramlarıyla tanımlayıp karşı çıkıyorlar. Tanrı yeryüzüne indirilmiştir. Aktarılan İngiliz tarzı seküler aydınlanmacılıktır.

Zaman mekan ve egemenlik...

Tarihsel gelişim süreci içerisinde mülkiyete karşı çıkışlar olmuştur. Mülkiyet egemenliğinin tarihsel gelişim içinde farklı biçimler alması gibi buna karşı çıkışlarda farklı biçimler almıştır. Komünal toplumdan özel mülkiyet toplumuna kadar her dönem itiraz olmuş. Bu itiraz, itiraz edenlerin ellerindeki araçlarla pratikleşmiş. Bu durum sanat alanında da yansımaları bulmuş. Egemen olan, sanatı egemenliğinin sağlanması için bir araç haline getirip egemenliğini mutlak bir sonsuzluk içinde sunarken, ezilenler de kendi sanat anlayışlarını geliştirerek egemenliğe karşı koymanın bir bileşeni haline getirirler.

Dönemin egemeni, içinde bulunduğu zamanı da kontrol etmek ister. Zaman, egemenin mutlak egemenliğine karşıdır. Ya da egemenliğinin sonsuz olmadığının işaretidir. Egemen bu işaretin ezilenlere ulaşmasının istemez. Egemenliğini tüm zaman boyutlarına yayar. Zamanın kontrolü ve zamanda egemenliğini sağlayabilmek için sınırlar çizer. Çizdiği sınırlar içindeki mekan aracılığıyla egemenliği altındakilerin zamanını kontrol eder. Egemen olanın kontrolü altındaki mekan, egemenliği altında bulunanların zamanına egemen olmanın aracıdır. Egemen olanın çizdiği dar ve geniş sınırlar her tarafa yayılır ve böylece egemenlik altında bulunanların zamanı kontrol edilir. Egemenliğe yapılan itiraz bu kontrolü bozar, egemen itirazı bastırarak kontrolü, zamanı tekrar kurar. Aynı şekilde egemen olan egemenliği altında bulunanların düşüncelerini de kontrol etmek ister. Egemen tarafından geliştirilen düşünceler geçmişle hesaplaşırken bugünü haklı ve meşru çıkarırlar. Olabilecek en iyi şeyin olduğu duygu ve düşüncesini egemen kılar. Bunun için egemen olan topluma rastgele, öylesine seçilmiş şeyler sunmaz. Topluma sunduğu şeyler özel olarak seçilmiş şeylerdir. Egemen, ideolojik araçlarıyla top-

lumun zihinsel faaliyetlerine de egemen olur. Çünkü o bugünün egemeni olarak her şeyiyle kendisini yansıtır. Egemenliğini dönün aşılması toplumu ile bugünün toplumu arasındaki ilişkide kurmaz. O zaman dönün aşıldığı gibi bugün de yarın tarafından aşılacaktır. Onun içinde egemen bunu tersten bugünün toplumu ile dönün toplumu arasındaki ilişkide kurar ve kurduğu bu ilişki aracılığıyla bugünün toplumuna egemen olur. Bu anlamıyla burjuva sanat anlayışı bugüne egemen olanın otoritesine biat etmeyi salık verir ve bu ilişkiyi tekrar tekrar yeniden kurar. Dizi, sinema senaryo yazarları geçmişe, geçmişte yaşanmış özgün bir olaya bugünün ölçü ve kriterleriyle bakar ve ele alırlar. Ele aldıkları konuyu içinde buldukları ortamın düşünce yapısı ve kendilerine referans aldıkları ideolojik bakış açısıyla yorumlamaktalar. Kendilerine konu olarak seçtikleri her ne olursa olsun seçtikleri konunun içeriğini bugünün düşüncesiyle değerlendirirler.

Sanat ve ideoloji arasındaki var olan ilişkide ideolojinin tanımlanması sanata hangi işlevin yükleneneğini de belirler. Sanatçı ele alıp işlediği konuya kendisinden bir şey katmak istemese de izlediği gelenek ve konuyu işlerken uyguladığı kriterler konuya sanatçının içinde bulunduğu ideolojiyi taşır. Hangi türde olursa olsun her sanatçının önünde devamcısı olduğu sanat geleneği ve o geleneğin sınırları bulunur. Sanatçı içinde bulunduğu geleneği sürdürürken diğer taraftan ürettiği sanatıyla da bu geleneği dönüştürerek bir sonrakine aktarır. Bu sanat pratiği, geçmişe bugüne taşımaktadır. Sanatçının bunu yapabilmesi için bazı referanslara gereksinim duyar, dolayısıyla bu referanslarıdır.

Sanatın içinde üretildiği zaman, mekan ve kendi çağının gerçekliğini yansıtmaya ya da kendi çağının içeriğini yansıtmaya seklinde konumlandırılması, bir bilinç biçimi olarak sanatı gerçeği yansıtmaya şeklinde kurar. Sanat ile ideoloji arasında yapılan özdeşleştirme, gerçeklik ile bilgisi arasında yapılan türden bir özdeşleştirmedir. Bu durum sanat pratiğinden söz etmeyi olanaksız kılmaktadır.

Devrimci sanat bugünü eleştirerek geleceğin bugün de kurulması için verilen mücadelenin bir parçası olarak kurulmak durumundadır. Bu sanat pratiğinin dönüştürülmesinin de sanatın toplumsallaşmasının da mücadelesidir. Devrimci sanat bugün var olan düzenin sonsuza kadar sürmeyeceğine dair kuşku uyandırarak bugünün sorgulanmasını sağlamak durumundadır.

EMEĞİN

**KAVGAMIZIN
BAŞKENTİ
İSTANBUL**

dosya

Emeğin ve Kavgamızın Başkenti İstanbul

İstanbul'u 2010 yılı Kültür Başkenti ilan edenlere karşı emeğin ve kavgamızın İstanbul'unu öne çıkarmak için çıktık yola... İstanbul şarkıları ile Grup Emeğe Ezgi kitap okurlarıyla buluştu TÜYAP'ta... Ardından Sanatçıların İstanbul Buluşması adı ile Su Gösteri Sanatları Merkezindeydik. Düzenlediğimiz etkinliğe Marmaray işçilerinin katılımı bambaşka bir güzellik kattı. Tiyatro sanatçısı, tiyatro sahnelerinin tozunu yutmuş, bu sanata emek vermiş Ani İpekkaya ve şair Selah Özakın bizimle oldu. Tiyatro grubumuz Devinim Vedat Türkalı'nın İstanbul şiiirini oyunlaştırarak hem bu etkinlikte hem de Dünya Tiyatrolar gününde düzenlenen sokak yürüyüşünde oynadılar. Tekel işçilerinin Çadırkent'i dünyanın her tarafından destek alırken biz durabilir miydik? Durmadık. Emeğin ve kavgamızın İstanbul'u Tekel İşçileriyle adında bir sergi hazırlayarak tuttuk Ankara'nın yolunu. Ankara'nın ardından Tutsakların İstanbul Özlemi için kolları sıvadık. İstanbul'a özlem dolu olanların İstanbul'unu paylaşmak, onların özlemini özlemimiz olarak hissetmek için biraraya geldik. Sürecin yoğunluğu ve gündemin hızla değişmesi nedeniyle ilan ettiğimiz Beyoğlu Mutfak ekibinin çalışmasını örgütleyemedik. Bu konuda tüm dostlarımızdan bizi anlamalarını istiyoruz. Bu güzel çalışmanın bir başka şekilde mutlaka gerçekleştirileceğini bilmenizi isteriz.

İSTANBUL

Paşabahçe 1966 grevi
31 Ocak 1966 günü başlayan ve
85 gün süren Paşabahçe grevinde
kadın grev gözcüleri

Dudaklarına mühür vuruyorlar, bileklerine kelepçe... Sürüyorlar yüzyılların tanıklarını bir bir. Sadece han, hamam, imaret... Yaşamadı sanki surlarının içinde rengarenk bir nehir. Seni bir metadan öteye anlamayanların elindesin, İstanbul. Pusular kurmuş bekliyorlar seni satmak isteyenler haraç mezat...

Milyonların ayak izleriyle coşup koşarken sen geleceğe... Emeğe dair ne varsa yok ediyorlar bir bir... Gökdelenlerden kafes kuruyor, alışveriş merkezlerinin yalnızlığına mahkum ediyorlar... Seni öksüz bırakmak için kapanıyor tiyatro salonları, sinemalar... Tutsak ediliyor eylem adımlarının yankılandığı sokakların, hınca hınç dolan coşkun meydanların.

Ameleperver Cemiyeti, "Tatili Eşgal"e çıkan tramvay işçileri, Kasımpaşa tersanelerinde ömrünü tüketenler... Her tuğlada, her putrelde, her taşa alınterini ve elizlerini bırakanlar... İlmek ilmek, hücre hücre örenler bu kenti... Eller, eller... Hayatı yaratan eller!.. Çoktan tarih oldu Cibali Tekel'in kadın işçileri. Boğaz boyunca dizilen tütün depoları, fabrikalar... Sahi nerede şimdi Beykozlu kundura işçileri? Paşabahçe Şişe-Cam?..

Diyorlar ki sana, İstanbul... Ne güzide çocuğusun tarihin, ne de ürünü milyonlarca nasırlı elin! "Avrupa Kültür Başkenti" adı altında haraç mezat satılmaktır kaderin!

Ne Saraçhanе'de toplanan yüzbinler, ne Kavel... Ne Haziran'ın büyük eylemcileri, ne 1 Mayıs ve Taksim... Kalmamın geleceği aydınlatan hiçbir iz! Görmüyor musun, tir tir titretiyor hala hepsini, AKM'den sarkan pankarttaki o bilekleri zincirli işçi!

Bunun için değil miydi 77 1 Mayıs'ı 6-7 Eylül, Beyazıt'ın kanlı Mart'ı, Gazi... "güvercin ürkekliği"yle yürüyen Hrant'ın Şişli kaldırımında kalan bedeni... Sokak ortalarında, evlerinde, üniversitelerde öldürülenler...

Seni üç-beş binaya sığdırmak istiyorlar, İstanbul... pazarladıkları üç-beş binaya! Bütün bir tarihini yok saymak istiyorlar. 6. Filo'ya karşı yürüyenlerin öfkeli sloganları duyulmasını istiyorlar, milyonlarca grevcinin yüzleri ışıtmamın bugünü ve geleceği... Ne emeğe dair tek bir anı, ne "küçük insanlar"ı bu koca kentin!

Oysa biz seni tramvayına asılan çocuklarının gülüşüyle seviyoruz... Her taşında alınteri olan emekçilerinle... Biz seni her an patlamaya hazır kalabalığınla seviyoruz... Çamurlu varoşların bitimsiz umudu ve isyankarlığıyla... Sen sermayenin "kültür başkenti" değil, Kavgamızın Başkentisin İstanbul! Sen bize layıksın biz de sana İstanbul

TAKSİM'DE MUTLULUĞUN RESMİ

Sabah saat sekiz gibi evden bir yoldaşımınla birlikte çıktığımda tarif edilmez duygular içindeydim. Bulduğumuz semtin dar, ara sokaklarından geçerken toplanma yerine bir an önce ulaşmanın sabırsızlığı ayaklarımı denetimim dışına çıkarmıştı. Farkında olmadan adımlarım hızlanmıştı. Şişli'deki toplanma alanı sanki bir mıknatıs gibi kendine çekiyordu beni. Yanımdaki yoldaş, "acelaye gerek yok, vaktimiz var daha" dediğinde ne kadar hızlı yürüdüğümün farkına vardım.

En son 78' 1 Mayıs'ında Taksim'e çıkmıştım. Demek ki, tam otuz iki yıl olmuştu Taksim'e çıkmayalı. Otuz iki yıl... dile kolay. Oysa çeyrek asırdan fazla zamandır bu. Yine de aklımda kalan 78' 1 Mayıs'ından çok kanlı 77' 1 Mayıs'ı idi. Toplanma alanına yaklaştıkça 77'nin anıları bir film şeridi gibi gözümün önünden akıp geçmeye başladı.

Ankara'da tıp okuyan bir arkadaşımınla katılmıştım 77' 1 Mayıs'ına. İstanbul'a 1 Mayıs'a katılmak için gelmişti. İkimiz de henüz örgütsüz olduğumuz için kimlerle birlikte yürüyeceğimize karar verememiştik. Kortejleri dolaşırken Beşiktaş Barbaros bulvarının Yıldız Teknik tarafında "Sağlıkçılar" kortejini gördük. Onlarla birlikte yürümeye karar verdik.

Yıldız Teknik'ten Taksim'e kaç saatte geldik hatırlamıyorum ama yürüyüşün saatlerce sürdüğünü dün gibi hatırlıyorum. Benim katıldığım taraftaki kortejin ucu bucağı gözüküyordu. 1 Mayıs kutlamaları hem kitle katılımı hem de görsellik bakımından gerçekten görkemliydi. DİSK-TKP ve diğer devrimci gruplar tarafından ileri sürülen taleplerin düzen içi talepler olmaları durumu değiştirmiyordu. Sermaye düzenine işçi sınıfının bir meydan okuması vardı sanki. Marx-Engels-Lenin posterleri kutlamalara kızıl bir renk vermeye yetiyordu. Sermaye sınıfının bunu devrimin ayak sesleri olarak algıladığını ve bu sese bir katliamla yanıt vereceğini sonradan anlayacaktım.

Taksim'e vardığımızda bulunduğumuz kortej kürsünün hemen önüne yerleşti. Kürsüyle aramızda on-on beş metrelik mesafe ve merdivenler güvenlik nedeniyle olacak boş bırakılmıştı. Kürsüde Kemal Türkler ve yanında birkaç kişi daha bulunuyordu. Kısa bir süre sonra Kemal Türkler konuşmaya başladı. Ancak henüz birkaç dakika geçmemişti ki, Taksim Alanı'nın Şişli-Elmadag girişinde hareketlenme başladı.

Önce bu hareketlenmeyi önemsememiştim. Zaten Maoocu gruplarla bir kavga bekleniyordu. Burjuva basın haftalar öncesinde Maoocularla TKP'liler arasında çatışma çıkacağını yazıp duruyorlardı. DİSK-TKP ikilisi, Maoocu grupları alana sokmayacaklarını; Maoocu gruplar ise çatışma pahasına alana gireceklerini açıklıyorlardı. Kısacası, herkes bir kavga beklentisine sokulmuştu. Burjuva basının aslında kanlı bir planın zeminini hazırladığı ancak katliamdan sonra anlaşılacaktı. Doğrusu her iki tarafta tutum ve açıklamalarıyla burjuva basının işini kolaylaştırıyordu. Hareketlenme olduğunda bunun beklenen kavga olduğunu düşündüm. Ama bunun büyük bir katliamın malzemesi olacağını hiç aklıma getirmemiştim. O güne kadar kitle eylemlerinde böylesi kavgalara çok rastladığım için bunun da geçici bir durum olduğunu; kavgadan sonra mitingin devam edeceğini düşündüm. Nitekim birkaç ay öncesinde yine Taksim'de ve yine Maoocu gruplar Dev-Genç mitingine saldırmış ama miting dağılmamıştı.

Ancak işler sandığım gibi olmadı. Kargaşa gittikçe büyüdü. Bu arada sopa

kırılması sesine benzer sesler duyuyordum. Kavgada kullanılan pankart sopalarn kırıldığı, “tak tak” seslerinin buradan geldiğini düşündüm. Bunun silah sesi olduğunu anlamamıştım. Kemal Türkler kürsüden herkesin eğilmesi- ni, yere yatmasını söylüyordu. Onun ve yanındakilerin bir şeylerden korun- maya çalışır gibi kafalarını eğdiklerini gördüm. Arkama baktığımda alandaki tüm kitlenin şiddetli rüzgârda eğilen buğday başakları gibi dalgalandığını gördüm. On binlerce kişi eğilip doğruluyor ve ön tarafa doğru ilerlemeye çalışıyordu. Bunun alışlageldik kavgalardan biri olmadığı ortaya çıkıyordu.

Mitingin devam etmeyeceğini anladım ve hemen önümde duran merdi- venlerden yukarı, arkadaşımın elini bırakmadan çıktım. Kürsüdekilere baktım, hepsi yere yatmıştı. Ben hala silah kullanıldığını anlamamıştım. Çünkü koca alanda silah sesi sopa kırılması sesine benzer bir ses gibi duyuluyordu. AKM tarafına doğru sakin sakin yürümeye başladık. Oradan Gümüşsuyu caddesine geçtik. Binlerce insan buradan Dolmabahçe’ye doğru telaş içinde koşuyordu. İlk defa burada birilerinin “silah kullanıldı, polis herkesi topluyor” dediğini duydum. Pek inanmamakla birlikte, ne olur ne olmaz düşüncesiyle arkadaşşıma “hızlanalım” dedim.

Oradan Kabataş İskelesine geldik. İskeleye vardığımızda tanıdığım Dev- Genç’lilerin araba vapuruna bindiklerini gördüm. Biz de onların yanına gittik. Vapur işgal edilmişti. İnisyatif Dev-Genç’li arkadaşlardaydı; onlar nereye isterse vapur da oraya gidecekti. Orada sözü geçen tanıdığım bir Dev-Genç’li arkadaşşıma vapuru nereye götürdüklerini sordum “Üsküdar’a” dedi. “Üsküdar olur mu? Faşistler bizi orada bekliyor olabilir ve biz iner inmez bizi tarayabilir- ler” dedim “En doğrusu Eminönü” diye de ekledim. “Haklısın” deyip yanım- dan hızla ayrıldı. Gerçekten de o yıllarda Üsküdar tam bir faşist yuvasıydı. Bir devrimcinin Üsküdar’dan geçmesi aklın alacağı bir şey değildi. Çok geçmeden vapurun Eminönü’ne doğru dümen kırdığını gördüm; rahatladım.

Orada ilk defa bana çok kişinin öldüğünü söylediler; ama inanmamıştım. Nasıl inanayım ki? Daha önce şimdi gördüğümde on kez daha şiddetli geçen Kocamustafapaşa çatışmasını görmüş, yaşamıştım. Ve dinamitlerin, ses bom- balarının, tabancaların kullanıldığı o çatışmada bir kişi bile ölmemişti. Şimdi ise insanlar pankart sopalarıyla birbirlerine girmişlerdi hepsi buydu. Böyle bir kavgadan çok ölü çıkar mıydı hiç! Böyle düşünüyordum.

Böyle olmadığını, arkadaşımı kaldığı eve getirdiğimde anladım. Bizden önce eve gelenler haberleri dinlemiş ve gerçeği öğrenmişlerdi. Radyo ve tele- vizyon otuzun üzerinde ölü olduğunu bildiriyordu. Evde gerçek bir yas havası esiyordu. Tarif edilmez acı duygular içindeydik. Ne yapabiliydik, şimdi ne ola- cak sorularını kendi kendimize soruyorduk. Soruların yanıtı yoktu. Sabahı bek- lemekten başka yapacak bir şey yoktu. O gün bizi tarifsiz acılar içinde bırakarak tarihe karışmıştı.

İşte şimdi yeniden Taksim yolundaydım. Gerçi 78’ 1 Mayıs’ı da Taksim Alanı’nda kutlanmıştı ama o sıradan bir kutlama gibi hafızalarda pek yer etmemişti. Onun için şimdi sanki 77’den sonra ilk defa Taksim’e çıkıyor gibiy- dim. Toplanma yerine vardığımda henüz büyük bir kalabalık yoktu. Gruplar yeni yeni geliyorlardı. Gelen gruplar hemen pankartlarını açıyor, saflarını düzenliyor, kendi sloganlarını atıyorlardı. Birlikte yürüyeceğim Mücadele Birliği korteji de aynı durumdaydı. Henüz pek az kişi gelmişti.

Ama ben katılımın yüksek olacağını biliyordum. 1 Mayıs öncesi yanına gittiğimiz aileler konu-komşu hep birlikte katılacaklarını söylüyorlardı. Kendi aralarında çoktan konuşmuş anlaşmışlardı. Mahalleli birbirini tanıyor, 1 Mayıs’a kimin katılacağını kimin katılmayacağını biliyordu. Toplum aslında derinden derine bölünmüş, saflaşmıştı. Bu duruma pek çok yerde tanık oldum. 1 Mayıs’a katılacak olanlar günler, haftalar öncesinde kararlarını vermiş, hazırlıklara başlamışlardı. Hepsini de çocuk-çocuk ailece katılmaya karar vermişlerdi.

Halkta düzene, devlete karşı büyük bir öfke biriktiği açıktı. Bu birikmiş öfke 1 Mayıs'a yansyordu işte. O yüzden toplanma yerinde erken saatte kalabalık görmeyince canım sıkılmadı. Biraz sonra kalabalık kitlelerin buraya akacağı biliyordum. Bulduğum kortejde "Enternasyonal" ve "Ey Raqip" marşları çalınmaya başladı. Her iki marş da çok etkileyici idi. Çok geçmeden beklediğim oldu ve kalabalık kitleler toplanma yerine akmaya başladı. Pankart taşıyanlar, sağa sola koşuşturanlar, heyecanla arkadaşlarına talimatlar verenler, onları umursamadan, omuzlarında başka grupların pankartı, yanlarından geçenler, saflarını düzenlemek için arkadaşlarına bağırıp duranlar.. ne müthiş manzaraydı o öyle!

Sanki Taksim Alanı surlarla çevrilmiş bir kaleydi ve şimdi insanlar o surları yıkmak için akın akın toplanıyor, hazırlık yapıyorlardı. O surlar son bir saldırıyla yıkılacaktı bugün. Evet, bu bir "son saldırı"ydı ama ilk değildi. Yıllardır o surlara saldırılar yapanlar vardı. Bunu biliyordum. Ve o saldırılarla bu surlar dövülmeseydi, küçük küçük gedikler açılmasaydı, dikkatler buraya bu şekilde çekilmeseydi bugün Taksim çoktan unutulmuş olacaktı. Bunun için ağır bedeller ödendiğini biliyordum. Ama değmişti işte. Ağır bedeller ödenerek yapılan o saldırılar bugün Taksim'in ele geçirileceği bu büyük saldırının koşullarını hazırlamıştı.

Yürüyüş başladı. Artık Taksim'in üzerine yürüyorduk. Yıllar önce katledildiğimiz alanı geri almak üzere yüz binler halinde yürümeye başlamıştık. Oraya varınca ne olacaktı bilmiyordum. Aslında ne olacağı belliydi. Düşman, tası tarağı toplayıp alanı terk etmişti. Yine de içimde bir "acaba" vardı. Yanımızdan Kürt halkı geçerken bizim kortejden "Ey Raqip" çalınmaya başladı. Kürt halkını müthiş bir coşku sardı. Alkışlar, zılgıtlar ortalığı inletiyor, görevliler arkadaşlarını sessiz olmaları için uyarıyorlardı. Bu arada yaklaşık on katlı bir binanın çatısından, üzerinde "Dünya Emeğin Olacak" yazılı dev bir Deniz Gezmiş pankartı sarkıtılınca coşku doruğa çıktı. Alkışlar, zılgıtlar, ıslıklar, sloganlar birbirine karışıyor, bu müthiş uğultu tarifsiz bir heyecan yaratıyordu. Kürt halkı Denizlere ne müthiş bir sevgi duyuyormuş!

Katledildiğimiz, kaçırıldığımız, sayısız çatışmalar yaşadığımız kavgamızın başkenti İstanbul sokaklarında şimdi "Enternasyonal" çalınıyordu. Sokaklar, caddeler bizimdi, devrimindi. Kızıl bayraklar dalgalanıyor, devrimin marşları yükseliyordu dört bir taraftan. 77'de bizi katledenler, bizi acılar içine gömenler şimdi ancak göze görünmeyecek bir uzaklıktan seyrediyorlardı bizi. Demek ki, emekçilerin istekleri önüne set çekenler, tarihin akışını durdurmaya çalışanlar yaptıklarıyla sadece kendilerini boğacak suların olağanüstü birikmesine yol açarlarmış. O sular bir gün mutlaka önlerindeki bentleri yıkar, önlerindeki engelleri silip süpürürlermiş. Tıpkı bu ün olduğu gibi.

Ve işte Taksim'in önündeyiz. Heyecanım dorukta. Birkaç yüz metre sonra, yıllar önce arkamda ölümler bırakarak ayrıldığım o alana yüz binlerle birlikte gireceğim. Taksim devrimindi artık. Alana girdiğimde gözyaşlarını tutamayan, birbirlerine sarılan, birbirlerini kutlayan insanları gördüm. Birileri kürsüden konuşuyor ama ne konuşan ne de konuşulan şeyleri dinleyen, umursayan vardı. Yüz binlerce insan için önemli olan Taksim Alanı'na girmektir ve bu hedefe şimdi varılmıştı. İnsanların yüzünde burjuvaziye karşı zafer kazanmış olmanın mutluluğu vardı. Sanki kazanılan kısmi bir zafer değildi de ayaklanmayla iktidar fethedilmişti, onun mutluluğunu yaşıyorlardı. Bu, gelecekte kesinlikle yapılacak olan "mutluluğun resmi"nin ilk örneği idi.

Alandan birkaç yoldaşla birlikte sessizce ayrıldım. "Herhalde" dedim kendi kendime "emekçi sınıflar iktidarı fethettiklerinde işte böyle bir tabloyu yaşayacağız"

İstanbul'a Dair...

*Salkım salkım tanyelleri estiğinde
Mavi patistakaları yırtan gemilerinle
Uzaktan seni düşünürüm İstanbul...*

Hepimizin bildiği bir şarkının sözleri değildir yukarıda yazanlar. Birçoğumuzun severek okuduğu İstanbul şiirinin yalnızca bir bölümüdür. En güzel İstanbul şiirlerinden biri kabul edilir büyük çoğunluk tarafından. Ama bir şiir daha var ki en az onun kadar güzel ve etkileyici... Tevfik Fikret'in sisli bir İstanbul günü için yazdığı şiirdir bu. Vedat Türkali İstanbul şiirini Sis şiirinin şairi Tevfik Fikret'te ithaf etmiştir.

Neden?

Çünkü, Tevfik Fikret'te İstanbul'a duyulan öfke vardır. İstanbul'un zulmüne isyan vardır. Sisli bir İstanbul günü Tevfik Fikret baskıcı ve zorba saraya karşı tüm öfkelerini kusar. Bu sarayı kendi bağrında taşıyan İstanbul'a yöneltir öfkelerini.

*Ey zulümler sahası... Evet, ey parlak alan,
ey facialarla donanan ışıklı ve ihtişamlı saha!
Ey parlaklığın ve ihtişamın beşiği ve mezarı olan,
Doğu'nun öteden beri imrenilen eski kraliçesi!
Örtün, evet ey felâket sahnesi... Örtün artık ey şehir;
örtün ve sonsuz uyu ey dünyanın koca kahpesi!
Ey debdebeler, tantanalar, şanlar, alaylar;
Kaatil kuleler, kal'ali ve zindanlı saraylar.*

Vedat Türkali bizim olan İstanbul'u anlatır. Tevfik Fikret'e... İstanbul'un haramilerin elinden kurtulacağı günü müjdeler... Ve İstanbul'un ne kadar güzel bir şehir olduğunu anlatır ona. Bekle der bekle o günler gelsin... Bekle haramilerin saltanatı yıkılsın...

*Boşuna çekilmedi bunca acılar İstanbul
Bekle bizi
Büyük ve sakın Süleymaniye'nle bekle
Parklarıyla köprüleriyle kuleleriyle meydanlarıyla
Mavi denizlerine yaslanmış
Beyaz tahta masalı kahvelerinde bekle
Ve bir kuruşa Yenihayat satan
Tophanenin karanlık sokaklarında
Koyunkoyuna yatan
Kirli çocuklarıyla bekle bizi
Bekle zafer şarkılarıyla caddelerinden geçişimizi
Bekle dinamiti tarihini
Bekle yumruklarımız
Haramilerin saltanatını yıksın
Bekle o günler gelsin İstanbul bekle
Sen bize layıksın*

Tıpkı Tevfik Fikret gibi bizler de kızdık İstanbul'a... Sokaklarında isyan ateşlerini yakanları korumadığı için öfkelenedik ona... Birçok katliamın tanığı olmasına rağmen sessiz kalmasına dayanamadık, isyan ettik. Yeter artık dedik, yeter...

men sessiz kalmasına dayanamadık, isyan ettik. Yeter artık dedik, yeter...

*ayağa kalk
kalk İstanbul
at üzerindeki yorgunluğu
ve diyorlar ki yeter
yeter artık
ayağa kalk
kavgaya, savaşa gir İstanbul*

Savaşa girdi İstanbul bizimle birlikte haramilerin saltanatını yıkmak için... Neler yaşadı, neler gördü...

*Unutulur mu İstanbul,
Beyazıt'ın döşünde patladı bombalar,
Gazi'de kurşun sağnakları boşandı üstümüze...
Unutulur mu acıların payandalığı yürek,
aç gecelerin bitmezliği unutulur mu?
Unutmayacağız İstanbul.*

*Bilesin ki sözümüz başımız üstüdedir.
Binlerce ölü versek de sokaklarında,
Aralıksız yağmalansa da uykularımız,
yetmese*

*düşlerimiz
çocukluğumuz
gençliğimiz yağmalansa da.
Yine de inat ve sabırla,
Kurşun yaralarımızdan
kan taşıyacağız alaca şafaklarına.
Sabahların mağrur olsun İstanbul
Başegmez olsun yeter ki.*

Başegmedi İstanbul... kimi zaman yalnız kaldı... kimi zaman tel örgülerle sarıldı her bir yanı... yasaklandı meydanları, sokakları... Ama o hep umutla açtı kollarını kendine doğru gelenlere...

*Meydanlar ki gamzelerindir İstanbul
bak, göreceksin;
bir mayıs gününde tutuşacağız elele
ve sen bizlere yeniden
gülümseyeceksin!..*

Tıpkı Taksim meydanının her 1 Mayıs'ta gülümsediği gibi bizlere... 2009 1 Mayıs'ındaki coşkuyu hatırlıyorum da ne kabına sığmaz bir mutluluktan o... Yılların özleminin bir karede somutlaşması... 2010'da Emeğin İstanbul'u artık kitlesel bir şekilde kızıl meydana Taksim'deydi... Çocuksu bir coşkuyla heykelin her yanından sarkan insanlar nasıl da mutluydular o gün... Bekle o günler gelsin İstanbul dedik ama beklemedik... o günleri yaratmak için sabırlı bir emekle ördük İstanbul'u... Örmeye de devam edeceğiz... Emeğin ellerinde yükselen İstanbul hep emeğin İstanbul'u olarak kalacak... Kavgamızın Başkenti olarak kalacak... Sen bize layıksın, biz de sana İstanbul...

Sen sermayenin kültür başkenti değil kavgamızın şehrisin İstanbul...

SİS

Sarmış yine ufuklarını bir inatçı duman,
bir apak karanlık ki durmadan artmada.
Basıncının altında silinmiş gibi varlık,
bir tozlu ve ürkünç, ulu yoğunluk ki bakışlar
dikkatle işleyemez derinliğine, korkar!
Ama sana layık bu derin karanlık örtü,
layık bir örtünme sana, ey zulümler alanı!
Ey zulümler alanı... Evet, ey gösteriş sahnesi,
ey facia süsleyen yaldızlı, şatafatlı sahne!
Ey şatafatın, gösterişin beşiği ve mezarı;
Doğu'nun öncesiz alımlı kraliçesi;
en kanlı sevgileri nefretle titremeden
besleyip büyüten zevk düşkünü göğüs;
ey Marmara'nın mavi kucagında
ölmüş gibi dalgın uyuyan canlı yığın;
ey köhne Bizans, ey koca büyücü bunak,
ey bin kocadan arta kalan el değmemiş dul;
güzelliğinde daha tazeliğin büyüü ortada,
hala titrer üstüne izleyen bakışlar:
Dışardan, uzaktan açılan gözlere süzgün
mavi gözleriyle ne uysal görünürsün!
Uysal, ama en kirlili kadınlar gibi uysal;
üstünde coşan gözyaşlarının hepsine hissiz
Kurulurken daha, bir hainlik eli
yapına katmış gibi zehirli bir kargış suyu!
Hep ikiyüzlülük kiri, kıskançlık kiri, çıkarıcılık kiri;
yalnız bu... ve yalnız bunun yükselme umudu.
Milyonla barındırdığın cesetler arasından
kaç alın vardır çıkacak temiz ve parlak?

Örtün, evet, ey facia... Örtün, evet, ey kent;
örtün ve sonsuzca uyu, ey dünya orospusu?

Ey depdebeler, tantanalar, şanlar, alaylar;
kaatil kuleler, kuleli zindanlı şehirler;
ey anıların sağlam mezarı, ulu tapınak;

ey gururlu sütunlar ki birer bağlı dev,
geçmişleri geleceklere anlatmakla görevli;
ey dişleri düşmüş, sırttan sur kafilesi;
ey kubbeler, ey şanlı yakarma yapıları;
ey doğruluğun sözlerini taşıyan minareler;
ey çatısı çökük medreseler, mahkemecikler;
ey servilerin kara gölgesinde birer yer
elde edebilmiş nice bin sabırlı dilenci;
"Geçmişlere rahmet!" diyen mezar yazıtları;
ey türbeler, ey herbiri gürültülü bir anıyı
uyandırarak sessiz ve durgun yatan atalar;
ey çamur ve tozun savaş alanı eski sokaklar;
ey her açılan gediği bir olay sayıklar
viraneler, ey uykulu it kopuğun pusu yerleri;
ey kapkara damlarla birer ayakta duran yası
simgeleyen sessiz ve eskimiş evler;
ey herbiri bir leyleğe, bir çaylağa yuva
kaygılı çocuklar ki acılarıyla somurtmuş,
yıllarca zamandan beri, tütmek ne ... unutmuş;
ey midelerin sıkıştırılan zehri önünde
her alçaklığı yutan kurumuş ağızlar;
ey doğanın bağışıyla en hazır ve nimetli
bir yaratılışa ulaşmışken aç, tembel ve kısır;
her nimeti, her bağış, bütün kurtuluş nedenlerini
gökten dilenen katlanma alçalışı ki... ikiyüzlü!
Ey köpeklerin sesi, ey konuşma onuru ile üstün
insanda şu nankörlüğü kargıyan bağırtı;
ey yararsız gözyaşı, ey zehir gibi gülüş;
ey güçsüzlük ve elem sözleri, kargıyan bakış;
ey efsanelere düşen anı; namus;
ey yükselme kapısına çıkan yol: ayak öpme yolu;
ey silahlı korku, ki zararları yüzünden
öksüz, dul ağızlardaki her talih yakınışı;
ey kişiye dokunulmazlık ve özgürlüğe yakın
bir soluk alma hakkı veren yasa efsanesi;
ey olmayacak söz, ey sonsuzca bilinen yalan,
ey mahkemelerden sürekli sürülen hak;
ey kuruntuların saldırıları ile duyguları bitkin
vicdanlara uzatılan meraklı kulak;
ey dinlenme korkusuyla kilitlemiş ağızlar;
ey ulusal çaba ki nefret edilmiş ve horlanmış;
ey kılıç ve kalem, ey iki siyasal mahkum;
ey erdem ve edebiyat payı, ey unutulmuş yüz;
ey korku yüküyle iki kat gezmeye alışmış
ileri gelenler ve adamları, koca bir ünlü kesim;
ey eğilmiş baş, ki akpak, ama iğrenç;
ey taze kadın, ey onu takibe koşan genç;
ey ayrılık acısı çeken ana, ey kırgın eş;
ey kimsesiz, başı boş çocuklar... hele sizler,
Hele sizler...

Örtün, evet, ey facia... Örtün, evet, ey kent;
örtün ve sonsuzca uyu, ey dünya orospusu!..

tevfik fikret

Ben bu şiiri tutsakken yazmış olmalıyım
Yoksa nasıl

böyle buram buram
İstanbul kokar

İskeleden vapur kalkar
Sarayburnu'ndan biri ona bakar

Tutsaklar
onun gözleriyle
İstanbul'a bakar

Tutsaklar
onun ellerinde
kıpırtıyı duyar

Biri sularda ateş yakar
Tutsaklar

onun yalımında
sigaralarını yakar

Biri Piyer Loti'ye çıkar
Tutsaklar

onunla birlikte
Haliç'ten gazel okur

Biri gider
Kadıköy'de
balık ekmek yer

Tutsaklar
onunla birlikte
parmaklarını yer

Biri
atlar gemiye
Anadolu kavağına gider

Tutsaklar
onunla birlikte maviye
özgürlüğün koyağına gider

Ben bu şiiri tutsakken yazmış olmalıyım
Yoksa nasıl böyle

sözlerimden hicap duyarım

Ben bu şiiri tutsakken yazmış olmalıyım
Yoksa nasıl

böyle hiç yoktan
İstanbul'a özlem duyarım

Sis
İstanbul'a yakışmıyor
Perdesini indirmiş gözler gibi
gizliyor güzelliğini

Sis
İstanbul'a yakışmıyor
Gölgesini salmış gibi asfaltta
kendisi görülmüyor

Sis
İstanbul'a yakışmıyor
Kimsesizlik hissi uyandırıyor
Bir de bakmışın ki
dudaklarını kaçırıyor

İnsan
tam öpecekken gamzesinden
gamzesini bulamıyor

Sis
İstanbul'a yakışmıyor
Denizin ufkunda bile
Sisler içinde bulanıyor
İstanbul'un gözleri
Sissiz daha güzel olan gözleri

neden geldim istanbul'a

Temade Çınar

Her göç bir kopuş ve yeniden başlangıçtır. Bu kopuşta da yeniden başlangıçta da insanın kendi öznel niyetlerini aşan bir zor rol oynar. Doğanın her canlısının az yoğun ortamdaki çok yoğun ortama doğru hareketinin, ekonomik, politik, askeri, kültürel zorlamalarının karşılığıdır göç. İnsan yola çıkıyorsa, bulunduğu ortamın bir ya da daha fazla eksikliği diğer ortamdaki bu eksikliklerin karşılığına doğru hareketini zorunlu kıldığındandır. Yani bilinen klasik “itici sebepler ve çekici sebepler” diye başlar her göç yazısı.

İşsizlik başta olmak üzere, politik ve askeri baskı, can güvenliği, kültürel ve ekonomik kaynakların ülkenin/dünyanın her yerine eşit dağılmamış olması bu hareketi başlatır. Emegini satmak ve karşılığında yaşamak için gerekli olanları satın alabilmek, yani iş bulmak, hayatta kalma şansını arttırmak, insanlığın evrensel birikiminden faydalanmak, yani alışlagelen tanımıyla yaşam kalitesini yükseltmek, eğitim alabileceği yerde olmak insanları yola düşürür. Kim bu hareketin başında tüm sonuçlarını hesap eder ki? Tüm hayaller umut doludur. Kaygıları teskin eden bir ses, arkasından şehre doğru iter her yolcuyu.

Göç başladığında yola çıkan yetiştiği topraklara sırtını dönmüştür bir kere. Her adımda yeni topraklara yaklaştıkça eskisinden uzaklaşır ve yenisine yaklaşır. Gittiği yerin yabancısı artık geldiği yerin de yabancısıdır. Gittiği yere yetişmiş iş gücünü, hazır ve risksiz gücünü götürmektedir. Şehirlerin ihtiyaçları olduğunda çektiği ve işi bittiğinde ittiği göçmenler, sanayileşme dönemlerinin en ağır ve en pis bilinen işlerini üstlenirler. Bütün şehirlerin alt yapıları, kaba işleri onlar tarafından yapılmıştır. Vasıfsız iş gücünün kaynağıdır göç. Kendini en mütevazı karşılıkla pazara sunmaktadır. “Ne olsa yaparım”, “ekmek yediğimiz tekneye ihanet bizim kitabımızda yazmaz” tam teslimiyettir.

Oysa göçmen böyle karşılanmaz. O yaşam karşısında harekete zorlanmış olmaktan öte gittiği yerde de oraya tam uyumu ve asimilasyonu yönünde zorlanır. Göçmenler tüm bu zorlamaların ve kendi getirdiklerinin etkisi arasında kalmış olan kişiler, toplumlardır. Asimile

olduğu oranda başarılı, köklerine bağlı kaldığı oranda uyumsuz, başarısız olur. Dilini untabildiği ve şehrin dilini aksansız konuşabildiği oranda başarılı kabul edilir. Şehirli gibi görünebildiği oranda şehir onu içine alır. Yoksa şehrin en uzak köşelerine kuser onu.

İstanbul’un göç şehri olduğunu hepimiz söyleriz. Göçmenlerin yerlilerinden yerlilerin göçmenlerinden şikâyetleri ne çok yazına konu olmuştur. Yerliler, “yüksek” kültürlerinin yeni kültürle karışmasından, bozulmasından hoşnutsuzdur. Gelenler, kendi kültürlerini devam ettirmekle karşılaştıkları kültüre uyum sağlamak arasında gidip gelirler. Çoğunlukla da ortaya her iki kültürden de bir parça ama her iki kültüre de birebir benzemeyen ara tonlar ortaya çıkar. Bu tonlar hayatın her alanına yansır. Giyim kuşam, yaşanan yerler, dil, davranışlar, tepkiler, müzik, edebiyat, sanat vb. her alan bu dönüşümden etkilenir. Nice araştırmalara konu olmuş arabesk müzik ya da kültür bu aralardan beslenir.

Anadolu’nun insanının metropollere ve hatta başka ülkelere yola çıkışıyla başlar bu hikâyeye. Anadolu insanı çoğunlukla yerleşik kültürün insanıdır. Bir kısım göçerler ve gezerler dışında genellikle toprağına bağlı bir hayat sürer. Büyük kıyımlar dönemleri ve yöreleri dışında da genellikle yüzyıllar boyu aynı kuşaklara ev sahipliği yapar. Gün gelir toprak, dünyaya gelen nesillerce paylaşılı paylaşılı o kadar küçük ve verimsiz kalır ki kimseyi doyuramaz hale gelir. Toprağın çalışarak verimli hale geleceğini düşünenler tarım konusunda çok az şey bilenler olsa gerek. Toprağına ekilmiş ürününü güvenceye almak için çiftçi başta bankalar olmak üzere pek çok yoldan borçlanır. Gübresinden tohumuna, tarım ilaçlarından iş aletlerine her aşaması gün geçtikçe daha masraflı hale gelen toprağın tarım işçilerini ya da küçük toprak sahiplerini doyurması imkânsız hale gelir. Bugün aracı tüccarlardan başka kimse topraktan kazanamaz durumdadır. Çoğu yine toprakla ilgili işler bulmak üzere yola çıkar. Fındık, çay, pamuk, tütün işine yani sanayi hammaddesi tarım ürünlerinin işçiliğine gider. Gün geçtikçe azalan bu üretim alanları da buraya yönelenleri şehirlere doğru kovar. Şehirdeki bir aylık ne kadar küçük olursa

olsun köylünün toprağının getirisinden daha garantilidir. Hatta bu garanti çoğunlukla köydeki tarlaların yeniden ekilip biçilebilmesi hayaliyle yola çıkar. Hesap, şehirde kazanıp köye geri dönmek yönündedir. Terside doğrudur ki bazı yörelerin insanları için “koloni halinde yaşar, koli ile beslenirler” denilmesi boşuna değildir. Köy geride kalarak şehre gidenin dayanma gücünü artırır. Çoğumuz biliriz. Köylerden gelen erzaklar otobüslerin bagajlarından boşalırken hayret etmekten kendimizi alamayız. Bidonlarla tuşular, peynirler, çuvalarla un, bulgur ve yörede ne varsa o. Gecekondularda emekçilerin bunca yoksulluğa rağmen bugüne kadar nasıl dayandığını bunlar ve köyden getirdiği ürünlerle elde ettiği kazançlarla açıklayabiliriz. Bugün bu koşullar neredeyse tükenmiş durumda. Ne köylerde ekilebilir toprak kaldı ne de bu toprağı ekecek genç nüfus.

Önce evin içinden –genellikle- bir erkek çocuk şehre çalışmaya gider. Aslında bu yola çıkan desteklensin ya da desteklenmesin seçilmiş olan, en atak olandır. Dayanıklılığını ve zekâsını kanıtlamış olandır. Çoğunlukla, eğer savaş göçü değilse, yolculuk ailenin tümüyle başlar. Neredeyse son köke kadar tutunma çabası devam eder. Savaş olan yerlerde bile insanların tüm itici sebeplere rağmen topraklarından ayrılmaması sadece gerici-lik, gidilecek yerle ilgili güvensizlikle açıklanamaz. Yani göçün zoru bırakıp kolayı seçmek olduğunu iddia edenler yanılıyorlar. Göç imkânsızda başlar. Ve ilk yola çıkan kurbandır.

Bu yolculukta hedefimiz İstanbul. Daha önce İstanbul’a gelmiş olan akrabalar var ise hemen onların yanına gelinir. Biraz çökelek, biraz yufka, biraz bulgur varsa biraz kavurma sofraya konur. Yük devrilir. Gelen hemşeri ya da akrabaya iş bulmak, ev bark sahibi olmasını sağlamak görevdir. Zaten şehirdeki yalnızlığı ve güçsüz-

lüğü yenmenin bir yoludur da birleşmek ve her bir parçanın güçlenmesini sağlamaktan geçer. Köy derneklerinin ülkemizdeki yaygınlıklarına ve ne kadar uzun süredir ayakta olduklarına bakmak göçmenlerin şehir karşısındaki yalnızlıklarını anlamak için yeter. Bu dernekler cenazeleri köyelerine taşır. Bugünkü birçok gecekondu imcece yoluyla kondurulmuştur. Dayanışmayı sağlayarak şehrin zorlukları karşısında ayakta kalmayı garantilemeye çalışır. Ne de olsa güçler denk değil. Onun içindir ki dünyanın her yerinde olduğu gibi aynı yerden gelenler aynı işyerinde, aynı iş kolunda çalışıp, aynı bölgelerde otururlar.

Bu mahalleler neredeyse görünmez bir kale duvarıyla kaplıdır. Herkes birbirini tanır. Yabancı girdiği anda anlaşılır. Tehdit varsa etrafı çevrilir, hali hatırı sorulur. Yani her mahallenin getirdiği yörenin kültürüne uygun bir görünmez, yazılı olmayan yasası vardır. Hatta bazı ilerici mahallelerde bu duvarı kırmak için devlet tarafından mahalle içine bir takım “memurlar” yerleştirilmiştir. Bazı mahalleler mahallenin ismi ne olursa olsun orada yaşayan şehirlilerle tanınır. Tokatlıların mahallesi, Konyalıların mahallesi, Trakyalılar, Diyarbakırlılar vb. insanlar da birbirlerini öyle tanır. Ne iş yaptığından daha çok nereli olduğunu bilir komşusunun.

Zamanla dağılan bu feodal bağlar özenir, kopmalar yadırganır. Ancak kapitalizm hiçbir şans bırakmaksızın tam teslimiyeti dayatır. İşinde ilerleyen işçi atölyede işe aldırıldığı köylüsü yüzünden işinden olmak istemez. Hatta memleketinden gelen kişinin tam asimilasyonunu, şehirli gibi yaşaması ve davranması yönünde baskı yapar. Köyden getirdiği her şeyi unutmaması, gömmesi ve bir daha hatırlamaması şarttır. “... bi tane İstanbul var” uyarısını bilmeyen var mıdır? Ama ne çelişidir ki aynı kişi yine kendi memleketlileri tarafından çok asimile olduğu için “aslımı, neslini unuttuğu için” yadırganır. Ortaya çıkan ikili kişilik, işte bu iki gelgit arasında kalmış, ikiye bölünmüş, her iki tarafa da kendini kabul ettirmenin yolunu bulmuş olan kişilik değil midir? Yani başarmış olandır...

İstanbul’un sınırlarını tıpkı diğer metropollerde olduğu gibi dışarılara doğru pervasızca taşırtan göçmenler, bunu sadece şehir planları üzerinde yapmazlar. Şehrin tüm dokusu ile göçmenlerin dayatması arasında bir sabit kalma ve esneme savaşı sür git devam eder. Şehir, yerleşik, kurallı ve sabit bir sistem kurmaya çalışırken, göçmen onun tüm inatçı dişlerine çomak sokar. Gecekondu kavramı İstanbul’un dört bir yanına yayılmış saçaklar gibi tutulmuş yerlerdir. Seçimler dönemi bu mahalleler adayların vaatlerle kuralları seçmenler lehine esnettiği yerler haline gelirler. Yıkımlar durur. Binalar hızla yükselir. Ruhsatlar alınır. Şehrin her alanında eski homojenliğin yerini esnetilen yaşamın izleri alır. Simit sarayları, az kepçe lokantaları, sahillerde “donla denize girenler”

tartışmaları, “duş alınır, traş olunur” yazılarının asılı olduğu pencereler, sokak düğünleri, kapı önü çekirdekli aileler, törensi bir havayla kaldırımlarda halı yıkayan ailenin tüm bireyleri, meydanlardaki süslü havuzları istedikleri gibi kullananlar, açıktan akan kanalizasyon sularından su içen ve ilk fırsatta katledilen tavuklar, lüks binaların bahçelerinde yetiştirilen fasulyeler, soğanlar vb.vb. Bütün bu şehrin “görgülü” yasalarını esneten “güruh” gün gelir sükûnetin yasalarını da bozar.

Herhangi bir haksızlık, o güne kadar belki yıllar boyunca kendini kabullendirmek için verdiği emeğin, alın terinin öfkesini taşıyor. Artık bir adım daha geriye çekilmektense göze alamayacağı bedel yoktur. O güne kadar yaşadığı başkalaşımın, hazır getirdiği emek gücünün sonuna kadar sömürülmesinin ve tüm bunlara zorlanmış olmanın öfkesini tüm hücrelerinde taşıyor göçmen. Onun içindir ki tüm dünyada olduğu gibi ilk ayaklanmalar, isyanlar, patlamalar göçmen mahallelerinde yaşanır. Şehri getirdikleriyle zenginleştiren ama şehrin zenginliklerinden yararlanamayan, en uzak köşelerine atılmışlar... Kavga yola çıktım mı onu yadırgayan, uzaklaştıran lüks semtlerin dev meydanlarını özgürce adımlamanın, tehdit edebilmenin oku yayından çıkmıştır. Tehdit edilen tehdit etmektedir. Kovulmuşlar kovmaya geldiler. Aşağılanan kültür dayatmalara karşı kendi değerlerini yaşamayı aklına koymuştur. Yalnız bir farkla, o artık getirdiği kültür değildir yalnızca, şehirdeki entelektüel birikimle karşılaşmış, kavganın kültürüyle de yoğrulmuş, tanışmış bir kültür tarihi yazmakta...

İstanbul’u kavganın başkenti yapan bu dev buluşmadır. Anadolu’dan kovduğu kol gücünü, İstanbul’un kafa gücüyle buluşturur. Anadolu’nun işçisini, İstanbul’un aydınıyla buluşturur. Zor’un başlattığı hareket böylece yeni zor’u yaratır.

Kavel

*İşime karım dedim, karıma Kavel diyeceğim.
Ve soluğum tükenmedikçe bu doyumsuz dünyada,
Güneşe karışmadıkça etim
Kavel Grevcilerinin türküstünü söyleyeceğim.
Ve izin verirlerse Kavel Grevcileri,
İzin verirlerse İstinyeli emekçi kardeşlerim,
İzin verirlerse Kavel Grevcileri,
Ve ben kendimi tutabilirsem eğer sesimi
tutabilirsem
O çoban ateşinin yandığı yerde Kavel'de,
O erkekçe direnilen yerde, Kavel'de
Karın altında nişanlanıp dostlarımla arasında
Öpeceğim nişanlımı Kavel kapısında
Ve izin verirlerse İstinyeli emekçi kardeşlerim
İzin verirlerse Kavel Grevcileri
İlk çocuğumun adını Kavel koyacağım*

Hasan Hüseyin Korkmazgil

Röportaj: Ekinsu / Fotoğraflar: AFA

İstanbul... Her sokağında yaşamın kanat çırdığı, kavganın ateşini, sevdanın sıcaklığını, umudun düşerlerden ötesini anlattığı şehir. İstanbul... gökdelenlerinin yanındaki gecekondunda elinde küçük ekme parçasıyla toprakta oynayan bebek, işlek caddelerde yazın sıcağına aldırış etmeden su satan çocuk, elinde molotofla kavgaya koşan öğrenci, elinde çantasıyla Nişantaşı kaldırımlarında pervasızca yürüyen genç kız, Üsküdar'da Kız Kulesi'ni seyreden aşık, Galata Köprüsü'nde balık tutan yaşlı bir amca, Beyoğlu'nda bir sokak çalgıcısı, Marmara'da, UPS' de direniş, Tuzla'da bir iş kazası, İstiklal'de eylem, 1 Mayıs'ta zafere adımları... ne çok şeydir İstanbul. Her köşe başında ekmeğini kazananların memleketidir... Yaşamak kavgasıdır bu şehir.

Hayatın tam ortasında olup yaşamak kavgasında olanlara sorduk İstanbul'u, "Senin için ne ifade ediyor bu şehir?" diye... Yanından belki onlarca kez geçmişsinizdir o su satan çocukların, "abla, abi su ister misin?" diye usulca seslenirler arkanızdan, ya da bir otobüs durağında karşılaşırsınız. İşte 14 yaşındaki Mithat da onlardan biri. Taksim'de, bir kaldırımın kenarında su satıyor. Ağrı'dan her okul bittiğinde babasıyla İstanbul'a gelip ailesine yardımcı olmak için çalışıyormuş. Mithat'a kendi İstanbul'unu sorduk...

"Bu şehirde nereye baksam her gün kavga, gürültü, patırtı görüyorum. Türkiye'de birçok insan çalışmıyor, özellikle burada. İnsanların yapacak bir şeyleri yok ki. Ha bire kavga ediyorlar. Bu şehri ben sevmiyorum. Belki buralar temiz ama, ben Tarlabası'nda kalıyorum, oralar pislik, çöplük içinde. Nasıl kültür başkenti seçmişler burayı anlamıyorum. Ben Ağrı'yı daha çok seviyorum. Orada çalışmıyorum, oranın insanları daha iyiler." (O arada arabadan biri su istiyor ve biz de Mithat'a hoşça kal diyerek yanından ayrılıyoruz.)

Ve yine yanından çoğu kez geçtiğiniz çiçekçilere gidiyoruz. 60 yaşındaki Sebahat. Tekirdağlı, 15 yıldır çiçek satıyor. Tezgahında rengarenk ve çeşit çeşit çiçekler var. Hemen kendimizi tanıtıyoruz ve ona da kendi İstanbul'unu soruyoruz:

"İstanbul'u seviyorum, çünkü burada ekmeğimi kazanıyorum. Yapacak başka bir iş olmadığından çiçekçilikle uğraşıyorum. Çok fazla gelirimiz olmuyor bu işten, ama yine de boyun eğmek zorunda kalıyoruz buna. Hemen hemen her gün buradayım. Bize tatil yok zaten. Sosyal olarak yaptığım bir şey yok, bu şehrin sevmediğim tarafı da bu. Çalışan birçok insan gibi benim de sinemaya, gezmeye vaktim kalmıyor.

İstanbul demek...

İstanbul'da güzel yerler bizden uzak. Ama yine de İstanbul'u seviyorum.”

Küçük bir sepet, içinde ise satılmayı bekleyen sular, bu sepetin arkasında duran iki kişi... Halil ve Vedat. Halil 10 yaşında Ağrılı, Vedat ise Vanlı 12 yaşında. Öylesine doğal bir gülüşleri var ki, hemen fark ediyorsunuz yanından geçerken. 10 ve 12 yaşlarında olmalarına rağmen, epey küçük gösteriyorlar. Beslenme bozukluğunun etkisiyle olsa ki Mithat'ta da durum aynıydı. Halil ve Vedat'ın yanına oturup onlara İstanbul'u anlatmalarını istedik ve her ikisi de başlıyor, birbirlerini desteklercesine aynı şeyleri söylüyorlar:

“İstanbul güzel bir şehir. Para kazanmak için çalışıyoruz, ailemize destek olmak için, o sebeple de İstanbul'dayız. Burada olmak bazen iyi bazen kötü. İyi olan yanı arkadaşlarımızla sokakta, okulda oynamak, kötü yanı okuldan sonra hemen buraya gelip su satmak. Ama En çok memleketimizde yaşamak isterdik. Oralar daha güzel.”

Beyoğlu'nun ara sokaklarında dolaşırlar onlar çoğunlukla. Elllerinde demirden bir araba ve üzerinde içine karton koymak için konan bir çuval. Karton, kağıt toplayan Yaşar'la sohbetimize, “merhaba” diyerek başladık. Gülümsemesi hiç eksik olmadı konuşmamız bitene kadar. Aslen Muğlalı, 20-25 yıldır ise İstanbul'da bu işle uğraşiyor. Yüzü gülümsüyor ama ona kendi İstanbul'unu sorduğumuzda hafif bir duraksama ile anlatıyor:

“İstanbul benim için bir cehennem yeri. Zenginler biriken bu şeylerden rahatsız oluyormuş, biz de o sebeple topluyoruz bunları. Bu şehir benim gibilere değil, parası olana güzel. Avrupa Kültür Başkenti ilan edilmiş güya, benim için hiçbir şey ifade etmiyor. Cebime günde 20 lira girsin o gün dünyanın en mutlu insanı benim bu şehirde. Hem burası kültür başkenti ilan edildi diye bana iyi bir iş, hayat mı verecekler, on gündür ödeyemediğim evimin kirasını mı ödeyecekler? Bunu ilan edenler gitsin ancak dışarıdakilere, parası olanlara yalakalık yapsınlar. Açıkçası memnun değilim bu şehirde yaşamaktan, ama mecburum...”

Şimdi de belediyede çalışan temizlik işçisinin yanına gidiyoruz. Mahmut Sivashlı. Belediye işçisi olduğundan pek fazla konuşmak istemiyor, fotoğrafını dahi çek-tirmiyor. Ama kısa da olsa birkaç cümle söylemesini istiyoruz:

“İstanbul ekmek kapısıdır bizim için, yoksa başka ne anlamı olabilir ki? Çalışanlarıyla, işçisiyle var olan bir şehir. Geçim zor bu şehirde, aslında her yerde öyle ama İstanbul'da daha zor. Bu şehrin kültürel yanından pek yararlanamıyoruz çünkü her şey maddiyata dayalı.”

Ve daha onlar gibi daha birçokları var sesini duyuramadığımız, ama söylenenler bir yerde onlara da tercüman oluyor: İstanbul yaşamak kavgası...

*unutulsun istiyorlar
gerçekliğin,
sokakların,
gecekondukların,
umutların...
yaşamadan kopsun istiyorlar
İstanbul'u.
bilmiyorlar ki
susmayacak,
kapatmayacak gözlerini.
eğmeyecek boyun
kelepçelere,
zindanlara,
işkencelere...
içinde barınsa da
ve
güzelliğin
getirilse de keyif yeri haline,
biliyoruz ki
elbet bir gün
akıtacaksın
akıtacağız
bir irin gibi
o sermaye babalarımı.
ve
işte o zaman
İstanbul,
umutlar
yoğrulup gerçeklikle
geçecek
düşlerden de öteye...*

Tutsakların İstanbul Özlemi

Her daim özlenen bir kenttir İstanbul... İstanbul'un içinden çıkmayanlar bile ona biraz hasret çekerler. Çünkü boğazı yaşarken, ormanını özlersin, Taksim'i yaşarken, sakin bir kıyısını özlersin... Hele bir de demir duvarların ardındaysan öyle çok şeyini özlersin ki... anlatılması zor... Şairlerimiz, yazarlarımız tutsaklık günlerinde yoğunluğuna yaşamış İstanbul özlemine ve şiirle, öyküyle biraz olsun dindirmek istemişlerdir bu özlemi...

Nazım Hikmet ömrünün 15 yılını zindanlarda geçirdi. Ve en güzel şiirlerini Ankara, Çankırı, Bursa zindanında bulunduğu dönemde yazdı. İstanbul'a olan özlemine Ceviz ağacı şiiriyle ulaştırdı bize... "Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkında/Ne sen bunun farkındasın/ne de polis farkında" Sabahattin Ali tutsaklığa inat "Başın öne eğilmesin aldırma gönül aldırma" diyerek yazdı şiirini Sinop kalesinden... Görüş gününün sevincini Enver Gökçe "Bugün görüş günümüz/dost kardeş bir arada/Telden tele mendil salla el salla" diyerek ulaştırdı bize...

1952 yılında İstanbul Harbiye Askeri cezaevinde yatan şair Ahmed Arif "Bir ufka vardık ki/yalnız değiliz sevgi-
lim/Gerçi gece uzun/Gece karanlık/Ama bütün korkulardan uzak/Bir sevdadır böylesine yaşamak" diye seslenir. Kör duvarlara, demir parmaklıklara inat "Hani bir dışarda olsam/hep yürürüm durmam" diye haykırır A.Kadir. Dışarı çıktıktan sonra yaşanacak başka bir mapusluktan söz eder Metin Demirtaş dizelerinde... "Gün doğar bir gün sen de/özgürlüğü bir gelin gibi takıp koluna/çıkarsın başlar işsizlik/o en büyük hapishane"

Yaşamın acı tatlı birçok yanıyla dalga geçmeyi başarabilen şair Can Yücel ise şu dizelerle seslenir bize mapusluk günlerinden, "Bi sağ yanıma yattım, geçti beş yıl/Bi de soluma yattım, etti mi on yıl/Hadi kalk dediler, bitti bu fasıl/Hay Allah kahretsin, uyanamıyorum!"

Hasan İzzettin Dinamo, Rıfat Ilgaz, Arif Damar, Şükran Kurdakul, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Nihat Behram ve daha niceleri geçti bu ülkenin zindanlarından... ama umutlarını hep canlı tuttular... Geleceğe olan inançlarını hiç yitirmediler.

Bir de mülteci ve sürgün günlerinde özlenen İstanbul vardır. Öyle bir özlemdir ki bu yakar kavurur insanın yüreğini... Ve şu dizelere dönüşür bir şairin kaleminden... "Bir allı turna olsam karlı dağları aşsam/Varsam bizim ellere kendi göğümde uçsam/Şimdi İstanbul'da olmak vardı anasını satayım/Püfür püfür bir vapurun yan tarafında" Ama umut kesmez sürgün, bilir bir gün döneceğini ve haykırır... "Sabret gönül bir gün olur/Bu hasret biter/Çekilen acılar canım/Gün olur geçer"

Dün olduğu gibi bugün de zindanlarda olanlarımız var. Nazım'ın yaşadığı özlemi yoğunluğuna bugün de yüreğinde hissedenlerimiz var. Onlardan gelen şiir ve öykülerimiz var. 19 Aralık operasyonundan sonra hücrelere zorla götürülen tutsaklardan birisi aylar sonra ring aracı ile İstanbul'a mahkemeye getirildiğinde karşılaştığı İstanbul'u anlatır şiirle... "İstanbul yalnızlıktan bunalıyordu/İstanbul bir şeylere sancılanıyordu/Belli ki/Deniz dalgalarını/kuşatılmış çocuklarını arıyordu/Rüzgara,/durgun durgun bakıyordu/Bomboştu deniz kenarında çocuk kaydırakları/Yalnızdı çocukluğumun salıncakları"

Bugünün tutsaklarından istedik İstanbul özlemlerini bize ulaştırmalarını ve bakın onlardan bize neler geldi.

İstanbul

Ahmet Akyüz

yalnızlıktan bunalıyordu

İstanbul yalnızlıktan bunalıyordu
İstanbul bir şeylere sancılanıyordu
Belli ki
Deniz dalgalarını,
Kuşatılmış çocuklarını arıyordu
Rüzgara,
durgun durgun bakıyordu
Bomboştu deniz kenarında çocuk kaydırakları
Yalnızdı çocukluğumun salıncakları

Fidanlar,
yalancı baharlara küsmüş
köklerini daha derinlere salıyordu
ıssızdı sokaklar
Öksüz çocuklar gibi bakıyordu
Sokaklarda duvar yazıları

İstanbul yalnızlıktan bunalıyordu
İstanbul bir şeylere sancılanıyordu
Anla işte
İstanbul'da yaşam
adam gibi yaşayacak çocukları
Delikanlı sevdalara
Yürek açacak sevdalılarını arıyordu
İstanbul yalnızlıktan bunalıyordu
İstanbul bir şeylere sancılanıyordu.

Çocuklar çıktılar ortaya
göründüler birden bire
göründüler...
ansızın.

Eli ayağı
dili damağı
birbirine dolandı zamanın
Çocuklar çıktılar ortaya
bütün evren
yeşil bir seyre daldı
yaşamın gözleri
yaşardı...

hasretlerce ağladı
Çocuklar çıktılar ortaya
göründüler birden bire
göründüler...
ansızın.

Eli ayağı
dili damağı
birbirine dolandı zamanın
Çocuklar çıktılar ortaya
bütün evren
yeşil bir seyre daldı
yaşamın gözleri
yaşardı...
hasretlerce ağladı

Çocuklar çıktılar ortaya
Duvarları okşadı biri
Üşümüş elleri
allı, kırmızılı
Çiçekler açtı.
Biri kaydıraktan kaydı
biri salıncakta sallandı...
Çocuklar çıktılar ortaya
İstanbul ferahladı

“ah çocuklar... çocuklar”

Bir gülümseyiş oldular
Çıktılar meydana
Haykırdı biri:
“Mutlaka görüşeceğiz!
Mutlaka görüşeceğiz, ey toprak
fidanlar boy atacak mutlaka!
yalan bu durgun duruş,
rüzgarın olup sevişeceğiz,
Mutlaka görüşeceğiz ey deniz!”

Çocuklar çıktılar ortaya
İstanbul anladı...
Zamanı gelseydi eğer
“İstanbul gözlerimde ağlayacaktı.”

Vedat Düşkuner / Tekirdağ 2 No' F Tipi

Sen bizimsin İstanbul. Geçmiş günlerde yaşadıklarımız, gelecek yarınlarımız, yaşayacaklarımızın. Tarihimizsin İstanbul. Kuşattık seni yüreğinin taa içinden...

Sen başımızda esen kavak yelisin. Deli taylar gibi kapılıp esen yeline koşuyoruz yarınlara. Yarınlar adına ayaktayız. Güneşin sıcaklığından tutuşan bozkırımızın. Sen İstanbul kanayan yaramızın.

Kan verdik İstanbul. Kanımızı döktük toprağına. Yedi tepende açan sevda çiçeklerini suladık. "Yıkılasın İstanbul!" diye feryadımızın. Sana oğullar, kızlar verdik İstanbul. Şehitler uğurladık sokaklarından kızıl bayraklarla. Duvarlarına yazılmış öfkemizsin İstanbul. Ahımız var, soracağız bir gün. Sevda oldukça İstanbul, bedenler yatıracağız toprağına... Tarlabası'nda bir çift yüreksin İstanbul. Kızılderililerin yerdeki ahının yanına düştü canlarımız. Kanı aktı canlarımızın, asfalt taşlarının arasından ince ince akıyordu. Gördün İstanbul, ince ince akarken geride temiz bir ince sızı bırakıyordun. Hüznümüzsün, ah İstanbul...

Sen İstanbul, gördün yenildiğimiz günleri de. Yedi kat hüznün astın yüzüne. Boğazın soğuk sularının dibine çektin bizi. Zor, ağır günler geçirdik seninle. Bizans'a kahpe diyenlerin, kahpe pusularına düştük. Siren sesleri arasına karıştı sesimiz, nefessiz kaldık İstanbul. Soğuk sularından, buzdan duvarlar çekildi aramıza, direnişin ateşi olup ısıttın. Metris'te hücre, Bayrampaşa'da ateş, Ümraniye'de köpük, Gebze'de dumandın bize İstanbul. Otopsi raporlarımızı yazılmış gizlenemeyen gerçeğimizsin. Eyüp'ten yükselen dua, Gazi'de kavganın atan nabzısın. Barikatsın İstanbul.

Sana geldik İstanbul. Dört bir yandan koşarak sana geldik. Kamyon kasalarında, otubüs yolculuklarıyla geldik sana. Boğazından geçtik, ama boğazımızdan haram lokma geçmedi. Koynun bildik sur altlarını, usulca yattık. Bölüp paylaştığımız simidimizsin. Mavi denize karşı boynumdaki halkasın, özlemimizsin İstanbul. Seninle keyiflendik, karakollara düştük, seninle falakalara yatırıldık. Öfkelenip öfkelenip taşan, ama yine gelip bizi vuransın.

Sen bizim çıplak gerçekliğimizsin. Söz dikişi ile dikilmiş, elbiseyi giyemeyen gerçek halimizsin. Biz, seninle, camide dua edip çıkışta ayakkabımızı değiştirmeyi öğrendik. Cemevine uğradığımızda sen önden buyurdun İstanbul. Biz seninle, İstanbul, fakiriz, yoksuluz. İşçiyiz, işsiziz. Biz seninle İstanbul Ermeniyiz, Kürdüz, Rumuz, Aleviyiz, Müslümanız, Hristiyanız, Azınlığız, Ötekiz. Biz bağrında açmış bin bir renkte çiçeğiz.

Biz seninle İstanbul, gece yarısı baskınlarında ele geçtik. Telsiz konuşmalarında adın geçmez. Operasyon haberlerinde adın anıldığında hücrede ışık saçıyordun İstanbul. Direnişti adın, yeneceğine inandığımız onursun İstanbul.

Sen güzelsin İstanbul. Sulukule'de Romansın, Aksaray'da Russun, Beyoğlu'nda sokak çalgıcısısın, Taksim'de tekmelenen travestisin. Coplanmış halimizsin, yol kenarına bırakılmış cesetsin İstanbul. Üstüne gazete dahi örtülmemiş çıplak gerçeğimizsin, bizden olan her halinle kabulümüzsün. Sevda şairinin acemi aşık halisin. Boğaza karşı haykırdığımız öfkeli halimizsin...

Ama İstanbul, sen Fatih Sultan Mehmet Paşa mahallesi değilsin ya da Mustafa Kemal mahallesi veya İ-nönü sokağı değilsin. Sen İstanbul 1 Mayıs mahallesisin. Armutlusun, Gülsuyusun, Çayan mahallesisin. Haktan Ocak Parkısın. Tarihsin İstanbul. Bizim kalemle yazılmışsın beyaz sayfaya... Ayak izlerini takip ettiğimiz çuvala sığmayan mızrakısın.

Gecekondusun İstanbul, dışındasın. Feleğin çemberinden içeri geçmişsin. Daha yukarıdan bakmak için gökdelenler diktiler İstanbul. Yukarıdan bakmak... Bakınca kara cahil, kültürsüz diyorlar İstanbul. Medeniyetlerinin bağrına saplanıyor kültürsüzlüğümüz. Öğütler veriyorlar İstanbul. Medeni insan olmamızı, asiliğimizi, barbarlığımızı bırakmamızı istiyorlar, demokrasinin nimetlerinden faydalanmamızı öğütüyorlar. Tarih

huzurunda düşman kesilmişiz. Onların medeniyetine, özgür bireyine tehdidiz seninle. Asiyiz İstanbul, efendisinin sözüne gelmeyen kırbacından korkmayıp Spartaküs'ün kılıcına davranan köleyiz. Kendi şarkılarımız var İstanbul, cenk meydanına davet eden şarkılar.

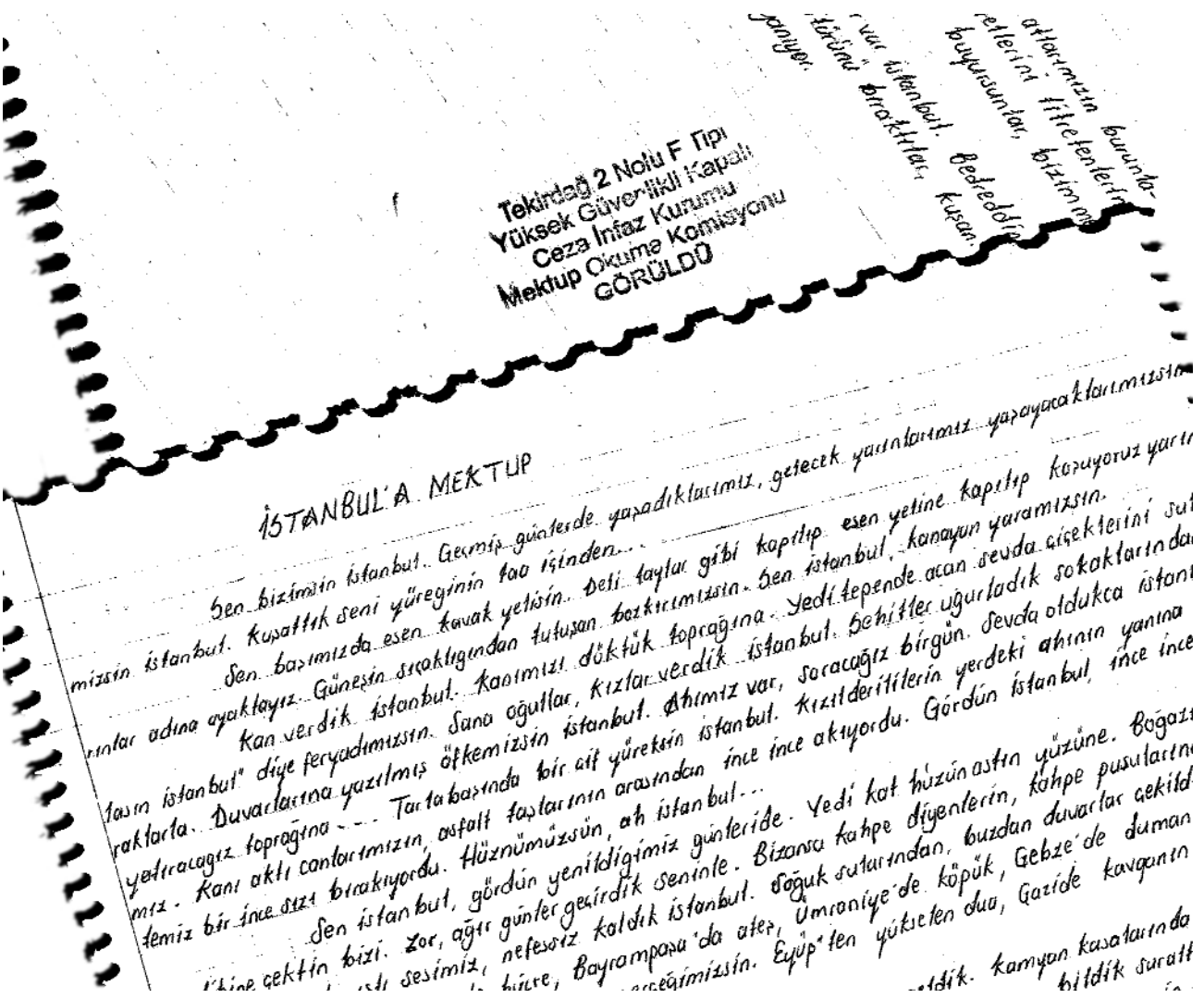
Öğreneceğiz İstanbul, öğreneceğiz öfkemizi örgütlemeyi, öğreten de öğretecek her halimizle yanımızda olmayı. Onların ak dediği bizim için karardır İstanbul. Merkezlerimiz farklı...

Sömürülmüş, ezilmiş, emilmiş kanımızsın, çalınmış emeğimiz, gasp edilmiş hakkımız, ödenmemiş tazminatımızsın. Grevsin İstanbul. 1 Mayıs'ta Taksim'de dalgalandırılan bayraksın, bayrağı taşıyansın... Dalcı'nın elindeki taşsın, tazyikli suya karşı kol kola kenetlenmiş dirençsin. Bugün kavgasını verdiğimiz yarımımızsın.

Seninle büyüdük İstanbul. Çok şey yaşadık seninle... Seninle yenildik, perişan olduk. Seninle ayağa dikilmiş kahramanlıklar. Bir gecekondu evinin penceresinden ya da bir binanın ikinci katından sokağı tutmuş karanlığın bekçilerine doğru tutulmuş bir namlusun İstanbul. Gazi'sin, Ümraniye'sin, Bostancı'da vurulsan da Yılmaz Kaya'sın. Dimdik ayaktasın. Selamsın dar gündeki dostuna. Kanımız karıştı birbirine dedirten mayasın İstanbul.

Şimdi biz seninle İstanbul, ne geçmişimize ağıt ne de geleceğimize övgüler dizeceğiz. Bizi yok sayıp, seni Avrupa'nın, medeniyetin başkenti yapanları şaşırtacağız. Atlarımızı haramilerin üzerine süreceğiz İstanbul. Tek gördükleri şey atalarımızın burunlarından aldıkları soluk ve barbarlığımızın yıkıcılığı olacak. Dünyanın ezilenlerinin yüreklerini titretenlerin yüreğini titreteceğiz İstanbul. Mademki gelip meydanımıza kurdular saltanatlarını buyursunlar, bizim meydanlarımız cenk meydanlarıdır. Vuran kazanır, vuracağız!

Onların hatırlanmaya ihtiyacı yok, ama senin onları hatırlamanda yarar var İstanbul. Bedrettin de atıyla buradan geçti, ardından niceleri geldi, değil mi ki gidenler kavganın kültürünü bıraktılar, kuşan, kuşanalım İstanbul. Kavganın başkentinde çek vur, sür atını! Yeditepe'de ateşler yanıyor. Kavga yine yeniden başlıyor.

Ergül Çiçekler

Bir kuş kanadı ses verir yakınlarda bir yerlerde
Bir çocuk gülümser konduların arasından
Üstü başı çamur
Sokak çamur
Direkler çamur
Bir dişi çürük, ikisi yok
Bir kedi miyavlar iki defa
Biri açlıktan öteki korku
Bir siren sesi duyulur
Bir taş gelip çarpar polis kalkanlarına
Birden patlar öfke ama kimse şaşırılmaz
Ölümler en önde yürür
Ellerinde taş baltalarıyla
Tüm insanlık adına
Tüm insanlık kavgaya girer
Tomahawklarını çekip girer harbe Apaçiler
Zulüm öyle bir noktaya varır ki
Tanrılara isyan eder
Cehennem zebanileri
Ve cennetin melekleri
Yüreklerde mayalanan dinamit patlar.

Yine sabahlamıştır şehir
Dumanı tüter taşların
Hala yanık asfalt kokusu yakar ciğerleri
Yorgun düşmüştür polis panzerleri
Askılar, kelepçeler, nöbetçi savcılar
Bir ceza ve bir ödündür İstanbul da yaşamak
Bir başkaldırı ve kolektiftir

Alevlerin rengine doymuştur gece
Sabahlayan şairler
Gün atarken bitmeyen şiirlerin
Kayıp imgelerinden birkaçını bulmuştur
Ve on yedi yaşında bıçkın bir delikanlı
Kan tükürerek ana avrat bir küfür savurmuştur
İşkencecisinin suratına
İstanbul'da her gece yüzlerce kez kopar kıyamet

Yüzlerce defa geçilir sırat köprüsünden
Yüzlerce yaşam yener ölümü
Ve varoşlar sabahlarına başlar

Birazdan yıkım ekipleri dayanarak dış halkaya
Ve yüzlerce polis
“vatanın bekası için
Huzur ve barış için”
Ve emlak spekülâtörleri için
Ve inşaat devleri için
Ve birkaç burjuva beye sunulacak
On beş odalı villalar için
Tek gözlü kondular yıkılır
Ve soracak binlerce insan
“vatan, vatan, vatan diyorlar
Bu nasıl vatan
Kendi halkına
Bir somun ekmeği
Ve bir göz konduyu çok görüyor”
Sonra biri haykıracak
Sonra gaz bombaları ve sirenler

Bir kuş daha kanatlanır
Bir çocuk daha gelir
Onun da üstü başı sokağı çamur
Cepleri taş dolu
Daha çok duyulur siren sesleri
Nişan alır ötekiler
Bir kez daha vurulur en önde giden
Düşer yere bedeni
Baltası hala havada
Bir dinamit patlar
Bir balta bulur bedenini
Bir çocuk daha gelir
Sonra biri daha
Bir daha
Biri
Daha

Daha
Daha
Büyür sokak, taşar kent.
Ve
Simsiyah saçlarıyla
Delicesine esmer
Delicesine genç
Delicesine gece karası gözleriyle
Delicesine güzel bir kadın militan
Dikilir o duvarlardan birinin önüne
Çivi gibi çakar ona sözlerini
İlan eder
Dün öldürülenlerin aslında ölmediğini!
Sonra bir kadın daha gelir
Sonra bir adam daha
Sonra sel olur
Çıkar öne biri
“Burada bir insan öldürebilirsiniz
Ama bir tek ev bile yıkamazsınız”
diye haykırır
Yavaş yavaş stoklar erir, gaz tükenir
Sinirler yorulur ve taş yağmuru altında
Yenik bir ordu gibi
Valinin emri gereği
Geri çekilir yıkım ekipleri
Ama yine geleceklerdir.

Sonra öğlen haberleri
Yıkım görüntülerinden önce
Şikeci, çapkın, futbolcu haberi
Ünlü manken hiç adlı hanımefendinin evliliği
Ardından üniversitede çatışma
Karşıt görüşlü öğrenciler diye geçiştirilir
Peşinden başbakanın yeni güneş gözlükleri
Dansöz Cevriye'nin kaçamakları
Deri işçilerin grevi
Konuşan kedi tekirin hikayesi
Cinnet geçiren polislin ailesini yok etmesi
Kokain aleminde yakalanan ünlü şarkıcı
Yani kasten karıştırılır haber olanla olmayan
Yönetmenin en iyi yolu çürütmektir.
Bu yüzden vurulan gençlerin haberleri
Sıkıştırılır sosyete haberlerinin arasına

Oysa kurşunlara can verirken o gençler
Çocuklar oyunlar oynuyordu İstanbul sokaklarında
Fabrikalar, otobüsler, köprüler
Askılar, falakalar
Tramvay, metro
Faili belli
ama inatla meçhul denilen cinayetler
Ve ne mutlu T..... diyenler

Bilmem neye can feda edenler
Ve katli vacip komünistler
Ve
Ve
Ve
Medyanın bir görevi budur
Her şeyi ve herkesi zehirlemek
Oysa tersanelerde işçiler ölüyordur
Birin üçer ikişer.
Ve kahramanlar sürüsü
İnsan avındadır
Vatan millet Sakarya
Bir de Etiler çorbacısı
Bir de trafik kazası
Yani o cemahta
Bütün çiçekler küf kokar
Bütün yollar kapalıdır
Bütün renkler bozuktur
Ne bir dost
Ne de sevgili o cemahta
Her şeyi olduğunu sananların hiçbir şeyi yoktur

Marmara akar durur Ege'ye Karadeniz'e
Marmara dolar durur Ege'den Akdeniz'e
Güneş ışıklarıyla dans eder mavi ağustosta
Cam parçalarına döner marmaranın yüzü
Aldanmayın derinden akar
Durgunluk yalan
Sorun vurgun yemiş dalgıçlarına
Sular akar
Sular gelir
Sular gider
Sular durmaz
İstanbul akar
İstanbul gelir
İstanbul gider
İstanbul durmaz

Fen Edebiyat fakültesinde bir öğrenci
Slogan atar ciğerlerini yırtta yırtta
Çok geçmez çoğalır sloganlar
Fakülteye girer kalkan
Cop, gaz bombası ve ambulanslar
Yine aynı yalanın arkasına saklanılmıştır
“Çatışan karşıt görüşlülere ayırmak”
Harem limanında demirlidir dev konteynır gemileri
Bir şehir getirir
Bir şehri alır giderler
Harem limanında yüzlerce işçi
Her gün bir şehir yükler
Her gün şehir indirir
Şikayetleri yok çalışmaktan

Hatta çok çalışmaktan
Mesele değil kan ter içinde kalmak
Mesele değil alinteri dökmek
Zaten gurur da duyarlar
Ama yoksulluk ve kursakta açlık
Büker belini Harem işçisinin

Öylece kalırdı bu kent
Her gün taşlarına çarpmasaydı sesimiz
Akşam sefaları açmazdı
Olmasaydı gülüşlerimiz
Biz şarkımızı söylemesek sular susar
Kuleler çöker
Hisarlar boyun eğdi
Ve boğazın üstünde
Bir tek martı bile çığlık atmazdı
Dinerdi serin deniz rüzgarları
Ne Beykoz kıyılarını döven dalgalar
Ne gemiciler ne gemi düdüklüleri
Ne de Sirkeci banliyösüne asılan çocuklar

Siz ne sandınız ki
Kimin kalbinden aldı rengini
Bu kızılca gelincik
Biz fabrikalarda gürleyen öfke
Şehirleri aydınlatan elektrik işçileri
Okulda öğrenci ve öğretmen
Sokaklarında dinamik, mahşer
Ve yüreği namluda militan
Ona düşman ona dost
Kuşatmalarında vurulan
Kıyılarında el ele yarımızla dolaşan
O sevdanın mimarları ve savaşçılarıyız
Yabani güvercinler doldurur meydanlarını
Evlerin çatıları martıların işgali altındadır
Sokaklarında kediler köpekler ve casuslar
Hep değişir İstanbul ve hiç değişmez
Yürür militanlar gecenin gözüne barut ekerek
Vakti gelir ateş boy verir
Bir sarsıntı ve dehşet anıyla
Sokağın biri yarılır aniden
Ve yarım kalır son devriyenin sireni
Öfke hep aniden durur
Bayraklar alev alır, alevler bayrak olur
Şehrin hep değişen yanındır bu,
Öteki pek değişmez
Hele o mart ayı,
Kimine dert olur kimine bayram
Ana caddelerinde öfke ve nefret kol gezer
Caka satar bela arar
Maaşlı memurdur
Astığı astıktır kestiği kestik

Sırtı yere gelmez
Yasalar ondan yanadır ya da yasa odur.
Çekip vursa birini
Kim diyecek ki niye vurdun
Kısacası kurşundan başkası işlemez ona
Ne de olsa
Kurşunun yasası yoktur

Hala aklın sesi diyor boş konuşanlar İstanbul
Laf anlatmaya çalışıyorlar cellatlarına
Vicdanlarına sesleneceklermiş
Varsayalım sızladı vicdanları
Gözünde bir damla yaş olunca katillerin
Daha mı güzel katledilmek
Hala aklın sesi diyorlar
Oysa hala kurşunlar atılıyor
Hala güvercinler öldürülüyor sokaklarda
Doğup büyüdüğü topraklarda yabancı
Düşman sayılmıştı
Sonra kaldırımda ölüsünü gördük güvercinin
Yırtık ayakkabılarıyla
Sonra aynı tiyatro oyunu
Bir katili yakalayış
Bütün katilleri temize çıkardılar
Ama duruyor orada, Şişli'de bir kaldırımda
Sırtından vurulmuş bir Ermeni'nin kanı
Akmıyor, gitmiyor soğumuyor
Yas tutmuyor, ağıt yakmıyor
Çığlık çığlığa değil
Duruyor orada
Ve insanlığın o onurlu sesiyle
Buradayım, hep burada olacağım diyor
Kan bu hiç çekip gider mi?
Nerede dökülmüşse orada kalır
Geçersiniz oradan, yolunu, düşerse Şişli'ye
Dikkat edin kaldırımda yürürken
Katledilen bir Ermeni'nin kanında boğulabilirsiniz.
O kan hala orada
Bir yıl geçti
İki yıl geçti
Üç yıl geçti
O kan hala orada
Sel olur taşar şehrin sokaklarından
Şarkılar türküler söylenir
Ermenice, Kürtçe ve Türkçe
Sonra boşalır sokaklar
Kan döner yurduna
Şişli'deki o kaldırıma
Her yılın 19 Ocağında sel olur akar
Oysa hani ölmüştü güvercin
Yine kaybetti cellatların İstanbul.

Dostun da düşmanın da çok İstanbul
İkisini de sen yaratıyorsun
Her gün kendini doğuruyorsun
Her gece kendini öldürüyorsun
Ne ölmekten bıkıyorsun.
Ne de yaşamaktan
Yeter bu kadar İstanbul
İyisi mi devam edeyim
Seni bilmeyenlere anlatayım
Seninle yaşamak bile
Yetmez seni tanımaya

Fabrikalarla dolu bir şehirdir İstanbul
Tekstil işçilerinin beyinleri
Arabesk ile zehirlenir
Gazete matbaa işçileri
Yasaklanmış zehirli kurşunlu boyalarla
Gıda işçileri açıklıkla
Tersane işçileri ölümle
Sanayi işçileri vardiya sistemiyle öldürülür.
Ama yine de boyun eğmez İstanbul işçisi
Ve bazen yumruğunu öyle bir indirir ki
Plazalarda korku dağları peydahlanır
Asılmıştır cam işçisinin grev kararı
Boynunda ipek fular en iyisinden
Dert yanıyor bir kadın kameralara
Tam altı yüz milyon dolar saymış
Bir kez sönerse fırınlar
Mahvolumuş
Sırası mı grevin, nerden çıkardılar bu grevi
Ya çökerse fırınlar
Fırınlar altı yüz milyon dolar
Olsa parası vermez mi zam mı?
Çok samimi konuşuyor hanımefendi
Altı yüz milyonu bulan
Bulamaz işçiler için bir kuruşu
Arttırdı boğazından keserek
Biriktirdi altı yüz milyon doları
Üstüne ev, arabalar, villalar
Bir televizyon ve gazete kanalı
Böyle biri hiç yalan söyler mi
Hani az kazanmasa öderdi istediğiniz parayı
Hatta fazlasını
Yatırdı elindekini avucundakini fırınlara
Kalmadı bir kuruş daha
Ve sen cam işçisi gel de inan bu sözlü yalana
Ve ertelendi cam işçisinin grevi
Bakanlar kurulu kararıyla

Cam işçisi devam ediyor işe
Solgun ve yorgun
Ve cehennem gibi sıcak olan

O 600 milyonluk fırınların önünde
Yeter ki çökmesin diye fırınlar
Cam işçisine vazife biçildi
Sefalet içinde yaşamak

Kimileri sevda saydı sana İstanbul
Kimileri delice sevdalandı
Uğruna ne şiirler yazıldı
Ne sürgünler yaşandı
Ne kanlar döküldü
Denizler geçti sokaklarından
Her biri destanlaşan o genç savaşçılar
Kaç kuşatma yaşadın, kaçında öldün
Sokak savaşlarına girdin
Sokak savaşları gördün
Yendin, yenildin
Her defasında daha büyük dövüştün
İşçilerin, öğrencilerin
Limanların, kuşların şehri
Bayrakların ve ateşin şehri
Söz olsun sana
Henüz yeni başlıyor bu kavga
Henüz hepsi sadece başlamak için
Şimdi hazırlan o büyük taarruza!
Bil ki İstanbul
Özlüyorsak düşmanın merdini
Yiğitliğimizin hasındandır
Öfkemizi daha bir harlar
Her alçaklığı cellatlarının
Söz olsun ki sana koca kent
Ant olsun ki
Kapanmayacak yaralarımızın bir teki bile
Ama bir teki bile
Tiranlığın son kalesi de düşene değin
Ama ant olsun ki
Kurşun yaralarından mermi yakacağız
Ağrılarımızdan kılıç
Ve ölülerimizden süngü
Şafaklar üstüne yemin ettik
Yaslı anaların, aç çocukların
Selvi çınar yoldaşların
Denizlerin üstüne yemin ettik
Ve artık adımıza sadece
Zaferin atlıları dedik
Bir ant içtik
Şafaklar üstüne
Dövüşenlere uğurlar olsun!

KOCAELİ
1 No'lu F Tipi Yüksek Güvenlikli
Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
GÖRÜLMÜŞTÜR

İSTANBUL'DA İLKBAHARI YAŞADIM

Biz, 12 Eylül faşist darbesi geldiğinde ilkokul çocuklarıydık. 12 Eylül yılları boyunca tam da istedikleri kuşakları yetiştirmek için uyguladıkları programlarla ortaokul ve liseyi okuduk. Faşizmin tornasından geçtik. Sonra da İstanbul'da üniversiteye başladık. Üniversitede okuduğumuz yıllar devrimin yenilmez olduğunu gösteren yıllar oldu. Ve İstanbul kavgasının şehri 12 Eylül'de yaratılmaya çalışılanın hedefine ulaşmayacağını sokaklardaki kavgalarla gösteriyordu.

Hüseyin Durmaz/ Kandıra 1 No'lu F Tipi

Biz 12 Eylül faşist darbesi geldiğinde ilkokul çocuklarıydık. 12 Eylül boyunca tam da istedikleri kuşakları yetiştirmek için uyguladıkları programlarla ortaokul ve liseyi okuduk. Faşizmin tornasından geçtik. Sonra da İstanbul'da üniversiteye başladık. Üniversitede olduğumuz yıllar devrimin yenilmez olduğunu gösteren yıllar oldu. Ve İstanbul kavgasının şehri 12 Eylül'de yaratılmaya çalışılanın hedefine ulaşmayacağını sokaklardaki kavgalarla gösteriyordu.

İşte o günlerde yaşananlardan bazılarını paylaşarak kavganın şehrinde kavgayı nasıl öğrenip yaşadığımızı, kavganın bir dönemden diğerine, bastırıldandan yüksele- ne geçişini paylaşmak istiyorum.

1989 yılının ilk aylarındayız. Gençliğin yeniden kavgaya girdiği günler... Haber geliyor, Yıldız Üniversitesi'nde polis kurşun sıkışmış... Bu kabul edilemez. Protesto için çalışma başlatıyoruz. Öğrenci dernekleri İstanbul platformunda karar alıyor ve Yıldız Üniversitesi'ne gidiliyor. Devrimci öğrenci hareketinin olduğu okullardan öğrenciler Yıldız Üniversitesi'ne geliyor. Forum yapılıyor. Büyük kalabalık... bin beş yüz kişi toplanarak forum yapılıyor. Faşizm teşhir ediliyor. Polisin okula girmiş olması, havaya bir el ateş etmesi teşhir ediliyor. Bugün havaya yarın üzerimize ateş edilir deniliyor. Konuşmalar sonunda Yıldız Üniversitesi'nden Barbaros Bulvarı'na çıkıp Beşiktaş'a yürüneceği açıklanıyor.

Forum alanından caddeye doğru yürüyüş başlıyor. Caddeye yaklaşınca dönüp bakıyorum kortejin arkası görünmüyor. Caddeye çıkıp karşı şeride, Beşiktaş'a giden şeride geçiyoruz ve korteji genişletmeye başlıyoruz. Biraz aşağıda, köprü'nün ötesinde, karşıyızda polis de yerini alıyor. Bizim okuldan gelen arkadaşlar bir aradayız. (Sonraki yıllarda bu arkadaşlarımızdan bazıları devrim mücadelesinde ölümsüzleşiyor) sloganlar atıyoruz. Safları sıklaştırıp aşağı doğru yürümeye başlıyoruz. Karşıyızda dizilmiş olan polis de bize doğru geliyor.

Polisler ön taraftan ve solumuzdan, üniversite tarafından kuşatma yapıyor. Kenetlenmiş halde sloganlarımız atmaya devam ediyoruz. Polis müdahale ediyor, bizi karşı tarafa Yıldız mahallesi tarafına dağıtıyor. Yol kenarından yukarı çıkıyoruz ve oradaki inşaatın molozları ve malzemeleriyle polise saldırıyoruz. Bizi okuldan koparıırken hazır taş ve sopaların yanına dağıtmış oldular.

Hemen taşlar ve sopalar kapılıyor, polise saldırıyoruz. İlk kez taşlı-sopalı kavgada yer alıyorum. Daha önceki gösterilerde polisi görünce dağılıyorum ve kayboluyorduk. (Okul içinde zaten polis yoktu)

89 başlarında uygun bir mevziden polise taşlı-sopalı saldırı sürüyor. 12 Eylül kuşağı olarak yetişen gençliğin ayaklanması gibi. Yukarıdan yoldaki polislere bir süre taş-sopa yağdırıldıktan sonra diğer tarafa bir grup Fulya deresine doğru toplu olarak yürümeye başlıyoruz. Sayımız o sırada yüz kişi kadar. Sloganlar atarak aşağıya iniyoruz, sonra da karşı tarafa, Nişantaşı'na doğru devam ediyoruz. Sokaklarda Çavbella, Avusturya İşçi Marşı ve daha başka devrimci marşlar söylüyoruz. Sloganlar ve marşlarla yürüyoruz. Apartmanlarda kimisi 60'lı yaşlarda olup bizi alkışlayanlar oluyor. Sloganlar ve marşlarla sanki 12 Eylül'ün devrimi yenemediğini ilan eder gibi dolaşıyoruz. Kahrolsun faşizm sloganına katılanlar, kendisi slogan atanlar oluyor. 12 Eylül yılları boyunca en ağır baskı koşullarında yaşayan, baskıdan sesini çıkaramayanların sokakların slogan ve marşlarla inlemesiyle zincirlerini kırarak sloganlara katılması biz öğrenciler için de büyük moral oluyordu. Halktan yaşlıların daima yapmayın, etmeyin sözlerini duyanlar olarak bizlere destek olduklarını görmek o günlerde bizi şaşırtan güzelliklerdi. Akaretlere geliyoruz. Bir süredir sayımız azalmaya başlıyor, peşimizdeki polisler de artıyor. Beşiktaş'a doğru indikçe sayımız iyice azalıyor. Beşiktaş'a indiğimde polis otosu arkamda, ben önde bütün gücümle koşuyorum. Ekip otosunun yanında koşan polisler de olduğundan atlatmak zor. Sık sık köşeleri dönerek polisi

atlatıyorum. Yürüyerek hemen uzaklaşmaya çalışıyorum. Ara sokaklarda yürüyorum. Sonra ara sokaklarda bir otobüs durağına rastlıyorum:Yıldız mahallesi durağı. Bir saat boyunca sokaklarda marşlar, sloganlarla dolaştıktan, polisi atlattıktan sonra başladığım Yıldız'a geldiğimi fark ediyor ilk otobüsle bölgeden çıkıyorum.

12 Eylül'ün en karanlık yıllarının ağır baskısıyla yetişen çocukların faşizmin kafasına taşlar attığı ilk eylem bu mudur bilemem ama benim için bu eylem 12 Eylül kuşağının devletin kafasına taşlar yağdırdığı ilk eylem oldu. İstanbul sokaklarında inleyen sloganlar, marşlar bastırılmış, korkutulmuş birçok insanın devrimin sesini yeniden duyduğu bir gün oldu.

Ama bu daha atılan ilk taşlardı. Sokaklarda her gün işçi eylemleriyle karşılaşmaya başlıyorduk. 89 Baharı'nda işçi sınıfının görkemli bir şekilde ayağa kalktığı günlerdi. Çoğu zaman yürüyen işçilerle karşılaşıyorduk. Hiç duyulmamış, görülmemiş eylem türleri ve tepkiler görülüyordu. Yalınayak-başıkabak diye ifade edilen eylem türlerinden kitlesel yürüyüşlere çok çeşitli eylemler oluyordu.

1989 1 Mayıs'ında Taksim'de yaşananlar ve sonraki günlerde devam eden gelişmeler devrimci baharın önemli olayları oldu. 1 Mayıs tartışmaları sonucunda Taksim'e kimlerin nereden çıkacağı belirlendi. Saat 10.00'da dört koldan Taksim'e çıkılacak. Gruplar ve tüm hazırlıklar tamamlanmış halde sabah düştük yola.

Sabah saatinde eylem başlangıç noktasına Elmadağ'a geldiğimde bizden kimseyi göremeyince bizimkilerin TEK önünde buluşup oradan çıkacaklarını öğrendim ama zaman yoktu artık. Okuldan arkadaşlarla, aynı yerden çıkacağız diye oluşan grupla katıldık eyleme. Aceleyle bazı malzemeler dağıtılırken bana da bir poşet dolusu misket verdiler. Kortej halinde yürümeye başladık. Elmadağ kavşaktan Taksim'e doğru slogan ve marş söyleyerek yürüyoruz. Karşımızdan polisler koşarak bize doğru gelmeye başladı. Elimdeki poşetten misketleri atıyorum üzerlerine, ama içimden bunların etkisi olmaz ki diye düşünüyorum. Polis saldırısıyla dağılıyoruz. Bu ilk dağılmadan sonra misketleri bırakıyorum.

Yakalanmadan ikinci çıkış yerine gitmem gerekiyor. İlk deneme dört koldan olacak, çıkılmazsa tüm gruplar Tarlabası'na gelecek Elmadağ'ın Kasımpaşa tarafındaki sokaklardan dolaşıp Tarlabası'na ulaşıyoruz. Ara sokaklarda sürekli katılımlarla büyüyen gruplar oluşuyor. Tarlabası'nda bulvara çıkıp sloganlar atılmaya başlanınca tanıdığım birçok öğrenci görüyorum. Genç işçi yoldaşlar ve başkaları da var. Müthiş bir coşku var. Sloganlar, marşlar söyleniyor. Bu sırada arka taraflarda, caddenin üst kenarındaki sokak başlarından sivil polisler bize doğru ateş etmeye başlıyor. Kalabalık bir grup taş atarak üzerlerine doğru koşuyoruz. Onlar ateş ederken taş atarak koşmaya devam ediyoruz ama sayımız hızla azalıyor, 3-4 kişi kalınca durup yeniden Taksim meyda-

nına doğru ana gruba katılıyoruz. (Ertesi gün arkadaşlarla konuşurken polisler üzerine doğru koşarken vurulup yaralananlar, düşenler olduğunu öğrenecektim.) Ellerimizde taşlar Taksim'e yürürken ilk polis barikatına hızla saldırıyoruz, polisleri dağıtıyoruz. Dağılan polisler, Taksim'e doğru kaçıyor. Bir süre sonra diğer polis barikatına yaklaşıyoruz. Polislerin sayısı artarken bizim taşlar tükeniyor. Sonra durum tersine dönüyor, polis bizi kovalamaya başlıyor. Dağılıyoruz.

Ara sokaklarda bir süre yürüyor ve yeniden toplanmaya başlıyoruz. Daha aşağılardan tekrar caddeye çıkıyoruz. Tarlabası Bulvarı'ndan yeniden Taksim'e doğru yürüyoruz. Sloganlar, marşlarla yürürken katılımlarla sayımız hızla artıyor, çevre sokaklar ve kaldırımlardan katılımlarla sayımız yüzlerce kişiye ulaşıyor. İstiklal tarafından gelen sokakların başlarında yine sivil polisler görülüyor. Biz Meydan'a doğru yürüyüşe devam ediyoruz. Polis hareketi bu sefer daha aşağı gelmiş. Polisleri taşıyarak kovalamaya başlıyoruz. Dağılan polisler Taksim'e doğru koşarken sayıları artıyor, bizim taşlar tekrar tükenmeye başlıyor ve kovalamaca yine tersine dönüyor. Tekrar dağılıyoruz. Ara sokaklarda daha küçük grup halinde toplanıp yeniden ve yeniden Tarlabası'na çıkılıp Taksim istikametine denemeler oluyor. (Bu sıralarda, daha aşağıda, Şişhane'de Mehmet Akif Dalcı'nın vurulmuş olduğunu akşam öğreniyorum.) Tarlabası Bulvarı'ndan aşağıya doğru sürekli çatışmalar oluyor. Bazen Taksim'e yakın bir yerde yürüyen ve çatışan bir grup olurken birkaç yüz metre aşağıda başka bir grup polisle çatışıyor. İlk başta 10.00'da TEK önünden, Elmadağ'dan, Gümüşsuyu'ndan ve İstiklal'den çıkmaya çalışan tüm gruplar sonra Tarlabası'nda eyleme devam ediyordu. Öğleden sonra bölgeden çıkıyorum.

1 Mayıs'tan sonra İstanbul Öğrenci Dernekleri Platformu 1 Mayıs'taki polis saldırısını ve Mehmet Akif Dalcı'nın katledilmesini protesto için Beyazıt Merkez bina da toplanma, eylem yapma kararı alıyor. Üniversite de toplanıyor. Büyük bir kalabalık oluyor. Meydana doğru yürüyüşe geçiyoruz. Sayımız üç bini buluyor. (Öğrencilik yaşamımda tanık olduğum en kitlesel öğrenci eylemi). Beyazıt'ta büyük katılımı anma ve protesto eylemimizi gerçekleştiriyoruz.

M. Akif Dalcı'nın cenaze töreni Zeytinburnu'nda yapılıyor. Oraya yetişemiyorum. Zeytinburnu sokakları savaş alanına dönüyor yaşanan çatışmalarla.

İstanbul'da bu bahar benim devrimci olmamdan sonra, daha bir yıl olmamışken yaşadığım ilkbahar. Bu ilkbahar benim devrimciliğimin ilk baharı olmasının yanında devrimimizin de bir ilkbaharıydı. 89 baharı 90'lı yıllarda yükselen devrimin ilkbaharıydı. 12 Eylül'le yok edilmeye çalışılan devrimin tekrar şahlanışının ilkbaharıydı. İstanbul'da devrimin ilkbaharı benim de ilkbaharımdı.

İstanbul'da Olmak Vardı İstanbul'da Olmak
Şanar Yurdatapan

*Yayılmışız dünyanın dört bir yanına
Kimisi ta Kopenhag'da kimisi Paris
Bedenimiz orda burda dolanır amma
Çok hemde çok uzak yerde kalbimiz*

*Bir allı turna olsam karlı dağları aşsam
Varsam bizim ellere kendi göğümde uçsam
Şimdi İstanbul'da olmak vardı anasını satayım
Püfür püfür bir vapurun yan tarafında*

*Köprüde balık eklemek yemek
Dolmuşa hadi gidelim demek
Ver elini yeni kapı ver elini bebek tarabya
Şu anda oralarda olmak vardı ya*

*Şimdi İstanbul'da olmak vardı anasını satayım
Boğazda köhne bir iskelenin yamacında
Tabakta kavun peynir kadehte buz gibi rakı
Dilinde yarı acı yarı tatlı bir şarkı
Şu anda İstanbul'da olmak vardı*

*Benim derdim dermanım Bilen yok
Yayılmışız dünyanın dört köşesine
Kiminin adresi Sidney kiminin Hamburg
Yaşamaya dört elle sarılmışız da
Yine de gözlerim dolu yüreğim buruk
Başımı hiç bir zaman eğmedim amma
Yine de yüreğim yara içimde boşluk*

*Minnacık tohum olsam savrulsam dönümlerce
Kış biter bahar gelir açılısam yüzbinlerce
Açılısam milyonlarca*

*Şimdi İstanbul'da olmak vardı anasını satayım
Püfür püfür bir vapurun yan tarafında
Şu anda İstanbul'da olmak vardı anasını satayım
Yeni cami de mısır atmak kuşlara*

*Köprüde balık eklemek yemek dolmuşa çek dostum demek
Ver elini Kadıköy ver elini Kalamış Moda
Şu anda oralarda olmak vardı ya
Şimdi İstanbul'da Şu anda İstanbul'da
Ah İstanbul'da*

*Sabret gönül bir gün olur
Bu hasret biter
Çekilen acılar canım
Gün olur geçer*

16 HAZİRAN AKŞAMININ ŞİİRİ

Kemal Özer

*Hâlâ durur o akşam, belleklerinde,
mayalanır durur, birlikte bakmanın derinliğiyle,
önüne geçilmez coşkusuyla, birlikte yürümenin,
bir ağızdan söylemenin güzelliğiyle bir şarkıyı,
birlikte sahip çıkmanın bir öfkeye
bir hesabı birlikte ödetmenin
“düşen kalır, bırakın ağlamayı”
demenin kutsal ve hüznü aleviyle
yaşayıp durur o haziran akşamı.*

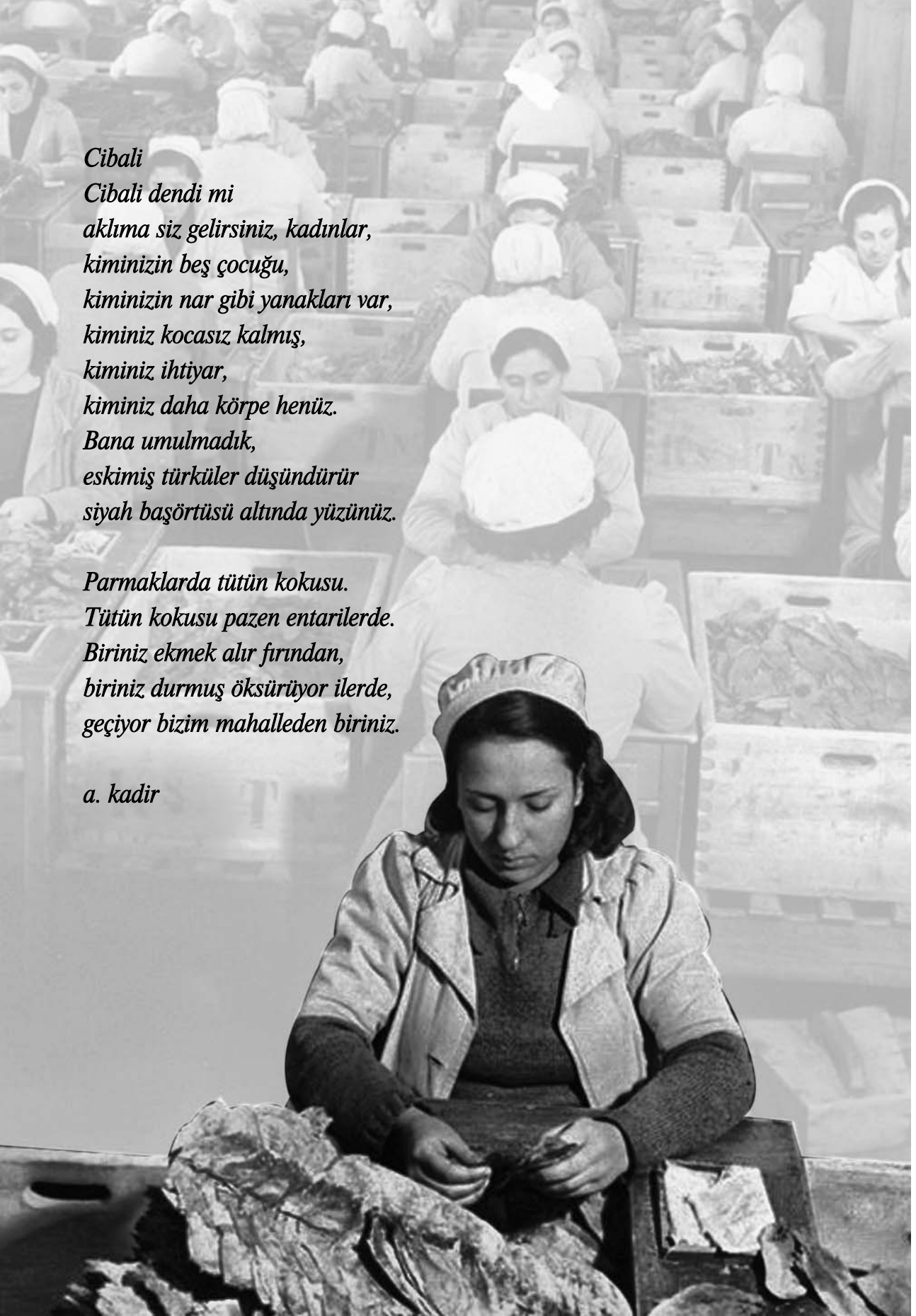
*Birlikte baktılar her şeye,
tek tek bakınca göremedikleri,
içine giremedikleri evlere baktılar,
bir yabancı gibi sığındıkları parklara,
bir ucundan geçip de yalnızlık çektikleri
koca koca alanlara,
tutamadıkları inceliklere baktılar
ellerinin nasırıyla,
kaçırılan değerlere baktılar, korunan bankalara.*

*Önlerine çıkarılan parmaklıklar
demirden değildi artık,
kendi sesleriyle konuşmuyorlardı
ağızlar karşılarında,
ve yerlerinde başka bir şey*

*dikilip duruyordu engellerin.
Yani korunan ve kaçırılan neyse
oydu yollarını tıkayan da,
üstlerine çeviren de oydu namluları.*

*Apaçık gördüler kim neyin hizmetinde,
gördüler kendi eğittikleri demir
düşman edilmiş ellerinin emeğine,
suyuna ter kattıkları çeliğin
gördüler çevrildiğini göğüslerine.
Ürettiği ne varsa, daha özgür,
daha yoğun, daha anlamlı yaşamak için,
esirgendiğini gördüler insandan
ve kavgasız elde edilemeyeceğini hiçbir şeyin.*

*Birlikte yaratılanı birlikte devşirip
evlerine dönenlerin o haziran akşamı
her sokağa çıkışları bir gerçeği belirtir:
Yaşamın güç ve onurlu kavgasında
omuz omuza olmak verimli bir ırmak gibidir,
yeni tohumlar saçarak geçtiği tarlalara,
yüreklere yeni zaferlerle doldurur.
Ve birlikte duyulacak yeni sevinçlere kadar
o haziran akşamı mayalanır durur.*

*Cibali
Cibali dendi mi
aklıma siz gelirsiniz, kadınlar,
kiminizin beş çocuğu,
kiminizin nar gibi yanakları var,
kiminiz kocasız kalmış,
kiminiz ihtiyar,
kiminiz daha körpe henüz.
Bana umulmadık,
eskimiş türküler düşündürür
siyah başörtüsü altında yüzünüz.*

*Parmaklarda tütün kokusu.
Tütün kokusu pazen entarilerde.
Biriniz ekmek alır fırından,
biriniz durmuş öksürüyor ilerde,
geçiyor bizim mahalleden biriniz.*

a. kadir

*Başım köpük köpük bulut,
içim dışım deniz,
ben bir ceviz ağacıyım Güllhane parkında,
budak budak, serham serham ihtiyar bir ceviz.
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.*

*Ben bir ceviz ağacıyım Güllhane parkında,
Yapraklarım suda balık gibi kıvıl kıvıl.
Yapraklarım ipek mendil gibi tiril tiril.
Kopariver, gözlerinin, gülüm, yaşını sil
Yapraklarım ellerimdir tam yüz bin elim var,
Yüz bin elle dokunurum sana, İstanbul'a.
Yapraklarım gözlerimdir.Şaşarak bakarım.
Yüz bin gözle seyrederim seni, İstanbul'u.
Yüz bin yürek gibi çarpar, çarpar yapraklarım.*

*Ben bir ceviz ağacıyım Güllhane parkında,
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında*

N. Hikmet

İstanbul

Atila Oğuz

Sekiz bin yıldan beri
Tanırsın nice insan izlerini

Kimler gelip
Kimler geçmedi ki
Bu altın topraklarından

Kaç uygarlık kuruldu
Yıkıldı gölgede
Sana sormadan

Bir yanında Kilise
Diğer bir yanda Cami
Aralarda Havra, Şapel

Bir de Zülfıkarlı Allahın aslanı
Hz. Ali'nin ışıldadığı Cem evi
Yükselir semalarında

Ara sokakların nice evsize ev
Ve kim bilir kaç cinayete
Faili meçhule tanıklık yaptı

Konuşamamanın acısı
Aşındırır kaldırımlarını

Eylül sonbaharın başlangıcı
Altısı ve yedisi
Soldurdu nice Rum'un

Ermeni'nin ocağını

Hey İstanbul
Bunca acıyı nerende saklıyorsun
Yüreğin taştan mı senin

Taksim meydanında
Kızıl bir Mayıs kıyımına
Gözlerin nasıl bakabildi

Beyazıt meydanında ki kanı
Hangi güneş kuruttu gördüm mü?

Asırlar boyu
Kaç acı geçti bentlerinden

Nice kıyımlar
Nice zaferler, gördü gözlerin

Henüz gelmedi
En şanlı zafer günün

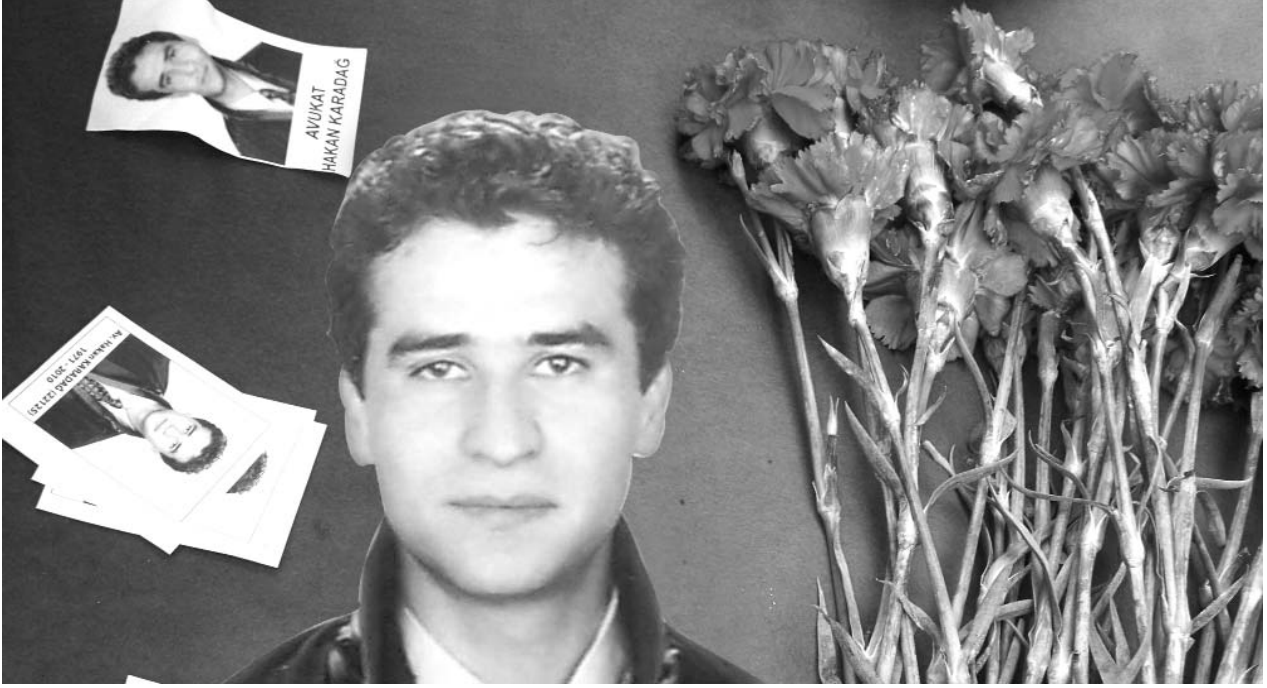
Nasırlı ellerde şekilleniyor
En son zaferin
Bekle

Biz

Bekledik binlerce yıl
Ha gayret sende bekle
Bekle o görkemli gelişimizi.

**Galata Köprüsü tir tir titriyor
Bunlar beni de asma köprü yaparlar diye
Yüreğinin dubalarını geniş tut, ihtiyar!
Sen böyle sürüye sürüye ayılarını
Senin üstünden nice dayılar gördün bugüne kadar
Hepsi de yedeklerinde azamet-i böbreki ve kalpak-ı pösteğiyle geçip
Tarih'in hayvanat bahçesini boyladılar**

Hoşçakal Hakan...

Hakan Karadağ'ı sonsuzluğa uğurladık.

İstiklal Caddesi'nde, İstanbul Barosu önünde toplandı Hakan'ın dostları. Buruk bir bekleyiş, bu zamansız ve biçimsiz gidişin hüznün ve durgunluğu hakimdi havaya. Emek dostu, emeğin savunucusu bu "kara çocuk" bizi bir parça hazin ve sitemkar bıraktı geride.

Sevenleri çoktu. Esnafından politik tutsağına, meslektaşından dost-arkadaşına... hepsi oradaydı. Alkışlarla geldi kırmızılar içinde tabutu. Karanfil yağmuru eşliğinde geldi. Yine alkışlarla uğurlandı.

Dostları, arkadaşları konuşmalar yaptılar. Beyoğlu esnafı Bey-Der olarak konuştu. Baro başkanı, ÇHD yönetimi, Ayışığı Sanat Merkezi yöneticisi, şair... arka arkaya söz alıp konuştular. Kısacık, sıcacık.

Meslektaşlarından olup da şaşırınlar vardı bunca ilgi ve sıcaklığa. Çünkü hiç politik davalara bakmamış, devrim neferleriyle omuz omuza bulunmamış, vuruşmamış avukatları onlar. Böylesi dostluk, böylesi vefa olabileceğini düşünmemişlerdi yaşadıkları dünyada. Ama vardı işte! Hakan, öyle sıcak, sınımsız dostlukların omuzları üzerinde gidiverdi sonsuzluğa.

Hoşçakal Hakan, Hoşçakal dost insan.

Telefondaki ses

Telefondaki ses ağlıyor “avukat Hakan” diyor... “Hakan Karadağ” diyor....
Bense anlamıyorum ne diyor!!!.

“Hakan Karadağ intihar etmiş” diyor.

Yok canım diyorum. Nasıl olur, olur mu öyle şey. Mutlaka bir yanlışlık olmalı. Anlamıyorum... kelimeler yüreğimde, beynimde donup kalıyor. Avukat Hakan.... “Evinde ölü bulunmuş”...

Anlamıyorum, anlayamıyorum, anlamak da mümkün değil zaten. Ne demek şimdi... bir şaka mı bu? Sanki her şey bir şaka gibi... Şaka! Nasıl bir şaka bu?

Ah Hakan doğru mu bütün bunlar? Gerçekten doğru mu söylüyor bu ses. Hemen başka birini arıyorum, cevap vermiyor, veremiyor. Telefonu dahi açamıyor. Ben hala olayın şokundayım. Bir yoldaşa söylemeye çalışıyorum. Çenem titriyor, konuşmakta zorlanıyorum. Ölüm kelimesini söyleyemiyorum... Hakan’a şey olmuş. ‘Hakan ölmüş’ diyorum. Sanki her şey düğümlüyor boğazımı. Gözlerim dolu dolu oluyor ve gözyaşlarım yanaklarımdan aşağıya doğru yavaşça süzülüyor.

Çıkıyorum evden önce nereye gideceğimi bilmeden. Aklımda hep sen, gerçekten doğru mu? Olabilir mi? Daha çok da şaşkınlık! Nasıl olur şaşkınlığı. Telefon ediyorum. Guraba hastanesinde olduğun söyleniyor. Hemen oraya gitmek için metroya biniyorum.

Gözyaşlarım doldurmuş gözlerimi, anılar birer birer canlanıyor. İçimden seninle konuşmaya başlıyorum. Beni ilk görmeye geldiğin zaman geliyor aklıma. Bakırköy kadın ve çocuk tutukevinde idim. (19 Aralık 2000 Cezaevleri operasyonundan sonra Bayrampaşa’daki kadın tutukluları oraya koymuşlardı.) Gelir gelmez seninle çok sıcak candan iki dost oluvermiştik hemen orada. Tutsaklık koşullarında bir merhabanla, dost selamlarıyla küçücük dört duvar arasına kocaman mutluluklar, heyecanlar getirmiştin. Sanki dışarının bütün coşkusunu taşımıştın cezaevine... Artık düzenli olarak geliyordun ziyaretime. Senden önce avukat ziyareti diye bir şey yoktu benim için Bakırköy’de. Sen gelmeye

başladıktan sonra avukat günlerini beklemeye başlamıştım. Her gelişinde içten kahkahalarımız eksik olmazdı. ‘Buranın müdürü sen olmuşsun, sana sormadan hiçbir şey yapmıyorlar!’ diye takılırdın bana arada bir... Sanki her şey bir filmmiş gibi. Sohbetlerimiz şakalaşmalarımız... nasıl bir film bu?

Telefon geliyor, “Vakıf Gurebadan adli tıpa götürüyorlar” diye. Ben hemen yolun yarısından geri dönüyorum ve Yenibosna’da bulunan adli tıp’a gidiyorum. Oraya gelene kadar hala içimde bir kuşku var. Acaba (?) gerçekten doğru mu sorusu dolanıp duruyor beynimde. Devam ediyor seninle sohbetimiz. Kızıyorum sana, sanki karşımdaymışsın gibi, ‘ölünür mü, bu yaşta ölünür mü?’ diye kavga ediyorum seninle. Ama beynim ve yüreğim ölümü kabul etmiyor, yakıştıramıyor sana... hele de senin gibi tüm devrimcilerin dostu, devrimci bir avukata... olmaz böyle şey, olmaz, olmamalı, haksızlık bu... kendi kendimle böyle konuşarak adli tıpa geliyorum. İşte o zaman anlıyorum, sensin bu. ‘Telefondaki ses’ yanılmıyor, doğru söylüyor, şaka değil, gerçek. Nasıl bir gerçek bu! Sen artık yok musun? Sen öldün mü? Ne demek bu şimdi? Daha birkaç gün önce mahkememe gelmiştin. Kısacık sohbetler edip, şakalaşıyorduk. Hatta, mübahire “müvekkille-

rimi mahkemeye erken alın, eyleme yetişecekler” demiştin. Hep birlikte gülmüştük.

Tüm dostlarını, birlikte çalıştığın avukatları görüyorum, amcanı görüyorum herkes ağlamaklı. Herkes orada, adli tıp’ın önünde bekliyor. Herkes şok olmuş, herkes şaşkın durumda. Dostlarının hepsinin yüzünde ‘olmaz böyle şey’ ifadesi. Hepimiz, seni seven bütün dostların, arkadaşların, müvekkililerin hepimiz oradayız. Her birimiz kendi içimizde ayrı ayrı yaşıyoruz acımızı. Senin gibi bir dostu, arkadaşını kaybetmenin ve son kez göreceğin olmanın acısını... En son görüştüğün, konuştuğün herkes bir şeyler anlatıyor, son görüşmelere dair. Nasıl olmuş, ne olmuş anlamaya çalışıyoruz, adli tıp sonucunu bekliyoruz. Neyi değiştirecekse bu! Seni geri mi getirecek! Acımızı mı dindirecek? Ne işe yarayacak?

Baro’da akşam 16.00 gibi tören düzenlenecek. Baro’daki törene kadar Bakırköy’e gidiyorum. Tek gitmek istemiyorum. Yanıma birini de alıp öyle gidiyorum. Kimseyle konuşmak istemiyorum. Ama gitmeliyim Bakırköy’e...

Akşam baro’daki törene yetişiyoruz. İstiklal’e getirilmiş Hakan’ın cenazesi kırmızıya sarılmış bir tabut içinde. Cenaze töreni çok kalabalık. Beyoğlu esnafı, avukatlar ve Hakan’ın dostları, ailesi, müvekkilleri...çeşitli konuşmalar yapıyor. Ayışığı sanat merkezinden arkadaşımız da Hakan’ın Önsöz çıkarken ilk sayısı için yazdığı yazıyı okuyor...

Ölümün pek çok çeşidini gördüm. Hele o 19 Aralık zindan katliamında diri diri yananları gördüm. Yanık insan eti kokusunun nasıl çıkmaz bir koku olduğunu bilir misiniz siz? Her nefes alışımızda hissettiğiniz, asla silinmeyen. Ruhunuzda derin tahribatlar yaratan ölümler!... Katledilen canları gördüm. Ölüm oruçlarında hücre hücre eriyenleri gördüm... hiçbiri ama hiçbiri ölüme alıştıramadı beni. Alışılmıyor ölüme. Kabullenemiyorum. Her birinin acısı yüreğimde saklı ama sen Hakan, senin ölümün kanatıyor içimi.

Telefondaki ses gitmiyor kulaklarımdan. ‘Avukat Hakan Karadağ evinde ölü bulunmuş’ diyen ses. Bazen rüyalarım giriyor. Hala inanmakta zorlanıyorum. Gerçekten mi?...doğru mu ? Sen öldün mü? Şimdi sensiz mi kaldık?

Sevgili avukatım, sevgili Hakan hoşça kal, seni asla unutmayacağım. İnan sadece ben değil, hiçbir müvekkilin unutmayacak seni.... diyorsun ya, “...son sözü direnenler söyler” son sözü seninle birlikte söyleyeceğiz Hakan. İşıtlı yarınları kurma mücadelelerimizde sen hep bizimle olacaksın.daima!

Hoşçakal, görüşmek üzere...

Bir Ayışığı'nın Doğumuna Önsöz

Av. Hakan Karadağ

Bu Önsöz Ayışığı'ndan, ayışığı'da ekin ve sanattan doğdu. Soylu bir kalıtım... bunu biliyorum.

Telefonda bir ayışığın daha doğacağını söyleyen ses, Önsöze yazmamı istediğinde kendime “yine tanık yazmışlar” dedim.Esasen kaçınılan, sakınılan bir durumdur tanıklık. “durmaya burada şahit yazarlar” cümlesini ne kadar sık duymuşsunuzdur. Yazsalarda “görmedim, duymadım, bilmiyorum” da diyebilirsiniz.

Ama; gördüm, duydum, biliyorum. Çaresi yok anlatacağım. Ve özellikle fırsat bilip içimi dökeceğim. Bölük pörçük, dağınık düşüncelerim ve sözlerimi mazur görün, zira maruzatım var! Rumeli Han'ın merdivenleri...

İstiklal koridorunun yabancı tekilliğinden sıyrılıp, sizi Ayışığı'nın aşına çoğulluğuna götürecek Rumeli Han'ın cümle kapısına ulaştığımızda, içinizi saran sevince teslim olmamak gerekir. Bilen bilir... Zorlu ve uzun bir turmanın eşliğindedir çünkü. Aslında son kattaki Ayışığı'na mı yoksa ayın ışığına mı tırmandığımız tereddüdünü yaratacak kadar yorucu ve zorludur bu merdiven. Katılacağınız etkinliğin icra edileceği Ayışığı'na ulaştığımızda artık; hiçbir etkinliğiniz kalmamıştır. Son soluğunuzu vereceğiniz vehmine kapılmak üzere iken; açılan kapı yeniden yaşama açılan bir kapı gibidir.

N'olur Ayışığı'na bir yürüyen merdiven!..

Önsöz'e, yürüyen merdivenli Ayışığı düşümle hoş geldin diyorum.

Ayışığı Önsöz'le sanat ve hayatın üzerine düşen koyu gölgeyi aydınlatsın.

Bir haksızlığa da değinmeden geçmemek gerek. Bu bir kinaye mi? Önsöz'e ilk sözü bize söylediniz. Ne de olsa son sözü direnenler söyleyecek değil mi?

düşmana inat bir gün fazla yaşamak

Sevgili Hakan,

Ayıışığının merdivenlerini çıkıyorum... Merdivenlerle ayışığın çıkıyorum. Düş mü gerçek mi ayırt edemiyorum. Doğru mu gerçekten? Sen yok musun artık? Gülmüyor, konuşmuyor musun? Gözlerin her an yağacak yağmur yüklü bulutlar gibi bakmıyor mu artık? Faşizmin mahkeme salonlarında, zindanlarda devrimci tutsakları, devrimi savunan o kararlı ses sustu mu? O, insanlık için çarpan güzel yürek durdu mu? Nerede olursan ol, dostluğun, yoldaşlığın kadri ni kıymetini iyi bilen, öğrenme merakıyla dolu aklın, pencerelerini dünyaya kapattı mı, o güzelim ışık söndü mü?...

Ah Hakan, sevgili Hakan, nasıl bizi kendinden mahrum edebildin? Nasıl bizi o cesur sesinden, o güzelim yüreğinden ayrı koyabildin? Buna hakkın var mıydı? Bu kadar kolektif bir yaşam, bunca insanı ilgilendiren bir yaşam, bireysel bir tercihle sonlandırılabilir mi?... Hele de ölümünün üzerindeki sis perdesi olduğu yerde dururken bunları yazmak kolay değil. Sana kızmak kolay değil sevgili Hakan... Hala kendi elinle devrimciler için, devrimi için önemli hem de çok önemli olan bir yaşama son verdiğine inanmıyorum. Bunu ancak sana düşman olan ellerin yapabileceğini düşünüyorum. Herkes böyle düşünüyor. Hele de Hrant Dink davasında Ogün Samast denilen faşistin avukatı tarafından tehdit almış olman düşünüldüğünde... Hele de tam da Nazım'ın dediği gibi "düşmana inat birgün fazla yaşama"nın bu kadar önem kazandığı bir dönemde... ve senin gibi sınıf bilinci sağlam bir avukatın bunları herkesten fazla duyumsayabileceği bir zamanda...

Sevgili Hakan,

Belki bahtiyarlık değildi artık; ama boynunun borcu idi düşmana inat bir gün fazla yaşamak...

Seni o karar anına getiren her ne olursa olsun, kendi kendini son defa dinlediğinde, kafanla kitapların arasından geldiğin kavgandan seni hiçbir şey ayıramamalıydı. "Yeniden dünyaya gelsem, yine aynı yolu yürürdüm" diyebilmeliydin. Sen, bunu yapabilecek güçte ve kararlılıkta bir insandın. Zaten bu yüzden kimse yakıştıramıyor sana bu ölümü...

Ölümünün üzerindeki sis perdesi mutlaka aydınlatılmalı... Tüm bulgular aksini söylese bile bilimsel kuşkuculuk elden bırakılmamalı ve senin gibi devrimci bir avukatın soluk alıp vermesini istemeyecek olan herkes, her kurum zan altında tutulmaya devam edilmeli...

Bu sıradan bir ölüm değil; kendi elinle kendi yaşamına son vermiş olsan bile değil... Bunu kabullenmek öyle zor ki... Tanıdığımız, bilmediğimiz, dostumuz yoldaşımız olan sen böyle bir şey yapmazdın. Denizleri, Mahirleri, İbrahimi düşünür yapmazdın...

Sevgili Hakan,

Biz seninle öyle dostlardık ki yazısız ve sözsüz anlaşırız... şöyle bir göz göze gelmemiz yeterdi duygularımızı anlamaya... Birbirimizden güç alırdık. Bilirdik nerede ve nasıl olursak olalım, devrim cephesinin bir siperinde çarpışanların arasındaydık. Başka türlü bir yaşamı düşünemezdik bile. Zaman zaman kendimize de kızar, öfkelenirdik ama fazla zamanımız yoktu; fazla söze gerek yoktu; yürümek gerekiyordu; yürürdük... Ve sen şimdi "koyverdin gittin bizi"... Dostluğumuz her zaman baki, ona şüphen olmasın. Anılarımız hep içimizde yaşayacak, ona da şüphen olmasın. Seni hep özleyeceğiz, biliyorsun... sitemim terk edişine! Bizi sensiz bırakmış olmana.

Sen artık fiziken aramızda olmasan da biz seni yanibaşımızda hissetmeye devam edeceğiz sevgili Hakan. Ve emin olabilirsin "bu destanın sonu inanılmayacak kadar güzel olacak"....

BİR İŞÇİNİN GÜNLÜĞÜ

Parça, parça alıyorlar etimizden. İnsanın yedek parçası yok. İki elim var. Dört ameliyat geçirdim ve yine kaptırdım makineye.

Sabah sekizde başladık işe. Benimle beraber çalışan arkadaşla birlikte mıknatıslı matkabı deleceğimiz demir zemine oturttuk, önce küçük matkap ucuyla işaretle yerleri deldik. O sırada diğer bölümden gelen elektrikçi matkabı istedi. Ben de büyük delikleri de lip vereceğimi söyledim, acelesi olmadığını belirtti. Büyük tığı matkaba bağlamaya çalışırken genç arkadaş matkabın şarj teline bastı. Ani bir refleksle elimi çektim ama çok geçti, parmağımdaki etleri sıyırmıştı. Acısını önce hissetmedim. Elimi kalbin hizasından yukarı kaldırdım. O panikle arkadaşına bağırdım, ne acele var dikkat etsene, elim elim gitti, diyerek muhasebeye ve müdürün odasına doğru ilerledim.

Patronun kardeşi aynı zamanda mekanik bölüm sorumlusuydu. Arkadaşlar hemen hastaneye götürülmemi söyledi. Patronun kardeşi, ben götürmem, dedi. Sonunda muhasebeci götürmeye karar verdi. Önce sağlık ocağına uğradık, ağrı kesici iğne yaptırarak, yarayı pansuman yapıp sardı. Sonra hastaneye doğru ilerledik. Evet özel hastaneydi burası. Acaba neden buraya getirildim? Muhasebeci doktorun tanıdık olduğunu ve çok iyi bir doktor olduğunu söyledi, ama bunlar yeterli sebep değildi. Muhasebeci sürekli bir yerlere telefon ediyordu. En son telefon konuşmasından anladım ki bu ayın sigorta primini yatırmamışlar. 300 TL ödediğini gördüm. Birden tedirgin oldum, aylığımdan keserlerse diye bu bedeli. Bu tedirginlik elimin acısını bile unutturmuştu.

Kayıtlar yapıldı, bekleme alındım. İş kazası olduğundan dolayı polis hastaneye gelecekti, polis gelmeden hiçbir işlem yapılmamış. Bir süre bekledik sonra polisin gelmeyeceğini söylediler. Biz karakola gidecektik.

Tedaviye alındım. Elimi uyuşturmak için yaranın çevresine iğneler batırıyorlardı. Elim balon gibi şişmişti. Yüzümü dönmemi söylediler. Beş kişi elimin çevresinde; iki hemşire, doktor ve doktor yardımcısı bir de temizlikçi. Doktor gayet soğukkanlı sanki bir bez parçasını diker gibi dikey elimi. Bu arada da hastanede yaşanan sorunları anlatıyorlardı birbirleri-

ne. Genç hemşire izin istemiş; vermemişler, o da işten çıkma kararı almış. Doktor uzun uzun öğütler vererek kendine pay çıkarma çabasıydı. Genç hemşireyle konuşurken diğerlerine de onaylatıyordu, aynı anda elimi dikeyordu. Bunca konuşmayı onbeş dikeye sığdırabilirdi. Elimi sardılar, ilaçları yazdılar. Karakola gitmemiz gerekiyordu. Muhasebeciyle karakola gittik. İfademizi alacak polisler yoktu. Bizi bekleme odasına aldılar. 18 yaşında bir genç, şişman bir adam, orta yaşlı, yüzü kırışmış, elbiselerinden anlaşılacak işçi biri. 18 yaşındaki genç, serseri, kabadayı tavırlarla asarım keserim havasında. Anlaşılacak lisede aşk mevzusu. İçerdeki atmosfer beni bayağı germişti. Biran önce kurtulmak istiyordum. Muhasebeci de sıkılmıştı, ikide bir ezile büzüle soruyordu ama cevap olumsuzdu. Polislerle telefon etti, geliyoruz, dediler. Tam iki saat yaralı parmağımla bekledik gelmelerini.

Bir polis, muhasebeciye, iş kazası olarak göstermeyin ne olacakki sanki diyerek akıl veriyordu; beklemek zorunda kalmazsınız. Muhasebeci, biraz daha bekleyelim, dedi. İki polis şakalaşarak geldiler, ifade mi aldılar. Kazaya sebep olan işçi inşaatta çalışıyor görüldüğü için başka bir isim vermemiz gerektiğini söyleyerek muhasebeci beni uyarıyordu. Bende başka bir isim verdim. İşyerine gittik. Vizite kağıdını alıp tekrar hastaneye döndük. Rapor verildi, 10gün raporluym.

Eve geldim. Elim sarılı. Eşim panikle mesin diye gayet rahatmışım gibi davrandım. Ama sabaha kadar uyuyamadım, sancıdan kıvrandım durdum. Hastane parasının yarısını kazaya neden olan işçiden kesmişler diğer yarısı...

Muhakkak sakındıkları bir şeyler var ki böyle yaptılar muhasebeci, SSK iyi bakmaz özel hastane daha iyi, hem doktor arkadaşım, diyor ama elimi çuval gibi büzerek diktiler. Ben varoşlarda otuyordum. Hastane lüks bir semtтейdi. Pansumana giderken dolmuş parası gidiyor, aylığı eksik verdiler, bankaya borçlandım, elimi çoktan unuttum. Elim iyileşmedi. Tekrar bir 10 gün rapor verdiler. Dikişleri aldılar, ama elimi hala kullanamıyordum. Rapor bitti elim iyileşmedi.

İşyerine gittim. Sabah patron geldi. Bu elle çalış-

tırmayacağını, tekrar rapor almamı söyledi. Tam gidiyordum muhasebeci beni çağırdı vizite kağıdı verdi ve iş güvenliği eğitimi aldığıma dair kağıt imzalatıp altına okudum diye yazmamı söyledi. Oradan ayrılıp hastaneye gittim. İşyerinden gönderdiler, raporun uzatılması için geldim, dedim. Bugün olmaz birkaç gün sonra gel, dediler.

Cebimde bir kuruş bile yok. Dolmuşla bir saat süren yolu yürüyerek eve gitmek zorunda kaldım. Eve vardığımda ayaklarım şişmişti. Yarın tekrar gitmeliyim, çünkü araya hafta tatili giriyor ve 4 gün çalışmıyor olacağım. İşyerini aradım, çalıştırmayız, dediler Cuma günü sabah erken yola çıktım kilometrelerce yolu yürüyerek gittim. İşyerinin çalışmamı kabul etmediğini söyledim. Tamam rapor veririz dediler, muayene girişi yapmamı söylediler. SSK katkı payı olarak 12 lira istediler, ben de kuruş yoktu, durumu anlattım anlamadılar. Muhasebeciyi aradım doktor arkadaşına durumu anlatsın diye. Muhasebeci böyle ufak şeyler için aramam doğru olmaz, dedi. Yanına niye para almadın, dedi. Elimin bu hale gelmesinden dolayı maddi sorunlar yaşadığımı söyledim, rica ettim, tamam, dedi. Doktoru aramış. Doktor, yapabilecek bir şey yok, demiş. Kayıt işlemlerini yapana kredi kartlarımı uzattım, bunlara bir bak dedim. İkisi de boş çıktı. Kayıt işlemlerini yapan durumuma acıdı, ben veririm sen bana sonra getirirsin, dedi. Tamam, deyip teşekkür ettim. İşlemler için beklememi söyledi, bekledim. O sırada varlıklı bir akrabamız geldi. Beni görünce selamlaştı, yanına geldi. Durumu anlattım. Çıkarken seni de götürüyüm dedi. Buna çok sevindim, kilometrelerce yolu yürümekten kurtulmuştum. Araya öğle tatili girdiğinden beklememiz gerekiyordu. Yemek yiyip çayımızı içtik. 13:30'da yemek saati biti. Akrabam tahlil sonucunu aldı. Birlikte çıktık hastaneden.

Birkaç gün sonra rapor parası için işyerinden vizite kağıdı aldım. SSK kurumuna para almak için başvururdum. Yaklaşık bir saat sıra bekledim. İşlemi yapan memur işyerinin raporu bilgisayara aktarmadığını bildirdi, raporları bana verdi. Ben muhasebeciyi aradım, durumu bildirdim, muhasebeci bürosunu bana tarif etti. Ben koşar adımlarla muhasebe bürosuna gittim, sora sora buldum. Durumu anlattım. Muhasebeci rapor örneklerini aradı bulamadı. Fabrikaya telefon etti, faksla gönderdiler. Bilgisayara girdi ama bu sefer de sistem yok. Ben dişlerimi sıkmaya başladım, olacak gibi değil, derin bir nefes aldım. Yaklaşık 50 dakika sonra sistem geldi, tamam dedim paramı alacağım, koşa koşa SSK kurumuna gittim. 20 günü aştığı için heyet raporu istedi. Artık çıldıracaktım. Tekrar derin bir nefes alıp hastaneye doğru gidecektim ama param yoktu. Bir arkadaşına uğrayıp 20 lira aldım. Hastaneye

gidip durumu anlattım. Görevli bir telefon görüşmesinden sonra bana döndü, şuan doktorlarımız yok telefon numaranızı verin ben sizi ararım, dedi. Benim evim çok uzak eve gitmek zamanımı alır, dedim. Yapabilecek bir şey yok bekleyin, dedi.

Hastanenin etrafında bir süre turladım, sıkıldım. Görevliye doktorlar gelmedi mi diye sordum. Gelseydi sizi arardık, ne zaman gelecekler belli değil. Bakın benim zamanım burada boşa gidiyor. Telefon görüşmesi yaptı. Bana dosyama uzattı. 4.kattaki görevliye götür dedi. Asansör doluydu, merdivenlerden koşarak çıktım, nefes nefese kalmıştım. Görevliye verdim. Benden üç adet resim istedi. Birden panikledim, eyvah, dedim. Sonradan aklıma geldi. İşe giriş için çekirdiklerimden cebimde olacaktı. Resimleri verdim. İşim bu sefer kesin olur diye düşünüyordum ki görevli, gidin sizi ararız, dediğinde nutkum tutuldu; söyleyecek bir kelime bulamadım. Kendimi zor dışarıya attım. Biraz parkta oturdum. Bir arkadaşın işyerine gittim. Emlakçıda çalışıyordu. Biraz sohbet ettik, sakinleştim. 2 saat geçmişti tekrar hastaneye gittim. Tam üst kata çıkıyordum görevli beni gördü, doktorlar geldi, dedi. Nihayet dedim. Bekleyin dedi. Bekledim. Bir sonuç alamadım. Görevli orta kata çıktı, ben de çıktım. Nasıl oldu diye sordum. Biraz oturun gelecek dedi. Biraz sonra geldi beni çağırdı. 20 lira ücret istedi. Arkadaştan borç aldığım parayı verdim. Heyet raporunu alır almaz SSK kurumuna koşar adımlarla ilerledim. Bugün para almalıydım; çünkü cebimde kuruş bile yoktu. Özel hastaneye SSK kurumu arasındaki uzun mesafeyi aç karınla koşar adımlarla gittim. Son anda yetiştim. Oradaki memur raporu aldı bilgisayara baktı, ödemeyi şimdi yapamayız dedi. Neden dedim. Bütün raporlar birleştirilmiş ancak bir hafta sonra dedi. Cebimde hiç para olmadığını son paramı heyet raporuna verdiğimi söyledim. Heyet raporu ücretsiz olmalı dedi. Özel hastane deyince bazıları alıyor dedi. Durumu anlattım. Yapabilecek bir şey yok dedi. Yine kilometrelerce yolu bu yorgunluğumla gitmek zorundaydım.

Beş gün sonra işe başlayacağım. Bu kadar berbat bir sağlık sistemi iyice sağlığımı bozmuştu, ama umudumu yetirmedim. Ardından arkadaşlar beni aradı o yorgunluğun üzerine müjdeyi verdiler. Çemen tekstil işçileri 74 gün direnişin ardından zafere ulaştılar. İçim kıpır kıpır oldu. Bu grev bize çok şey öğretti. İşçilere çok şey öğretti. Umarım tekel işçilerine de yansır. Sırada birçok sendikasıız fabrika var. Direnişe hazır niceleleri ve benim çalıştığım fabrika... İşe başlar başlamaz hemen anlatacağım bu zaferi. Daha önce anlatmıştım grevi. Hemen sendikaya üye olmalarını sağlamalıyım. Kim bilir belki zafer coşkusunu yaşama sırası bizde...

Şiirde İmge...

Adil Okay

Hatay Ayışığı'nda yapılan 'Şiirde imge' konulu panele Adil Okay'ın sunduğu tebliğdir.

İlk kez Hegel'in dile getirdiği imge ve imgenin ne olduğu sorusu, Aristoteles'ten beri süren, 'öz ve biçim' tartışmasının yerini almıştır. Şiir yazarın büyük çoğunluk imge ile kurguyu, imge ile şiirin amacını karıştırmaktadır. Avrupa'da Rimbaud ve Lautreamont'dan, Türkiye'de Nazım'dan beri şiirde artık ölçü, uyak, hece sayısı, koşuklama kuralları kullanılmıyor. Ama imge aranıyor. Roger Caillos'un belirttiği gibi, 'Doğuştan kör' bir şiir dizesi imge değildir ama 'Bahar geliyor ben göremeyeceğim', mısrası bir imgedir. Çünkü yan anlamlar yaratıyor, düşündürüyor, çağrışımlara yol açıyor. Dinleyici-okuyucu tarafından yeniden üretiliyor. Öyleyse imgeyi yeniden üretilen şiir birimi olarak görebiliriz. Zaten R. Caillos'da 'ister düz yazıda, ister şiirde olsun, dilin yeni bir biçimde kullanılışdır imge' der. Ona göre şiir, imge ve dizge sanattır.

Tek başına imgelerin varlığı yazıyı şiir yapmaz. Bir de şiir dilinin imgeleşmiş dile dönüşmesi tehlikesi de vardır. Yani kimsenin konuşmadığı, yazmadığı, yaşamadığı, solumadığı bir imgesel-simgesel dile dönüşme tehlikesi. Bir imge ancak dolaylı da olsa bir anlama bağlıysa bizi heyecanlandırır- sarar- dönüşür. Cemal Süreya'nın dediği gibi: 'Şiir dil içinde yaratılan ikinci dildir ama kuş dili değildir.'

Bir şiiri özgün kılacak temel unsur, dönüşmüş dil ve belirli olmuş biçemdir. Şiirin özüne imgelerin sağlam dokusundan varılacağı gibi, yapının bütünü de bir imgeye ulaştırılabilir. Sadece şiirde değil, düz yazı ve konuşma sanatında da düşünceyi renklendiren, etkili kılan, kıvraklık kazandıran imge en azından biri somut olması gereken iki sözcükle üretilir. İmgede çeşitli söz sanatları kullanılır. Bunlara değişmece (mecaz), benzetme (teşbih), eğretilme (metafor, istiare) vb. deniyor. Artık çağdaş şiirde aşk, sadece aşk sözcüğüyle, barış, barış sözcüğüyle, yağmur, yağmur sözcüğüyle anlatılmıyor. Bunların yerini imgeler, simgeler ve semboller aldı. Örneğin Picasso'nun beyaz güvercini güvercin değildir. Barışın simgesidir.

Şiirde imge örnekleri

Ruhan Mavruk, yağmuru bakın hangi imgelerle çağırıyor: "Karda yitmiş kaşiflerin ayak izleri seslenir/ dağcı bir bulut sağar yüreğini ovaya/ günler tozar Simonov bekler beni..."

Adnan Yücel'den bir örnek verelim: "Anıların neyzen dudağında bir neydi / Yolları hep umuda çıkıyordu hüznün / Işıklı rüzgârlar koşuyordu saçlarında / Sesinde turnalar geçiyordu bölük bölük/ Demir attığın umut adaları / Yüzündeki denizlerde vardı yalnızca"

Adnan Yücel, 'Yüzdeki denizlerden' söz ediyor. İşte bu bir imgedir. Keza Adnan Yücel'in bilinen 'Yer-

yüzü aşkın yüzü oluncaya dek' mısrasında geçen aşk: mutluluk, barış ve özgürlüğün yerini tutan bir imgedir.

Osman Erkan'da imge: "Fırat'tan öte Fırat'tan öte/ kırık kanatların açtığı tuz çiçekleridir yaralarımız."

Yusuf kaptan'da imge: "şafağın rahminde doğar/ dolunayım/ ateş yakar, sevgi çoğaltırız/ halay çeker, nöbet tutarız/ barajlara boğulmasın diye Munzur..."

Benim yazın serüvenimde büyük etkisi katkısı olan babam şair yazar Süleyman Okay'dan bir örnek vereyim. "Şimdilerde/ ağaçlarımızı taşıyanlar çoğaldı kirvem/ hızlı koşan atlarımızın sırtında kocaman yaralar/ çember daraldı kirvem/ geçitler azaldı/ kalk kirvem/ uyan ve yaklaş bana/ kimseler duymasın anlamasın/ sana yeni ve sıcak aşklardan söz edeceğim..." Burada Okay'ın yasak aşk'la anlatmak istediği, darbe sonrası yeni mücadele yöntemleridir.

Bir örnek de Adil Okay'dan: "Düz yollarda yan yürütüyor beni küskün ayaklarım/ Bu ben miyim prangasız sokaklarda avare/ Cebimde polisten kaçırduğım ilkbahar sonatı/ Bağırıldıkça sağırlaşıyor dilsiz evler/ Bıkmadan çalıyorum kapıları seni soruyorum/ Aldığım cevaplar hep sus işareti/ Yuhalıyorum kafa kâğıdı erken eskimiş kulları/Bir ömür sonra hâlâ kırmızı ışıklarda hazır ol."

Örnek verdiğim bu imge yüklü şiirler okuyucuya da görev veriyor. Eğretilmeleri, mecazı, çağrışımları anlamak için düşünmek ve sorgulamak gerekiyor. Örneğin Kostantin Simonov'un meşhur 'Bekle beni' şiirini bilmeden Ruhan Mavruk'un yukarıdaki mısralarını anlamak zor olabilir. Yahut 'Munzur'a baraj' konusundan haberdar değilsek Yusuf kaptan'ı anlamak zorlaşabilir.

1980 Sonrası Şiirde Yeni Arayışlar

Özellikle Türkiye'de 1980 sonrası baskı ortamının da etkisiyle şiir de bir sapma ve zorlama görüldü. Bu 'yeni şairler', yenilik diye okuyucuya Marcel Duc-

hamp'ın 'sidik ördeklerini' yutturmaya kalktılar. Toplumsal Gerçekçi şairleri yok saydılar. Sürrealistlerden, Dadacılarından ve onların ülkemizdeki izleyicisi-izdüşümü sayılan Garip'çilerden, özellikle 2. Yeni'cilerden istediklerini cımbızla çektiler. Ece Ayhan'ın 'Meçhul Öğrenci Anıtı'nı, Turgut Uyar'ın 'Toplandılar'ını, İlhan Berk'in 'Hüseyin Çapkan İçin Ağıt' adlı öldürülen bir işçiye ağıtını ve diğer, insanı merkezine alan, mükemmel toplumcu şiir örneklerini görmezden geldiler. Bu geçmişi toptan inkâra kadar gitti. 80 öncesi toplumcu şiire tepki olarak anlamsız, sadece yazarını ilgilendiren, avutan şiirler yazılmaya başlandı. Sonra da neden şiir okunmuyor anketleri başladı. Yani şiiri önce öldürüp arkasından ağıt yakmak moda oldu. Neo liberalizmin felsefi söylemi olan postmodernizm göklere çıkarıldı. Ama onun da modası çabucak geçti. Şimdilerde şiir yeniden insanı ve hayatı aramaya başladı.

Unutmamalı ki her şiir (sanat) akımı ve onun öncülleri dünya kültür hazinesine katkıda bulunmuştur. Şiirin okunmadığı, geriletildiği tarihsel kesitler olmuştur. Ülkemizde de, 1980 darbesini izleyen karanlık günlerde, şiir de karanlığa gömülmek istenmiştir. Çeyrek yüzyıl sonra, tüm engellemelere rağmen şiir yatağı kendine bir yol bulmuş ve akmaya başlamıştır. Son günlerde imge salatası- fotokopi şiirlerin yanı sıra, insanı merkez alan toplumcu şiirler, kurutulmuş şiir bahçesini yeniden umut rengine dönüştürmeye başlamıştır.

Son söz

Ayışığı Sanat Merkezi'ne bizi buluşturduğu için teşekkür ediyor, hepimizi sevgiyle selamlıyor, şiirden kopmayın diyorum. Sevgilinizin elini tutarken veya barikatta, üniversite amfisinde veya iş molasında, grev çadırında veya zindanda şiir yanı başınızda olsun. İşte o zaman şiirin sağaltıcı gücünü görebilir ve düş ülkesine doğru yol alabilirsiniz...

16 Mayıs 'Kayıplar Haftası'nın ilk günü. Son olarak Kayıpları hatırlatan bir şiirimi okumak istiyorum:

*"Birden radyolar sustu/Siren seslerinin/Postal seslerine karıştığı,/Karartmalı bir eylül akşamı,/O çılgin delikanlılar sır oldu/Tanklar ayak izlerini sildi
Yıkıldı barikatlar./Dağlar düz oldu/Nehirler kan kızıl/Stadyumlar hapishane avlusu/Hüzne boyandı
Ankara,/Hüzne boyandı Diyar-ı Bekir/Sokaklar öksüz kaldı,/Bakışlar soldu pencerelerde..."*

Kaynakça:

100 Soruda Edebiyat Bilgileri. /Rauf Mutluay. Gerçek Yayınevi./Adil Okay. Şiir. 25. Saat. /Ütopya yayınları. Ankara. 2008./Estetik. Afşar Timuçin. /BDS Yayınları./Sanat Edebiyat ve Eğitimde Yoğunluk. /Sayı. 1-2-3 Ankara./Şiir tasarımı ve süreçler. Nuray Gök Aksamaz. /Gerçek Sanat Yayınları./Şiir ve gerçeklik. Ö. İnce. Can yayınları./Önsöz, Ekin/sanat/edebiyat, Güz 2008.

AY IŞIĞI

Biliyorum

Sen de emek ile yoğrulduğun

Yıldızların eşliğinde

Soğuk kış günlerinde çatlak dudaklarımı

Demiri bükerken kesilen avuçlarımdan sızan kanı

Kömür ocaklarından çıkarken

Benden korkan çocuklarımı

Biliyorum

Sen de biliyorsun

Teneke sobanın üzerinde kızartılan ekmeği

Sıcacık yorganında

Emeğine ortak karına sarılırken bile

Beyninde zonklayan çekiç sesiyle

gözyaşları döktüğümü

Biliyorum

Sen de biliyorsun

Koskoca dünyanın

Bütün toprakları

Benim gibi sana da dar geldi

Belki de ondandır uzayın derinliklerinde

Gecenin en korku verici saatlerinde

O hüzünlü ışığında bütün dertlerimi unutuyorum

Biliyorum sen olmasaydın

Bu dünyanın hiçbir derdini çekemezdim

Öylesi masum

Öylesi tertemiz

Işığınla dertlerimizi aydınlatmaya çalışıyorsun

Yıldızların eşliğinde

Biliyorum

Gecenin karanlığından korkmuyorum artık

Geceleri daha çok seviyorum

Ay ışının aydınlattığı geceleri

06-02-2010

MÜSLÜM TAŞ

Bahar Derin

ah insanlarım benim güzel insanlarım

Tokat'tan köyden evlendirip verdiler. Onun satın aldığı bir eşya gibi bavullarıyla birlikte İstanbul'a geldik. Bir apartmanın kapıcılığını yapıyoruz, yani kapıcı dairesindeyiz. Bir küçük oda, penceresi el kadar, rutubetli, pis... Bizim ahır ondan iyidir. Komşular bir çekyat bir de biraz eşya verdi. Ben üç evi temizliyorum yaşadığımız apartmanda... Bizimki bakkal, bahçe, apartmanın temizliği, kapı nöbeti vb. Yönetici yaşlı bir kadın tek yaşıyor. Ama beni hiç oturtmuyor. Verdikleri parayı iliklerimden kuruş kuruş çıkartıyor sanki. İlk kızımı doğurdum daha kırk günlük. Hiç emziremedim. Temizliğe, işe devam. Evde, yani bize verilen odada televizyon yok. İlk yıl çok sıkıldık, boş boş oturuyorduk akşamları... Sonra komşular eski küçük bir televizyon verdiler. Siyah beyaz, iki kanal çekiyor, onları da tam göstermiyor.

Kızım bana hiç sarılmazdı. Çünkü çalışmaktan onunla hiç ilgilenemezdim. Babasından bir an olsun ayrılmazdı. Bana kaç yıl anne demedi. Çünkü tanı mıyordu. Ona bir anne sevgisi, ilgisi, zamanı ayırmadım. Tüm gün apartmandakilerin temizliğiyle geçiyordu.

Yönetici olan yaşlı kadın akşamları da onunla kalmamı isteyip ısrar edince ve tabi ki biz de hayır deyince bir süre sonra bizi çıkardılar. Tek yüzükle gittiğim evde bulduğum kapıcılık ve çoktan vazgeçtiğim evlilik hayallerim...

Bizimkinin amcasının bir gecekondu vardı. Para fazla vermeyelim diye oraya çıktık. Zaten fazla bir paramız da yoktu... Gecekonduyun çatısının da şapı dökülmüş. Bir gece bir yağmur bir fırtına... Dizime kadar su içinde kaldım mı? Zaten kırık dökük olan eşyalar da böylelikle gitti. Bende de ne kafa var ama, çamaşır makinesini çekiyorum. Halılar, koltuklar, kıyafetler demiyorum. Halbuki çamaşır makinesine ne olabilir? İşte akıl!

Bu gecekondu çatı ve şap dışında da sorunlar vardı. Neresine gitsem fareler... Her yerde, çöpte, tuvalette, kapıda... Geceleri uyumazdım, çocuğumun başında nöbet tutardım. Çünkü gece ortaya çıkarlardı. Hiç gözümü kırpmazdım. Bir gece kayımpederim bize gelmiş. O akşam o var diye biraz dalmışım, adamın üstündeki yorganın iplerini (fareler) sö-

küp söküp dağıtmışlar. Tabi o yorganı attım. O evden artık çok huylanmıştık. Sonunda buraya geldik. 180 YTL ye kiradayız işte, iki oda, rutubetli evimiz... Neyse ki fareler yok. Bir oda hiç dışarı görmüyor. Biz kapıcılık dışında bir şey yapmadık. Eşim uzun süre işsiz gezdi. Şimdi buldu. İş için gerekli evrakları alırken muayenede verem başlangıcı olduğunu öğrenmiş. Doktor 3 ay rapor yazacaktı, kocam yalvarmış, "aman doktor bey siz asıl bana sağlam raporu vermezseniz beni öldürürsünüz" diye. Sonrada demiş ki "Ev sahibi kira bekliyor, çocuklar yemek istiyor. Bana beslenmen lazım diyorsunuz, bu iş olmazsa para da olmaz ve hepten aç kalırım. Siz sağlam raporu verin ben hemen iyileşirim." Doktor buruk bir gülümsemeye raporu vermiş. O şimdi çalışıyor. Üstüne de espri yapıyor. İstanbul'un su sorunu bitecek benim ciğerler su topluyor ne de olsa...

Aramızda kalsın bir gün kocam dedi ki "işte bu yüzden artık hiçbir şeye inanasım gelmiyor. Eğer gerçekten olsaydı bize yardım ederdi. Bu kadar zorluk, sorun, hastalık bir aileye verilmez ki, ben neyi yanlış yaptım! Kime kötülüğüm dokunmuş... İnanmıyorum. İncanı kaybettim." Ben teselli ediyorum, "öyle deme mutlaka bir gün gösterir o güzellikleri de bize..." Diyorum ama bende de pek umut kalmadı.

Ben de ona benim umutlarımı veriyorum. Herkesin güzel, sıcak bir evi olacak. Sağlıklı, sağlam, temiz bir ev... Sağlık bedava, doktorlar çok iyi davranacak. Eğitim bedava, tek kuruş vermeyeceksiniz. Çocukların beslenmesi, her şeyi, bakımı devlete ait olacak. Yaşlıların da öyle. Tatil yapacaksınız, denize gideceksiniz, sinemaya, tiyatroya... Gezip dolaşacaksınız. Çocuklarımız mutlu ve sağlıklı büyüyecek... Kaygısız ve huzurlu olacaksınız...

Yüzüme öyle bakıyor ki inanmak istiyor gibi... Sanki ona bir masal anlatıyorum. Ama dalmış gitmiş... O zaman daha çok savaşasım geliyor düşlerim için. Bir an irkiliyor ve "Bir evim olsun şu dünyada tek istediğim, başka hiçbir şey istemiyorum. Allah'ım ne olur!" içi buruk, sesi kırgın, gözleri dolu...

Söylenceler...

Mavronis'in Ecinnisi

Derleyen / Atila Oğuz

Mavronis uzun boylu ve iri yapılı, gözü pek ve çekinilen bir kimseydi.

Gözü karalığıyla da tanınırdı. Mavronis için hayatta engel yoktu, o ne zaman ne isterse yapardı engel tanımazdı.

Günlerden bir gün Mavronis Gadohora koyunlarından birkaç tanesini satmak için gider.

Godohor pazarında koyunlarını satmış ve köye dönmek için yola koyulur.

Ancak vakit geç olmuştur ama Mavronis bir kere yola girdi bir daha geri dönmez.

Köyün sınırlarına geldiğinde vakit bir hayli ilerlemişti, ortalık zifiri karanlık ve sessizdi.

Magreyakurçe'ye (Uzunkayalar) geldiğinde yolunu yayığa benzer bir şeyin kestiğini gördü.

Sağında solundan geçmeye çalıştı ama yayık izin vermiyor ne yana gitse o da gidip yolunu kesiyor.

Canı fena halde sıkılan Mavronis belindeki silahına davranır, birkaç el ateş eder fakat hiçbir şey olmaz ve yayık yolunu kesmeye devam eder.

Bu sefer silahını sol eline alır ve bir el ateş eder.

Yayık ortaldan kaybolur, ancak ortalığı müthiş bir gürültü alır, Mavronis'in kulak zarları delinecek neredeyse. Seslerden yönünü şaşırır gibi olur.

Biraz dikkat ettikten sonra sesin karşıkı halevodi'den (taşlık alan) geldiğini anlar ve koşarak sersemlemiş bir halde evine varır.

Evine girer girmez nembolo'da (evin girişi) yığılıp düşer.

Birkaç saat içinde kendine gelir ve olanları ailesine anlatır.

Hangi zamandan çıkıp geldiğini tam olarak bilen yok, fakat birçok sohbetlerde anlatılır ve birçok insan o taşlık alandan yükselen seslerin olduğunu söylerler.

Kim bilebilir kimin sesidir taşlık veya başka bir yerden yükselen sesler, ama bilinen bir gerçek var ki o da artık cinlere, perilere rastlayan kimsenin olmaması.

Belki de cinler, periler artık kendilerine gerek kalmadığını düşünüyorlar, ortalıkta bu kadar ecinni dolaşırken ve memleketi idare eder duruma gelmişken.

Geçmiş Yolculuk*

Özgün Denizci

İmkansızlık

Çalışma odasına doğru giden koridor üzerinde ilerlerken düşüncelere dalmıştı: “Yani bu bant geriye doğru gidecek, bittikten sonra ise bant üzerindeki insanlar adımlarını geriye doğru atacaklar. Vücutları gittikçe küçülecek, büyüken çocuk olacaklar. Ağaçlar küçülerek toprağa girecek ve tohuma dönüşecek, nehirler yukarı akacak, yağmurlar gökyüzüne doğru yükselecek.”

Üftade, yüzbinlerce yıllık bilim tarihinin bugüne kadar geldiği noktada gerçekleştirilecek en ileri deneyi kafasında canlandırmaya çalışıyordu. Sabah evinden çıktığında öğrencilerinden biriyle karşılaşmıştı. Berkant felsefe ile çok ilgili bir gençti ve birkaç yıl önce Üftade ile farklı konularda birçok tartışma yapmışlardı. Bu sabah karşılaştıklarında Üftade Berkant’a yeni projesinden kısaca bahsetmişti. Elbette bu kısa sohbet tüm evrenin deney laboratuvarı haline geldiği bir projeyi konuşmaya yetmezdi. İşlerini bitirip birkaç saat sonra yeniden buluşmak üzere sözleşerek ayrılmışlardı.

Üftade’nin çalışma alanı kilometrelerce genişlikte bir saha üzerine kurulmuş olan laboratuvarın bir parçasıydı. Yapılacak deneyde çalışma yürüten bilim insanlarından birisiydi ve bu deney bütün insanlığın, hatta bütün evrenin “geleceğini” belirleyecek bir deneydi.

İşlerini tamamladıktan sonra Üftade Berkant’la buluşacağı yere geldi. Deniz manzaralı ve yeşillikler arasında güzel bir bahçeydi burası. Bahçedeki görevliden birer meyve suyu istediler. Berkant, bu deney çok ilgisini çektiği için hemen bilgileri öğretmeninden almak istiyordu. Sorularını sıralamaya hazırlanıyordu ki Üftade söze başladı:

“Seninle bol bol felsefi tartışma yaptığımızı hatırlıyorum. Sanırım deneyden bahsetmeden önce yine böyle bir sohbet yapmamız gerek.” deyip sordu: “Zaman kavramını bilir misin?”

Berkant duraklamadan cevap verdi: “Evet; tabii ki biliyorum.”

“Peki zaman nedir? Tanımlayabilir misin?”

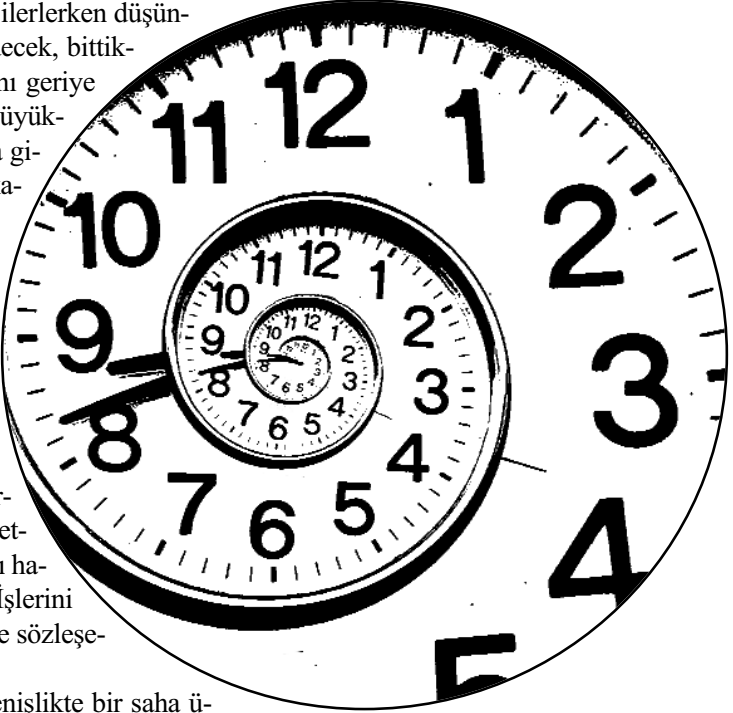
Berkant biraz düşündü, sonra “Böyle bir tanım yapmak için hiç uğraşmamıştım.” dedi ve düşünmeye devam etti. Üftade söze girdi:

“Zamanın geçtiğini nasıl anlarsın?”

“Mesela saate bakarak anlayabilirim.”

“Saatin ibrelerinin ne şekilde ve ne kadar ilerlediğine bakarak geçen zaman hakkında bilgi edinebilirsin. Peki yanında saat yoksa?” Biraz durakladıktan sonra devam etti: “Ya da şöyle bir örnek verelim: Kapalı bir odada tek başınasın. Hiçbir yerde pencere yok, sadece lamba yanıyor. Bir süre burada kaldığında geçen zamanı ölçebilir misin?”

“Bu çok zor.”

“Şimdi bir de aynı odanın bir penceresi olduğunu düşün. Ama pencereden bakınca herhangi bir manzara görünmüyor, sadece gündüz veya gece olduğunu fark edebiliyorsun. Bu durumda nasıl olur sence?”

“O zaman kaç gün geçtiğini anlayabilirim. Ama yalnızca günleri sayabilirim tabii, saatleri ve dakikaları tam olarak ölçmem.

“Öyleyse şöyle diyebilir miyiz: Zaman, çevremizdeki değişimleri gözlemleyip ölçerek algıladığımız bir kavramdır.”

“Evet, galiba doğru.”

“Konuyu şöyle toparlamaya çalışayım: Zaman, değişimle, daha doğrusu hareketle ilişkilidir. Hatta diyebiliriz ki hareket olduğunda zaman vardır. Eğer hiç hareket yoksa, hiç değişim olmuyorsa akıp giden bir zamandan da bahsedemeyiz.”

Üftade biraz durdu. Meyve suyundan bir yudum aldıktan sonra devam etti.

“Burada bir parantez açıp şunu belirtmem gerekiyor. Madde sürekli hareket halindedir. Biz algılamıyor olabiliriz ama evrende hareket asla durmaz. Mesela şuradaki insanları görüyor musun?” Başıyla yoldan geçenleri işaret ederek konuşmasını sürdürdü. “Yürüyorlar. Bu bir harekettir ve biz bu hareketi algılayabiliyoruz. Fakat şuradaki masa yerinde sabit duruyor. Aslında o da hareket halinde ama biz algılayamıyoruz. Algılayamayışımızın sebebi ise duyu organlarımızın bu hareketi algılayacak düzeyde gelişmemiş olması. Çünkü o masanın şu anki hareketi atomik düzeyde.” Ciddi bir tavırla Berkant’ın gözlerine bakarak “Fizik derslerindeki atom yapısını hatırlıyorsun değil mi?”

“Evet” dedi Berkant. “Protonlardan oluşan bir çekirdek ve onun etrafında çeşitli yörüngelerde hareket eden elektronlar var.”

“Aynen öyle. Ve işte bu hareketler tüm atomların, dolayısıyla da tüm maddelerin var oluşlarını sağlıyor.”

“Yani elektronlar olmadan madde de olmuyor öyle mi?”

“Elektronlar var olsa bile atom çekirdeğin etrafındaki yörüngesel hareketlerini gerçekleştirmedikleri takdirde yine o madde var olamıyor. Elektronların ve protonların atom içerisindeki hareketleri atomun ve o atomlardan oluşan maddenin var olmasını sağlıyor.”

Berkant konuyu anladığını belirten bir ses tonuyla “Ve bu hareket zaman kavramını da ortaya çıkarıyor öyle mi?”

“Kesinlikle.”

“Peki bu durum sizin projenizde nasıl değerlendirilecek?”

“Biliyorsun evrendeki her şey atomlardan oluşur. Çevremizdeki eşyaları düşün; veya insanları... Her şey bu atomlardan ve atomlardaki proton, elektron ve nötronlardan oluşuyor ve atom altı parçacıkları denilen bu küçük yapı taşlarının durmaksızın süren hareketleri

maddenin var oluşunun ve zamanın en önemli belirleyici rolünü oynuyor.”

Üftade, Berkant’ın gözlerine bakıp ne kadar dikkatli dinlediğini kontrol ettikten sonra devam etti. “Bahsettiğimiz bu hareketin bir özelliği de hep aynı yönde oluşu. Yani mesela elektronlar kendi yörüngele-ri üzerinde hep aynı yöne doğru hareket ediyorlar ve atomlar düzeyindeki bu hareket diğer tüm hareketlerin de belirleyicisi oluyor. Örneğin elini havaya kaldırırsın, yürürken adım atışın, bir kuşun kanat çırpması, bir taşın aşağı doğru yuvarlanması, denizin dalgalanması, bulutların gökyüzünde yer değiştirmesi, yani aklına gelebilecek her şey; ve elbette ki düşüncelerin, yani beynin ve onu oluşturan atomlar için de bu durum geçerli.”

Berkant pür dikkat Üftade’yi dinliyordu. Üftade ise onun konsantre olup dinleştirdiğinden hoşnut bir şekilde anlatmayı sürdürdü.

“Tüm maddeler hareket halinde ise ve bu hareket zamanı ortaya çıkarıyorsa atomlar düzeyindeki tüm hareketi tersine çevirdiğini düşünürsen ne bulursun?”

Berkant irkildiğini hissetti. Üftade’nin anlattığı konu alışılmışın çok dışında bir durumdu ve bu durum zamanın geriye doğru akması anlamına geliyordu. Emin olamayarak sordu.

“Yani zaman yolculuğu denemesi yapıyorsunuz öyle mi? Ama bu gerçekten mümkün olabilir mi?”

“Olabileceğini düşünüyorum. Fakat asıl sonucu bu ilk denemeden sonra göreceğiz.”

“Yine de böyle bir şeyin olabileceğine hala inanamıyorum. Biliyorsun bugüne kadar pek çok bilim insanı bunun olamayacağını söylemişti.”

“Bu konuyla ilgili çok sayıda araştırma yapıldı elbette. Ancak bugüne kadar olumlu sonuç alınamamış olması bundan sonra da başarılamayacağı anlamına gelmez. Zaten bilim insanları da hiçbir zaman ‘imkansız’ kelimesini kullanmazlar.”

Üftade derin bir nefes aldıktan sonra “Neyse, konumuzun dışına çıkmayalım” diyerek devam etti.

“Biliyorsun bugüne kadar çeşitli yöntemlerle geçmişten geleceğe yolculuklar gerçekleştirilebildi. Özellikle uzayda seyahat olanaklarını sağlayan uzay gemileri yapıldıktan sonra bunların çok yüksek hızlarda seyahat edebilmesi de sağlanınca zaman atlama yani geleceğe gitme sıradan bir olay haline geldi.”

Berkant bunu tam olarak anlayamamıştı.

“Ben bu konuda da fazla bilgiye sahip değilim. Yani böyle durumların yaşandığını biliyorum ama nasıl olup da uzayda seyahat edenlerin seneler geçmesine rağmen hiç yaşlanmadan dünyaya döndüklerini çözemedim.”

Üftade, “Tamam o zaman. Öncelikle buradan başlayalım” dedi ve devam etti.

“Albert Einstein’ın izafiyet teorisini duymuşsun-
dur. Bu teori uzay teknolojisinin gelişmesi sonucu de-
neylerle ve yaşananlarla ispat edilmiş oldu. Einstein,
çok yüksek hızlarda seyahat edildiğinde zamanın daha
yavaş aktığını söylemişti. İlk başlarda dönemin sine-
macıları bu konuyu bilim – kurgu filmlerinde defalarca
işlediler. Günümüze gelene kadar teknolojinin ilerle-
mesi bu durumu kurgu değil gerçeklik haline getirdi.”

Konuşurken bir yandan da elindeki bardağını dön-
dürüyordu.

“Zaman kavramının atom altı parçacıklarının yani
proton, nötron ve elektronların hareketleri sonucu oluş-
tuğunu söylemiştim. Eğer bu parçacıkların hareketi ya-
vaşlarsa onların oluşturduğu atomların ve o atomlardan
oluşan cisimlerin – ki buna canlılar da dahil – zaman
kavramı da yavaşlamış olur. İşte yüksek hızlarda seya-
hat eden cisimlere ve canlılara olan da budur. Işık hızı-
na ne kadar yaklaşılsa o ortamdaki zaman da o kadar
yavaş işler.”

“Anladım” dedi Berkant; ve bilgiç bir edayla de-
vam etti.

“Uzay yolculuğuna çıkan insanlar 50 – 60 yıl son-
ra geri döndüklerinde 2 veya 3 yıl yaşamış olarak geli-
yorlar. Bu yüzden de bizim dünyada yaşamış olduğum-
uz onlarca yılı atlamış ve geleceğe gitmiş oluyorlar.”

Üftade başıyla onayladı. Berkant sorulara devam
ediyordu.

“Ama kendi zamanlarına geri dönemiyorlar tabi-
i değil mi?”

“Şu güne kadar bu gerçekleştirilebilmiş değil. An-
cak bizim çalışmamızın amacı da tam olarak bu. Zaman
yolculuğunu uygulanabilir bir fikir haline getirme-
k.”

“Ama bu nasıl olacak? Evrendeki tüm atomlara et-
ki edebilecek misiniz?”

“Bütün evreni etkileyebilecek olanaklara ve ener-
jiye sahip değiliz. Planımız tam olarak şu: Bir uzay ge-
misi güneş sisteminin dışına çıkıp oradan güneş siste-
mini etkileyecek kadar enerjiyi sisteme yönlendirecek
ve buradaki tüm cisimler üzerinde atomik bir reaksiyon
başlatarak atom altı parçacıklarının hareketlerini ters
yönde gerçekleştirmelerini sağlayacak. Bu şekilde dün-
yadaki zamanı birkaç yüzyıl geriye alabileceğimizi dü-
şünüyoruz.”

“Çok kafa karıştırıcı. İnsanın aklına bir sürü soru
geliyor.”

“Senelerdir bu projenin üzerinde çalışan bilim in-
sanlarının bile kafasında hala sorular var. O yüzden sen-
nin karmaşık olarak görmeyen gayet normal. Bütün bu
soruların cevabı deney bittiğinde bulunmuş olacak.”

“Gerçekten çok ilginç. Yani zaman yolculuğu böy-
le mi oluyor gerçekten? Filmlerde izlediğimiz çok da-
ha farklıydı.”

“Filmlerde bilimsel verilerden faydalanılıyordu el-
bette ama yeterince değil. Mesela o filmlerde hep za-
man makinesi diye bir araç olur ve bu araç kullanıcı-
nı istediği tarihe taşır. Öyle ki zaman yolcusu geçmişe
gidip kendi çocukluğunu görebilir. Fakat gerçekte böy-
le olması mümkün değil.”

“Nasıl yani?”

“Söz ettiğimiz filmler tarihi yaşanmış ve yaşana-
cak bir dizi olaylar bütünü şeklinde algılar ve zaman
yolcusu bu sıralanmış tarih üzerinde hareket eder. Me-
sela bu zaman yolcusu kendi geçmişine gidip, geçmiş-
teki kendisini bulup öldürse ne olur? Bu, zaman yolcu-
luğu üzerine düşünüp kafa yoran pek çok insanın düşü-
nüp içinden çıkamadığı bir kaos olmuştur. Yani geç-
mişteki Sen’i bulup öldürüyorsun. Bu durumda gele-
cekte senin var olman mümkün olamaz. Peki ama o za-
man tetiği kim çekecek?”

Sorudan sonra cevap beklemeden devam etti.

“Elbette bu tamamen bilimselliğin dışında bir var-
sayım. Bunu çizerek anlatmaya çalışayım.” deyip çan-
tasından bir not defteri ve kalem çıkardı. Yatay bir çiz-
gi çekti. Ve konuşmasına devam etti.

“Diyelim ki bu tarih süreci. Biz bu noktadayız.”
Çizdiği doğru üzerine bir nokta koydu. “Sağ taraf geç-
miş zaman olsun, sol taraf da gelecek. Ve bu doğru her
iki yönde de sonsuza gidiyor. O filmlerdeki senaryoya
göre zaman yolcusu geçmişe ya da geleceğe giderken
bugünden hareket eder ve gittiği tarihte yeniden zaman
akışına dahil olur.”

Bunları anlatırken bir yandan da çiziyordu. ‘Bu-
gün’ olarak belirlediği noktadan başlayıp doğrunun sağ
tarafında başka bir noktaya kadar giden bir yay çizdi ve
anlatmayı sürdürdü.

“İşte dahil olduğu bu noktada yaşamını sürdürür.
Ancak senaryolarda anlatılan bu durum gerçekte böyle
olmuyor. Daha doğrusu bizim projemizdeki tasarım
böyle değil. Zaman yolculuğu az önce anlattığım şekil-
de, güneş sisteminin dışına çıkılarak gerçekleşecek.”
Deftere çizdiği şekli göstererek “Buradaki gibi bir dışa-
rı çıkış var. Zaman yolcuları uzay gemisiyle birlikte gü-
neş sisteminin dışına çıkacak ve geriye kalan her şey o
ana kadarki hareketlerinin tam tersini yapacak. Yani
kuşlar geriye doğru uçacak, insanlar adımlarını geriye
doğru atacak, bugüne kadar inşa edilen tüm yapılar ay-
nı şekilde yıkılacak ve zaman geriye doğru işlemiş ola-
cak.”

“Bu anlattıkların gerçekten de ütöpik geliyor. Gü-
neş sistemindeki tüm atomları etkileyecek olan nasıl bir
teknoloji olabilir ki?”

“Bu işlem daha küçük boyutlarda ve kısa süreli ol-
arak birkaç defa denendi. Küçük bir deney küresi içe-
risine kobay olarak hayvanlar yerleştirildi ve birkaç sa-
niyelğine deney uygulandı. Sonuç başarılıydı.”

Bu son sözleri söylerken yüzünde gülümseyiş belirirdi. “Şimdi söz konusu olan bütün güneş sistemi olunca, gerekli olan enerjinin ne kadar olduğunu sen tahmin et.”

“Peki bu sorun nasıl çözülecek? Yani bu kadar enerji nereden bulunacak?”

Güneş sisteminin dışında Sirius yıldız sistemine dahil olan ve yüksek miktarda plutonyum rezervine sahip bir gezegen üzerinde çok sayıda nükleer santral ve güç depolama ünitesi inşa edildi.” dedi ve ekledi. “Biliyorsun, plutonyum nükleer enerji elde etmek için en uygun ve verimli elementtir.”

Açıklamalarına devam ediyordu. “Atomlar üzerindeki reaksiyonu başlatmak üzere ışınlar yayacak olan devasa cihazımız ise aynı gezegenin hemen dışında kurduğumuz bir uzay istasyonu üzerinde bulunuyor.”

“Anlaşılan her şey çoktan hazır.”

“Evet, bugünlerde son kontrollerimizi yapıyoruz. Birkaç gün içinde ekibimiz uzay gemisi ile yola çıkacak. Ama kendimizi istenmeyen olasılıklara da hazırlamalıyız tabii. Geri dönüşe imkan bırakmayacak senaryolar gerçekleşebilir ve hatta bugüne kadar üretilmiş kaos teorilerine benzer durumlar bile ortaya çıkabilir.”

“Nasıl yani? Kaos teorileri ne diyorlar?”

“Bugüne kadar zaman yolculuğuyla ilgili çok sayıda teori ortaya konuldu ve bunlar içerisinde böyle bir olayın kaotik sonuçlar doğuracağına dair düşünceler de vardı. Örneğin az önce konuştuğumuz geçmişe gidip, kendi gençlik halini gören ve onu öldüren zaman yolcusunu hatırla. Buna benzer çok senaryo var. Bu kaos teorilerinden birisi gerçekleştiği taktirde insanlık tarihi değişebilir. Ve hatta insanlık tarihi yok olabilir.”

Bu son sözleri sesini ciddileştirip, kelimeleri tek tek vurgulayarak söylemişti.

Berkant anladığını belli eden bir ses tonuyla “Ve bu ihtimal sizin projenizde gerçekleşebilir, öyle mi?” dedi.

“Tam olarak verdiğim örnekteki şekilde değil elbette, ama sonuçta tüm sistemin atomlarını etkileyecek bir tepkime gerçekleşecek. Gezegenlerin atomlarına ayrışması bile olası bir durum.”

“Yani her şey paramparça olabilir.”

“Evet bu bir risk. Işın zamanla ilgili olan, yani kaos yol açabilecek kısmını ise bilemiyoruz. Bilim – kurgu filmlerindeki senaryoların gerçekleşeceğini düşünmüyoruz elbette. Ama bunlar dışında bir durum da karşımıza çıkar mı, onu da bilemiyoruz. Yaşayıp göreceğiz.”

Üftade saatini kontrol etti ve gülümsedi. “Zaman akıp gidiyor. Artık gitmeliyim. Malum, yakında yolculuk var.” dedi ve vedalaşıp ayrıldılar.

Yolculuk günü geldiğinde Üftade yine aynı kordondan laboratuvarına doğru ilerlerken kafasından her günkü düşünceler geçmeye başladı.

“Yani bu bant geriye doğru hareket edecek, bandın bitiminde insanlar adımlarını...” birden durdu. “Artık bugün de böyle düşünmemeliyim” diyerek kendini motive etmeye ve rahatlamaya çalıştı.

Çalışma odasına girip son kontrollerini yaptı. Hiçbir şey unutmaması gerekiyordu. Bu son kontrollerden sonra odasını terk etti ve kendisini uzay gemisine götürmek üzere bekleyen taşıta kadar yürüdü. Diğer ekip arkadaşları da kendisi ile birlikte aynı araca gelmişlerdi. Araçtakiler operasyonun genel işleyişini yürüten ekibi oluşturuyorlardı. Gidecekleri gezegendeki enerji santrallerinde ve uzay istasyonunda çalışacak diğer görevliler daha önceden yola çıkmışlardı. Uzay gemisinin mürettebatı ise doğal olarak bilim insanları gelmeden önce gemideki yerlerini almışlardı. Üftade ve ekip arkadaşları da gemiye yerleştiler. Artık yolculuk başlamak üzereydi.

Ve gemi yavaşça hareket etti. Aylarca sürecek olan yolculuk başladı. Dünyayı belki de son kez canlı olarak izliyorlardı ve onlar yükseldikçe gezegenleri küçülüyordu.

Dünya gözden kayboldukça evrenin diğer görsel güzellikleri karşılarında beliriyordu. Rengarenk yıldız sistemleri uzay boşluğundaki tüm güzellikleri görmelelerini sağlayan pencerelerinden sunuluyordu önlerine.

Aylar sonra yolculuğun sonuna gelmişti. Sirius yıldız sisteminin en dışındaki gezegen olan Simpus üzerinde canlı yaşamına uygun atmosfer bulunmuyordu. Bu yüzden buradaki enerji santrallerinde insanların yaşamalarına elverişli yapay bir atmosfer sistemi kurulmuştu. Binaların dışına ise özel uzay giysileri olmadan çıkılamıyordu.

Yapılacak denemenin zamanlaması son derece detaylı hesaplamalarla belirlenmişti. Çünkü deney, Sirius yıldızları etrafında dönen gezegen, güneş sistemine en yakın konuma geldiğinde yapılmalıydı.

Uzay gemisi, Simpus gezegeninin atmosferinin hemen dışına kurulmuş olan uzay istasyonuna yanaştı. Çalışmayı yapacak olan bilim insanlarının bu istasyonda bulunmaları gerekiyordu.

Simpus kendi eksenini etrafında döndüğü için güneş sistemini enerji bombardımanına tutup atomik reaksiyonu başlatacak olan Enrot isimli enerji yönlendirme sistemi gezegen üzerinde sabit bir noktaya kurulamamıştı. Çünkü Enrot’un deneme başladığı andan itibaren sürekli olarak güneş sistemine dönük kalabileceği bir pozisyonda olması gerekiyordu. Bu yüzden bu uzay istasyonu kurulup Simpus dışındaki yörüngesine oturtularak güneş sistemine karşı olan konumu mümkün olduğunca sabitlenmiş oldu.

Deneme başladıktan sonra Enrot cihazının aktif olarak kalması ve işlemi gerekli süre boyunca devam ettirebilmesi için sürekli olarak yüksek miktarda enerji i-

le beslenmesi gerekiyordu. Bu çok yüksek miktardaki enerji Simpus üzerinde kurulmuş olan enerji santralleri tarafından sağlanacaktı. Fakat bu enerjinin gezegenin dışında bulunan uzay istasyonuna nakledilmesi ayrı bir zorluk oluşturuyordu. Yerden yüzlerce kilometre uzaklıktaki istasyona kablolarla enerji taşınması mümkün değildi. Bu, kabloların imal edildiği iletken nedeniyle enerji kaybına neden olurdu. Ancak asıl zorluk bu değildi. Gezegen kendi etrafında dönerken uzay istasyonu güneş sistemine karşı olan konumunu sabit tutuyordu. Başka bir deyişle istasyon gezegenin etrafında dönüyordu. Bu yüzden kablo kullanmak olası değildi.

Enerjinin nakil sorununu çözmek için 2000’li yılların başında icat edilen ve sonraki dönemlerde geliştirilen Kens isimli kablolu enerji nakil sistemi kullanıldı. Bu sistem ilk bulunduğu zamanlarda dizüstü bilgisayarlar için tasarlanmıştı ve elektrik prizinden ancak 50 cm uzaklığa enerji taşıyabiliyordu.

Kens teknolojisinin gelmiş olduğu son nokta Simpus’taki kullanım şekli olacaktı. Bir hayli aşama kat edilmiş olmasına rağmen gezegen yüzeyinden atmosfer dışındaki uzay istasyonuna doğrudan taşıma yapmak mümkün değildi. Bu yüzden aradaki mesafe boyunca iki adet tekrarlayıcı kullanılıyordu.

Tekrarlayıcılar havada asılı kalabilecek şekilde dizayn edilmişlerdi. Santrallerde sürekli olarak üretilen enerji, göndericiler sayesinde önce birinci tekrarlayıcıya yollanıyordu. Tekrarlayıcıya alınan enerji daha yüksekte ve dolayısıyla uzay istasyonuna daha yakın konumda bulunan ikinci tekrarlayıcıya gönderiliyor ve buradan da son olarak istasyona ulaşması sağlanıyordu.

Tüm teknik altyapı hazır. İş artık denemeyi gerçekleştirecek olan ekibe kalıyordu. İstasyondaki son kontroller de yapıldı. Artık tarihi deneme başlatılabilir. Üftade yine duygusal bir ruh haline bürünmüştü.

“Şu anda karşımda gördüğüm bu gezegenler birazdan geriye doğru hareket etmeye başlayacaklar. İçlerindeki milyarlarca canlının yaşamı geriye doğru olacak. Tıpkı bir filmi geriye sarmak gibi.”

Üftade Ekibin deneyimli üyelerinden Elin’in sesiyle kendine geldi.

“Hazırız Üftade. İşlemi başlatabiliriz.”

“Tamam o zaman. Hadi başlatalım.”

Üftade işlemi başlatmak üzere Enrot’un yönetim panelinin önüne geldi. Karşısındaki pencereden güneş sistemindeki gezegenleri görebiliyordu. Ve düğmeye bastı. Paneldeki göstergeler hareketlendi. Güneş sistemine doğru dönmüş olan enerji panelleri parlamaya başladı. Simpus’tan gelen enerji Enrot tarafından yoğunlaştırılarak güneş sisteminin bulunduğu tarafa yönlendirildi.

Birdenbire gözlerini kamaştıran bir parlaklıkla irkil-di Üftade. O anda en kötü olasılıklara kendini hazırla-

maya çalışıyordu. O göz kamaştırıcı parlaklık gözlerini aldığı anda büyük bir korku ile güneş sisteminin atomlarına ayrıştığını düşündü. Ancak birkaç saniye süren parlaklık ortadan kalkıp gezegenleri gördüğünde rahatlayabildi. Gözü ilk olarak dünyayı aradı elbette. Minicik mavi küreyi gördüğünde ise artık iyice ferahlamıştı.

Durakladı ve gelen verileri incelemeye başladı. İlk ve canlı sonuç karşısındaki penceredeydi. Gezegenlerin yörüngelerinin tersine döndüğünü fark etti. Kendini tutamadı.

“Başardık! Geriye Dönüyor!”

Benzer tepkiler aynı anda verilmişti. Ekibin tamamında şaşkınlık ve sevinç bir arada yaşanıyordu. Birbirine sarılanlar, zafer şarkıları söyleyenler... Uzay istasyonunun içi karnaval yerine dönmüştü.

Bir süre sonra ilk heyecan atlatıldı. Herkes görevinin başına geçmişti ama yine de hala insanların içi içine sığmıyordu. Hepsi insanlık tarihini değiştirdiklerinin farkındaydı.

Dünyadaki zamanın bu geriye akışının belirli bir süre daha devam etmesi gerekiyordu ve bu süre bir insan ömründen daha uzundu.

Yapılmak istenen zamanın birkaç yüzyıl geriye alınmasıydı. Bu sürenin sonunda Enrot yeniden güneş sistemine müdahale edecek ve zamanın geriye doğru değil de yeniden normal akışında ilerlemesini sağlayacaktı. Bu sayede zaman birkaç yüzyıl geriye alınmış ve o tarihten itibaren tarihin akışı yeniden sağlanmış olacaktı.

Şu durumda her şey olağan seyrinde, planlandığı gibi gidiyordu. Aşılması gereken tek engel vardı, o da beklenmesi gereken yüzyıllardı. Bir insanın bu kadar süre yaşaması mümkün değildi elbette.

Alber Einstein’ın ünlü rölativite kuramı bu sorunun çözümünü oluşturuyordu. Bu kurama göre ışık hızına yakın süratlerde hareket edildiğinde zaman, duran cisimlere göre çok daha yavaş ilerliyordu.

Ellerindeki imkan bunu sağlayabilecek düzeydeydi. Deneyin bu ilk bölümü bitirildikten sonra araştırma ekibinin üyeleri uzay gemisine geri döndüler. Bu gemi ile uzayda seyahat ederek istasyona geri döneceklerdi. Bu sayede istasyonda yüzlerce yıl geçmesine karşın kendileri sadece birkaç sene yaşlanmış olacaktı.

Uzay gemisi istasyondan ayrıldı ve Sirius çevresinde belirlenen yörüngesine girmek üzere havalandı. Sirius yıldızlarının etrafında dönmeye başlayarak hızını giderek artırdı ve sonunda hızı saniyede 250.000 kilometreyi buldu. O güne kadar bilimin ve mekaniğin geldiği noktada ulaşılacak en yüksek hız buydu ve bu ışık hızına çok yakın bir sürattti. Dolayısıyla bu hıza erişen bir gemideki zaman normalden çok çok yavaş olacaktı.

Ve öyle de oldu. Yolculuk başlayalı 4 yıl geçmişti ve artık istasyona geri dönme zamanı gelmişti. Tüm hesaplamalar çok ince yapılmıştı. Gemide geçen 4 yıla karşılık Enrot ve Simpus'ta yaklaşık 300 yıl geçmiş olmalıydı; ve elbette Dünya'da da öyle. Tabii burada önemli bir detay var. Dünyadaki zaman, atom hareketlerinin yönü değiştirildiği için ileri değil geriye doğru akmıştı.

Üftade ve diğer ekip üyeleri Enrot'a döndüklerinde ilk olarak buradaki yeni personelle tanıştılar. Evet, yeni personel. Çünkü aradan geçen 300 yılda uzay gemisi Enrot'tan ayrılırken burada görev yapan insanlar çoktan ölmüşlerdi. Şimdiki çalışanlar ise öncekilerin torunlarıydı. Ancak önceki nesil tarafından son derece donanımlı ve eğitilmiş olarak yetiştirilmişlerdi. Doğal olarak yapılan deneme hakkında da bilgi sahibiydiler.

Tanışma safhasından sonra deneyin ikinci aşaması için hazırlıklara girildi. Üftade yeniden kontrol panelinin başına geçti. Normalin tersi yönde hareket eden güneş sistemi yeniden eski düzenine döndürülecekti. Enrot'un enerji yönlendirici panelleri yeniden açıldı ve güneş sistemine doğru yöneldi. Yönlendirilen ışınlar atomlar düzeyindeki hareketleri yeniden tersine çevirmek üzereydi. Ve Üftade yeniden düğmeye bastı. Karşısındaki pencereden gezegenleri izleyebiliyordu. Geçen defa ki göz alıcı parlaklık yine karşısındaydı ve yine hiçbir şey göremiyordu. Saniyeler sonra gezegenler tekrar karşısındaydı ve hareketleri normale dönmüştü.

Bu kez hissedilen heyecan birinci aşamadaki kadar büyük değildi. İlk denemede duyulan korkunun da etkisi aynı şekilde azalmıştı. Ama sıfır düzeyinde de değildi elbette. Üftade'nin hisleri bu kez daha çok bir bilim insanı olarak işliyordu. İlkindeki duygusallığın yerini daha gerçekçi bir bakış almıştı. "Eğer olumsuz bir durum olacaksa bile zaten ilk aşamadan sonra ok yaydan çıkmış oldu. Bu aşamadan sonra yapılması gereken denemeyi tamamlamak." diye düşünüyordu.

Enrot'un işi bittiğinde güneş sistemini yeniden incelemeye başladılar. Görünüşe göre her şey eski haline dönmüştü. Dünyadan gelen veriler incelendiğinde ise yaşamın normal seyrinde aktığı ve insanlığın 2000'li yılların başında olduğu görülüyordu.

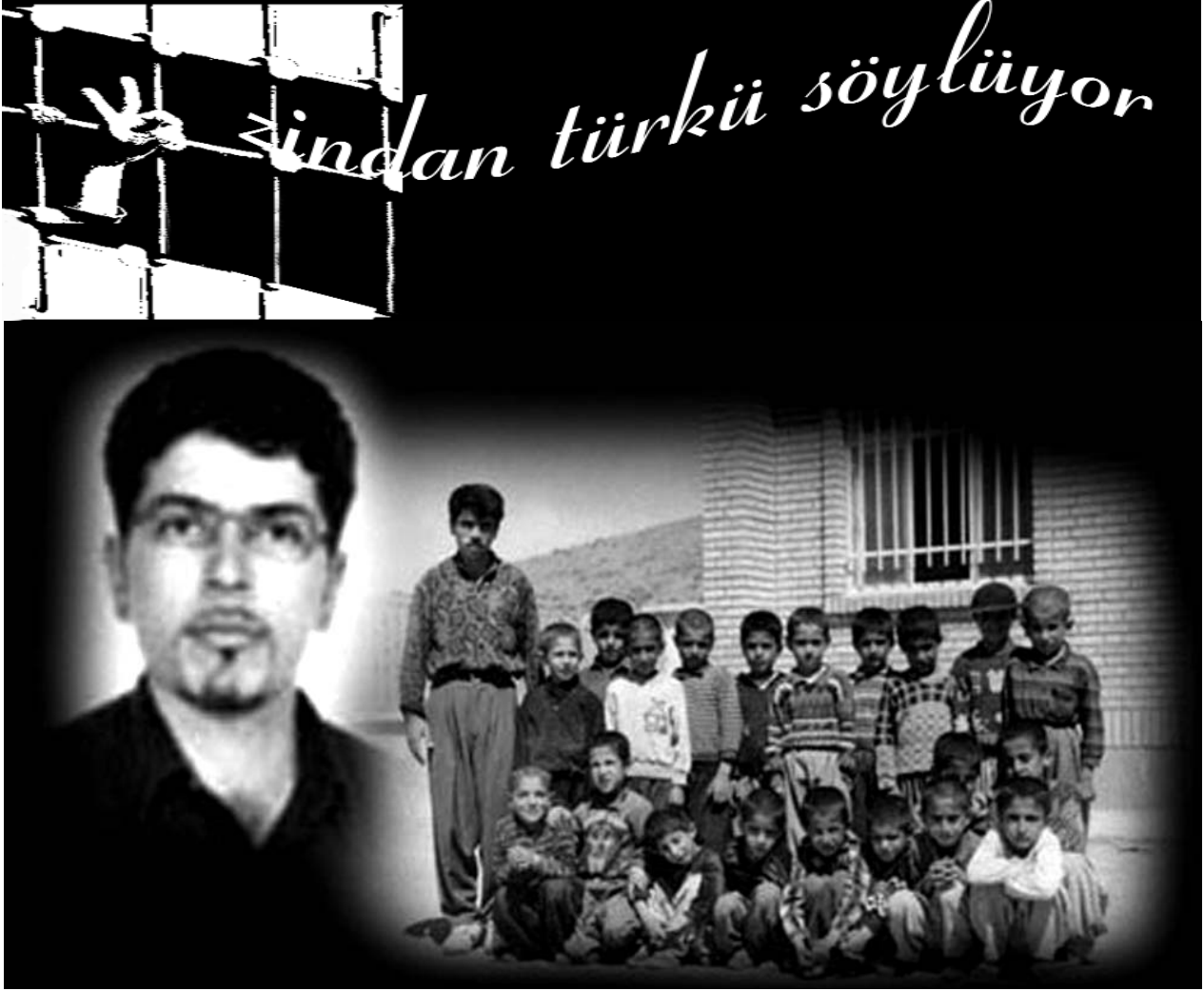
Bu önemli bir başarı anlamına geliyordu. Kitaplardan okuduğu tarih şimdi yeniden yazılıyordu ve buna müdahale etme, o tarihin içinde yer alma ve hatta tarihi değiştirme şansı vardı.

* Hikayede geçen bilimsel olaylar, günümüzün teknolojik koşulları uygun olmadığı için sonuçları bilinmeyen denemelerdir. Bu yüzden olayların sonuçları kurgu olarak karşımıza çıkmış ve bütünlüğün sağlanabilmesi için bazı fiziksel detaylar ihmal edilmiştir.

BİR CAN

*Bir can taşır bir bedende
Umuda yolculuğunun vakitlerinde
Umuda taşır belki, yorgun bacaklarında
Gülümser yarına inat bir başka
Geleceğini yüklemişti doğmasına
Belki her şey değişir anlamında
Yarına bir başka bakardı
Yeni doğan güne merhaba diyerek
Bir can taşır bir bedende
Yüreği kocaman bir halde
Umut olsun yarınlarına
Güzel düşlerinin kahramanlığına
Doğacaktı oysaki o
Ne olacağını bilmeden ağlayarak
Gözlerini şaşkın bir şekilde dikecekti
Onu var eden güzel varlığa
Kah ağlayacaktı kah gülecekti
Nasıl büyüdüğünü bilmeden
Kocaman gözleriyle bakacaktı dünyaya
Anasının kucağından daha soğuk
Şefkatsiz bir atmosfere doğru
Ne olacağını bilmeden yürüyecekti
Oysaki ne umutlar yüklemiştik ona
Geleceğimizin büyük ufku diye
Umudumuzun güzel heyecanı olarak
Bir başka zamana akardı
Ne olacağını bilmeden
Zaman akıp gidecekti yaşamından
Oysaki anası hep bakacaktı ona
Dünyanın zalim hükümlerine
Karşı durmayı bilecekti kendinde
Dört duvar arasına düşecekti
Sırtına inen coplara inat
Yine de gülecekti zalime karşı
Anası gözyaşlarını dökecekti
Yavrurum nerde diye
Oysaki anası hiç kıymamıştı ona
Hep fedakar hep korumuştur
Nerden bilecekti olacakları
Umut yüklemişti küçücük bedenine
Küçücük bedeni kaldıramadı işkenceyi
Onursuzluğa karşı durmayı bilecekti
Haykıracak ölümüne özgürlük diye
Anasının umudunu verecekti
Güzel ve onurlu bir yaşamı
Anasına hediye edecekti
Onurlu tüm insanların
Unutulmaz bir kahramanı olacaktı
Yarınlarımız bir can bir bedendedir
Ne mutlu onurlu bir yaşama...*

Amed'li Orhan

Kemanger'in mektubu:

***“Kalbimin bir çocuğun göğsünde
atmasına izin verin”***

Aylardır hapishanedeyim. Hapishanenin benim irademi, sevgimi ve insanlığımı ezeceği ve beni ehlileştireceği sanıldı. Tarih kadar uzun, sonsuzluğa uzanan duvarlarla çevrili bir koğuşta tutuldum. Beni, sevdiğilerimden, ülkemizin çocuklarından ayıracağı sanıldı. Fakat, her gün hücremin ufak penceresinden uzak yerlere doğru yolculuğa çıktım ve kendimi onlar arasında ve onlar gibi hissettim. Buna karşılık, onlar bende hapsedilmiş kendi kederlerinin yansımasını göreceklerdi; böylece hapishane birbirimizle olan bağlarımızı derinleştirdi. Hapishane karanlığının güneşin ve ışığın anlamını zihnimden sileceği sanıldı, fakat karanlık ve sessizlikte alaca menekşelerin büyüdüğüne tanık oldum. Hapishanenin, zihnimin zamanı ve onun değerini unutmaya terk etmeye zorlayacağı sanıldı. Ancak hapishane dışındaki anları yeniden yaşadım ve yeni bir yol seçmek için yeni bir “ben” doğurdum.

Aynı zamanda, benden önceki tutuklular gibi, yeni bir şafağı görme umuduyla hapishanenin karanlığına dayanmak zorunda kalan işkence görmüş bir neslin son kişisi olacağımı umarak, yoluma çıkan bütün aşağılama, hakaret ve zulmü tüm kalbimle kucakladım.

Bir gün, onların “‘Allahına’ karşı savaş yürütmekten dolayı” ‘kafir’ olarak damgalandım. Böylece, adaletin ilmiği yaşamımı almak üzere dokundu.

Evin zindanında İdam

İran'ın işkence merkezi olarak bilinen başkent Tahran'daki Evin cezaevinde idam edilenler:

Şirin Elem Hulu: Tahran'da tutuklanan Şirin Elem Hulu hakkında ömür boyu hapis cezası verildiği ailesine bildirilmişti. Ancak avukatı PJAK üyesi olmakla suçlanan müvekkili Hulu hakkındaki cezanın idam olduğu açıklandı. İran'ın Mako kenti nüfusuna kayıtlı olan 28 yaşındaki Hulu, işkencesi ile ünlü Tahran'daki Evin cezaevinde tutuklu bulunuyordu.

Ferzad Kemanger: Kürt öğretmen Ferzad Kemanger, Temmuz 2006'da tutuklandı. Tutuklandığı 11 yıldır bir teknik kolejinde öğretmenlik yapıyordu. İşkence altında bacağı kırıldı ve kolu yandı. Aynı zamanda saçlarının bir kısmı da işkence altında koptu. Çenesi ağır yara aldı, ağır sağlık sorunları yaşıyordu. Devrim mahkemesi tarafından Şubat 2008'de hakkında idam cezası verildi. En az 16 ay boyunca tek kişilik hücrelerde tutuldu. 33 yaşında Ferzad Kemanger, Tahran'daki hücresinde idamı beklerken organlarını bağışlamıştı.

Ferhad Wekili: Temmuz 2006'da Ferzad Kemanger ve Eli Heyderiyan ile birlikte tutuklanan Kürt öğretmen Ferhad Wekili, meslektaşları gibi ağır işkenceler gördü, aylarca hücrelerde tutuldu. İdam cezası aldığı anda Tahran'daki Evin cezaevinde tutuluyordu. İdam cezası aldıkları duruşma 7 dakika sürmüştü.

Eli Heyderiyan: Ferzad Kemanger ve Ferhad Wekili ile birlikte Temmuz 2006'da tutuklandı ve idam cezasına çarptırıldı. Tahran yakınındaki Kerec Cezaevi'nde tutuluyordu

Ve bugünden beri istemeyerek idamımı bekliyorum. Ancak, bütün sevgili insanlarıma olan sevgimle, eğer yaşamımı kaybedeceksem, bütün organlarımla onları alınca yaşam bulacaklara gitmesine izin vermeye karar verdim. Ve kalbimin, ondaki bütün sevgi ve tutkuyla birlikte bir çocuğa bağışlanmasına izin verin. Nereden olacağı hiç fark etmez; Kaaron banklarında, Sabalaan Dağı yamaçlarında, Doğu Sahara kenarlarında veya Zağros Dağları'ndan güneşin doğuşunu seyreden bir çocuk. Tek istediğim isyankar, kıpır kıpır kalbimin, benden daha isyankarca kendi çocukluk arzularını aya ve yıldızlara ifşa edecek ve onlara sonradan bir yetişkin olarak ihanet etmeyeceğine dair onları tanık tutacak bir çocuğun göğsünde atmaya devam etmesidir. Tek istediğim, kalbimin yatağa aç giden çocuklar üzerine sabrını kaybeden birinin göğsünde; “bu yaşamda en küçük arzum bile gerçekleşmeyecek” diye yazan ve kendisini asan Haamed'in –benim on altı yaşındaki öğrencim- hatırasını kalbimde canlı tutacak birisinde atmaya devam edebilmesidir.

Hangi dili konuşuyor olursa olsun, kalbimin bir başkasının göğsünde atmasına izin verin. Tek istediğim, onun, nasırlı ellerinin kalınlığı eşitsizliklere karşı öfke kıvılcımlarını canlı tutacak bir işçinin çocuğu olmasıdır. Kalbimin, çok uzak olmayacak bir gelecekte, çocuklarının onu her sabah güzel gülümsemeleriyle selamlayacağı ve birlikte bütün neşe ve oyunları paylaşacakları bir köy öğretmeni olacak bir çocuğun göğsünde atmasına izin verin.

O zaman, çocuklar yoksulluk ve açlık gibi kelimelerin anlamını bilmeyecektir; “hapishane”, “işkence”, “baskı” ve “eşitsizlik” terimleri, onların dünyasında bütün anlamlarından yoksun olabilecektir. Uçsuz bucaksız dünyanın ufak bir köşesinde kalbimin atmasına izin verin. Sadece ona özenli olun, çünkü o, tarihi acı ve eziyet ile dolu ülkesinin insanların anlatılmamış hikayeleriyle dolu bir kişinin kalbidir. Kalbimin bir çocuğun göğsünde atmasına izin verin ki bir sabah yapabildiğim kadar yüksek sesle ve anadilimde –Kürtçe-, haykırabilirim: Bu uçsuz bucaksız dünyanın bütün köşelerine, bütün insanlığı sevme mesajımı taşıyan bir rüzgar olmak istiyorum.

Çıplak Ayaklar

Yüzden fazlası “öldü”. Altı yüzden fazlası “sakat” kaldı. Ne yenildiler ne boyun eğdiler ne de vazgeçtiler amaçlarından.

Sağ kalabilenleri, yaptıkları başka şeylerin yanı sıra 10 yıldır süren tecrit koşullarını protesto etmek için ayakkabı giymiyorlar. Bilekleri zincirli, ayakları çıplak hastanelere ve mahkemelere götürülüyorlar. Başta görenler şaşırıyor hatta insanlar onları bazen parasızlıktan ayakkabı alamayan tutuklular olarak görüyor bir yerlerden terlik vs bulup getiriyorlardı. Ama çok geçmeden bunların siyasi tutsaklar oluşunu anladı bu çevrede bulunan insanlar. Böylece ayakların konuşması başladı. Basın ve televizyonun sansürlediği, devletin bir türlü kabul etmediği zindanları, tecridi, işkenceyi anlatıyorlar, hatırlatıyorlar. On yıldır hiç susmadan.

Bir gece ani bir baskınla bu çıplak ayaklar sürgün sevklerine yollanıyorlar, bileklerinde zincir ve çıplak ayaklı uzun bir yol. Uzaklara bir yerlere “nakil” ediliyorlar. Sürgünün yeni ismi nakil ya da sevk. Gittikleri yerde zorla çekiştirip üstlerini yırtarak, iterek, döverek, çırıl çıplak arandıktan sonra hücrelere atılıyorlar yeniden bir kez daha. Soyun deniyor onlara, çırıl çıplak soyun. Onlar da reddediyor, sonrası malum, kolları morarmış suratı yara bere içinde ve çırıl çıplak aranmış olarak doktora çıkarılıyorlar. Doktor bazen onları kırılmış kaburga ya da morarmış göz için hastaneye yollar. Böylece bir başka şehirde bir başka şehrin insanlarına başlar anlatmaya gerçeği çıplak ayaklar.

Duruşmalara götürüp getirirler onları. Bu duruşmalarda mahkeme heyetleri, “sanıkların” savunmalarında neler söylediklerine kulak asmazlar. Dosyalarında ne yazdıkları da önemli değil. Zira artık masumiyetin ve suçun delili bu çıplak ayaklardır. “Yargıçlar” da “sanık”ların sözlerine değil ayaklarına bakar. Ayakkabılıysa bir defa suçlu ya da masumdur. Ama ayağı çıplaksa iki defa suçlu, örgüt üyesi ve idamlıktır. Gerçi “yargıçlar” karar verir gibi yaparlar oysa karar çoktan başka mercilerce verilmiştir. “Yargıçların” görevi karar kendilerininmiş gibi rol yapmak. Bu merciler “çıplak ayaklara dikkat” demiştir. İşte bu nedenle yüksek mercilerin bırakmak istediği biri “çıplak ayaksa” “bağımsız yargı” tavrını koyar ve onu bırakmaz!

Çıplak ayaklılar, işkence gördük görüyoruz der. Morarmış kolları gözleri, kırılmış dişleri gösterirler. İsim verirler, tarih verirler. Mahkemelerse “bu bizi ilgilendirmez savcıya suç duyurusunda bulunun” der. Savcı ise bakar çıplak mı ayakları ve çıplaksa kovuşturmaya yer yoktur der.

Hatta bir keresinde “bağımsız yargı” korkunç bir hata yaptı, bu defa duruşma salonundaki tutuklular kalabalıktı, heyet üyeleri ön sıradaki tutsakların ayaklarını görebiliyordu ama arka sıradakilerin çoğu görünse de bir kaçı görünmüyordu. Yargıçlar başlarını sağdan soldan uzatıyor, yılan gibi kıvrılarak arka sıradakilerin hepsinin ayaklarını görmeye çalışıyordu. Fakat yine de bir kaçının ayaklarını göremediler. Onlar da riske girip ayaklarını göremediklerinden birini, yetkili mercilerin “hukukun bağımsızlığı”na büyük bir saygı duyarak ve saygı çerçevesinde istedikleri “tahliye kararı” doğrultusunda bıraktılar. Sonra duruşma bitti ve ön sıradaki tutsaklar çıkarılınca arka sıradaki tüm ayaklar görüldü, o an heyetin suratı asıldı ve heyetin başkanı öfkesini dizginleyemedi veya buna gerek bile duymadan dişlerinin arasından tıslayarak yeni tahliyeciyeye “ben senin ayaklarının çıplak olduğunu görmemiştim yoksa seni tahliye etmezdik” dedi. Böylece yargının bağımsızlığı ilk ağızdan tartışılmaz bir biçimde bir kez daha ortaya kondu.

Çıplak ayaklar mı, onlar hala anlatmaya devam ediyorlar.

Mezartaşı Olmayan Adam

Ahmet Osman / H Tipi Cezaevi-G.Antep

Birazdan karanlık çökecek. Gece yarısından önce köye varamazdım. Ne değişecekti sanki, ha biraz evvel eve ulaşmışım ha biraz sonra. Beni bekleyen, benim için kaygı duyan kimsecikler yoktu ya. Stresten uzak bir düşünceyle patikadan az ötede büyükçe, sınır taşları gibi yere dikili bir taşa doğru yürüdüm. Çıkınımı yere bırakarak bir an taşa dayadım kendimi. Belki benden önce bu taşın dibini bir canlı kendine mesken etmişti. Taşta deri sürtünmesi izlerini farkettim. Bir hayvanın kendi için emniyetli bulduğu yer benim içinde hayhay emniyetli olabilirdi. Hayvanların sezgilerinin insanların sezgilerinden daha güçlü olduğuna inanmışımdır. Oturdum ve taşa yaslandım. Ağaçlar arasından güneşin batışını görebiliyordum, ufukları kan kırmızısı bir renge bürümüşü. Günün vedası böyle ağlayışlıydı işte.

Acıkmıştım. Çıkınımı açtım, karıştırdım. Önceki sabahtan kalan kuru bir ekmeğin parçası elime değdi. Çıkarıp ağzıma götürdüm. Ama o kadar kuruydu ki bir taş gibi dişliyordum sanki. Yine de o kuru ekmekleri kemirdiğim ufacık kırıntılar dilime öyle bir lezzet veriyordu ki anlatamam. Bir yandan ekmeği kemirirken öte yandan uzamış dağın gölgesinde kalan meyve ağaçları arasında tedirgin hayvanlar gibi etraflarımı kolaçan ediyordum.

Geldiğim yolun ters tarafına bakınca bir karartı gözlerime takıldı. İn midir cin midir diye düşünürken iki ayağı ve büyük bir başı olan benim türümden bir canlı belirdi. Bana yaklaşan şey bir insandı işte. Nedense o akşam hiç kimseyle karşılaşılıp konuşmak istemiyordum. Yalnız kalma duygusu her şeyden daha ağır basıyordu. Gelip geçer diye düşündüm. Yine de beni görmesin diye iyice yere sindim. Artık taşın bir parçası olmuşum. Beni fark edebilmesi için gaybi bilen bir eren kişi olmalıydı.

Öyleydi. Bakışlarına odaklanan insan tam hizama geldiğinde yoldan saparak bakındığım yere doğru yürüdü. Biraz sonra tam da karşımda bir insan müsveddesi, paçavralara bürünmüş, yalın ayak, karışık uzun saçları gözlerine dökülen, bıyıkları sakalları bir olmuş, kirli tenli, bir deri bir kemik kalan bir adam önümdeydi. Ağır bir korku duygusu üstüme çöktü. İlk nasıl davranacağımı bilemedim. Ama o bir heykel gibi öylece önümde durdu. Sadece acı ifadeli olan bakışlarını bana dikerek derinde kalan gözbebekleriyle bir şey anlatmaya çalışır gibi bakakalmıştı. Gözbebekleri korkunç donuktu, ışık diye bir şey yoktu içinde. Öylece yerimde kalmaya dayanamazdım. Zorlukla elimi taşa dayayıp ayağa kalktım. Korkudan kesik kesik çıkan sesimle bir şeyler söylemeye başladım:

“Hoş geldin kardeş! Oturmaz mısın?” dedim.

Gözlerimi, diken gibi gözlerime batan bakışlarından kaçırmak istedim, yapamadım. Bir güç bakışlarımda ona mahkum ediyordu. Kısa bir sessizlik ardından adam tiz ve zor duyulan bir sesle: “Allah senden razı olsun kardeş” dedikten sonra düşen çuval gibi kendini yere bıraktı. “İyi ki sana rast geldim kardeş” diye konuşmasını sürdürdü, “Hep aradım insanları.”

Acı çekmiş, zulüm görmüş bir insana benziyordu. Konuşurken bile ağlar gibiydi. Her kelimesinde bir çöküntü, bir umutsuzluk hissediliyordu. Onun sesini ilk duyduğumda ona karşı içimdeki korku duygusu yerini yavaş yavaş saygı duygusuna bırakıyordu.

En içten sesiyle, “çok yorgunum çok” dedi ve sonra gözlerini yere dikerek, her toprak zerresini inceler gibi bakıyordu.

Kuru ekmeğin parçasını hatırladım. Hala elimde tutuyordum ekmeği. Ona uzattım.

“Çok açılmış olmalısın” dedim.

Kutsal bir taş süzer gibi ekmeği göz uçlarıyla inceledi. Başını iki tarafa salladı, öncekinden daha üzgün bir sesle, “hiç aç değilim” dedi.

Donup kaldım. Uzun bir zamandan beri insanları arayıp duran, kemikleri derisinden fırlamak üzere olan bu yorgun insanın aç olmaması mümkün müydü? Anlamamıştım.

Adam düşüncelerimi okudu. Kelimelerini vurgulayarak konuştu: “Evet, hiç aç değilim!” Bir an durdu. “Zaten hiç acıkmam da” Hala ne demek istediğini anlatmamıştı ve ondan sonra ekledi, “çünkü ölüyüm ben!”

Birden bakışlarım ona yöneldi. Korkmuştum. Adam elini omzuma koyarak konuşmasını sürdürdü:

“Hiç korkma kardeş, bir ölüden sana ne gibi zarar gelebilir ki?” dedi ve durdu. Alaca karanlığın düştüğü çevremizi elleriyle göstererek devam etti konuşmasına: “Yıllar önce buraların bir yerinde öldürülmüştüm. Arkadaşlarım ölü bedenime bir çukur açıp sakladılar. Üzerimde ağlayacak zamanları yoktu. Üstüme de bir toprak tümseği koyup ivedilikle uzaklaştılar. Benim için dua edecek zamanları bile yoktu. Ve hemencecik unuttuverdiler beni. Zaten ne yapabilirlerdi ki, yükleri anlamdan daha ağırdı. Kimbilir, çokları benim gibi toprak altı olmuş, unutulmuş, yadsız, duasız.” Yine durdu, sessizce etrafına baktı, baktı... Yüreği yaralıydı. Ve tekrar konuştu: “Bir gün bir şey uyandırdı: Annemin ağlayışı. Onu bırakıp savaşa katıldığım günden beri o ağlayış benimleydi. Bir an bile beni bırakmamıştı. Toprak altında kanım ayrık otu damarları gibi derine aktığı anda bile her ağlayış kuru etime girip beni uyandırıyor. Çürüyüp gitmeme hiç izin vermedi. Ve bir gün dayanamayıp topraktan başımı kaldırdım, dışarıya çıktım. Vampir gibiydim, güneş ışığı beni yakıyordu. Bir gölgeliğe sığınıp karanlık çökmesini bekledim. O andan sonra hep karanlıkta yolculuk yaptım. Gündüzleri gölgeliklerde geçirdim. Ta ki köyüme ulaşana kadar. Bir de ne göreyim, köyüm yıkılmıştı. İçimde bir ses, “annen öldü” demeye başladı. Bu sese inanarak annemin mezarını aradım. Bir mezar taşında büyük harflerle yazılmış annemin ismini gördüğümde yıkılıp kaldım. Annem gitmeme dayanamamıştı. Annemin ismi yazılmış olan mezar taşına sarıldım ve ağlamaya başladım. Yüzümü annemin ismine sürdüm. Sabah, güneş ışığı tenimi yakana dek o harfleri öptüm. İşte o an annem beni affetti. Birden bir sessizlik çöktü üstüme. Annem ağlamıyordu artık. Gölge bir yere çekilip saklandım. Karanlık çöktüğünde yola koyuldum, ta buraya kadar geldim. Ama mezar olmadığından gömüldüğüm çukuru bulamıyordum. İşte hala arıyorum...”

Sustu. Çöken karanlıktan yüz ifadelerini fark edemiyordum. Kelime bulsaydım belki bir şey söylerdim ama hiçbir şey aklıma gelmiyordu.

Ölü adamın sesini yine duydum:

“Beni bir çukura koyup başıma bir taş dikebilir misiniz?”

Yarın Adına

Recep Çitıkbel/ Bolu F Tipi

He ya

Demesi kolay

Bi huzme ışık umut

Ta karanlığın ortasında

Vurup yumruğunla

Açmak karanlığın kapısını beraber

Nefes almak

Bulutlanmak mavilikte

Ve sonra

Yağmak

Özlem özlem

Bereketli toprağına

Sevda da hastan

Büyüme boylanmak toprakla

Yarın adına

Boy boy

Aya, güneşe değercesine başın

El ele can cana sarılarak

Zulme karanlığa inat

Yıkarak karanlığın duvarlarını

Aydınlık bir dünya için

Sevdada hastan

Aşktan yana...

Güler Zere Ölümsüzlüğe Uğurlandı

Uzun yıllar zindanlarda devrimci mücadelesini sürdüren Güler Zere, son savaşımını kanser hastalığına karşı verdi. Hastalığının ilerleyen son evresinde kamuoyu baskısı ve yoldaşlarının, siper yoldaşlarının mücadeleleri ile serbest bırakıldı. Ancak ilerlemiş hastalığı, artık tedavi edilemeyecek aşamadaydı. O'na, "dışarıda ölebilmek" özgürlüğü tanınmıştı.

Güler Zere'nin dışarıda yazdığı mektubu yayınlıyor ve onu saygıyla anıyoruz

Öncelikle selam ve sevgilerimi gönderiyorum. Biliyorum ki şu anda içinde bulunduğum ruh halim, düşüncelerim merak ediliyor. Doğrusu hala duygularım tek bir tarafa doğru akıyor. Karışık.

Şimdi dışarıdayım. Yani özgür. Özgür bir ortamda tedavi edilmeye çalışıyorum.

Bugüne nasıl geldik? Elbette emekle, özveriyle, fedakarlıkla, azimle, "biz"im gücümüzle geldik. Zulumün elinde bırakılmadım. Mücadele dalga dalga yayıldı. İmzadan afişlere, afişlerden oturma eylemlerine kadar büyüdü. Kararlılıkla devam edildi. Öyle ki adımla duyulmayan neredeyse kimse kalmadı.

SENİN KARŞINDA ÖLMekten UTANIYORUM

Gün oldu soğukta, yağmurda kaldınız, gözaltına alındınız. Bunları duyunca her defasında ben daha çok hayata sarıldım. Yatmaktan utandım. Hani şair demiş ya; "senin karşında ölmekten utanıyorum" öyle bir şey benimki de.

Adeta bir kapıydı zorlanan ve o kapı açıldı. Mücadele zorladı o kapıyı. Mücadele açtı o kapıyı. Bugüne

mücadele ile geldik. Ben ne diyeceğimin zorluğunu yaşıyorum aslında. Teşekkür etsem... Bu mücadeleyi başlatan, yükselten, canlarıma, emek verenlere, omuzlayanlara, destek verenlere, basın emekçilerine teşekkür ediyorum.

GEÇ BIRAKILDIM

Geç bırakıldım. Fakat bunun sorumlusu mücadele değil. Aşık olan düzenin ta kendisidir. Beni ölümün kıyısına getirip öyle bıraktılar. Yaşam hakkım gasp edildi. Dışarıda "ölme hakkı" verildi. Bunu da unutmuyacağım. Henüz içeride hasta tutsaklar var. Hala tecrid var. Ki tecridin ta kendisidir ölüm.

Benim bir yanımda buruk. Hastalık şu bu değil bu burukluğun sebebi. Sebep tutsak yoldaşlarım, dostlarımdır. Onları çok özliyorum. Beni teselli eden tek şey ise, ne yapıyorsam onlara yapıyorum. Kimin elini tutuyorsam onların sıcaklığını da parmaklarımda hissediyorum. Ve yüreğimdiki gücün sebebi onlar, tüm sevdiklerim... Sizleri çok seviyorum...

Sevgi ve saygılarımla'

Güler Zere

Herokol'un Asi Yüreği

Mehmet Bağrıyanık /H Tipi Cezaevi / Antep

Ayakları onu yine aramaya götürdü. Şafaktan önce uyanan Apê Ehmo yüzünü Herokol'un yüksek tepelerine çevirmişti. Bugünlerde bir fısıltı dolaşıyordu Erkendililer arasında; gerillalar köye yakın bir yerlerdedirler. Herkes heyecanlıydı. Apê Ehmo da sağda solda çoban arar gibi gerillaları arıyordu.

Aramaktan yorgun düştüğü bir an oturup sırtını bir taşla verdi. Umudu kırılmamıştı. "Hele bir sigara içeyim, bu yaşlı ayaklarıma biraz güç gelsin, Allah büyüktür o zaman" diye düşündü. Terini elinin tersiyle sildi, başına sardığı kefiyeyi çıkartıp sıkıca sırtına doladı ve tekrar tozlu patıkaya koyuldu.

Herokol serindi. Hala güneş, istediği kadar bu dağ ısıtmamıştı. Bölgenin en serin yaylaları, en sarp kayaları ve binbir çeşit dağ çiçekleriyle nam salmış Herokol. Bir de kış günlerinde kulakları sağır eden, bağırları bile yutan uğultusuyla yüreklere korku saran fırtınası ve boranıyla biliniyordu. Burada kış mevsiminde yaşam dururdu. Yaz oldu mu, yüzlerce köçer çadırı yamaçlarında kurardı. Köçerlerle beraber gerillalar da hareketleniyor, doğal yaşamın ve savaşın kanunu garip bir şekilde iç içe geçiyordu.

Apê Ehmo yıllardan önce gerillalarla tanışmıştı. İlk buralara uğrayan gerilla grupları onun kapısını çalmış, ona güvenmişlerdi. Apê Ehmo her zaman sevgiyle onları yüreğine basmış, canını dişine takarak kapısını onlara açmıştı. Zorlu anlarda onların yanında bulunmuştu. İki çocuğu; oğlu Şahin ve küçük kızı da gerillalara katılmışlardı. Apê Ehmo çocukları için çokça kaygılanıyordu. Öyle günler olurdu ki sadece onları düşünür onları merak ederdi. Gurur da duymaz değildi. İki çocuğunu da bu topraklar uğruna veren bir babaydı o.

İşte şimdi Apê Ehmo bunun için merak ettiği, üzüldüğü ve gurur duyduğu çocukları için buralardaydı. Buralara gelen bir grup gerilla içinde oğlu Şahin de var diye duymuştu. Şahin'in yüzünü görmeyeli kaç yıl olmuştu! Şahin'i görenler; "oğlunuz öyle bir boylu poslu olmuş ki, görürsen çınar sanırsın. Sakal da bırakmış, konuşunca, bildiğimiz çocuk Şahin değil de büyücek bir adammış konuşur diye sanırsınız..." derlerdi. Apê Ehmo taş dibinde işte bu söylenenlere dalmıştı. Ah bir görseydim diye düşünmekteydi. Önce bir tokat yapıp niye hiç bizi sormadığını sorardım, sonra da yüreğime basardım. Bir de Şahin de buralarda onun yürüdüğü yollarda yürümüş, onun oturduğu taş diplerinde oturmuş diye hayal etmekteydi. Bir an bu hayalle Şahin'i görmüş olup seviyordu.

Apê Ehmo o gün ikindiye kadar gerillaları aradı. Kaniya Tüyê civarında uzun uzun dolaştı. Ormanlara, kayalıklara ve hala karın erimediği tepelere bağırdı, ıslık çaldı. Cevap veren çıkmadı. Bir patıkada belli belirsiz ayak izleri fark etti. Kanı daha bir kaynadı. "Evet, onların ayak izleri" diye kendi kendine söylendi. Sonra bir çobana rastgeldi. Hemen sormaya başladı.

"Hiç kimseyi gördün mü buralarda?"

Çoban Apê Ehmo'yu tanırdı. "Kimse"den neyi kastettiğini anladı.

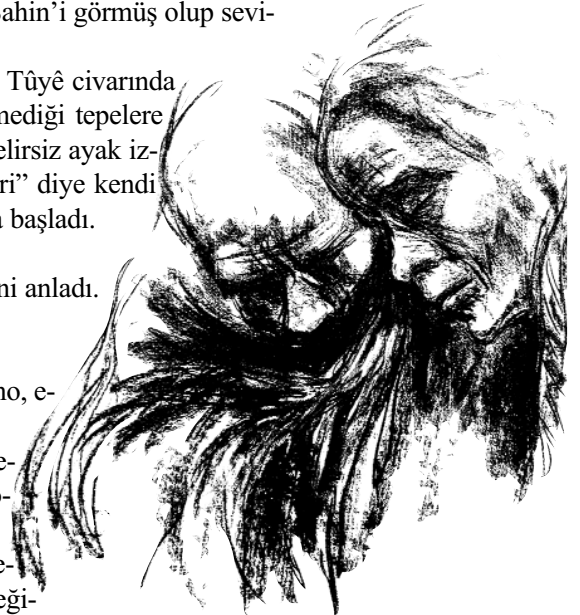
"Gerillalar mı?" dedi "ha evet, akşam köye geliyorlar."

"Akşam mı dedin?"

"Akşam akşam." Biraz durdu. "Azıcık sabırlı ol Apê Ehmo, evine de uğrarlar muhakkak"

"Demek öyle ha, gelecekler!" Apê Ehmo'nun sesi heyecandan değişivermişti. "Eğer akşama gelecekler..." dedi ve sözünü tamamlamadan çobanı orada bıraktı. Köy yolunu tuttu.

Apê Ehmo köye vardığında güneş Herokol'un karlı tepelerini kıvılcımla boyamıştı. Gökteki bulutlar gri, pembe ve morun deği-

şik tonlarıyla alacalanmıştı. Kapıdan girer girmez eşine ve kızına seslendi.

“Muhbet! Selma!”

İkisi de Apê Ehmo'nun bu telaşını gördüklerinde koşup yanına geldiler. Eşi Muhbet.

“Xêr e, çi bû?” diye sordu.

Apê Ehmo;

“Ne mi olacak?” Bir müjde verir havasındaydı. “Acilen güzel bir şey hazırlayın, bu akşam misafirimiz var.

“Misafirimiz de kim olacak?” diye sordu eşi. O da aynı telaşı kapmıştı.

Apê Ehmo güler bir yüzle müjdeyi verdi.

“Kimler olacak yani, bizimkiler işte.” Durdu. Sesi ni kısarak, “belki de Şahin'imiz” dedi.

O akşam Apê Ehmo'nun evinde bayram havası vardı. Sevinç dolu üç yürek aynı heyecanla çarpıyordu. Evde en güzel yiyecekleri hazırladılar. Kapıyı sonuna kadar açtılar. Beklediler.

Gecenin ortasına doğru köyün yukarı tarafından köpekler havlamaya başladı. Apê Ehmo yerinden fırladı, ay ışığında dışarıyı süzdü. Köpek havlaması geldiği tarafa bakınca patika üstünde karartılar fark etti. Yer yer karartılara asılı parlayışlar, silahlar ay ışığında ışıltıyordu. Karartılar Apê Ehmo'nun kapısında uzun gölgeler gibi durdu.

Tokalaşıp sarıldılar. Apê Ehmo onları içeriye aldı. Gaz lambasının loş ışığında uzun uzun süzdü onları. En çok bir sakallıyı arıyordu gözleri. Sonra içinde ‘hayır, Şahin'im yoktur aralarında, yoksa gelip sarılmaz mıydı bana’ diye düşündü.

Haklıydı, oğlu gelmemişti. Gelenlerden biri “oğlunuzu merak etmeyin. Size selamları var. Bir işi çıktı da gelemedi. Önümüzdeki gece hep beraber geliriz” dedi.

Gerillalar biraz sohbet ettikten sonra gitmeleri gerektiğini söylediler. Apê Ehmo ile eşi ve kızı onların gereken ihtiyaçlarını tamamlayıp yolcu ettiler onları.

Yıllardır özlemler bekleyen Apê Ehmo, ona bir yılmiş gibi gelecek olan bir günün nasıl geçeceğini düşündü. Yakın ve uzak zaman sınırları belirsizleşmişti; oğlunu yarın göreceğine seviniyordu, ama bunca zaman beklemeye dayanamıyordu.

Sabah olduğunda Apê Ehmo eşine;

“Ben bahçeye gideceğim” dedi. “Biraz sebze meyve toplayıp geleceğim. Siz de birkaç tavuk kesin, akşam evladımızı çok iyi karşılamalıyız.”

Apê Ehmo bir sepet eline alıp köyün dışındaki bahçesine yollandı. Su kenarındaki uzun kavaklara vardığında hava oldukça serinleşmişti. Dere gürül gürül akıyor, nefis sesi Apê Ehmo'nun içini dinlendiriyordu. Öğlene kadar bahçede gezip dolaştı. Öğlen vakti olunca sepetini doldurdu, eve doğru yola çıktı.

Apê Ehmo köyün uzağındayken uzaktan araba uğultusu duydu. Hayra alamet değildi bu. Kim köye arabayla gelir ki. Asker olmasın diye düşünürken, top sesleri de motor uğultusuna karıştı. Nava Bêra tarafından korkunç patlama sesleri duyuldu. Çatışmaydı bu. Apê Ehmo'nun içine bir kaygı, bir korku seli aktı kötü bir şey olacağını seziyor gibiydi. Sepetini yüklenip hızlı adımlarla köye doğru yürümeye başladı.

Korktuğu başına gelmişti. Köyün içi asker ve korucularla doluydu. Her yer tutulmuş, mevzi haline sokulmuştu adeta. Apê Ehmo'nun bir sepetle eve geldiğini gören karakol komutanı onu durdurup alaylı bir gülüşle.

“Misafir mi var? Yoksa o kadar sebze mi yiyeceksin?” diye sordu ve Apê Ehmo'yu bir tekmeyle yere devirdi. Sepetteki sebze ve meyveler yere döküldü. Apê Ehmo acı içinde kendini doğrulttu, ayağa kalktı, komutana yüksek bir sesle:

“Neden vuruyorsun?” diye sordu. “Ortada bir şey yokken bu zulmünüz niyedir?”

Bu esnada köylülerin kimliklerini toplayan bir asker elindeki tüm kimlik kartlarını komutana uzattı. Komutan Apê Ehmo'yu göstererek, askere; “şunun da kimliğini al” dedi. Sonra Apê Ehmo'ya döndü. “Ayrıca sana bir sürpriz var, bekle biraz, göreceksin!” dedi.

Apê Ehmo hiç aldırmadı. Kaygısızdı. Ne yapacaklarsa yapsınlar, her şeye hazırız zaten. Nice defa işkenceden geçmiş, olmayan zulmü görmüştü. Her zaman da alını açık, düşmanına boyun eğmeyen biri olarak halkı arasına dönmüştü. Bu çevrelerde Apê Ehmo'yu tanımayan yoktu. O, yaşını aşan işlerle uğraşan, başarılmanın başarın biriydi. Nasıl ki Erkend Herekol'da sivrilmişse Apê Ehmo da Erkend'de sivrilmişti. Okuryazar değildi. Sözü'nün eri, herkesi dinletebilecek meziyetlere sahip, ağırbaşlı bir kişiydi.

Acıların biçimlendirdiği yaşlı yüz çizgileri biraz daha belirginleşmiş, parlayan gözleri biraz daha çukura kaçmıştı. Hiç olmadığı gibi derin düşüncelere dalmıştı. Neyi aklından geçirdiğini hiç kimse kestiremiyordu o an.

Apê Ehmo bir ara gözleriyle eşini ve kızını aradı. Eşi kapının önündeydi, ama kızı ortalıkta gözükmüyordu. Eve doğru gidip kızına bakmaya yeltenecekti ki, iki asker kollarına sıkıca yapıştı. Yaşlı adam, bedenini onların elinden kurtaramadı.

Herekol'un tepelerinde çatışma hala sürüyordu. Yol boyunca dizilmiş askeri araçlar dağ yoluna tırmanıyordu. Her taş dibi bir mevziydi, taşın arkasından bir silah namlusu dağın zirvesine doğrultulmuştu.

İkinciye doğru bir ara silahlar sustu. Çatışma durdu. Biraz sonra askeri araçlar geri dönmeye başladı. Ötede patika üstünde askerler katır sırtında bir şeyler taşıyorlardı. İnsan cesetleriydi bunlar.

Gün batımına doğru yüzlerce asker patikadan köye indi. Gergindi suratları. Sonra bir grup Apê Ehmo'nun evine doğru yürüdü. Sırtında bir ceset olan bir katır da onlarla birlikte yürüyordu. Cesedin elleri, ayakları yere doğru sarkmıştı. Üzerinde gerilla elbiseleri olan bu ceset, her yerinden kurşunlanmıştı. İnsanı huzursuz eden bir görüntüydü bu. Katır Apê Ehmo'nun evi önünde durdurup, bir kum torbasıymişçasına cesedi yere yıktılar. Ölü gerillanın yüzü yarıya doğru döndü. Sakalları uzamış bir gençti.

O anda Apê Ehmo'nun eşi Muhbet bir çığlık kopardı, cesedin üzerine koştu. Cesede ulaşır ulaşmaz yürekleri parçalayan, öfke dolu bir bağırıyla haykırdı:

“Ev Şahinê min e! Ev Şahinê min e!”

O anda komutan Apê Ehmo'ya döndü. Sinsi bir gülümsemeye Apê Ehmo'nun yüzüne baktı. Sonra konuştu.

“Hemen karakola gel, gereken işlemleri yaparız, kimliğini de alıp dönersin” dedi.

Askerler köyden çıkar çıkmaz köylüler Apê Ehmo'nun evine koşular. Ağıtlar, zılgıtlar ve gözyaşlarıyla köye bir yas çöktü.

Apê Ehmo o gün acıların en büyüğünü yaşıyordu. Yıllardır görmeye hasret kaldığı evladının yüzünü, kan içinde görünce çaresizlikten yere yıkılmıştı.

Ama kızı Selma neredeydi şimdi?

Şahin'in cesedi katır üstündeyken gözleri Selma'nın öfkeli yüzüne çarpar gibi olmuştu Apê Ehmo'nun. Belki de o an bir hayaldi gördüğü. Hayır oydu. Dağılmış saçları, hırpalanmış elbiseleri... Belki de o zaman bir çığlık atmıştı katır sırtındaki kurşunlanmış genci gördüğünde...

Apê Ehmo ayağa kalktı. Ölmüş evladını unutmuştu, yaşayan evladını merak ediyordu. Eve doğru yürüdü. Kapıyı iteledi, evin içine girdi. Evin tüm bölümlerini deliler gibi aradı. Selma'yı bulamıyordu. Büyük bir korkuya kapıldı. Ne yapacağını bilmiyordu artık. Samanlığın önünden geçerken Selma'nın ayaktabanlarını yerde fark etti. Samanlığın tahta kapısına yaklaştı. Tüm vücudu korkudan titriyordu. Avucunun ortasıyla kapıyı araladı. Kapının açılmasıyla gün ışığı da onunla birlikte içeriye daldı. Apê Ehmo'nun gözüne çarpan ilk şey kendini tavana asan ve boşlukta ağır ağır dönen Selma'nın bedeni oldu. Apê Ehmo gözlerini kör edencesine kapattı. Dizlerinin bağı çözüldü, yere yıkıldı. Kafasını kaldırıp bir kere daha samanlığın tavanına baktı. Selma hâlâ boşlukta dönüyordu. Selma'nın dağınık saçları sararmış yüzü ve yırtılmış elbisesinden çıkan çıplak omuzlarını örtüyordu.

Apê Ehmo'nun acısı hala yerdeyken karakoldan çağırıldılar onu. Gittiğinde kimliğini ve diğer işlem evraklarını ona verip köyüne yolladılar.

Ama Apê Ehmo köyüne ulaşamadı. Onun kurşunlarla delik deşik olan bedenini köylüler köye taşıdılar.

Dün Şahin için kazdıkları mezar yanında bugün babasına bir tane kazdılar.

Adnan Çelebi
Antep H-Tipi Cezaevi

PEPÛLA HELEPÇÊ

*Ezim ji pênc hezar pepûlekan yek
Kimyabaran dibim
Her salvegera Helepçê
Dibim dayîkek kezêşewitî
Xwe bi ser zarokan de tavejim
Li ser devki bi erdê ve dimînîm
Dibim pitikek dev di pêşêra dê de
Bernadim
Dimijim hetani
Em bi hev re bê can dibin
Her şev di xewna xwe de
Kimyabaran dibim li Helepçê
Ji şaxebiyana jiyane diweşim
Û
Her sibe
Bi birînen kimyebaranî
Dest bî rojê dikim
Pepûlekek birîndar im ez
Li nava jarbajarê qirkiri
Di dilê welate wêrankirî de
Heviyên xwe av didim
Ji bo kwlîkên
Pepûle xwe li ser deynin
Da ku şîn bîn xeyalên zarokan
Lî pepûla diyerim
Çol bi çol
Deşt bî deşt
Çiya bî çiya
Ji bona wan
Careke din li Helepçê bicivînim
Can didim*

Koşuyorum olanca gücümle
Ayaklarımda derman kalmamacasına
Duraksamadan
Kulaklarımda
Gökkuşağını boyayan işçilerin
Naif şarkıları
Koşuyorum duraksamadan
Kafamı kaldırdığımda gökyüzüne
Yeni doğan güneşin üstünde
Çocuk gülüşleri görüyorum

Tanrım ne zor!
Bir tarafta yeniden yaratılan bir dünya
Öbür taraf kan revan
Sarmalıyım
Yaraları illa sarmalıyım
Ve yazmalıyım her şeyi
atlamadan
Bir çocuğun gülüşünü
Bir askerin ölüşünü

Bu koşuda ilk önce ayaklarım
Bıraktı beni
Lanetli et parçalarıydı sadece
Ama iş çok
Durmamak gerek
Her yer kan revan
Aldım kalemi elime
Her satırım
Beni yukarıya taşıyan bir merdiven
Ayaklarım yerde
Ayaklarım oldu kelime ve harfler

Çünkü eskisinden çok daha hızlı
yürüyordum.

Yazmalıydım.
Yeni bir dünya kuruluyor
ve ben içinde olmalıyım
Ayaklarım yok biliyorum
Ama yinede koşmalıyım

Karabasanlar bırakmadı peşimi
Sinsi
Yavaş ve ölümcül
Geliyor.
Ondan daha hızlı olmalıyım
Adım Ostrovski
Ölüme inat yaşamak

Tutkuyla
Sevmek
Umutla
Sinsi katil gözlerimi alıverdi birden
Karanlık
Ne ağır geldi görememek
kağıdı ve kalemi
Ne ağır yazamamak içindekileri
Neden sonra
Döküleverdi gökyüzündeki yıldızlar
Dokunuyordum
Hissediyordum
Yaşıyordum
Körlük
Gerçekten görmemek değil
Gerçek körlük
Elinin altındaki öyküyü görmemek
Evet kızıyordum
Elinin altındaki öyküyü görmeyenlere
Yanımdayım
Ateşi çalanların yanımdaydım
Yazmalıydım çocukların hikayelerini
Yazmalıyım ellerim güçsüz
Gözlerim
Gözlerim karanlık
Ayaklarım yok
Sanmayın size sızlandığımı
Ben biliyorum siz de bilin
Birçoğunuzdan daha güçlüyüm
Dün akşam hemşirem başımda ağladı
Biliyordu sonu
Dili varmıyordu söylemeye
Ne olurdu bir senem daha olsaydı
ve çalışabilseydim
Gökkuşağını boyayan işçiler için.
Güneşi aydınlatan gülüşler için
yazabilseydim.

Sen
Şu anda bu satırları okuyan sen
En çok da sana kızıyorum
En çok senin için ağlıyorum
Ölüm
Kara bir gölge gibi sararken bedenimi
En çok senin umursamaz
Anlamsız
Acınası haline.

Ayışığımızı Andık

“181 günde / Zayıf kadına / Beyaz ölümü / giydiremediler / Ve ölü Partizan / Gitti / Gitti Denize / Ufka / Zafere / Gitti / Gık bile demeden / Sevdası bizde kaldı”.

Bu sevdanın yol göstericiliğinde 26 Haziran günü tüm Ayışığı Sanat Merkezleri olarak Aysunumuzu anarken ona dair anıları paylaştık ve bizlere bıraktığı mücadelesini devam ettirme kararlılığımızı bir kez daha açıkladık.

Aysun Bozdoğan Ölümsüzdür

26 Haziran Taksim

26 Haziran Taksim

27 Haziran Adana

26 Haziran Adana

26 Haziran İzmir

Vicdanımızın yitik yanı:

Güldünya Tören

Cıran Yıldırım

Bu bir hikâyedir. Ürkek adımlıların hikâyesi. Bu bir ağıttır. Gözyaşını içerisine akıtanların ağdı. Bu adsız kara yazgılıların hikâyesidir. Her daim kardeşimiz olarak andığımız ama yüreğimizden ve nefesimizden uzak toprakların hikâyesi. Vicdanımızın yitik yanındır onlar. Sessiz haykırırlar, mezarlı ve kefansız ölümlerdir. Bir gülüşe fırsatı olmayan hayatlar... Onlar adsız ölümlerimiz. Feminist şovmenlerin her daim ağzına sakız ettiği, tenimizde ıslaklık hissi uyandırmayan gözyaşlarımız.

Onlar radyodan şarkı istediği için öldürülen, onlar Siirt'te 6. kattan aşağıya atlayıp ölmediği diye düştüğü yerde bıçaklananlar, onlar diri diri toprağa gömülen Medine'ler... Onlar vicdanımızın yitik yanları işte. Kardeş elin tuttuğu tetikle can verenler. Babasının üzerine attığı kumla hayata veda edenler. Bir el uzanmaz onlara sadece bir el kalkar ve bir yumruk olur, iner hayat tepelerine. Öldüklerinde adlarını hiç düşürmeyiz dilimizden ama yaşarken anmaya bile cesaret edemeyiz onları.

Görünmez dikenli tel olmuş vicdanlar. Ve ayrılmış, aynı coğrafya üzerinde insanlar. Vicdanlar ve geçit vermeyen teller. Ve telin öte yakası ölüm. Telin öte yakasına atılan ölümlerin yası tutulur burada. Vicdanını yitirmemiş azınlık ağlar onlar için. Ve tellere takılı binlerce yitik vicdan sanki sahibini bekler. Beden, ruh ve vicdan kavuşur, ağlar. Biz sizinle ağlamaya bile cesaret edemedik dercesine ölü vicdanlarımız ağlar onlar için.

Acının, hüznün, gözyaşının diğer adı onlar. Hani bir türkü der ya " Ana beni bir çocuğa verdiler/ Verdiler de günahıma girdiler" İşte basit gibi görünen bir türkü dizesine konu olan yüzlerce, binlerce haykırırlar onlar. Çeşitli dil, din ve halkın kadınları, kızları onlar. Acının ve ölümün ortak payda olduğu coğrafyada adsız, dinsiz, kimliksiz ve gülüşsüz tek vücut kadınlar, kızlar onlar.

Bütün hayatı -ki aslında yoktur onların bir hayatı. Her daim birileri sahip olmuştur onların hayatına- elinden alınmıştır onların. Sevmek... yoktur öyle bir lüksleri ya da sevseler bile birini bir günah işledik sanar, susar onlar. Yoktur dudaklarına bir türkü takıp, kötü sesine aldırış etmeden elleri cebinde, bir nehir kenarında güneşi ve çiçekleri koklama lüksleri. Hayalden öte tarifsiz bir arzudur bu onlar için. Dedim ya sevmek, yoktur öyle bir lüksleri. Bir gün falancanın oğlu gelir. Rıza-gönül sormadan verirler onu. Ve bir günyine dayakla süslendiğinde hayatı, gökyüzüne takılır düşleri ve sorar boşluğa sorusunu " Peki Tanrım sevdiğim de döver miydi beni?" Cevapsız ve yanlış kişiye sorulan bir soru olduğunu anlar. Kalkar ayağa. Siler burnunun kanını. Ve başlar akşam yemeğine.

İşte böyleymiş vaziyet. Ve böyle bir zamanda 1982 yılında Bitlis'in Mutki ilçesinde bir kız çocuğu doğmuş. Belki babası o an "Kız oldu, ulan ben böyle şansın..." demiştir. Ama her yeni doğan gibi illa bir ad gerekti... Kıza isim takılırken, sanki bütün bir coğrafyanın kara yazgılı kadınlarının feryatları boynuna bir kolye gibi asılmıştı. Ve kulağına okunan ezanla bütün kara yazgılıların çılgılığı iletilmişti sanki. Kızın adı "GÜLDÜNYA" konmuştu. Ve Güldünya büyümüş, koca kız olmuştu. Bir gün teyzesinin oğlu Servet Taş'ın tecavüzüne uğramış. Korkmuş, diyememiş hiçbir şey. Ama hamile kalmış bu tecavüzden sonra. Karnı büyüyünce, aşiret sorguya çekmiş Güldünya'yı. O da anlatmış her şeyi. Aşiret Güldünya'nın Servet'e kuma olarak gitmesine karar kılmış. Ancak Güldünya kabul etmemiş. Ve Servet köyden kaçmış ama Güldünya'nın türkülerden başka gidecek yeri yokmuş. Aşiret onu İstanbul'a göndermiş. Ardından abisi düşmüş yola. Amacı Güldünya'yı öldürmekmiş. Güldünya İstanbul'da bir tanıdıklarının evinde, bir odada mahpusluk yaşıyormuş. Abisi odaya girmiş, silahını doğrultmuş ama vuramamış Güldünya'yı. Bir ip atmış Güldünya'nın önüne "Kendi işini kendin bitir" der gibi. (Burada herkes "Mutluluk" filmi hatırlıyor değil mi? Ama bunlar batıda film olabilir. Oysa Doğu'da gerçeğin ta kendisidir.) Güldünya kaldığı odadan kaçmış. Polise sığınmış. Polis Güldünya'yı kadın sığınmaya vermek yerine köylerinde imamlık yapan birinin yanına göndermiş. Güldünya burada görece rahatmış. Doğum yapmış. Bir erkek çocuğu olmuş. "Benim gelecekte umudum yok, bari çocuğum umut olsun, bari çocuğum gelecek olsun" demiş ve oğlunun adını "Umut" koymuş. Oğlunun öldürülmesi korkusuyla evladına doyamadan evlatlık vermiş onu. Güldünya bu evlatlık olayından sonra çıkmış. Yemeden içmeden kesilmiş.

Bu sırada Bitlis'de Güldünya'nın hikâyesi kulaktan kulağa yayılır olmuş. Güldünya'nın abisi ve küçük kardeşi İstanbul'a gelmiş yeniden. Güldünya'yı kaldığı evden Bursa'ya götürme bahanesiyle almışlar. Küçük kardeş yolda pusuda bekliyormuş. Güldünya'yı görünce silahını ateşlemiş ve Güldünya yaralanmış. Hastaneye kaldırmışlar. Polis gelmiş Güldünya kimseden şikâyetçi ol(a)mamış. Ve polis hastaneye nöbetçi bırakmadan gitmiş. Gece iki kardeş Güldünya'nın odasına girmişler ve kafasına iki el ateş ederek öldürmüşler onu.

Aile önce kabul etmemiş cenazeyi, sonra olay başında yer bulunca kabul etmek zorunda kalmışlar. Binlerce kişi cenazesine katılmış. 60 araçlık konvoy oluşmuş onun için. Adına Aylin Aşım ve Zülfü Livaneli şarkılar yapmış. (ki onu yaşatmayı beceremeyen devlet onun adına yapılan şarkıyı "müstehcen" bulup yasaklamış.) Kadın dernekleri açılmış onun adına ve parasızlıktan çoğu kapanmış. Artık o bir slogan olmuş. Artık o her dilde anılır olmuş. Diyanet İşleri Başkanı "taa ABD'den gelmiş onun için!" Bakanlar çocuğuna sahip çıkacağına söz vermiş! vs vs işte.

Ama ölmüş o. Evladının sesine ve kokusuna doyamadan. Ama ölmüş o. Sevmeye bile fırsat bulamadan. Yaşarken değersizmiş ama en değerli ölü olmuş o. Yaşarken kimlikte yazılı olan adının mürekkebi bile uçup gitmiş ama adı en çok anılan ölü olmuş. Yaşarken değeri bilinmeyen ölürken attığı çılgılık her yüreğe saplanmış. Ama ölmüş o. Tıpkı diğerleri gibi. Ölmüş ve ölmeye devam ediyor. Bir şeyler değişene dek. Bir şeyler olana dek.

Şimdi soracaklar ya öte diyarda diyecekler: "Sen kimsin?"

"Ben Bitlis'de başlayıp, İstanbul'da biten bir türküyüm diyeceğim."

"Yaşamak nedir?" diyecekler.

Bende : "Kaçmak" diyeceğim.

En büyük özlemimi soracaklar.

Bende: " Karnımda büyüyüp kucağıma alamadığım oğlumun kokusu" diyeceğim

"Peki, sevdiğin mi hiç?" derlerse.

"Fırsat olmadı" derim.

Peki, Güldünya kızdın mı bize derlerse de

İşte o zaman sadece güleceğim.

Siyasi değildir siyahîdir benim özgürlüğüm
82 Anayasasında yasadışıdır benim sesim
Düşünce suçtur çünkü sivil(!) anayasada
Suskunluktur benim sesim,
Konuşsam da anlayamazlar dilimi, yasak dilimi...
Düşünmek var eder siyahî suçlarımı
Sınıfta inkılâp tarihinin pürüzsüz zemininden kalmış
Haklarım, siyahî haklarım.
Der ve yutkunur yaşlı çocuk.
Halkımın siyahî çocukları... Yorgun çocukları...
Buğulu gözlerinde siyahî demir parmaklıklar
Çocuk koca adamdır dağların diyarında
Toplum bilimi suskun siyahî halkımın karşısında
Kaçıyor tarih, kaçıyor toplum bilimleri
Kendini kapatıyor karanlık Ortaçağ Avrupası'na
Övünüyor resmi tarih dökülen kanlarla
Övündükçe dili güneş dil oluyor,
Balçıkla sıvanıyor siyahîlerin dili
Kart Kurt oluyor, susuyor
Sustukça çoğalıyor sesi adam çocukların
Ve der ki çocuk,
Güneş balçıkla sıvanmaz, dilim de susmaz
Güneş dilin yavan ışığıyla...
Siyasi değildir yasaklanmış sloganlarım
Çocuk bahçeme atılan mermilere isyandır
Taşlarım var dağlar diyarımda, şimdi avuç içimde
Korkar üstün ırkın(!) güçlü, silahlı elleri,
Avuçlarımda saklı dağlarımın çakıl taşlarından.
Korktukça övünür kanlı destanlarındaki kusursuz liderleriyle
Esmer halkıma yaşam hakkı bir lütfüdür devletin
Ah benim siyahî suçlarım, küçük bedenime sığmayan
İşyanlarım, yutkunmalarım...
Ve susar yaşlı çocuk, yutkunur.
Kardeşlik eritmekse sarı, yeşil ve kırmızımı
Zincire vurmaksa haklarımı devlet lütuflarıyla
Sınıfta bırakmaksa halkımın tarihini
Siyahîleştirmekse dilimi...
Ah güneşin üstün ırkı,
Daha nice yağmurlar yağar, nice güneşler açar göklerde
Süsler daha nice gökkuşağı renkleri nazlı dorukları,
Buğulu gözlerinde parlar, sürgün edilmiş gözlerinde
Ve yok edemez ne mermi ne de zincir
Doğanın tebessümünü.

Şebnem Tan

Önsöz'ün 5. yılı vesilesiyle

sanat pratiği üzerine bir deneme yazısı

Vedat Düşkünler

Önsöz'ün varlığını duyurduğu ilk sayısının üzerinden beş yıl gibi bir zaman geçti. Önsöz aynı kulvarı paylaştıklarıyla arasındaki farkı belirgin bir şekilde ortaya koydu. Bu fark geride bıraktığı beş yıl içinde daha belirgin bir hal aldı. Kültür sanat yayıncılığı büyük bir iddia ve heyecanla yayın hayatına başlarlar fakat kısa süre sonra kendini tekrara düşerler. Daha sonra ya sınırlı bir yayın olarak kalırlar ya da taşınması zor olan bir yük. Nihayetinde de kapanmayla sonuçlanır bu serüvenler. Ancak Önsöz sabırlı bir çalışmayla beş yılı geride bıraktı. Önsözcüler yaratmak istedikleri toplumsal düzenin, kültür sanat çalışmalarını kendilerine yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerden biri olarak görüp Önsöz'ü hazırlıyorlar ve bu amaca yönelmiş bir çalışma içindedir.

Önsöz yayın hayatına başlayıp ilk sayısı ile okurlarıyla buluştuğunda, bu dönemde sanat cephesinde durağan bir dönem yaşanıyor. Varolan kültür sanat çalışmaları varlıklarını korumaya çalışıyorlardı. Önsöz varlığıyla bu mücadeleye ortak oldu. Omuzlardaki yükün altına omuzunu koyup yükü omuzlamaya ortak oldu. Yeni bir mevzi oldu.

Önsöz ilk sayılarında kültür sanat çalışmalarında kendi sözünü oluşturma dönemi de yaşamış ve ön çalışmalarıyla ve kurumlaşmalarıyla kendi sözünü oluşturmuştur. İlk dönemlerde kendi anlayışı temelinde kültür sanat tanımını geliştirirken öte yandan devrimci kültür sanat cephesinin yaşadığı pratik sorunlara ortak olmuştur. Baskılar, gözaltılar, tutuklamalar karşısında dayanışmacı bir tavır almıştır ki kendisi de gözaltılar tutuklamalara maruz kalmıştır. Böylesi dönemlerde dayanışmacılığıyla devrimci bir tutum sergilemiştir.

Önsöz'ün yayına başladığı yıllarda kültür sanat alanında (genel anlamda devrimci sanat) bir içe kapanma, darlaşma yaşanmıştır. Bu dönemde kimi çevreler liberalizmin etkisiyle çalışmalarında yönlerini değiştirdiler. Devrimci sanat anlayışından 'muhalif sanat' anlayışına kayan bir ayrım olmuştur. Devrimci sanat, devrimci kültür terk edilerek, liberal sol kültür temelinde muhalif sanat anlayışını işlemeye başladılar. Bu sanat anlayışı ve pratiği, bir dönemin kapandığını söyleyerek, dönemin yükünden kurtulmaya gi-

riştiler. Bu pratiklerini ifade edecek argümanlar bulmakta gecikmediler. Kapitalizmin kendini yenilediği, buna karşı Marksizmin yenildiği, devrimler çağının kapandığını, Marksizmin yeni dünyayı açıklamaya yetmediği vb. görüşlerle Marksizmi terk edip yeni gelişmelerdeki dinamiklere gözlerini kapatanlar, burjuva cephesinde meydana gelen değişimlere gözlerini dikmiş, kendilerini bu gelişmeler temelinde 'yenileyerek' sermayenin kollarına bıraktılar. 'Elveda Proletarya!'

Bu kesimler, kültürel çalışmalarını ticarileşmiş sistem yapısı içinde oluşturmaya başladılar. Bu oluşturma ve muhaliflik en geniş anlamıyla, kültürel mücadeleyi ve o mücadelenin kapitalist toplum ilişkilerini işçi sınıfı ve ezilenler lehinde yapmayı amaçladığı değişim ve dönüşümü ve pratik politik mücadelenin bir parçası olarak görmekten uzak. Bu kesimler işçi sınıfı ve ezilenlerin kültürüne değer biçmiyorlar, bu kültür içinden değer yaratacak, popüler kültüre yedeklenecek bir meta olarak görüyorlar. Bu kesimlerin sanat alanında ideolojik tavır almada ve politik tavır geliştirmede yaşadıkları tutarsızlık görülüyor... Ancak bir diğer gerçekte devrimci sanat alanında ideolojik tavır almada ve politik tavır geliştirme de yaşadıkları tutarsızlık görülüyor... Ancak bir diğer gerçekte devrimci sanat alanında, Marksist alanda yer alanlarında sanat gerçekliği, sanat pratikleri, tarihsel, biçimsel vb. anlamda sanatı kavramsal açıklığa kavuşturma, bir belirleme ilişkisi kurmada bulunma, sanatın diyalektik materyalist açıklanması görevi karşımızda durmaktadır. Sanat üretilirken ortaya çıkan ilişki biçimlerini ve niteliksel farklılıkları açıklayarak belirleme ilişkisi kurmak gerekmektedir.

Kültür sanat çalışmalarında devrimci sanat alanında kalarak yeni gelişen dinamikleri görerek, bu gelişen dinamiklere dair yapıt, eser, ürünleri, nesnel bir değerlendirme süzgecinden geçirerek devrimci sanat alanına dahil etmek gerekmektedir. Bu, etkileşim kanallarını açmak ve dahil olmakla olacaktır. Aynı zamanda kültür sanat anlayışının daha belirginleşmesini de getirecektir.

Sanatın üretici güçleri sermayenin egemenliği altında, hızla gelişmekte, sanat üretimi giderek tekelleşmektedir. Sanat bir mülkiyet biçiminde bir meta aracına dönüşerek, değer içeren bir metaya, sömürü aracına dönüşmüştür. Sanat üretimi, sanatçı denilen, oyuncu, ressam müzisyen, yazar vb. elinde toplanmıştır. Bunun dışında kalan insanlar burjuva sanat tarafından tüketici haline getirilmiştir. Burjuva sanat, insanları sanat üretiminden uzaklaştırmış, sanat pratiği dışına çıkarılan insanlar, edilgen ve pasif bir tüketici konumunda konumlandırılarak birer meta tüketicisi haline getirmiştir. Sanat üretimi ellerinde toplanmış sanatçısı, üretim araçları sahiplerinin pazara sunduğu bir kukladırlar. Bunların en çok satan, en çok dinlenen, en çok okunan vb. şekilde sunulmaları, birer ikona dönüştürülmeleri, pazarlanmaları bu işletmeleirin ayakta kalması için zorunludur.

Önsöz'ün kış sayısında Ruhan Mavruk'un röportaj yaptığı Kazım Demir'in "Ben bir şairim, işçi şair" diyerek anlattığı aslında sosyalist bir düzendeki durumu özetlemektedir. Sosyalist düzende sadece diğer işlerinin yanında şiir yazan vb. insanlar olacaktır.

Sanat üretilirken, ortaya çıkardığı ilişkiler, bunların biçimleri ve aralarındaki niteliksel farklılıklar incelenerek, gelişme süreçleri, olguları tarihsel bağlarıyla açıklanması, ilişkileri kurulmalıdır. Sanatın üretiminde meydana gelen tekelleşme, üretimin tek elde toplanması ama tüketiminin toplumsallaşması bu toplumsal tüketimin, kitleler üzerinde yarattığı etkiye karşı sanat cephesinden tepki gelişmiştir. Bu tepki, edilgenleştirilen, pasif bir konumda konumlandırılan tüketiciyi bilinçlendirme temelinde kurmuş ve bu bilinçlendirmeyi belli bir pratik olarak ortaya koymuştur. Bu anlayışa göre sanat şimdiki toplumun bağrında yavaş yavaş gelişen ve gelmekte olanın bilgisini verirken, gelmekte olan toplumu da hangi güçlerin kuracağını da tanımlamalıdır. Sanat bir ideolojik pratik temelinde kurulduğunda, sanata yüklenen işlev bilimsel bilgi vermek ve sanatın işlevi içeriğe indirgenir. Bu taşıdığı içeriğin açıklanmasıyla sanat gerçekliği özdeşlenir. Sanat ideolojik bir mücadele aracı haline getirilir. Dolayısıyla iki farklı pratik özdeşleştirilir.

Sınıflı toplumda sanatın toplumsallaşmasından söz edilemez. Sanatın üretici güçleri sermayenin egemenliği altında gelişip, sanat tekelleşirken, üretimi az sayıda insanın elinde toplayan bu mekanizma çözümlüp dağılmadan sanatın toplumsallaşması mümkün değildir. Sanatın toplumsallaşması yönünde verilen mücadele önemlidir. Sanatta üretim ilişkileri ve üretici güçler arasındaki çelişki, ekonomik ve politik düzeylerce belirlenmektedir. Sanatın bu düzeyler üzerinde etkisi bulunmaktadır.

Toplumsal ilişkileri, sanat üretiminin temelini oluşturan, bu ilişkileri çevreleyen, denetleyen güçler arasındaki çelişki, düzeyler arasındaki ilişki belirlenmelidir. Üretim araçlarına sahip olanların aynı zamanda zihinsel üretime de sahip olduğunu söylemiştir Marks. Toplumun tamamına açık olması gereken sanatı az sayıdaki insanın elinde toplayıp diğer insanları bu üretimin dışında birer tüketici olarak konumlandırmasına karşı insanların tekrar üretici konumuna getirilmesi, toplumda varolan uzlaşmaz çelişkilerin çözülmesiyle mümkündür. Toplumdaki bu uzlaşmaz çelişkilerin üzerini örten ideolojik pratiklerdir. Sanat bu ideolojik pratiklerden insanların şüphelenip sorgulamasını sağlayabilir. Bu pratikler, sanatsal faaliyetleri (eser, ürün, resim, tasarım vb.) belirli kişilerin, yazarın, ressamın, besteleyenin vb. üstün becerileri sonucu ortaya çıktığı yönünde algılar. Sanatı kapitalizmin çelişkili yapısı içinde düzenlendiğini gizler ve asıl gerçeğin toplumsal işbölümü olduğunun görülmesini engeller. Sanatsal üretim de tarihsel olarak belirlenmiş maddi üretimin bir ürünüdür. Tarihsel gelişim içinde ortaya çıkan her toplumda, toplumlar sınıflara bölündüğü için üretim tarzı, değişim tarzları belirleyicidir. "Bu görüş açısından, bütün toplumsal değişimlerin ve politik devrimlerin ereksel nedenleri, insanların kafalarında, insanların sonsuz gerçeği ve adaleti daha iyi kavramalarında değil, ama üretim ve değişim tarzındaki değişmelerde aranmalıdır." (Marks-Engels Seçme Yapıtlar, cilt 3, s.161) Sanatta bu değişimler "her söz konusu çağın dönüşümün eğitimini yansıtan gerçekliktir. Dolayısıyla çağın ve toplumun 'gereklerini giderebilecek' hale getirilen 'metalar' gibi farklı 'biçimler' alır. (s.163) Sanatta toplumsal ihtiyaçlara cevap veren maddi bir pratiktir. Sanat aldığı biçim farklılıklarıyla toplumsal gereksinmelere cevap vererek var olur. Sanattaki değişim ve dönüşümde üretimin değişip dönüşümüne bağlıdır. "Kapitalist üretim yöntemini tarihsel bağlantısı ve belirli bir tarihsel dönemdeki kaçınılmazlığı içinde ve bundan ötürü, kaçınılmaz çöküşüyle birlikte göstermek..." (s.160) Bu tarihsellik içinde sanat ve sanat pratiği tarihsel anlamını bulur. Ve sanat pratiğinin dönüştürülmesi anlam kazanır. Sanat bu tarihsellik içinde anlaşıldığında, o tarihsel tanıklığının yanında üretildiği dönemin ideolojik bakış açısını da yansıtır. Örneğin Sovyetler Birliğinde resim sanatında işçilerin işverenleri süpürüp çöpe atmaları teması tarihsel tanıklığın yanında tarihsel ilerlemeye göre ayarlanmış sınıfcılık anlayışını da yansıtır.

O halde 'ürünün önce üretene sonra tüketeni koleleştirdiği' kapitalist üretim biçimi yerini toplumsal üretime bırakacaksa, toplumsal ilişkilerin dönüştürülmesi gerektiği gibi sanat pratiğinin dönüştürülmesi

gerekir. Bu dönüşüm “politik egemenliğin kültür tekelinin ve zihinsel önderliğin” yıkılmasından başka bir şey değildir. Kapitalist işbölümünün getirdiği ayrımları ortadan kaldırarak bugünün tüketicisi konumuna itilmiş insanların tekrar üretici kılan bir dönüşüm sanatı gerçek işlevine kavuşturur. “Toplumun her üyesine yalnız maddi bakımdan ... değil, ama herkesin bedensel ve zihinsel yetilerini özgürce geliştireceği ve kullanacağı bir yaşam sağlamanın olanağı- bu olanak şimdi ilk kez vardır ama vardır.”

Yaşamı bu maddilikle tanımladığımızda, sanatı bir ideoloji pratiği ile sınırlayamayız. Sanat ele aldığı konuyu, belli bir anı sabitleştirerek konunun kurgusu içinde verir. Onu tarihselleştirerek onun dışında konumlanır ve bunu tüm boyutlara yansıtır. O alıcısını ve izleyicisini vb. Etkisiyle yönlendirebilir. Örneğin Hatırla Sevgili dizisi izleyicisinin o dönemin yayınları edinme yönünde etkilemiştir. Sanat bilimsel bilgi de veremez, ki ya o zaman sanat bilimi bir eyleyiş aracı haline gelir. Ki o zamanda pratik ilişkiden söz etmek gerek, dolayısıyla sanat bilimsel bilgi de veremez. Bilimin ortaya çıkardığı bilimsel gerçeklere yönlendirebilir. Tarihsel dönüşümün motoru sınıf savaşıdır. Sanatta bu savaşın bir parçasıdır. Dolayısıyla sanatta dönüştürme mücadelesinin bir parçası olarak görülmelidir. Aynı şekilde sanat gerçekliği, bir üretim biçimi olarak çözümlenerek sanatın alt yapı üst yapı ilişkisi ve bu düzeylerin etkisi kavramlaştırılarak açıklanmalıdır. Marks, Engels’in ‘Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm’ yapıtlarında proletarya için söyledikleri “Bu işin tarihsel koşulları ve böylelikle doğasını anlamak, şimdi baskı altında bulunan proletaryaya, başarmaya çağrıldığı bu önemli koşulları ve anlamı üzerine eksiksiz bilgi vermek, bu proleter hareketin teorik dışavurumunun, bilimsel sosyalizmin ödevidir.” (sy. 81) sözünü şöyle çevirebiliriz: Sanatın tarihsel koşullarını ve bu koşullar içinde maddi pratik varoluş biçimlerini onun düzeyler arasındaki ilişkisi, etkisi, ideolojisi ve politika ilişkisi üzerine bilgi vermek, proleter hareketin teorik ödevidir. Bu ödev yerine getirilince sanat tanımı geliştirilerek, büyük iddiası doğrultusunda bildiği gibi yapmaya devam edecektir.

Önsöz’ün beşinci yılını kutluyor, bundan sonraki çalışmalarında başarılar diliyorum.

ÖNSÖZ

5 YAŞINDA...

İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir, bu da onun ÖNSÖZ’üdür diyerek çıktık yola...

Yürüyüş sürmekte...

DÜNYA TİYATROLAR GÜNÜ

Hey oradakiler...

Yurdumun dört bir yanında sahnelere çıkan meslektaşlarım, sahne gerisinde alın teri döken yaratıcı dostlarım; Ankara, Adana, Antalya, Diyarbakır, İzmir, İstanbul, Trabzon, Erzurum, Tekirdağ'da el ele tutuşan kardeşlerim Dünya Tiyatro günümüz kutlu olsun.

Yer yüzünün her köşe bucağında seyircilerini selamlayan yol arkadaşlarım Güney Afrika'da, Mozambik'de, Küba'da, Çin'de, Japonya'da, Almanya ve İngiltere'de, İran, Irak, Filistin'de amansız direnen kardeşlerim Dünya Tiyatro günümüz kutlu olsun.

Size bu kutlama metnini "2010 da Avrupa Kültür Başkenti" ilan edilmiş bir kentin tiyatro salonlarından yoksun bırakılmış, seyircisi ile oyuncusu ötekileştirilmiş, yoksullaştırılmış, kimsesizleştirilmiş, karmaşanın ve koca bir yalanın esiri haline getirilmiş İstanbul'dan yazıyorum.

Sevgili meslektaşlarım,

Benim ülkemde yalan, gündelik kandırmacanın, göz boyamanın, sıradanlaştırmanın, hiçe saymanın adıdır.

Benim ülkemde talan, ortak değerlerimizi emperyalist tekellere ve yandaş cemaat örgütlerine pazarlamanın adıdır.

Benim ülkemde Barış-Eşitlik-Özgürlük, yalnızca kuşların kanatlarında gökyüzünde dolaşır.

Benim ülkemde hak, hukuk, bağımsız yargı ve yasalar önünde aynılık ayaklar altındadır.

Benim ülkemde, son yedi yılda insanlarımızın yüzde yirmisi yoksullaşmış, işsizlik aynı oranda çoğalmıştır.

Benim ülkemde Eğitim-Sağlık-iletişim ve onlarca kamu alanı özelleştirilmiş, sistemler teslim alınmıştır.

Benim ülkemde işçi ve çalışan hakları gasp edilmiş, örgütlenme özgürlükleri yasalarla bastırılmıştır.

Benim ülkemde tarım emekçileri, köylüler hiçleştirilmiş, emperyalist dayatmalara kurban edilmiştir.

Benim ülkemde din, bezirganların elindedir ve aydınlığa, barışa ve eşitliğe karşı patlamaya hazır bir silah haline getirilmiştir.

Benim ülkemde, halklar arasına ayrılık tohumları ekiyor, insanlarımızın topluca ülke dışına sürgün edilmeleri konuşuluyor.

"Açılımlar" adı altında ne olduğu bile anlaşılmayan kampanyalar yürütülerek toplumumuz suskunlaştırılıp, tek tip haline dönüştürülmeye çabalıyor.

Ülkemde halen tiyatro salonları, kültür merkezleri yıkılıyor.

Ülkemde oyunlar, yazarlar, çizerler yasaklanıyor, davalar açılıyor.

Devlet Tiyatroları, Opera Bale ve Senfoni için, siyasi iktidarın kirli emelleri açığa çıkıyor. Bu köklü kurumların özelleştirilmesi için komisyonlar kuruluyor.

Müzelerimiz, kütüphanelerimiz aynı sona doğru iteleniyor.

Dünya insanlığının ortak mirası olduğuna inandığımız kültürel kalıtlar, paketlenerek

alınıp-satılabilen metalar haline dönüştürülüyor.

Tüm sanat alanlarındaki yaratıcı dostlarımızın özlük hakları, gasp edilmiş durumdadır.

Özel, amatör, belediye tiyatroları; üniversite tiyatroları, tarihimizin en kötü yıllarını yaşıyor.

2010 da "Avrupa Kültür Başkenti" ilan edilmiş İstanbul'dan görülenler yalnızca bunlar değil elbet.

Ülkemin tüm sanatsal yaratılarına uygun tek mekanı Atatürk Kültür Merkezi, rant avcılarının kirli çıkarlarına kurban ediliyor.

Kentlerimizin kültürel dokuları üstünde, "dönüşüm" adıyla paylaşım hesapları yapıyorlar.

Bir arada yaşama geleneklerimiz, çıkar uğruna budanıyor.

Kimilerimiz yalan tıknak için padişah özentilerinin sofralarında bağdaş kurarken, kimilerimiz yüreklerini işçilerin, emekçilerin verdikleri onurlu mücadelenin yanına katıyorlar.

Biliyoruz ki; ülkemizin üstünde çoğalan bu kara bulutlar bir gün yok olacak ve hepimiz insanlığın yaktığı büyük bir meydan ateşiyle birlikte ısınacağız.

Barış hepimizi için,

Eşitlik hepimiz için,

Özgürlük hepimiz için olduğunda, sahnelerimizden çoğalan alkışlar alkışlara karışacak.

Önümüzde uzun bir yol ve daha haykırmamız gereken binlerce sözcük var.

Yaşasın Dünya Tiyatro Günümüz.

Tarih nehir gibi akıyor. Kimi zaman çağıl-
dayan şelaleye dönüşüyor ve metrelerce yüksek-
ten patlayarak değişiyor yatağına... Kimi zaman
menderesler çizerek, boz bir yılan gibi kıvrılarak
akıyor zamana...

İlkel komünalden günümüze, insanlık nehri
menderesler çizerek, uçurumlardan atlayarak
bugünlere geldi.... Ne zaman ki insanlık
mücadeleden doğurdu kendini, sanat da hep
onunla beraberdi. Bugün küçük bir kızın
umudunu mağara duvarlarında, Roma'da bir
kölenin hayallerini bir rölyefte, Avrupa'da bir
serfin düşlerini bir renkte, fabrikada bir işçinin
yarınlarını bir notada saklı bulabiliyorsak; bu
mücadele ve sanatın yoldaşlığının eseridir. Yeter
ki bakmasını, yeter ki duymasını, yeter ki his-
setmesini bilelim! Günümüz toplumunda her şey
gibi sanat da bir meta haline geldi. Bu yozlaşmış
zamanda, günümüzün çarklarında ezilip yok
olmak yerine; o büyük nehri, doğru yatağa akıt-
mak, yarının insanının tohumlarını bugünden
atmak, tarihi ve insanı değiştirmek, özgür bir
dünya için bizimle bir olup üretmeye sen de var
mısın? Yarınlar uğruna, emeğin kavgasında,
sanatınla yer almak istiyorsan sen de aramızda
olmalısın...

Mart Kültür Sanat ve Düşünce Derneği

Yaz '10

İtfaiye İşçilerinin Sergisine Ziyaret

Bir haftadır Taksim Gezi Parkı'nda hazırladıkları sergi ile mücadelelerini devam ettiren İtfaiye işçilerini Ayıışı Sanat Merkezi olarak Devinim Tiyatro Atölyesi, Grup Emeğe Ezgi ve Şair Ruhan Mavruk birlikte ziyaret ettik.

Güzel bir tesadüf oldu. İtfaiye işçilerine destek için bağış kutusuna para atmak için gelen küçük bir kızın adı da Ayıışı idi. Ayıışı olarak bu tesadüfe çok şaşırdık. Küçük bir kız çocuğu ama kocaman bir yürek... Adı Ayıışı...

Dayanışmanın bir başka örneğini İtfaiye ve İski İşçileri 2 Nisan'da Ankara'da gösterdi. Polis barikatının hemen önünde tekel işçileriyle kurulan mücadele birliğinin en güzel örneğini sergilediler

97

ÖN/ÖZ

ÇADIRKENT SERGİSİ

Ayışığı Fotoğraf Atölyesi olarak 78 gün boyunca Tekel işçileriyle birlikte olduk. Onların 78 gün boyunca sürdürdükleri eyleme biz de fotoğraf karelerimizle tanıklık ettik. Binlerce fotoğraf arasından zorlanarak seçtiğimiz karelerden Tekel/Çadırkent adıyla bir sergi açtık. Aynı zamanda sergimizi, Çadırkent'ten arda kalan dövizler, pankartlar, önlükler ve daha birçok anı ile örnek bir Çadırkent kurduk Ayışığı'nın salonuna. Sergimizi gezmeye gelenler istedikki biraz olsun soluyabilsinler Sakarya caddesinde kurulan Çadırkent'i...

Yine aynı sergi kapsamında 28 Nisan tarihinde bu kez direnişteki işçileri bir araya getirip deneyimleri paylaşmak için davet ettik Çadırkent'imize. Tekel, Okmeydanı, İtfaiye, Marmaray, Samatya, Çemen, ATV-Sabah, Amed tuğla işçileri... Bir çığ olup sokağa, eyleme akan işçi bölükleri, seslerini, soluklarını bir araya getirmişler. Deneyimlerini paylaşmak, sonuçlar çıkarmak için tartışıyorlar. Etkinliğe katılım yoğundu. Adıyaman Tekel'den Mehmet Akbaba, İstanbul Tekel'den Metin Arslan ve Suat ... , Beşiktaş İtfaiye Baştemsilcisi Ayvaz Karakaya, Devrimci İşçi Komiteleri adına Ali Ekber Seven, Şair Ruhan Mavruk, Marmaray işçisi Mikail Özkan konuşmacı olarak yer aldılar.

13 Haziran günü ise Gazi mahallesinde Gazi Ekin Sanat Derneğinin karşısına kurduk Çadırkent'i. Gün boyu müzikle, şiirle ziyaretçilerle doldu park. Gün, ortaklaşa yapılan kahvaltı ile başladı. Kahvaltı sonrası, herkes söyleşilere koyuldu. "Çadırkent'te gün, piknik havasında sohbetler, içilen sıcak çaylar ve öğle yemeği ile sürdü. Ve sonra yine Emeğe Ezgi geldi. "Hava Döndü, İşçiden İşçiden Esiyor Yel" dediler. Kendi ezgilerini seslendirdiler, on yıllardır halkın belleğinde yer etmiş ezgileri getirdiler yeniden bize. Halaylar sürerken, dinleti yine Söz Veriyoruz diyerek bitti. Ama ne müziğe doymulmuştu, ne şiirlere. Gazi gençliği, kendi şiirleri ve kendi ezgileriyle geldi. Etkinlik, işçi slaytlarıyla ve Bahara Ezgi'yle Emeğe Ezgi'nin klipleriyle sürdü. Havanın kararmasıyla birlikte artık açık hava sinema gösterimine geçebilirdik. Saatler 21.00'i gösterirken, 87 yapımı Çark filminin gösterimi başladı. İşçilerin yaşamını, sömürü düzenine onurlu başkaldırıışlarını ve Kazlıçeşme'deki büyük deri atölyelerinde yaşanan dramı anlatan film, günümüzün yaygın işçi emekçi direnişlerine de ışık tutuyordu.

Mücadele Birliği Platformu'ndan UPS'ye Ziyaret

Gün boyu sıcak paylaşımlarla sürdü ziyaretimiz, Diyarbakır Tekel işçisi, kendi Çadırkent eylem günlerinden çıkardığı dersleri anlatarak, UPS işçilerinin de mücadele ederek kazanacağına inandığı belirtti. Şair Ruhan Mavruk, “emekcanlar merhaba” diye başladı konuşmasına. Bir işçi çocuğu olarak kendi sınıf kardeşlerine sahip çıktığını, her zaman onların yanında olduğunu belirterek, “Kalmaya Dair” adlı şiirini işçilerle paylaştı. Grup Emeğe Ezgi ise söylediği marşlar ve halaylarla grev çadırını canlandırdı. Coşkunun yoğunluğuna yaşandığı ziyaretimiz işçilerin her gün saat 14.00’da yaptığı slogan atma eyleminin ardından sona erdi. İşçilerin sunduğu sıcak çayların eşliğinde yapılan sohbetler, öğle yemeğinin sıcak paylaşımıyla daha da bir güzelleşti. Grev çadırında içilen çayın, yenilen yemeğin tadını hiçbir yerde bulmak mümkün değildir. Bir kez daha anlamış olduk bunu.

ŞİİR ve EDEBİYAT

Ekin Şiir Atölyesi

Antep Ayışığı Sanat Merkezi'nde 20. yüzyıla iz bırakan şairler ve şiirleri üzerine bir söyleşi yapıldı.

Program 30 Mayıs günü saat 15.30'da Nazım Hikmet, Cığırxwin, Mahmut Derviş, Paul Eluard, Mayakovski, Yannis Ritsos, Neruda, Aragon, Nizar Qabbani'nin fotoğraflarından oluşan ve slaytta Kürtçe, Türkçe ve Arapça şiirlerin okunduğu sinevizyon gösterimi ile başladı.

Ardından söyleşiye geçildi. Söleşinin açılış konuşmasını yapan Şair Kazım Demir 20. yüzyıllm toplumcu sanat üzerindeki etkisinin dünyadaki çalkantılardan olduğunu belirtirken toplumcu sanatın gerekliliğine de değinerek sözü araştırmacı Mustafa Ercan'a bıraktı.

Neruda, Nazım, Aragon, Mahmud Derviş, Paul Eluard, Mayakovski, Yannis Ritsos'u anlatan ve 20.yüzyıla bıraktıkları izleri örneklerle zenginleştirirken, Homeros destanlarının nasıl bir çağın tanığı olduğunu, dönemine dair belge niteliği taşıdığının önemine değinerek, şairlerin birer şiirini okuyup konuşmasına son verdi.

Konuşmadan sonra Ekin Şiir Atölyesinin hazırladığı şiirler ilgiyle dinlendi. Ve söyleşiye devam edildi. Edebiyat üzerine çalışmalar yürüten Serdar Ekmekçi, Arap edebiyatını anlattı. Arap edebiyatının İslami baskıdan dolayı ifade güçlüğü çektiğini, ama aynı zamanda zengin duygu akımına sahip olduğunu söyledi. Acıların coğrafyası olmasının bu duyuyu zenginliğine yol açtığını belirten Ekmekçi, Arap halkının dünya şairi Nizar Qabbani gibi bir çok şairi de anlatırken şiirlerinden de örnekler sundu.

13 Haziran Pazar Günü ise Nazım Hikmet ve Ahmed Arif için anma etkinliği düzenlendi.

SÖZCÜKLER CAN YÜCEL'İ ÖZLER

6 Haziran Cumartesi günü Gazi Mahallesi Ayışığı Sanat Merkezi'nde tiyatro gösterimi ve devrimci sanat üzerine söyleşi yapıldı.

Saat 16.00'da Tiyatro Simurg'un sahne almasıyla başlayan etkinlikte Mehmet Esatoğlu ve Bilgesu Ataman'ın rol aldığı "Sözcükler Can Yücel'i Özler" adlı oyun sergilendi. Can Yücel'in yaşamından kesitler aktararak, onun dünyaya, yaşama, sanata bakışı anlatıldı.

Sık sık alkışlar alarak devam eden oyundan sonra Tiyatro Simurg oyuncularıyla bir söyleşi gerçekleştirildi. Tiyatro Simurg oyuncularını, Taksim Ayışığı Sanat Merkezi'nden Songül Yücel, şair Ruhan Mavruk, şair Nazım Akarsu'nun da katıldığı söyleşide devrimci sanat, alternatif tiyatro ve şiir üzerine sohbetler yapıldı. Etkinlik izleyicileri de oyun üzerine düşüncelerini aktararak sohbete katıldılar. İşçi ve emekçilerin sanatsal etkinliklere çok az gidebildiklerini, devrimci sanatçıları ve kurumları sayesinde tiyatro, müzik ve şiir dinletilerini izleyebildiklerini belirterek, Ayışığı Sanat Merkezi'nden başka etkinlikler de beklediklerini söylediler, Tiyatro Simurg'a başka oyunlarıyla da onları semtlerinde görmek istediklerini belirttiler.

Yağmurlu bir havaya rağmen etkinliğe gelenler Ayışığı Sanat Merkezi'nin sıcak çayları eşliğinde, yaklaşık iki saat süren sohbetin ardından Tiyatro Simurg ve Ayışığı emekçilerine teşekkür ederek ayrıldılar.

2 Temmuz Sivas Anması

Tarih 2 Temmuz 1993... Sivas... Adı sazla, sözle, ozanlarıyla anılan şehir... 400 yıl önce haksızlığa, ezilmeye, horlanmaya karşı isyana durmuş Pir Sultan Abdal'ın şehri... Ve sistemi içerden düzeltmeye çalışanlara karşı, belleklerimizde silinmez bir şekilde kazınmış "Bozuk düzende sağlam çark olmaz" gerçekliği... Bu söze uymayıp Osmanlıya kapılan Hızır Paşa'nın Sivas'a Vali olup Pir Sultan Abdal'ı astırdığı şehir...

Pir Sultanı anma şenliği için, dört bir yandan aydınlar, sanatçılar, semah ekipleri kalkıp gelmişlerdi Si-

vas eline 93 yılının 2 Temmuz'unda... Amaçları Pir Sultan'ı anmaktı sazla, sözle... Kimsenin hazırlanan katliam senaryosundan haberi yoktu. Etkinlikler düzenleniyor, yazarlar kitaplarını imzalıyor, semah ekipleri gösterilerini yapıyor, bir yandan da sinsin sinsin katliam hazırlıkları yapıyordu. Her yıl olduğu gibi bu yılda festival olağan halinde sürerken Sivas sokaklarının yavaş yavaş büyüyen bir uğultu sarmaya başladı. Bahane hazır, dinsiz aziz Nesin'i Sivas'tan kovmak... Oysa asıl amaç Pir Sultan'ı bir kez daha asmaktı... Darağacı bu kez Madımak oteline kurulmuştu... Boyuna geçirilen ilmek değil alev ve dumandı... 35 insanımız yakıldı. Evet, doğru taşı atan, oteli ateşe veren insanlar çember sakallı, cübbeli, gerici insanlardı. Peki onları oraya toplayanlar, harekete geçiren ve izin verenler kimlerdi?

Suçluyu bilenler her yıl olduğu gibi bu yılda her bir yandan otobüsler dolusu insanla Sivas'a Madımak Otelini önüne aktı bir kez daha lanetlemek için Sivas Katliamını. Alibaba mahallesinde bir araya gelen kitle öfke dolu sloganlarını haykırarak Madımak Otelinin önüne geldi dillerinde sloganlar, yüzlerinde öfke ile...

Devinim Tiyatro Atölyesi'nden Yeni Oyun

Yaşamak Görevdir Bu Yangın Yerinde adlı oyunla Devinim yaza merhaba dedi. Sivas'ta yaşanan katliamın yıldönümü için hazırlanan oyun, çeşitli tekniklerin denendiği güzel bir çalışma oldu. Katliamın gerçek görüntüleri ile güçlendirilen oyunda kuklalarda kullanıldı. İlk gösterimin ardından kimi eksiklerini de tamamlayarak gösterimlerine devam edecek oyunumuz.

Halkın Denizi Denizleşen Halkla Yürüyor

Yıllardır ısrarla yürütülen mücadele sonunda kazandı.

“Suçu ve suçluyu övmek” gerekçesi ile sürekli yasaklandı Denizleri Kadıköy Meydanında anma mitingimiz. Ama biz ısrarla 2005’de Harbiye Açık Hava Tiyatrosundan ilan ettiğimiz Halkın Denizi Denizleşen Halkla şiarımızı her yıl bir başka yerden devam ettirdik. 2006’da Ankara’da mezarbaşı anmasının ardından Abdi İpekçi Parkında yaptığımız mitingle, 2007, 2008, 2009’da Kadıköy’de miting başvurularımız reddedilmiş olmasına rağmen kitlesel basın açıklamalarımızla Denizlerin bayraklarını dalgalandırdık.

1 Mayıs Taksim zaferinin ardından 6 Mayıs anmasını yapmak daha da anlam kazandı bizler için. Tüm gücümüzle yüklendik. Ve sonunda ısrarımız kazandı. Kadıköy’de yapmak istediğimiz mitingin önündeki engel kalkmış oldu. Kitlesel ve coşkulu bir 6 Mayıs mezar başı anmasından sonra 8 Mayıs’ta gerçekleşen Denizleri anma mitingimiz BDP Van Milletvekili Özdal Üçer, Tekel işçisi Metin Aslan, sanatçı İlky Akkaya’nın desteği ile daha da güçlendi. Mücadele Birliği Platformu bileşenlerinin söz aldığı miting Grup Emeğe Ezginin coşkulu ezgileriyle sonlandı.

*bir çığlık bir ölüme kavuştu...
Üç nehir bir denizle buluştu...
Dün bugün ve gelecekte
Denizlereakan nehirlerle selam olsun*

Grup Emeğe Ezgi

BDP Van Milletvekili Özdal Üçer

İlky Akkaya

MİTİNG

denizleşenlerimizle yürüyoruz

“denizlere akan nehirlere selam olsun”

8 MİTİNG
MAYIS Cumartesi
KADIKÖY MEYDANI
Saat: 15:00

TOPLANMA YERİ
ESKİ ET-BALIK KURUMU ÖNÜ
Haydarpaşa
Saat: 14:00

Eylemdeki Marmaray İşçileri, Eylemdeki İSKİ İşçileri, Eylemdeki İtfaiye İşçileri, Eylemdeki Tekel İşçileri, İstanbul Tekel'den Metin Arslan, Kenan Güncü, Salih Alanko, İbrahim Yetkin, Koray Erel, Diyarbakır Tekel'den Cuma Aras, Gazi Tuncay, Seyithan Esmer, Reşat Caksu, Cemal Eker, Mehmet Nezir Hatipoğlu, Aylin Taşkın, Orhan Yanar, Hüseyin Sertakan, Ömer Çuban, Enver Aydınalt, Nevzat Atış, Hikmet Oyman, Mehmet Karataş, Ercan Güngör, Sedat Bulak, Hikmet Oymak, Mustafa Kuşkanadı, İhsan Kanal, Şeref Aslan, Zülküf Ersöz, Aydın Aballı, Abdülkerim Altun, Murat Yılmaz, Ahmet Güntoğar, Ahmet Gönder, Ali Demiralp, Suat Sancak, Yılmaz Ersöz, İrfan Cengiz, Mehmet Turan, Hanifi Kaplan, Mehmet Kaplan, Şehmuz Yaşar, Bayram Nacaroğlu, Şehmuz Öz, Murat Ağar, Ali Balca, Mehmet Duran, Fasih Sarı, A.Kerim Dinç, Nadir Bitirmiş, Nihat Kaya, Nihat Şeker **Adıyaman Tekel'den** Mehmet Akbaba, İmam Bakır, Kerem Kılıç, İmam Coşkun, Gaffari Göçer, Osman Fırat, Ali Temel, Mustafa Bahçe, Kemal Tunç, Mehmet Karakuş, **Batman Tekel'den** Şükrü Seçkin, Eşref Çelik, **İzmir Tekel'den** Ayşe Oruk, Fadime Sever, Metin Sever, Sultan Orhan Erkescan, Arzu Gümüş, Yasemin Karakoyun, Cemal Yalçın, Ali İhsan Bingöl, Arife Güneş, Ağkan Zırhlı, Selim Ulaş, **Denizli Tekel'den** Mithat Yıldırım, Ahmet Selik, Ünal Şefik, Şaban Başak Malatya Tekel'den Ahmet Aksu, Mehmet Ak, Murat Teymur, Muzaffer Babacan, **Tokat Tekel'den** Elvan Kılınç, Rıza İpek, Mehmet Zengin, Rıza Bayçal, Hüseyin Gün, Arif Yılmaz, Atilla Eroğlu, **Hatay Tekel'den** Şakir Arslan, **İzmir Parkbahçe İşçileri**; Mahsuni Güncü, Osman Tafcu, İbrahim Toprak, İbrahim Doğutekin, Hasan Çelik, Barış Köse, Arif Yıldız, Binali Polat, Rıza Gök, Barış Bahadır, **İzmir Kent AŞ. İşçileri**; Hüseyin Ballıkaya, Hakkı Çetin, Cemal Kılıbaş, Ergin Sağlam, Taner Yıldırım, Barış Göksu, **İzmir Tekstil İşçileri**; Aynur Çelik, Mehmet Özkaya.

Mücadele Birliği Dergisi, Genç Yoldaş Dergisi, Devrimci İşçi Komiteleri (DİK), Devrimci Emekçi Komiteleri (DEK), Devrimci Tutsak Aileleri Komiteleri (DETAK), Devrimci Öğrenci Birliği (DÖB), Ayışığı Sanat Merkezi, Gazi Ayışığı Ekin Sanat Derneği, S.Gazi Ayışığı Ekin Sanat Derneği, İzmir Ayışığı Ekin Sanat Derneği, Antep Ayışığı Sanat Merkezi, Antep Genç Emekçiler Derneği, Adana Ayışığı Ekin Sanat Derneği, Antakya Ayışığı Ekin Sanat Derneği, Mart Kültür Sanat ve Düşünce Derneği, Grup Emeğe Ezgi, Grup Deniz Ezgi, Grup Bahara Ezgi, Devrim Tiyatro Atölyesi, İzmir Sevinç İşçileri Tiyatro Atölyesi

MÜCADELE BİRLİĞİ PLATFORMU
0212 533 32 57 / www.mucadelebirligi.com

1 MAYIS 2010 TAKSİM BEN DE ORADAYDIM

Mitat Yıldırım

1 Mayıs 2010 Türkiye işçi ve işçi sınıfı emekçileri için bir kazanım olarak tarihe geçmiştir. Çünkü Taksim Meydanı 33 yıl aradan sonra işçi emekçi ve emek dostlarına açılmıştı. Bundan dolayıdır ki, bu 1 Mayıs önemliydi ve sınıf hareketi bu yıl içerisinde sığrama yapmıştı. Bu da bizim adımıza bir kazanımdı. Bence bütün sınıf orada olmalıydı. Ben de kendi adıma oradaydım Taksim emekçilere açılmıştı. Evet bu uğurda canını verenleri mücadele edenleri, emekçiler ve işçi sınıfı da unutmamalıydı ve unutmadı, oradaydı. Onları hatırlama, unutmama adına ben de oradaydım. Çünkü onların mücadelesi olmasaydı Taksim Meydanı bizlere açılır mıydı? Bence hayır. Sınıf için mücadele eden canlarını verenler, cezaevlerine girenler olmuştu. Herkes meydana olmalıydı. Olmadı. işçiye liderlik edenler, işçinin önünde olması gerekenler yine görevlerini yerine getirmedi. Getirmekten yana da bir gayretleri olmaz. Çünkü sınıfının gücünü bilen emekçileri, onlar da ülkeyi yönetenler gibi istemiyorlardı. Gücünü bilen bir sınıf, dayanışmayı yaratmaya çalışan bir sınıf, hem ülkeyi yönetenler için hem de sendikalar ve sendika patronları için dert olur. Verdikleriyle yetinen, götürdükleri yere giden sınıf bilinci yerleşmemiş işçiler lazım ki, rahat bir hayat sürsünler.

Bugünkü işçi emekçi sınıfının liderlerine baktığımızda çoğu korkak, işçisine kapıyı bile açmayan, işçisinin mücadelesini balkondan izleyen; işçi sınıfı ve emekçilerin dayanışma gününde sınıfına ihanet eden

ORADAYDIM

Arabalara binilip de yollara çıkıldığında
Yollarımız kesilip de otobüslerimiz durdurulduğunda
AKP önünde toplanıp sloganlar atıldığında
Gece olup da kapalı spor salonunda
kapılar üstümüze kapatıldığında
BEN ORADAYDIM
İnsanları kısım kısım bölüp de ayırdıklarında
Bir kısmı ABdi İpekçi parkında toplanıp
Bir kısmı AKP'nin önünde sıkıştırıldığında
Beş kilometrelik yol dört saatte yürütüldüğünde
BEN ORADAYDIM
Gazlar sıklıkla, coplar kullanıldığında
İnsanlık unutulup, insanlara tekmeler atıldığında
Ekmeğini isteyenin insandan sayılmadığında
Zor kullanılıp da havuzlara itildiğinde
BEN ORADAYDIM
Dağıldılar sanıp da saldırılar yumuşadığında
Herkes bir tarafa dağılıp kaçıştığında
Telefonlara sarılıp da arkadaşlar arandığında

konfederasyon yöneticilerinin olduğu bir dönemde meydanın bizlere açılması ne kadar manidar. Bu da korkakların bir kazanımı olsa gerek. Çünkü yakın bir dönemde sınıf bir silkelene yaşamış; üzerindeki ölü toprağını atmıştı. O nedenle işçi hareketinin daha ileri gitmemesi için sermaye yanlılarının ve bekçilerinin bir stratejisiydi; yani kısaca bir sus payıydı. Ve işçi sınıfını yönetenlerde buna ayak uydurdu. Bir tarihi günü sönük geçirmek için ellerinden geleni yaptılar kendi bayramımıza ihanet ettiler. Bu meydan için yıllarca mücadele eden, canını veren cezaevlerine girenler adına, kendi işçisini yalnız bırakan polisin coplamasını, gaz sıkmasını, işçinin kendi evi olduğu söylenen binanın balkonundan izleyen bir sendika başkanın konuşma yapması ne kadar doğrudu. Ve işçiler kardeşler bunu yaptırmadı. Bizler için günün anlamlı olayı buydu ve biz biliyorduk ki, ölümün değerini artıran ölmek değil neden öldüğünü bilmektir.

İşçi sınıfı kendi kazanımlarını sağlayan, sınıfı için canlarını bile veren sınıf liderlerine ihanet etmedi. Kendilerinin sömürülmesini kolaylaştıran sendika patronlarını konuşmuyarak o konuşma kürsüsünün gerçek sahibinin kendileri olduğunu göstererek ve gerçek sendikacıların nasıl olması gerektiğini öğreterek, 26 Mayıs için de mesajını göndermiş oldu. Ve biz şunu da biliyoruz ki, korkakları bir tek yanındakiler hatırlar. Ama cesurları bütün herkesi ve tarih bile unutmaz. Çünkü cesaretliler mücadele eder, savaşır, korkaklar ise cesurların kazandıklarıyla sevinir, övünür.

Son bir gayretle Türk-İş in önünde toplanıldığında
BEN ORADAYDIM

Toplanmışız biz ülkemizin farklı yerlerinden
Tek bir davamız vardı oda geleceğimiz
Kaybeden sadece biz değil, işçi- memur hepimiz
Belkide bizden sonraki neslimiz
Şimdi biz açlık grevindeyiz yemedik içmedik ve
BEN ORADAYDIM
Görüşmeler yapıp kararlar alındığında
TEKEL işçisi alınan kararlardan

memnun kalmadığında
Caddeye sokağa çadırlar kurulduğunda
Umutsuzluğun yerini umutların aldığında
BEN ORADAYDIM
Eylemler yapıp mitingler olduğunda
Davalar açılıp mahkemelere sunulduğunda
Mahkemelerden güzel kararlar çıktığında
Evlere dönmek için çadırlar kalktığında
BEN ORADAYDIM

Mitat Yıldırım / Denizli Tekel

Aynur Erbaş /Adıyaman Tekel

*Hey gidi Tekel hey!
Seninle olduk hem ağa hem bey
tanışmamız bir tesadüften ibaretti
Tarih 15 şubat 1993
İşbaşı eylemimiz gerçekleşti
Hani tütüne yabancı değildik
Eskiden tütün üreticisiydik
Bütün aile sene sonu tekele baktı
Şimdi içer olduk kanımızı çekti kaskatı
Dışardan bize ibretle baktılar
Boşalan cebimizdeki paraları saydılar
Oysa evde çoluk çocuk perişandılar
yine de halimize şükrettik
Ekmek kapımız diyerek
önünde saygıyla eğildik
Dokuz yıldan sonra
memleketten attılar
Malatya'ya sürgün ettiler
İnanın dostlar burada da rahat bırakmadılar
Gidin dediler başımızdan
Bize ne sizin ekmeğinizden aşınızdan
Sonunda bizi delirttiler
Psikologlar getirdiler
bizi sonumuza doğru yürü
bu da fayda etmedi
Derken bir eylemdir tutturduk
Geceleri nöbete durduk
O da yetmedi kendimizi yollara vurduk
Ne Adana ne Tokat ne de kaldı Ankara
Ankara'da dönen dolaplar üstümüzde kapkara
Hep bir ağızdan söyledik
Ankara'nın taşına bak
Gözlerimin yaşına bak
Ama nafile hiç bakan olmadı*

*kimse bu derde deva bulmadı
Şimdi sürmek isterler İstanbul'a
İşin yoksa düşün kara kara
Nerden çıktı başımıza bu bela
Düşmüşüz bir kere dara
Halimizi kim sora
eskiden olsa taşı toprağı altın derdik
Hemen çeker giderdik
Ama altınlar hep çalınmış
Toprağıda gitmiş geriye taşı kalmış
haydi ayıkla pirincin taşını
Mevlam silsin gözünün yaşını
Nereye vurursan vur başını
Hey gidi tekel hey
Eskiden paşaydık vezir ettin
kaayı yemişiz şimdi elaleme rezil ettin
İnan dostlar üzüntüm bununla kalmıyor
Memleket köşe bucak satılıyor
İşleyen fabrikalar kapatılıyor
Zaten işsizlik sınırı aştı
Etrafı sardı hırsız kapkaççı
Yarın bizden de katılır bir kaç
Yediğimiz ekmek boğazımızda büyümedi
inme gibi başımıza indi
Sürgünlerin yolu dumanlı
giden mi iyi olur yoksa kalan mı
Bir meçhulün içindeyiz
kimse sormaz ne haldeyiz
elden birşey gelmez
Sonumuz hayrola deriz
Eğer çözüm gitmekse çeker gideriz
Üzülürüm umudu olmayan yarınlara
Nasıl elvada derim ekmeğimizi
bölüştüğümüz dostlara*

Aynur Erbaş /Adıyaman Tekel

*Biz kadınlar
Bir kadın tanıdım, önce annemdi
Sonra anladım, o her yerdedi,
Tarlada, fabrikada, sıcacık bir şefkatle
Direndi, ezilmelere, törelere,
Bazıları da, canıyla ödedi bedeli.
Kadınlar, kapandı fabrikalara,
Yandı Newyork'ta
Adının ne olduğu, kimin umurunda,
O kadındı ve direniyordu yaşam boyunca,
Bir kadın tanıdım ben Ankara'da
352 gün direnen Emine Aslan,
Onuruyla, yılmadan, hem de patrona
Çok kadın tanıdım, tekelerde, sigarada
55 gündür beraberiz Ankara'da karda ayazda
Hakkımızdır dedik başladı kavga
Ne cop kaldı ne su ne biber gazı
Yılmadık, Abdi İpekçi Parkında
Kadınlar tanıdım, ölümü göze almış,
Açlık grevinde ön sırada*

*3 gün yetmez diyorlar 1 gün daha
Kadınlar tanıdım, gelenler oldu çadırlara
Kimisi ev hanımı, memurda var işçide
Hepsi emekçi emekten yana
Her yerdeyiz biz bizsiz olmaz hayatta
Bir parça ekmeği bölüşmeyi de biliriz
Karanlığı aydınlatmak için mum yakmasını da
Bize direnmesinler daha
Bize adandı, Tekel kadınlarına
8 Mart kadınlar günü, emekten yana
Gurur duymak hakkımız, bu yıl yüzüncü yılında
Şehitler verdik, bedeller ödedik
Ama hep direndik
Selam olsun direnişimizden
Tüm dünya kadınlarına
Onuruyla direnen, barış ve özgürlüğü
Hep ananlara
Umut olsun direnişimiz
Kutlu olsun 8 Mart emekçi kadınlar günümüz*

Demokrasi çadırı
Türk-İş önü Sakarya cad. Ankara
Direnişin 59. Günü

*Siz ne anlarsınız çocukların ninnilerinden
Oysaki çocukların gözlerindedir dewrim
Çılgıklar vardır gülen gözlerinde çocukların
Ey yoldaşlar, hewallar koşun çocukların gözlerindeki güneşe*

*Ağlayanı güldürebilmektir dewrim
Tutabilmektir Kürt çocukların fırlattığı taşı
Oynayabilmektir yağlı kurşunların üzerinde
Bütün annelerin memesini paylaşabilmektir DEWRİM*

Adıyaman Tekel İşçisi İmam Bakır
11.02.2010 saat: 15.50

Halil Aktaş (Bitlis tekel işçisi)

TEKEL İŞÇİSİ

*Sakin kimse uğraşmasın
Yiğittir tekel işçisi
Küçük düşürmeye çalışmasın
Onurludur TEKEL işçisi*

*Direnmek nasıl olurmuş
Hak nasıl alınmış
Mücadele nasıl yapılmış
Öğretir insanlara TEKEL işçisi*

*Alınteriyle kazanmayı seven
Yetim hakkı nedir bilmeyen
Devlet malı hepimizindir diyen
Kahramandır TEKEL işçisi*

*Dayanışmayı gösteren, öğreten
Paylaşmayı dosta düşmana gösteren
Ekmeğini bölüşen sevgisini veren
Direnişin simgesidir TEKEL işçisi*

*Yazdım yine birkaç kelam iki cümle
Yaptıklarımız ders olsun tüm aleme
Gitsek bu uğurda meçhule
Ölümü göze alır TEKEL işçisi*

Adıyaman Tekel'den Fatma

*Yürüdük güneşi ellerimizde tutarak
Yürüdük yüreğimizle haykırarak
Biliyorum yakacak yakacak
Hain ellerin emelini
Yan gelip yatanların
Yetim hakkı çalanların
Bir tokat gibi yüziine çarparak
Yürüdük ayaz gecelere inat
Yürüdük cesaretle, hoyrat
uzak düşlere yelken açarak
Dört bir yandan geldik
Umut olduk, dost olduk
Bir can, bir baş olduk
Biraktık çocuklarımızı ağlayarak
Yürüdük süttümüzü toprağa sađarak
Çalınan yarınlarımızı almaya geldik.*

*Nasırlanmış ellerimiz
Sadaka değil iş ister
Kömür değil, bacası tüten ev ister
Umut ister, düş ister
Yürüdük telaşsız ve kararlı
Güneşi doğurtacak sabahın şafağı
Saltanatının çukurdadır bir ayağı
Yürüdük İstanbul'dan, Batman'dan
Bitlis'den, Hatay'dan
Ne rengimiz engel ne dilimiz
Ne dinimiz engel ne künyemiz
Emek bizim davamız
Onurlu yaşamaktır
Gülen çocuklar bırakarak hayata
Yürüyeceğiz aydınlık yarınlara*

Diyarbakır çadırına gittiğinizde sizi kara-kalem resimler ve karikatürler karşılar. Bu çizimler Diyarbakır Tekel'den Mehmet Karataş'a aittir. Onu her zaman elinde kağıdı ve kalemi çadırın bir kenarına çekilmiş çizerken bulurduk. Konusunu Çadırkent'in ayrıntılarından alıyordu. Eyleme tanıklığını çizgileriyle yapan Mehmet Karataş sonunda çizimlerle Çadırkent'in güncesini ortaya çıkarmış oldu. Diyarbakır çadırında sergisini açtı. Bu sergiden birkaç kareyi sizinle paylaşmak istedik.

Selah Özakin geceleri yazılamaya çıkamıyorsan

sarı tütün

*tütün sarısına tutuklanmış işçi kızlar var ya
havaya kaldırdıkları narin nasırlı yumruklarıyla
ne güzel güliyorlardı bugün*

*bir delikanlı seçtim kalabalığın arasından
yaşlı bir adam sonra
bir de dişiliğine öfke ilıştirmiş pek güzel bir kız
sınırsız sevinç vardı hepsinin gözlerinde
hesapsız başkaldırı
ölümüne coşku
o an
aklıma düştü birden
Kavel grevini resmetmiş Hasan Hüseyin
Korkmazgil'in öfkeye inancı
dedim ki kendime
durma yolcu
söyle söylenmesi gerekenleri
yaz
haykır
aktar güne
yarına
boynuna borçtur bu mirasın mayası
çoraklaşan toprağa serp
paylaş
ne olmuş bir kurşuna hedef olmadıysan cephede
dövüşürken
ne olur şimdi koşamıyorsan
korsan eylemci olamıyor*

*ne var bunda
biber gazı yeyince çöküp kalıyorsan
dopdolu senin anlağın be
yaz
anlat anlamayı isteyene
bekleyene
de ki direnmek çok güzeldir hemşerim
bizi biler
çelikleştirir
ama zaten
böyle zorluklarla yüzleştığımızde
biz
bizizdir
ah benim can dostum
kapı komşum
hemşerim
durma
susma
söylenmesi gerekeni söyle
öğren artık dünyalı sınıfdaşım
kaldır yumruğunu
haykır be
ah benim uzun erimli düşüm
dileğim
biliyorsun sevdiceğim
ne kadar susarsak
o kadar gecikir devrim*

Halil Askar (Tekel işçisi bir kadının eşi)

*Yoldaşlarımı gördüm
ve... adına serhuldan dedim
Yoldaşlarımı gördüm
Kızılay'ın Sakarya'sında
Sıraya dizilmiş çadırlarda
bağlamışlar kafalarına beyaz bantları
Kadını erkeği çoluğu çocuğu
onlar değil yüzler değil binlercesini
direnişi anlatıyorlardı
emeği, onuru anlatıyorlardı
elli beşinci günde
ilk günmüş gibi*

*Yoldaşlarımı gördüm
Türkiş'in konferans salonunda
onlar daha da farklı*

Yaz '10

*siyah kurdaleler bağlamışlar başlarına
sevdalarını anlatıyorlar
direnişlerini anlatıyorlar
tabanı uyandırıyorlar
sesleniyorlar, haykırıyorlar
ve sol yumruklar havada
hep bir ağızdan
ölmek var dönmek yok
diyorlar
Türk-iş'in konferans salonunda*

*Yoldaşlarımı gördüm
yoldaşlarımı gördüm
Türkiye'nin dört bir köşesinde*

**MEHMET BENGÜ
TOKAT TEKEL İŞÇİSİ**

VAZGEÇMEM

*Zay oluyor emeklerim, değerim,
Varsın yansın bu bedenim ciğerim,
Sadece hakkıma boyun eğerim,
Bu yol bana ölüm olsa vazgeçmem.*

*Özlük haklarıma kazık attırmam
Onurumu pazarlarda sattırmam
Emeğin aşına zehir kattırmam,
Bu yol bana ölüm olsa vazgeçmem.*

*4C denen illet beni alacak
Sefaletle, köleliğe salacak,
Vidansızlar bana ağa olacak
Bu yol bana ölüm olsa vazgeçmem.*

*Davamız kucaklar burada herkesi,
Alevisi, lazi, kürdü, çerkezi,
Kızılay'dır açılımın merkezi,
Bu yol bana ölüm olsa vazgeçmem.
Yasal mücadele hakkımdır benim,
Haram yiyenlerden değil ki tenim,
Emek deryasında yüzecek gemim,
Bu yol bana ölüm olsa vazgeçmem.*

*Tekelcidir karanlığın ışığı
Türkiye sevdası ekmek aşığı
Biz olmayız Amerikan uşağı
Bu yol bana ölüm olsa vazgeçmem.*

*Ankara'dan gelir bize azıklar,
Davadan dönene olsun yazıklar,
Kanımı emiyor kanı bozuklar
Bu yol bana ölüm olsa vazgeçmem.*

*Bal İbrahim güzelden alır hazı,
Kalbimize kurduk baharı yazı,
Vız gelir jop, soğuk su, biber gazı,
Bu yol bana ölüm olsa vazgeçmem.*

24.01.2010

BÜYÜK HÜNER

Arif Damar
1925 - 2010

*İnsanları sevmek kolay değil,
bir hürriyet bu
çetindir memleketimde.*

*Ben ille varım dersin
bir gün pusuya düşersen,
insanları sevmek
büyük hüner.*

*Bu dünyada yaşadığın şu kadar yıl,
gerçekten, güzellikten, yığıtlıktan
payına düşeni alabilmişsen,
vermişsen payına düşeni
gerçek için, güzellik için,
korkusuz direnirsin.*

*Bilirsin,
bir kere korku düşerse adamın içine,
bir kere koparsa sevdiklerinden,
mümkünü yok
gitti gider.
Söner gözlerinde güzelim ışık
kararır, çirkinleşir yüzü
önceleri utanır belki
sonra vızgelir
umurumda olmaz dünya.*

*İnsanları sevmek büyük hüner
insanlarla beraber.*

Kavga Bitmedi Daha Yeni Başlıyor

15 Aralık 2009... Donduran Ankara ayazı... Sabahın ilk ışıkları yükseliyor ufuktan. Gişelerde bekletilen otobüslerden iniyor sabırsız ve öfkeli yüzler. Bir o kadar da kararlı! Gergin bekleyiş, sloganlar, tartışmalar... Bir yürüyüş başlıyor ardından. Kimse ne kadar süreceğini bilmiyor yürüyüşün. Yeni Dönem Yayıncılık tarafından çıkarılan "Kavga Bitmedi Daha Yeni Başlıyor & Tekel Güncesi" isimli kitap, işçilerin 14 Aralık gecesi yola çıkışlarıyla başlayan serüvenlerini tüm yalınlığıyla ortaya seriyor. Okur, eylemin en başından itibaren tutulan günce sayesinde bizzat onun içinde yaşıyor. Direnişin o zorlu hikayesini sıcak bir dille gün gün okura sunuyor.

Bu zorlu yürüyüşün her gününe, önemli anlarına ilişkin fotoğraflar ve orada dağıtılan bildirilere yer verilmesi, kitaba ayrıca belgesel bir yapıt havası veriyor.

İşçi sınıfı hareketi tarihinde daha şimdiden son derece önemli bir yer kazanan bu büyük deneyimi daha yakından incelemek isteyenler için güzel bir fırsat.

Devrimin Önsözü DENİZ GEZMİŞ

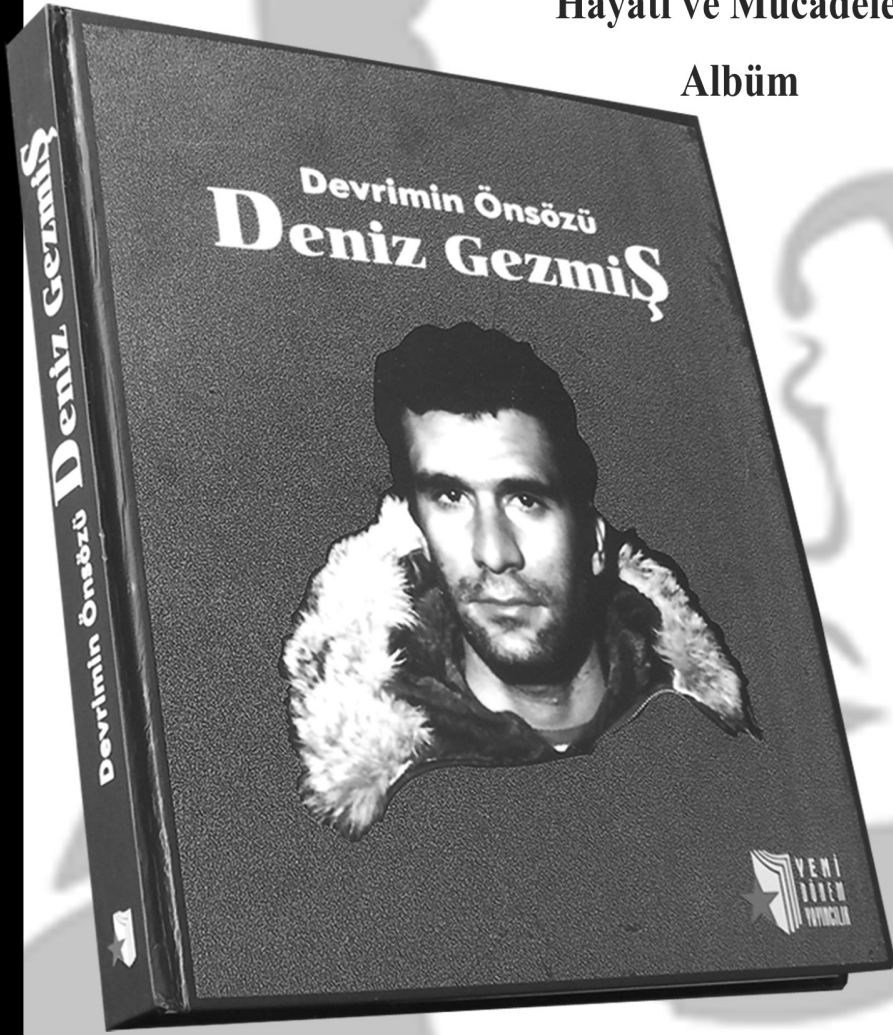
Deniz Gezmiş'in Devrimci Kişiliği İçinde Bulunduğu

Olaylardan Ayrı Olarak Ele Alınamaz

Çığır Açan Bir Önder Deniz Gezmiş

Hayatı ve Mücadelesi

Albüm

Üç ayrı bölümden oluşan Devrimin Önsözü Deniz Gezmiş kitabı Denizlerin gerçek kimliğini ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Herkesin bir Deniz'i var. Ama Deniz bir tek şeyi simgeliyor Devrim'i... Devrimin Önsöz'ü Deniz Gezmiş kitabını kitapevlerinden ve Yeni Dönem Yayıncılık'tan isteyebilirsiniz.

Yeni Dönem Yayıncılık Basın Dağıtım Eğitim Hizmetleri Tanıtım Org.Tic.Ltd. Şti.
SofularMah. Sofular Cad. NO: 8/3 Fatih - İSTANBUL / Tel-Fax: 0 (212) 533 32 57
E-postaAdresi: info@mucadelebirligi.com / www.mucadelebirligi.com

